

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. 25.2.4.17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. 25.2.4.17

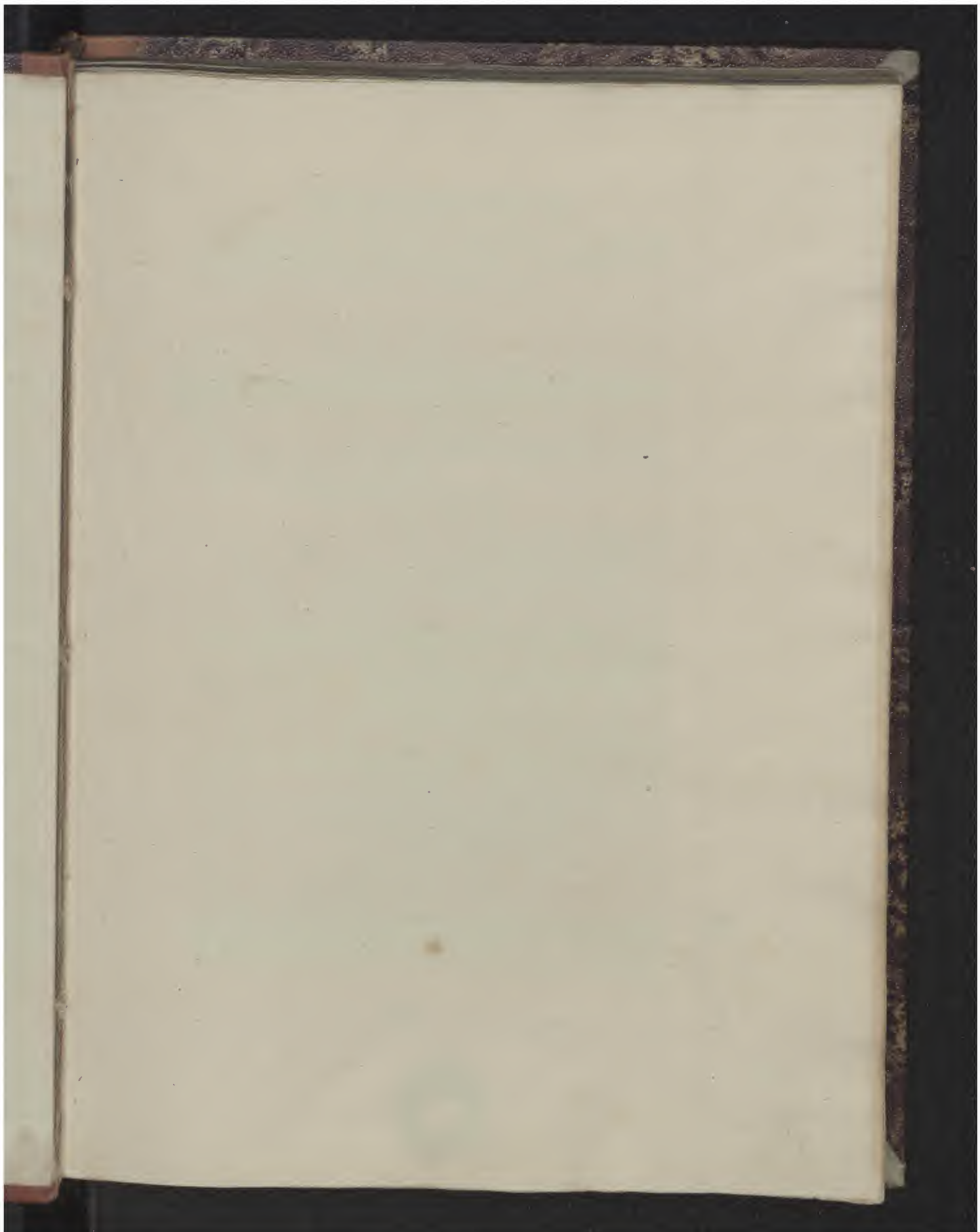

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. 25.2.4.17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pol. 25.2.4.17

217 214 220

Prima Conclusio Apologetica Joannis

Pici Birandani; Concordie Comitis.

Christus non ueraciter et quantum ad realem presen-
tiam descendit ad inferos ut ponit Thomas et com-
munis uia: sed solum quo ad effectum.

ad hunc D. Laur. Iaccheri & Lor.

Determinatio magistralis.

Redicta conclusio sine preiudicio sanioris sine falsa et heretica mihi ut
datur: quod ut manifestius fiat premittimus primum que assertio sit catho-
lica et que heretica: quot gradus etiam sint assertionum catholicarum et hereticarum.
Adiungemus deinde quot genera sint propositionum damnabilium. Tertio pro-
prius sensus et literalis predictae conclusionis explicabimus. Quarto multipliciter
ostendetur predictam conclusionem in sensu explicato quem de rigore facit ser-
monis hereticam. Finaliter probabimus quod conclusio predicta in sensu etiam pro
quo sit est de errore et heresi suspecta.

Que assertio sit catholica et que

heretica secundum antiquos nominales.

Antiquorum nominalium opinio est quod assertio catholica est illa et sola
illa que formaliter et explicite continetur in sacro canone: aut ex solis
contentis in eo bona et necessaria sequentia deducitur. Appellatur autem
sacri canones scriptura veteris et noui testamenti in biblia contenta.
Unde praeter inferunt quod praeter assertiones explicite aut implicite in sacro ca-
none contentas nulle aliae sine sint diffinitae a conciliis uniuersalibus siue a Ro-
manis pontificibus aut doctoribus sacris vel ab omnibus catholicis receptae:
ut sunt famose chronice et historie sunt dicende catholice: sic quod necesse sit ad
salutem eas firmiter credere aut propter eas rationem et humanum intellectum
captiuare. Et ex hoc infert predicta opinio: quod assertio heretica est dogma fal-
sum ueritati catholice contrarium. Huic opinioni innititur defensor predictae con-
clusionis: pro qua due rationes adducunt fundamentales. Prima: quia extra
illam scripturam nulla ueritas catholica inuenitur in qua omnis ueritas uti-
lis et necessaria ad salutem habetur: et omnis error humane salutis contrarius
damnatur. talis autem est diuina scriptura veteris et noui testamenti ut scri-
bitur. ij. ad Timotheum. ij. Omnis inquit Apulus scriptura diuinitus inspirata uti-
lis est ad docendum ad arguendum ad corripiendum ad erudiendum in iusticia: ut
perfectus sit homo dei ad omne opus bonum instructum. extra sacram ergo scri-
pturam nulla ueritas catholica de necessitate salutis credenda inuenitur. Secunda
ratio: non minus sufficit pro fidelibus christianis nouum testamentum cum ueteri quam
sufficiebat uetus testamentum fidelibus hebreis. sed tota fides ad quam astrin-
gebant hebrei fuit expressa in ueteri testamento. ergo tota fides ad quam astrin-
guntur christiani continetur in nouo et ueteri testamento. Pro hac opinione facit id
quod scribit Prouerb. iij. Omnis sermo dei igneus clipeus est omnibus sperantibus in eo.

Hic liber est Abbat. florentini §. 10

tibus in se: nec addas quicquid verbis illius et arguaris inuentariisq; mendax.
 Facit etiam quod scribitur Deutero. iij. Non addetis ad verbum quod ego
 loquor vobis aut auferetis ab eo. Et Apoc. vlt. Si quis apposuerit ad hoc
 apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto: et si quis diminuerit de
 verbis prophetie libri huius auferet deus partem eius de libro vite. Et qui-
 bus omnibus sequitur quod verbis diuinis que in sacra scriptura habentur nihil pe-
 nitus sit addendum quod tanquam catholicum sit tenendum. Quod autem dictis sanctorum
 doctorum non sit firma fides adhibenda nec quibuscumque chronicis vel historiis
 biblie non insertis videtur sentire Augustinus in epistola ad Hieronymum: Ego solis
 scripturarum libris qui canonici appellantur hunc honorem deferre didici ut nul-
 lum auctorem eorum in scribendo errasse aliquid firmissime credam; alios autem
 ita lego ut quatalibet sanctitate quantaue doctrina prepolleant non ideo verum
 putem quia ipsi ita senserunt vel scripserunt: sed quia mihi per alios auctores
 vel chronicas vel probabiles rationes quod a vero non abhorreat persuadere po-
 tuerunt. Ad hoc idem facit quod Augustinus de unico baptismo li. ij. scribit
 Quis inquit nesciat sacram scripturam canonicam tam veteris quam noui testamenti
 certis terminis suis contineri: eamque posterioribus omnibus episcopis lris ita preponi
 ut de illa omnino dubitari et disceptari non possit vtrum verum vel vtrum rectum sit
 quicquid in ea scriptum sit vel constiterit esse. Episcoporum autem litteras que post scripturam
 canonem vel scripte sunt vel scribuntur et per sermonem forte sapientiores in
 ea re cuiuslibet peritioris et per aliorum episcoporum grauiorem autem doctioresque
 prudentiam licere reprehendi si quid in eis forte a veritate deuiatum est. Pre-
 dicte autem cum pluribus alijs predictam opinionem firmantibus habentur
 in decretis di. ix. Ex quibus colligitur quod de sacra scriptura veteris et noui te-
 stamenti illicitum est dubitare vtrum verum sit vel rectum quicquid in ea scriptum esse
 constiterit. de ceteris vero scripturis extra sacrum canonem contentis non est illi-
 citum dubitare et disceptare an a veritate exoribent antequam scripture veteris et
 noui testamenti consone demonstrantur: et per ipsas sole assertiones in sacro ca-
 none formaliter contente aut ex solis talibus necessaria consequentia deducte
 sunt catholice.

Confutatio opinionis nominalium
 cum solutione ad rationes ipsorum.

Nepredicta autem opinio multiplex deficit. Primo quod in hoc quod asser-
 tiones illas dicit solam esse catholicas que formaliter continentur in sacro cano-
 ne aut ex talibus necessaria consequentia deducuntur: quia firmiter tenendum
 est spiritum sanctum apostolis et ecclesie multas veritates catholicas et ad salutem ne-
 cessarias reuclasse. unde Jo. xvi. Christus apostolis dixit: Adhuc habeo multa vobis
 dicere sed non potestis portare modo: cum autem venerit ille spiritus veritatis doce-
 bit vos omnem veritatem. Constat autem quod non omnes tales veritates formaliter
 continentur in sacro canone: nec per consequentiam bonam et necessariam ex solis con-
 tentis in eo deducuntur: ut patet ex determinatione Innocentij. iij. c. de cele-
 stis. c. cum marte. qui de forma consecrationis eucharistie loquens dicit: Sane mul-

ta tam de verbis q̄ de factis dominicis inuenimus ab euāgelistis omīssa; que
 apostoli vel suppleuisse verbo vel facto expressisse leguntur. Paulus enī in
 actibus aplōz sic ait: Reminisse nos oportet verborū dñi nři ihu xpi q̄ dixit:
 Beatius est dare q̄ accipere, hec tñ nullus, iij. euangelistarū descripsit. vnde
 glo. Act. ij. et est Hieronymi: In euangelio inqt nō reperit hoc scriptum; sed
 Paulus hoc ab aplis audiuit vel a spūscō legitur. Hoc idē sentire videtur
 Aug. iij. de baptismo paruulorū sic dicens. Illa que nō scripta seruat vltis ec-
 clesia; accepit ab aplis xpo docente. Sic enī Aplis de corporis et sanguinis
 dñici cōione, i. ad Corinth. xi. dicit: Qd̄ accepi a dño hoc tradidi vobis; ce-
 tera aut cum venero disponam. Ex quibus patet q̄ multe sunt veritates ca-
 tholice que formaliter in sacro canone non continentur nec ex solis cōtentis
 in eo necessaria p̄sequentia deducuntur. Scđo deficit predicta opinio in hoc
 q̄ assertiones a romanis pontificibus aut cōcilij vltibus diffinitas negat esse
 catholicas: quia statutis romanoz pontificū aut vltum p̄ciliorū oportet quē-
 libet fidelem hūiliter obedire qñ nihil contra dei voluntatem precipiunt. Tñ
 ad Hebr. vlt. scribit: Obedite p̄positis vestris et subiacete eis: ipsi enim per
 uigilant quasi rōnem pro aīabus vestris reddituri. Deutero. etiā. xvij. scribit
 Qui aut superbiuit nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tpe ministrat
 dño deo tuo: et decreto iudicis morietur homo ille et auferetur malus de israel:
 cunctusq̄ populus audiens timebit vt nullus deinceps intumescat superbia.
 vbi glo. ordinaria: Xps qui est sacerdos sm ordinem melchisedech vicarios
 sibi instituit quibus ait: Qui vos audit me audit: et qui vos spernit me spernit
 Iure ergo damnationis sustinet sniam: qui contemnit diuinitatis potentiam.
 Per eandē q̄ rōnem diffinitōibus vltis ecclesie et romani pontificis qñ p̄stat
 eos nihil q̄ fidem diffinire: oportet firmiter credere: et oppositū tenere est incl-
 dere in errorem damnatissimū Jobis Aicleff in cōcilio Constantienē damnatū
 hec rō p̄firmat p. c. si romanoz pontificū. di. xix. et p. c. sic oēs sanctiōes apli-
 ce sedis accipiende sunt tanq̄ ipsius diuina voce petri firmate, et ita sanctiōes
 aplice eiusdē auctis vident esse cū scripturis petri. Qd̄ aut p̄cilia vltia sint fir-
 miter tenenda hētur di. xv. c. i. et c. sicut. et c. scđa romana ecclesia. Plura alia
 decreta pro ista rōne possent allegari: sed breuitatis grā hec sufficiāt. Tercio
 deficit predicta opinio in hoc q̄ historias bible nō insertas negat firmiter eē
 tenendas: q̄ vltis ecclia tenet et docet aplōs symbolū p̄didisse: btūm petrum
 romanū pontificem fuisse: sedem brī petri de Antiochia in Romā fuisse trāsla-
 tā: romanos pontifices brō petro successisse: et multa alia que in chronicis si-
 dedignis de gessū sanctoz et ecclesie inuentunt: que tñ in scripturis bible for-
 maliter et explicate nō p̄tinent nec ex taliter p̄tentis necessario sequunt. Licet
 enim sacra scriptura de papatu et principatu petri expresse loquat: q̄ tñ btūs
 petrus romanā rexit eccliaz in eadē scriptura minime p̄tinet. Hoc idē de
 principatu ecclesie romane: et tñ firmiter tenere debemus q̄ romana ecclesia
 principatū habet sup̄ alias ecclesias. Tñ Nicola⁹ papa et bētur di. xxij. Qui
 romane eccleie priuilegiū ab ipso summo eccliaz capite traditū auferre conat:

a. iij.

hic proculdubio in heresim labit: et cū ille vocet iniustus hic dicendus est hereticus. Que autē historie et qui libri scōrū doctorū habeant in auctē et sint ab ecclesia recepti et q nō bētur in c. scā romana ecclesia. di. xv. patet igit q pre dicta opinio est falsa. Nec rōnes fundamentales pcludūt. Prīma qdem non qā pcesso q extra sacā scripturā nulla veritas catholica ad salutē necessaria reperiat: accipiēdo sic extra q in ea nō ptineat nec principalit fundet: ex hoc tñ nō seqt q oīs veritas catholica sit formalit ptēta in sacra scriptura aut ex solis cōtēntis deducta. Sufficit enī q aliquo mō in sacra scriptura fundetur. Dicitū est enī in pīma rōne ptra opinionem q iuxta promissum xpī Jo. xvi. spūs sanctus multas reuelauit et reuelabit ecclēsie veritates ad salutē necessarias que non sunt scripte in sacro canone nec ex solis ptentis necessario deducunt: sed sufficit q in eo aliquo mō fundent. Secūda vō rō nō concludit. Prīmo: quia non est illa rō de pībus veteris testamēti et noui: quia patres veteris testamēti vt dicit doctores fuerūt sub vmbra: et ideo pauciora sufficiebāt eis. xpīanis autē qbus lux per xpī m orta est ad ptemplationem diuinorū et mirabiliū dei: vt scribit Jo. i. non solū erāt necessaria ad salutē q in lege noua ptinebant s multā alia que xpīs pmisit p spūm scātū aplīs et ecclēsie vsq ad consummatōem seculi reuelanda. Scōdo pōt dici ad rōnem q pbabile est q patres veteris testamēti tenebant credere multas veritates in veteri testamēto nō expresse nec ex solis ptentis in illo deducibiles: s per reuelatōem vel p alios modos deo possibiles habitas. Ad auctes sacre scripture rōdes cōiter a doctoribus: q nihil est addendū diuinis scripturis qd sit eis dissonū et ptrariū: vel qd nō sit psonū alicui vō sensui scripture: vel etiā qd in se vel quo ad hoc q ipm sit credendū esse catholicū in scripturis diuinis nullo mō sit fundatū. Ad auctes Aug. que allegant di. ix. dicit q l3 dicta scōrū doctorū nō ideo censenda sunt esse vera et credenda qā a vīris sanctis sunt asserta: tñ multa dicta eorū tenenda sunt tanqz vera et catholica quia rō pūncit esse vera: vel quia ad credendū ea esse vera mouet et obligat auctas ecclēsie.

Que assertio sit catholica et que heretica fm cōem et veram opinionem.

Altera vō opinio cōior et verior est q assertio catholica est illa cui quilibet adultus tenetur explicite vel implicite firmiter adherere p solam fidem et non per experientia aut ratiōem demonstratiua qūis de facto habeat aliqua motiua. Vel vt alij dicunt assertio catholica est veritas ex lumine diuine reuelatōis imēdiate vel mediate habita explicite et in propria verborū forma: vel implicite bona et necessaria cōsequētia deducta. Dicit notanter ex lumine diuine reuelatōis habita: ad differentiā veritatum per rōnis inquisitiōem sub lumine naturali cognoscibiliū: que nō merent dici catholice. Dicitur scōdo: imēdiate vel mediate habita: qā aliqua de imēdiate p seipm nobis reuelauit et reuelat: sicut fecit euangelist. vnde Jo. i. scribit: Unigenitus dei filius qui est in sinu pīs ipse enarrauit nobis. et Ysa. lii. Ecce ego ipse q loquebar a sum. et ad Hebr. i. Olim inqt Aplūs de loquēs pībus

in prophetis nouissime diebus istis locutus est in filio suo. Aliqua vō reuelauit et reuelat nobis deus per alios sicut per angelos sanctos et apostolos siue per alios viros sanctos. unde. ij. Petri. i. Non enim voluntate humana allata est prophetia: sed spiritus inspirati locuti sunt dei voces. et ideo non tantum veritas catholica dicenda est a deo per seipsum immediate fidelibus tradita: sed etiam que per sanctos ab eo doctos et inspiratos est habita. Dicuntur autem explicite in propria verborum forma vel implicite bona et necessaria prout deducta. his enim duobus modis dicuntur aliquid contineri in sacra scriptura: aut in propria verborum forma sicut ista: verbum dei caro factum est. et aliquid implicite quod bona et necessaria prout ex positis explicite in littera sequitur: sicut ex illa: Christus fuit homo: sequitur necessaria prout quod habuit animam rationalem et omnes anime potentias. sequitur etiam quod habuit carnes et ossa et cetera que pertinent ad veritatem humane nature: quorum nullum in propria verborum forma continetur in sacra scriptura. Quod si queratur quare veritas a deo reuelata dicitur catholica: Respondet Boetius primo de trinitate: quod ideo dicitur catholica quia non vni genti tantum sed omnibus obseruanda et credenda proponitur. unde Math. vlti. scribit: Euntes docete omnes gentes veritates sanctas ad salutem necessarias. Et his que dicta sunt de veritatibus catholicis per multiplex gradus veritatum catholicarum. Primus enim gradus et principalior veritatum catholicarum est earum que in canone sacre scripture vel aut noui testamenti in propria verborum forma continentur. Quod autem tales veritates in sacra scriptura formaliter contente sint catholice manifestum est: cum de veritate sacre scripture nemo dubitare debeat unde Aug. in libro de unico baptismo: Quis nesciat sacramentum scripturam canonicam tam veteris quam noui testamenti certis terminis contineri earum posteris omnium episcoporum litteris ita proponi ut de illa omnino dubitari vel disceptari non possit utrum verum vel rectum sit quicquid in ea scriptum constiterit. et recitatur in decretis di. ix. c. quis nesciat. Secundus gradus veritatum catholicarum est earum que ex solis contentis in sacro canone bona et necessaria prout inferuntur. vbi cum tales veritates eandem veritatis firmitatem et credulitatis necessitatem habeant cum veritatibus ex quibus necessaria et formalia prout inferuntur inter veritates catholicas rationabiliter numerantur. sicut est hec veritas: Christus est verus deus et verus homo: que licet in sacro canone veteris et noui testamenti sic formaliter non continetur: nihilominus quia ex contentis in sacra scriptura consequentia formalia et necessaria inferuntur: catholica censetur. Puto etiam quod hec veritas: Christus veraciter et sine realem prout descendit ad inferos et non solum quo ad effectum sit de secundo gradu veritatum catholicarum: quia licet in propria verborum forma non contineatur in sacro canone ex contentis in eo et ex articulo de descensu Christi ad inferos prout formalia et necessaria deducuntur ut post patebit. Tercius gradus veritatum catholicarum est earum que extra canonem sacre scripture continentur: que tamen per relationem et approbationem tantum mediis apostolis ad fideles deuenerunt. Sane cum Christus viveret in carne mortali et apostolos multa docuerit et fecerit que in sacro canone non habentur: sicut illud Jo. vlt. Multa alia fecit Iesus que non sunt scripta in libro hoc: multas alias veritates catholicas Christus apostolos docendas precepit que

in canone non habentur. unde Aug⁹. in de baptismo paruulor⁹. Illa que non
 scripta seruat vltis ecclesia: accepit ab apostolis xpo docente: Sic eni Apl⁹us
 de corp⁹is et sanguinis dñici cōione. i. ad Corinth⁹. xi. dicit: Qd⁹ accepi a dño
 hec tradidi vobis: cetera autē cū venero disponā. i. ordinabo. Itē Aug⁹. ibidē
 Ecclesiasticar⁹ pstitutionū quasdā scripturis: quasdā vō aplo⁹ traditōne per
 successores in ministerio pfirmatos suscepimus: quasdā vō consuetudine ro
 boratas approbat vsus: qbus par ritus et ideo vtriusq⁹ pietatis debet affect⁹
 Quartus gradus assertionū catholicar⁹ est ear⁹ que ab ecclia vli in plenarijs
 concilijs tanq⁹ ad fidem xpiane religiōis pertinentiū diffinite sunt: l⁹ expresse
 in canone sacre scripture non inueniant⁹. Cui⁹ rō est: q⁹ pccilia plenaria vltis
 ecclie in his que fidei sunt errare nō pñt: vt p⁹ bñm Greg⁹. di. xv. c. sicut scī
 euāgelij quattuor libros: sic quattuor pccilia suscipere et venerari me fateor. et
 in libro de catholica veritate: Sicut deus veritas est sic ea que aplica ecclia
 de deo docuit vera sunt. vñ Proverb⁹. i. scribit⁹: Ne dimittas legem mris tue
 gloriose. i. ecclie. Quintus gradus assertionū catholicar⁹ est ear⁹ que in ma
 teria fidei aplice sedis iudicio diffinite sunt: que licet in canone sacre scripture
 nō reperiant⁹: inter catholicas tñ veritates pputant⁹. Cui⁹ rō est: quia apl⁹ce
 sedis iudiciū in his que fidei sunt errare non pōt. Pro quo facit pmissio xpi
 Luc⁹. xxiij. Ego rogauī pro te vt non deficiat fides tua: et tu aliqui conuersus
 cōfirma fratres tuos. vñ Hiero⁹. et habet. xxiij. q. i. hec est fides catholica pa
 ter bñssime. et sequit⁹: Qd⁹ si aplatus tui iudicio pprobat qcuq⁹ me calūniare
 voluerit se impiū et maliuolū vel non esse catholicū sed hereticū cōprobabit.
 Sextus gradus veritatū catholicar⁹ est ear⁹ que de tenenda fide et pstatōe
 hereticor⁹ a doctoribus ab ecclia vli approbatis assertiue tradite sunt: licet in
 canone scripture sacre expresse nō pteant⁹. Cui⁹ rō est: q⁹ cum ecclia vltis
 que regitur spūs sancto doctores aliquos approbanit eor⁹ doctrinaz tanq⁹ ve
 ram recipiens: necesse est vt talium doctrina assertiue posita et nunq⁹ als re
 tractata vera sit et ab oibus fidelibus firma credulitate tenēda in ea parte in
 qua ab vniuersali ecclesia est recepta: als vniuersalis ecclesia videret errasse
 approbando et acceptando eor⁹ doctrinam tanq⁹ veram: que tamen vera nō
 esset. Qui autem sunt doctores per vniuersalem ecclesiā in vniuersalibus cō
 cilijs approbat colligitur ex quinto cōcilio vniuersali: in quo vt scūs Tho.
 recitat in. iij. contra gentiles. c. xxiij. ita scribitur: Sequimur per omnia scūs
 patres et doctores ecclesie Athanasium. Iulianum. Basilium. Gregorium
 theologum. et Gregorium Nicenū. Ambrosium. Augustinum. Theophilum
 Joannem Constantinopolitanū. Cirillum. Leonem. Proclum. et suscipim⁹
 omnia que de recta fide et condemnatione hereticor⁹ exposuerunt: hec ibi.
 Postmodū vō papa Gelasius in synodo sua alios doctores approbauit: vt
 p⁹. xv. di. c. scā romana ecclia. Notādu⁹ tñ sm dñm Cardinālē de Turrecre
 mata: q⁹ synod⁹ vltis quita nō approbauit simplr oīa pnta in opusculis pfa
 to⁹ docto⁹: s⁹ ea tñ q⁹ de recta fide et pdenatione hereticor⁹ exposuerūt. p q⁹
 dat⁹ satis intelligi q⁹ nō est necesse q⁹ oīa in eis pnta approbata intelligant⁹:

h̄ tñ ea que de recta fide ⁊ p̄demnatōe hereticorū sēserūt ⁊ expōsuerūt que
 tanq̄ necessaria ad credendū fidelibus tradiderūt; nec p̄ his ex approbatōe
 p̄fata h̄tūr; q̄ oēs veritates p̄fatorū sctōrū doctōrū per ecclīaz approbatōe
 in opusculis p̄tente sint tanq̄ catholice veritates habende; sed veritates tñ
 p̄fati generis que scilz de recta fide ⁊ p̄demnatōe hereticorū expōsuerunt.
 Multa alia quidē sunt in eis p̄tenta alterius generis scilicet probabilitatis
 vt patet in. c. negare nō possum. di. i. r. Nec obuiat p̄fato generi catholicā
 veritatē illud quod Augustinus dicit in. c. noli. ⁊ in. c. ego solis. di. i. r. qm̄ fm̄
 glo. Augustinus loquitur fm̄ illa tempora: cum adhuc scripta Augustini ⁊
 aliorū sanctorū patrū non erant auctentica nec approbata: hodie aut̄ iubetur
 teneri: vt ptz. xv. di. c. vlti. Septimus gradus assertionū catholicā est eaz
 que ex quarto quinto sexto genere veritatū catholicā p̄sequētia necessaria
 ⁊ formali inferri possunt. Dicit̄ aut̄ necessaria et formali cōsequentia: quia si
 aliquid solū probabili consequentia inferret nō diceret p̄prie veritas catho-
 lica sed probabilis tñ. Octauus gradus addi pōt: qui q̄uis non sit p̄prie
 loquendo assertio catholica: est n̄hilominus catholicā veritatem sapiēs pro
 quanto catholicis veritatibus est propinqua. Unde veritas sapiens catho-
 licam veritatem est illa: que adiuncta sibi aliqua alia veritate ad fidei imper-
 tinente que tamen rōnabiliter negari non potest sequitur veritas catholica.
 Exempli gratia: Nūc in aplica dignitate sedet dñs Iohes baptista Libo: ista
 ergo propositio: dñs Iohes baptista Libo est papa: est assertio sapiēs catho-
 licā veritatem: quia adiuncta sibi illa veritate que negari non pōt q̄ fuerit a
 toto dñorū cardinaliū collegio vel duabus partibus rite scilz ⁊ canonice ele-
 ctus efficit veritas catholica dicendo: dñs Iohes baptista Libo rite ⁊ cano-
 nice electus ⁊ in papā ab vli ecclēsia susceptus est verus papa. Qd̄ aut̄ hec
 assertio ⁊ oēs in consimili materia sint catholice patet ex determinatiōe con-
 cilij Constantiensis: vbi in epistola decretali Martini sic dicitur: Papa cano-
 nice electus qui pro tempore fuerit eius nomine p̄prio expresso est successor
 beati Petri habens auctem sup̄emā in ecclēsia dei Et quibus patet q̄ as-
 sertio heretica est dogma falsum veritati catholice contrariū: que tot habet
 sub se spēs ⁊ gradus quot catholica veritas vel assertio cui opponitur: quia
 fm̄ phos quot modis dicit̄ vnū oppositorū tot mōis dicitur et reliquū. vnde
 cū veritas vel assertio catholica septem habeat gradus totidem assertio he-
 retica habebit. et cū assertionibus catholicis addat̄ assertio catholicā verita-
 tem sapiens vt est probatū per eandem rōnem: assertionibus hereticis
 addenda est assertio heresim sapiens vt statim patebit. Nec oportet addere
 in descriptione assertionis heretice q̄ sit per ecclēsiā p̄demnata: quia vt qui-
 busdā doctozibus placet sicut tota ecclēsia non pōt facere de assertōe nō ve-
 ra veram nec de non falsa falsam: ita de non heresi non potest facere heresim
 nec de veritate nō catholica catholicā: s̄ sicut veritates catholice absq̄ vlla
 approbatione ecclēsie ex natura rei sunt inmutabiliter vere ita sunt inmutabiliter
 catholice: ⁊ sicut hereses absq̄ vlla damnatiōe ecclēsie sunt falsae ita circum-

scripta omni damnatiōe ecclie sunt hereses. Quid ergo facit ecclia aut papa approbādo aliquam veritatem vel errorem reprobando? Rñdetur q̄ papa approbādo aliquā veritatem catholicā nō facit eā de nouo eē catholicā; nec dānando errorem facit eū de nouo heresim; s̄ determinat de nouo veritatem illā dudū ante fuisse catholicā; et errorem dudū ante fuisse heresim, et inde est q̄ greci et Iohachim ante determinatiōem ecclesie fuerunt de facto heretici si fuerūt p̄tinaces: quia assertiōes quas firmiter tenuerūt de facto et ex natura rei sunt heretice: sed quia nō p̄stabat ecclesie errores illos esse hereses ideo non fuerunt ab ecclesia heretici reputati. P̄op̄ quod aliqui ratiōabiliter distinguūt inter heresim damnatā et non damnatā: heresim occultā et manifestā; de quaz numero puto eē istas: X̄ps non veraciter et fm realē p̄sitiā de scēdit ad inferos sed solū quo ad effectū. Peccato mortali finiti t̄pis non debetur pena infinita fm tempus sed finita t̄m: vt post probabitur.

Q̄s multiplex est genus propositionū damnabiliū.

Propositionū damnabiliū genera fm doctores multa esse dicuntur. Est imprimis p̄positio heretica: est p̄positio heresim sapiēs; de quibus sufficienter habitū est. Est p̄terea p̄positio temeraria: est p̄positio erronea: est p̄positio iniuriōsa: est p̄positio male sonans aut scādālosa siue p̄iaz aurii offensiuā: et est p̄positio seditiōsa: de quibus per ordinez est dicendū. P̄positio temeraria est p̄positio asserens aliquid tanq̄ certum quod non potest efficaci rōne probari vel auēte, sicut p̄positio asserens q̄ mūdus finiet intra centū annos. Nec aut p̄positio licet possit eē vera: hoc t̄m asserens tanq̄ certū dicitur temerarius et p̄positio temeraria: quia ad hoc nec auctas nec rō efficax habet. P̄positio erronea dicitur p̄positio asserēs aliquid quod est falsum, vnde Augustin⁹ libro de Academicis dicit q̄ error est falsa p̄ veris approbare. P̄positio iniuriōsa est q̄ detrahīt statū alicuius fideliū aut alicui notabili persone; vt si quis assereret q̄ status mendicantiū vel dñoz cardinaliū est damnabilis et scādālosus. P̄positio scādālosa aut p̄iaz aurii offensiuā est p̄positio occasionem ruine p̄bēs auditoribus: vt est ista. Crux x̄pi non est adoranda adoratione latric. x̄ps est creatura, pater est maior filio. Et breuiter omis illa p̄positio est scādālosa que cū modificatiōe adiūcta est vera; per se t̄m et absolute sine modificatiōe prolata videtur fauere propositionibus hereticalibus hereticoz vt sunt propositiones p̄dictæ: q̄ t̄m fm doctores magis sunt exponēde q̄ extendēde. P̄positio seditiōsa dicitur assertio que diuisionem et scisma inducit in populo: vt est p̄positio asserens q̄ malo prelato aut principi non est obediendum: aut q̄ indoctus non potest p̄esse in regimine ecclesie. Est autem hic aduertendum q̄ ista propositionū genera non sic distinguūt quin simul quandoq̄ cōcurrant aut concurrere possint in eadem p̄positiōe. Nec enim p̄positio: deus non potest assumere quamlibet naturam sed rationalem t̄m: est temeraria est erronea est scādālosa et est heresim sapiens vt manifestum est ex p̄habitis et post patebit.

De sensu predictae conclusionis fm rigorem sermonis.

Omnēs catholici tractatores q de fide xpiana recte sentiunt firmiter tenent et credunt q xps fm aiam descendit ad inferos; fm vo corpus iacuit in sepulchro. Secdo q aia xpi veraciter, i. vero motu locali q cōpetit substantiis separatīs descendit ad inferos. Terclo q aia xpi fm realem pñtiam sue substantie fuit in loco inferni in quo iustoz aie detinebant. Quarto q xps fm aiam nō descendit ad inferos solū quo ad effectū. Sensus igit pro prius et lralis predictae pclusionis rōnabiliter est explicādus a theologo p. iij. ppositiōes quibus predicta cōclusio equalit in veritate et falsitate. Quar prima est affirmatiua; scz xps fm aiam descendit ad inferos. quā oportet quē libet fidelē firmiter credere; cū sit articulus fidei. Secūda ppositio est negatiua; xps nō veraciter, i. vero motu locali descendit ad inferos. et hec est falsa et erronea. Tercia ppositio; xps fm realem pñtiam sue substantie nō fuit in illa pte inferni in qua iusti detinebant. que siliter est negatiua falsa et erronea. Quarta vo ppositio est exclusiua affirmatiua et aduersatiua opioni Tho. et cōmuni vie; scz xps descendit ad inferos solū quo ad effectū; que similiter est falsa; vt statim patebit. Qd aut predicta pclusio sit intelligenda in pexplicato sensu multipliciter probat. Primo quidem sic; quia sensus cuiuslibet ppositionis fm quem ppositio est iudicanda vera vel falsa; possibilis vel impossibilis; necessaria vel ptingēs; catholica vel heretica; attendit penes pñtiam et adequatū eius significatū; qd ex grāmicali et lrali suoz terminoz significatiōe pūrgit; vt piz p oēs logicos. vñ oīs alius sensus siue sit mysticus siue lralis; impertinens censet quo ad veritatem vel falsitatē ppositiōis. Et hinc est q bñs Aug. in eplā ad Vincentiū donatistā loquēs de multiplicitate sensu sacre scripture dicit; q ex solo lrali sensu debet sumi efficax argumentū ad pūncendū aduersariū, sed manifestū est cuilibet intelligenti significata terminoz pdictae pclusionis; q per ipam negat ab aia xpi verus motus localis descendēdi ad inferos. negat etiā realis pñtia ad pte inferni in qua iusti detinebant. Concedit preterea q xpi aia solū quo ad effectū descendit ad inferos, cuius oppositū Thomas et cōis via quibus defensor predictae pclusionis intendit pdicere tenent et scribūt; vt dictū est, ergo hētur ppositū. Confirmat ista rō per simile qd in proposito nro nō pōt rōnabiliter calūniari. Nā pposita tali ppositiōe inter disputandū; Attributa diuina nō formalit et ex natura rei distinguūt; vt ponit Scotus et sui sequaces; sed sola rōne, manifestum est q sensus ppius predictae pclusionis est negare oēm distinctiōem formalem et ex natura rei int attributa diuina; quā Scot⁹ et sui sequaces ponūt. et solā distinctiōem rationis affirmare; que omnem aliam excludit. A simili ergo ponere q xps non veraciter et fm realem pñtiam descendit ad inferos; vt ponit Thomas et cōmuni via; sed solum quo ad effectum; est negare a xpo verum motum localem descendēdi ad inferos; et realem pñtiam ad locū in quo iustoz anime detinebantur; cuius oppositū Thomas et cōmuni via tenent.

Si dicat q per predictam cōclusionem non negat simpliciter xpm veraciter
 et fm realem presentia descendisse ad inferos, nec talis sensus de rigore sermo-
 nis pot haberi: sed negat cū determinatiōe modi quem Thomas et cōs vīa
 ponunt. Thomas enim videtur sentire in. iij. parte. q. liij. ar. ij. q rō descenden-
 di aīe xpi ad inferos et existendi in loco fuit essentia et non operatio. Vīa vō
 cōis Scotistarū et nominaliū tenet q limitatio essentie; quod predicta pclusio
 negat. Hec inq̄ euasio nulla est. Primo quidem q̄tum ad id quod Thome
 imponit; quia Thomas in preallegata questiōe non disputat de rōne essendi
 in loco; vt statim patebit, sed supposito ex p̄ima pte q angelus est in loco per
 operationem, supposito etiā q anime separate cōueniat moueri et esse in loco
 sicut angelo; queritur si aīa xpi veraciter descendit ad inferos; et fuerit ibi fm
 realem p̄sntiam sue substantie; an solū fm effectū meriti sue passionis, et indubi-
 tanter tenet q anima xpi veraciter descendit et fuit ibi fm realem p̄sntiam sue
 substantie; et non solū quo ad effectū, vnde in solutiōe ad secundū argumentū
 ar. i. q. allegat sic dicit: Passio xpi fuit quasi quedam causa vīs humane sa-
 lutis tam viuorū q̄ mortuorū, causa aut vniuersalis applicatur ad singulares
 effectus per aliquod speciale, vnde sicut virtus passiōis xpi applicatur viuē-
 tibus per sacramenta cōfigurantia nos passioni xpi: ita etiā applicata est mor-
 tuis per descensum xpi ad inferos, propter quod signāter dicit Zacharie, ix.
 q eduxit vinctos de lacu in sanguine testamēti sui; id est per virtutē passiōis.
 Hec Thomas. Quare si per predictā pclusiōem p̄dicatur Thome necesse est
 q in p̄explicato sensu pclusio intelligatur, Preterea p̄stat Thomā op̄inari
 angelū et aīam a corpore separatā nō esse in loco per essentia; s; per effectū et
 operatiōem transiētem, et hoc negare aut dubitare in doctrina Thome est ri-
 diculū. Si ergo defensor predicte cōclusionis intendit Thome p̄tradicere;
 oportet q p̄dicat quo ad veracitatem descensus et realem p̄sntiam; et nō quo
 ad rōez essendi in loco. Preterea q̄s inducit de Thoma est ad oppositū; nā
 articulo secūdo. q. allegat; in quo querit an xps descenderit ad locū damna-
 torū; r̄ndet. q dupliciter dicit aliquid alicubi esse. Vno mō p suū effectū; et hoc
 mō xps in quēlibet inferno descendit; aliter tñ et aliter. Nā in infernū dāna-
 torū habuit hūc effectū q descendendo ad inferos eos de sua incredulitate et
 malicia p̄fuitavit, illis vō qui detinebant in purgatorio spem glorie p̄sequēde
 dedit. sc̄tis aut p̄sibus qui pro solo peccato originali detinebant in inferno lu-
 men eterne glorie infudit. Alio mō aliquid dicit esse alicubi per suā essentiam; et
 hoc mō aīa xpi descendit solū ad locū inferni in quo iusti detinebant; vt quos
 ipse per gratiam interiūs visitabat fm diuinitatem; eos fm animam visitaret
 et loco. Sic autem in vna parte inferni existens; effectum suum aliquāliter
 omnes inferni partes diriguauit; sicut in vno loco terre passus; totum mun-
 dum sua passione liberauit. Item in solutione ad primum dicit; q xps qui est
 dei sapientia penetrauit omnes inferiores partes terre; non localiter fm ani-
 mam omnes circumcundo; sed effectum sue potentie aliquāliter ad omnes
 extendendo; ita tamen q solos iustos illuminauit. Hec beatus Thomas.

Ex quibus patet primo qd xps descendit per suū effectū in quamlibet partem
 inferni. Secūdo qd ad infernū damnatorū descendit xps per solū effectū. Ter
 cio qd anima xpi per suam essentia descendit solū ad locū inferni in quō iusti
 detinebātur. Quarto qd per hoc qd Thomas dicit qd anima xpi per suā essen
 tiam descendit ad locū in quō iusti detinebant; nō intendit dicere qd rō descē
 dendi et essendi anime xpi in tali loco sit essentia; ut defensor predictē conclusi
 onis sibi imponit; quia per eandem rōnem effectus esset anime xpi rō descē
 dendi ad inferos; cum ibidem dicat qd anima xpi per suū effectū in quemlibet
 inferno descendit. Intentio igit bti Thome in pñti loco est distinguere mo
 dos et non rōnes essendi in loco. Operatio nāq; fm Thomā est ratio cuiuslibet
 angelo et anime separate essendi in loco. que quidem operatio si loco et subie
 cto distat ab angelo et anima separata; ut ptingit quando operantur in aliquo
 distans; tūc angelus et aīa dicunt esse ibi fm effectū et nō fm essentiam. si vō
 operatio nō distat loco ab angeli substantia quāvis distet subiecto; non enim re
 pugnat angelo vel anime separate esse localiter simul cū operato et inoto; tūc
 angelus vel anima dicunt esse ibi per essentia vel substantia. et hoc est qd sub
 alijs verbis cōiter dicitur; qd aliquod agens est alicubi per suā virtutem et po
 tentia; alicubi vō per suā essentia et pñtiam. Ex quo patz qd defensor predictē
 cōclusionis qui gloriat se agnoscere familias oīum phoz et theologoz nō ha
 buit in hac materia mentem doctrine beati Thome. Preterea si descendere
 ad inferos per solū effectū nō excludit veraciter et fm realem pñtiam ad in
 feros descendere; cum xps fm animam descenderit ad infernū damnatorū; ut
 auctes plures sacre scripture testantur; et non aliter descenderit qd per solum
 effectum; ut conclusio affirmat. sequitur qd xps fm aīam veraciter et fm rea
 lem pñtiam descenderit ad infernū damnatorū: quod ab omnibus theologis
 reputatur hereticū. Secundo predicta evasio non saluat cōclusionem predi
 ctam; quia si per predictā cōclusionem nō intendit negare ab aīa xpi verū mo
 tum localem ad inferos et realem pñtiam in inferno; sed solū rōnem et modū
 essendi in loco quem ponit via cōis; tunc talis conclusio nō esset fm propria
 et singularē opiniōem a cōi modo dicēdi theologoz satis diuersa; ut in rubro
 se facere gloriat; sed cōis et vulgata a mille doctoribus disputata. Appellare
 preterea opiniōem Scoti et nōialium viam cōem est ridiculū. Opiniō nāq;
 cōis est; que cōiter a doctorib; tenet. talis aut ut in pluribus est bti Thome
 opiniō. vñ ab Egidio Henrico Godofredo Scoto et Aureolo ceterisq; docto
 ribus scholasticis antiquis et modernis doctor cōis Thomas appellat. Se
 cūdo hoc idem ex intentiōe Durandi pbat; qui primus auctor et defensor est
 pñcte conclusiōis. Nā in. iij. sen. di. xxi. vbi querit si xps descendit ad inferos;
 rñdet sic; Cū articul⁹ fidei sit xpm ad inferos descendisse; et nō possit intelligi
 rōe diuinitatis fm quā est vbiq; nec rōe corpis fm qd fuit in sepulchro; restat
 qd intelligat rōne aīe. Quo supposito videndū est qualiter aīa xpi descēderit ad
 infernū. Et est sciendū qd cū aīa sepata nō sit corp⁹ nec virtus in corpore nō pōt
 dici qd aīa xpi descēderit ad inferos eo genere motus vel descensus qd corpa

mouentur. et rursus quod anima moueatur eo genere motus quo angeli mouen-
tur nec clare pater. Angeli enim dicuntur moueri de loco ad locum in quantum suc-
cessiue operantur in diuersis locis. anima autem separata non dicitur habere aliquam
operationem circa locum vel circa corpus existens in loco: quia cum ex natura
sua sit determinata ad certum corpus; non potest mouere nec agere in aliud nisi
mediante corpore proprio. sed illo caret cum est separata. ergo non potest dici
moueri de loco ad locum ratione operationis quam habeat circa locum vel
circa corpus existens in loco. Nihilominus tamen hoc non obstante potest
dici quod anima separata potest descendere ad infernum dupliciter. Uno modo
secundum deputatiorem: et sic dicuntur descendere ad infernum anime damnatorum sim-
pliciter: quia simpliciter deputate sunt ut resumpto corpore sint in inferno: per
quod dicuntur ibi esse ubi sunt simpliciter deputate. Anime autem sanctorum patrum dicun-
tur in limbo esse vel ad limbum descendisse per deputatiorem non simplicem sed
conditionatam: quia resumpto corpore deputate ibi erant fore nisi liberarentur
a redemptore. hoc autem in eo non dicitur anima christi descendisse ad infernum propter de-
putatiorem: quia omnis talis deputatio est propter culpam contractam vel commissam
que in christo non fuit. Alio modo potest dici anima separata descendere ad infernum secundum
effectum: et hoc modo potest dici anima christi descendisse ad infernum per duplicem effectum
quem habuit in illis qui erant in inferno. Unus effectus fuit exhibitio visionis
diuine: quam carebant: ad quam se habuit passio christi per modum meriti. Et quia
totum meritum dependet principaliter ab actu anime: ideo hic effectus attribuitur
sibi sicut principali principio merendi. Item per appropriatiorem: ut sicut christus
secundum animam fuit beatus: sic secundum eam attribuitur fuisse eam beatitudinis in alijs: con-
gruum enim est ut ens in potentia reducatur ad actum per id quod in actu est.
Alius effectus fuit secundum quosdam ad quem se habuit anima christi directe per mo-
dum agentis: scilicet illuminare animas patrum que erant in limbo de mysterijs que ca-
dunt sub reuelatione. secundum enim Dionysium septimo celestis hierarchie: christus secundum
animam habet docere angelos: et fortiori ratione animas. Et ratione huius duplicis ef-
fectus potest dici quod anima christi descendit ad inferos: quod triplici ratione probatur.
Prima est: quia moueri vel descendere competit anime sepe non per modum
motus corporis: sed per modum quo moueri competit substantie spirituali. huiusmodi reliquis
substantijs spiritualibus: puta deo et angelo non competit moueri de loco ad locum per
motum qui sit subiectiue in ipsis: sed per effectum quem habent in alijs rebus. ergo simili modo
competit anime sepe et competit anima christi. Secunda ratio: christus dicitur descendisse
ad infernum ut animas sanctorum patrum illuminaret ad videndum deum. sed in eo-
dem instanti quo christus mortuus est sancti patres viderunt deum: in eodem autem
instanti non potuit anima christi esse in inferno per motum. ergo non descendit illuc
per motum qui esset in ipsa: sed per effectum quem habuit in alijs. Tercia ratio
sicut in illo triduo dicitur anima christi esse in inferno cum animabus sanctorum patrum: sic in
illo triduo vel pre triduo dicitur fuisse in paradiso cum anima latronis cui dictum est:
Hodie mecum eris in paradiso. huiusmodi illud non potest intelligi quo ad locum acquisitum per
motum: cum secundum ponentes spiritus in loco diffinitiue et moueri de loco ad locum

idem spūs nō possit esse simul in pluribus locis nec moueri simul plurib⁹ motibus ad plura loca tendentibus; quare oportet q^d intelligat^r fm effectū. **Hec Durandus**; qui luce clarius tenet p^otra Thomā & eōdem viā; q^d xps fm aīam non descendit ad inferos veraciter; idest vero motu locali exsiste subiectiue in anima xpi; vt patet ex p^oima & secunda rōnibus. nec fuit in inferno fm reale p^ontiam sue substantie; vt patet ex tertia rōne. s^{cilicet} descendit ad inferos & fuit ibi solū quo ad effectū quem habuit in animas sanctorū patrū virtute meriti sue passionis; imo sequit^r ex dictis Durādi q^d anima xpi in illo triduo nusq^{ue} exsistit nec mota localiter descendit ad infernū fm effectū, & per p^ontis cum defensor predictae p^oclusionis conueniat cum Durando in conclusiōe; necesse est si cōstare vult; q^d cōueniat & in sensu. Precedens autē deductio confirmatur tali ratione. Omnis conclusio problematica rationabiliter est intelligenda et recipienda in sensu de quo scholastici doctores dubitant et sibi inuicem contradicunt. In significatiōibus enim terminorū & propositionū oportet sequi vsū cōmūnem; aliter tolleretur omnis via scholastice disputationis et p^oditionis. Nam quod vnus acciperet in vna significatiōe & vno sensu; alter referret ad aliam significatiōem & sensum; quod est inconueniens. sed manifestum est q^d scholastici tractatores dubitant et sibi inuicem contradicunt: si anima xpi in illo triduo vero motu locali & fm realem p^ontiam descendit ad inferos; vel solum quo ad effectum, ad quod videtur impertinens si essentia vel limitatio essentie vel operatio sit ratio talis descensus vel existentie in loco; quia quocūq^{ue} dato adhuc contingit dubitare; si talis descensus debeat intelligi quo ad verum motum localem aut quo ad effectū. Cum igitur Thomas & oēs fere theologi teneant & scribāt q^d xps veraciter; idest vero motu locali et fm realem p^ontiam descendit ad inferos; Durandus vō quem defensor predictae conclusiōis sectat^r teneat p^orium vt oīsum est; sequit^r q^d sensus p^odicte conclusiōis est negare simpl^{iter} ab aīa xpi verū motū localem et realem p^ontiam descendendi ad inferos. Referre vō ly vt Thomas & cōis via ponūt ad essentia vel limitatiōem essentie & nō ad ly veracit^r & fm realem p^ontiam; est palliare & occultare cōclusiōis errorem. Patet igitur ex predictis quis sit proprius & l^oalis sensus predictae conclusiōis.

Quod predicta cōclusio in p^oreplexato sensu est falsa & heretica.

Priusq^{ue} p^opositū ostendat^r premittende sunt tres cōclusiōes. **P^oima**; q^d angelus & aīa intellectiua a corp^ore sepata possunt esse & de facto sunt in loco localiter; indiuisibiliter tamen & non circumscriptiue. Sicut enī anima intellectiua indiuisibiliter est tota in toto corpore & tota in qualibet parte per informatiōem; sic angelus & anima separata indiuisibiliter est tota in toto loco & tota in qualibet parte loci localiter. Et rō talis existentie in loco localiter & diffinitiue est; quia tam aīa q^{ue} angelus sunt limitate & finite nature. & ob hāc rōnem nō sunt vbīq^{ue}; s^{cilicet} in loco determinato & diffinitiue. Non sūt preterea quātitatem corpale; et extensiuā. & ideo nō sunt circūscri-

b

ptue ⁊ cōmensuratiue in loco; sed indiuisibiliter tñ. Et qñis ista cōclusio nō
possit per rationem euidentem ⁊ demonstratiuam ostendi; rationibus tamen
⁊ auctibus potest efficaciter probari; quia nō repugnat creature intellectuali
vniri ⁊ applicari a se vel ab alio nature corporali diffinitue ⁊ indiuisibiliter;
vt patet de anima humana que vnitur indiuisibiliter humano corpori per in
formationem fm probatissimam phiam ⁊ fm fidem. Patet etiam hec propo
sitiō de angelis ⁊ substantijs separatis; que fm phos vnuntur indiuisibiliter
corporibus celestibus vt anime vel vt motrices ipsoꝝ. Patet etiam ista pro
positiō de demonibus qui per artem magicam indiuisibiliter diffiniunt ⁊ de
terminantur ad aliqua corpora, sed non maiorem imperfectioneꝝ ponit in na
tura intellectuali vniri corpori localiter indiuisibiliter tamen et diffinitue qñ
vniri per informationem vel animationem vel magicam determinationem. qñ
non repugnat nature intellectuali limitate qualis est angelus et anima intel
lectiua separata vniri ⁊ applicari alicui loco localiter diffinitue ⁊ indiuisibi
liter. Confirmatur ista ratio; quia vno localis ⁊ diffinitio nihil intrinsecū po
nunt in re locata; sed est quid extrinsecum fm eōdem opinionem, vel si ponunt
aliqd intrinsecū est respectus extrinsecus adueniens q nullā pfectōeꝝ vel im
pfectōeꝝ ponit in subiecto. Preterea fm phos nō repugnat subijs separatis
mouere aliqd corpus in loco locali. qñ nō repugnat eis eē in loco diffinitue; qā
ad mouere corpus localit sequit̃ motorē eē in loco diffinitue; ⁊ oppositū nō
est intelligibile; quia mouens et motum fm phos sunt simul similitate locali;
vt patet. vij. phy. vnde prima causa que mouet omne mobile ⁊ cōseruat omne
quod est in esse est presens vbiq; eo modo quo sibi conuenit eē in loco; sci
licet per essentiam presentiam et potentiam fm fidem. Ex quo patet secun
da conclusio; q angelus ⁊ anima intellectiua separata veraciter ⁊ vero mo
tu locali mouentur localiter; quia omne receptiuꝝ formarum alicuius gene
ris quod non est ex se determinatum ad aliquam vnā illarum formarū neq;
est illimitatum ad illas potest moueri siue mutari ab vna illarum formarum
ad aliam. Ista propositiō patet per se; quia subiectum includit predicatū, sed
angelus est receptiuꝝ alicuius vbi diffinitue licet non circumscriptiue; sicut
patet ex prima conclusione; neq; est illimitatus ad omnia vbi; quia nō est im
mensus, ergo potest continue mutari ab vno vbi ad aliud. Et q cōtinue pos
sit moueri patet; quia inter duo vbi sunt infinita duo vbi media, quod proba
tur ex continuo motu corporis per omnia illa vbi; per omnia autem illa pōt
angelus vel anima separata transire ita q in nullo illorum vbi sit nisi indiui
sibiliter; vt ex prima conclusione patet, et per consequens non potest omnia
illa pertransire nisi continue moueat. Ex istis duabus pclusionibus sequitur
tercia pclusio; q noia ⁊ verba importātia locū motū ⁊ tps differētias quoq;
locoꝝ motuum ⁊ temporum dicta de animabus separatis ⁊ angelis intelli
genda sunt fm verā ⁊ propriā nois significatiōem ⁊ nō metaphorice ⁊ siliu
dinarie. Cuius rō est; quia ex quo significata talium nominū ⁊ verboꝝ vera
citer ⁊ proprie pueniunt angelis ⁊ aiabus separatis vt probatū est in prima

et secunda conclusionibus. propositiōes ex talibus terminis formate et in sacra scriptura et sanctorum patrum libris reperte intelligende sunt proprie et non metaphorice. Iste conclusiones firmanē primo auctore magistri sententiarum in primo dist. xxvij. c. cumque divina natura, ubi sic dicitur: Duobus namque modis in scriptura aliquid locabile dicitur, vel quia dimensionem capiens longitudinis altitudinis et latitudinis distantiam facit in loco ut corpus; vel quia loco diffinit ac determinat; quoniam cum sit alicubi non ubique inuenitur; quod non solum corpori sed etiam omni creato spiritui pertinet. Omne igitur corpus omni modo locale est; spiritus vero creatus quodammodo localis est; et quodammodo non est localis. Localis quidem dicitur; quia diffinitione loci terminatur; quoniam cum alicubi presens sit totus et alibi non inuenitur. Non autem ita localis est ut dimensionem capiens distantiam in loco faciat, unde Augustinus super Genesim, ad litteram de loco et motu creaturarum spiritualium sic loquitur: Deus omnipotens incommutabili eternitate voluntate veritate semper idem mouet per tempus creaturam spirituales; mouet etiam per tempus et locum creaturam corporalem; ut eo motu naturas quas condidit administret, quod exponens magister ubi supra sic dicit: Ideoque Augustinus attribuit mutationem loci corpori non spiritui; quia licet spiritus transeat de loco ad locum; non tamen ita ut dimensionibus circumscriptus interpositiōe sui faciat distantiam circumstantium sicut corpus. Ambrosius quoque in libro de trinitate, hoc idem sentire videtur. Dicit inquit Ysaia, quia missus est ad me unus de seraphim; et spiritus quidem sanctus missus dicitur; sed seraphim ad unum spiritus ad omnes, seraphim mittitur in ministerio; spiritus operatur ministerium seraphim de loco ad locum transit; non enim complet omnia; sed ipse repletur spiritu sancto. Ex quibus aperte monstratur quod creatura spiritualis sit in loco diffinitive et moueatur proprie localiter et non metaphorice. Hoc idem probatur auctoribus sacre scripture; que loquitur expresse de missionibus et apparitionibus tam interioribus quam exterioribus. De temptatōibus etiam et custodia angelorum; de locis quoque penarum et premiorum angelorum et animarum separatarum, que omnia includunt verum motum localem et presentiam realem diffinitiuam ad locum. De missionibus scribitur Exodo, xxij. Ysaia, vi. Lucus, i. et ad Hebræos, primo. Omnes inquit Angeli sunt administratores spiritus in ministerium missi. De apparitionibus per Genesim, iij. iij. Regum, v. Thobie et Job, i. Lucus, i. Mattheus, i. et ij. capitulis. De custodia vero angelorum habetur Mattheus, xv. et per istum scribitur: Angelis suis deus mandauit de te ut custodiant te in omnibus viis tuis. De temptatōibus vero habetur iij. Regum, vlt. Mattheus, liij. et xij. Lucus, liij. et ad Hebræos, vi. De obsidionibus scribitur Mattheus, viij. et Lucus, viij. De motu animarum separatarum patet quod anima christi descendit ad inferos secundum articulum fidei; et ad Ephesios, liij. De alijs vero animabus fide tenemus quod a corpore separate statim descendunt ad inferos; vel ascendunt ad celos, et hoc idem de angelis. Unde Lucus, xvi. scribitur; quod anima Lazari portabatur ab angelis dei. Et in dialogo S. ego, dicitur; quod aderant sepe angeli animabus sanctis et deferabant eas sepe in paradysum. Idem similiter legitur in legenda sancti Adartini b. ij.

Quod si non credis legendis scripturarum nec beati Gregorii sacre tamen scripture firmiter credere necesse est. Si dicatur quod ex istis auctoribus non probatur efficaciter quod angeli et anime separate moueant localiter et sint in loco secundum se et secundum suam substantiam: sed secundum corpora ab eis assumpta et mota. Secundum enim sacra scripturam tales apparitiones et missiones facte sunt patribus veteris et noui testamenti in corporibus assumptis. Respondetur quod de angelis a corpore separatis que non possunt assumere corpora: auctores inducere efficaciter concludunt secundum omnem opinionem quod secundum se moueant localiter et sint in loco diffinitive. de angelis vero qui virtute propria et naturali possunt assumere corpora ad operationes corporales circa nos exercendas proportionata et accommodata: dicunt contra theologi quod cum talia corpora formentur de aere necesse est quod secundum se moueantur ad locum aeris de celo empyreo si sunt boni angeli: vel de inferno si sunt mali. Preterea non omnia mysteria angelorum exercentur in corporibus assumptis: ut patet de apparitionibus interioribus de custodiis et obsidionibus. et per prius efficaciter probatur ex predictis auctoribus locabilitas diffinitiva et motus angelorum et animarum separatarum. Quibus premissis patet quod prefata conclusio in sensu explicato est falsa et heretica: quia ex articulo fidei deducitur per prius bonam et necessariam: quod Christus secundum animam veraciter et secundum realem presentiam descendit ad inferos: et non solum quo ad effectum. ergo hereticum est dicere: quod Christus non veraciter et secundum realem presentiam descendit ad inferos ut dicit conclusio. prius tenet quia propositio dicitur heretica: que contrariatur veritati catholice in sacro canone formaliter et explicite contente: vel ex contentis in sacro canone bona et necessaria consequentia deducere: ut patet ex dictis. His probatur multipliciter: quia entitas et veritas cuiuslibet rei conuertuntur et in bona consequentia et necessaria se consequuntur. Nam bene sequitur: Sortes est homo. ergo Sortes veraciter est homo: et econverso. sed fides predicat de Christo entitatem motus descensus ad inferos. ergo et veritatem. Si ergo Christus secundum articulum descendit ad inferos. ergo veraciter: id est vero motu locali descendit ad inferos. Si dicatur quod verbum descendere in sacra scriptura multipliciter accipitur: Alio modo secundum essentiam et substantiam: quod est veraciter descendere. Alio modo solum secundum effectum: et per consequens non sequitur in bona et necessaria consequentia: si Christus descendit ad inferos: quod veraciter et secundum realem presentiam descendit ad inferos: sed sufficit quod hoc vel illo modo descendit. Hec evasio nulla est: quia non repugnat alicui: si simpliciter dicitur de illo: proprie et veraciter intelligitur dici de ipso: nisi per rationem convincentem vel autem oppositum possit concludi. sed moveri localiter vero et proprio motu non repugnat angelo nec anime separate: ut patet ex supradictis. descendere vero ad inferos simpliciter dicitur de Christo secundum articulum fidei: et oppositum non potest concludi per rationem aliquam evidentem: nec per autem sacre scripture. et articulus fidei intelligendus est simpliciter de proprio et vero motu locali descensus ad inferos: et per consequens Christus veraciter et secundum realem presentiam descendit ad inferos et non solum quo ad effectum. Confirmatur ista ratio: quia licet secundum effectum est determinatio distrabens et alienans verbum descendere a sua propria et vera significatio: sicut enim homo mortuus vel pictus

non est homo sed fm quid: id est similitudinariē: sic descendere fm effectū nō est simpliciter et veraciter descendere: sed metaphorice et similitudinariē tñ vt pz ex supradictis. Cum igitur fides catholica predicet simpliciter de xpo sine quacūqz determinatiōe qz ad inferos descendit: sequitur qz veraciter et fm realem pñtiam descendit et non solū quo ad effectū. Preterea fm fidem proprietates que pueniūt humane nature fm se et suas ptes principales: conueniūt xpo per cōicatiōēz idiomatū pprie et veraciter, vnde sicut ad xpm esse hoīem: sequitur fm fidem xpm esse veraciter hoīem. et ad xpm esse mortuum sequit veraciter esse mortuū, et ad iacuisse in sepulchro: veraciter iacuisse in sepulchro. per silem pñtiam sequi debet ad xpm descēdisse ad inferos: veraciter et fm realem pñtiam descendisse ad inferos. Notandū tñ qz ly veraciter vno quidem modo determinat inherentiā predicati ad subiectū. Alio modo determinat totā ppositiōem: et facit ppositiōem modālē. et quocūqz mō accipitur: hec propositio est pcedenda fm fidem catholicā: Xps veraciter descendit ad inferos: et eius opposita est heretica. Item ly veraciter qñqz opponit ad ly falsē: qñqz ad ly fantastice vel similitudinariē: qñqz ad impropriē et metaphorice, et qualitercūqz accipiat ly veraciter patet qz hereticū est negare qz xps veraciter et fm realem pñtiam descendit ad inferos. Notandū scō qz qñ a doctoribus dicit: qz illa propositio est catholica que in bona et necessaria pñia deducitur ex pñtis in sacra scriptura: intelligendū est per vñā vel p plura media, nec refert si talia media sint oīa credita: vel cum aliquo credito coassumat aliquid in lumine naturali cognitū: quia sicut ex solis creditis non sequitur nisi conclusio credita: ita ex vno vel pluribus creditis coassumpto aliquo naturaliter cognito vel pluribus: non sequit nisi conclusio credita. Et p hunc modū pcedunt supra inducte deductiones. Notandū terciō qz in pñti materia non loquimur de bonitate et necessitate pñtie ita pprie et stricte vt dialectici et sophiste: sed loquimur vt theologi de bonitate et necessitate pñtie credita et fidelē: que tenet in oībus terminis fidei consimili forma arguēdi retenta. Et sic pz qz prefata conclusio in supra explicato sensu est falsa et heretica.

Quod predicta conclusio in sensu pro quo fit est de errore et de heresi suspecta.

O E motu et loco angeloz et animarū separatarū multiplex et varia est theologoz et philosophantiū opinio. Pbi nanqz tenet qz intelligentie sunt omnino imobiles et illocabiles tam per se qz per accidens. Po nunt enim qz intelligentia est quedā essentia denudata ab omni materia et conditionibus materialibus: et qz mouet orbem per animā oībi cōiūctam sicut amatū et desideratū: vt scribitur. xij. metaphy. et ideo nullā applicatiōem ad locū vel corpus habet: quia non operatur immediate fm ipos circa aliqz corpus. Dicunt preterea celestia corpora esse animata: et numerū intelligentiarū esse fm numerum motuū corporū celestīū. Secūda opinio est quorundā theologoz qui probabiliter tenent qz angelus et anima separata sunt in loco et mouentur localiter fm se et fm propriā substantiā a deo qz non est intelligi-

b. iij.

bile angelum et animam separatam esse et non esse in loco supposita existentia loci. Dicunt tamen quod angelus non est in loco circumscriptive, sed diffinitive tamen: quia determinatur ex sua intrinseca natura ad locum aliquem; sic quod existens in uno loco non est in alio. Hanc autem opinionem tenet scotistarum et nominalium schola. Scotus tamen addit in. ii. quod dato quod substantia angeli sit in loco et moueatur localiter: ratio tamen essendi in loco magis proprie loquendo est limitatio virtutis quam essentie. Tercia vero opinio est aliorum theologorum dicentium quod angelus et anima separata non sunt in loco: sic quod essentia et limitatio virtutis sit ratio essendi in loco ut precedens opinio dicit: sed operatio eius circa locum vel circa corpus existens in loco. Conuenit tamen cum precedenti opinione in hoc quod substantiam angeli et anime separate dicit esse subiectum motus localis et realis prout ad locum: et esse in loco diffinitive et distare a loco distante et appropinquare loco proproquo. Hanc autem opinionem tenet Thomistarum schola. Quarta opinio aliorum theologorum est quod angelus et anima separata nec per essentiam nec per operationem nec per aliquod extrinsecum vel intrinsecum sunt in loco: sic quod eis conueniat locus vel situs vel ubi secundum propinquitatem et distantiam: aut moueri localiter formaliter et subiective: ut precedentes opiniones tenent: sed solum dicunt esse in loco et moueri localiter in quantum sunt in corpore locato non secundum se sed secundum effectum: quod est esse in aliquo sicut mouens in moto: vel sicut causa in suo effectum: et tenentes hanc opinionem dicunt quod angelus ad hoc quod moueat corpus non requirit nec preerigit aliquam propinquitatem nec realem presentiam ad corpus mobile: sed proportionem tamen secundum rationem mouentis et mobilis: quia existente angelus mouet corpus quoniam vult: quia liber est in mouendo: et quando mouet dicitur esse in loco. Quinta vero opinio cui innititur defensor predictae conclusionis est: quod substantia angeli nusquam est: nec mouetur localiter ratione sui aut alii cuius existit in ipso: neque ratione operationis transcurrentis extra: sic quod et formaliter et subiective pueniat motus vel locus vel situs diffinitive cum substantia separata talium accidentium corporalium non sit susceptiva: in quo concordat cum precedenti opinione. differt tamen in hoc quod hec opinio tenet quod sicut angelus nusquam est secundum locum sic est prout cuilibet corpori quod potest moueri: prout tamen ordinis vel situm siue moueat corpus siue non, sed quoniam mouet dicitur esse ibi specialiter ubi mouet secundum quandam appropinquatorem: quia ibi manifestatur specialiter sua virtus: prout tamen realis angeli ad locum precedit eius operationem in loco. Cuius ratio est secundum istam opinionem: quia motus et omnis actus qui subiectum supponit preerigit prout motum ad mobile: et actui ad passiuum. Hic angelus potest agere in multa simul vel successiue. Et antequam agat actu prout est cuilibet corpori et simul ex natura sua, et ideo secundum istam opinionem ponitur quod angelus et quelibet substantia separata sit simul prout cuilibet corpori quod potest moueri antequam aliquod eorum moueat. Quod per hunc modum persuadet Durandus. xxvij. di. primi sen. Quod inquit facit situm in corporibus hoc facit ordo in spiritibus secundum beatum Augustinum. Hic videmus in corporibus quod corpus celeste habens calitatem super omnia generabilia et corruptibilia prout est omnibus secundum situm hoc modo ut agat in omnia, hic angelus habens calitatem super aliqua corpora quo ad motum locales prout

est omnibus fm ordinem : ita qd possit in oia illa agere cū voluerit. Et si non
semper agat rōne sue libertatis; hoc tñ interest hic et ibi; qd pñtia corporis ce
lestis ad oia generabilia et corruptibilia cū sit fm sitū; nō est ad quodlibet cor
pus fm se et imediate sed est ad vniuersitatem corporū pntentū et ad vnū al
terabile habens partes quaz quedā sunt propinquiores celo et imediate fm
sitū; quedā vō remotiores et imediate ac si totū corpus contentū infra celū
esset vnū continuū etherogeneū imediate pñtia celo fm sui vltimū et nō fm
sui intīmū impediēte hoc natura quātitatīs et situs in vtroq; rōne quoz qd
est imediatū vni est mediatū alteri, sed pñtia angeli ad quodlibet corpus mo
bile ab ipso cū non sit fm sitū non impediū per vnū corpus; quin sit imediate
ad quodlibet aliud, sicut ponendo aīam rōnalem non esse quantā; dicimus qd
ipsa fm se totā existens in vna parte corporis puta in capite nō impediū quin
sit imediate tota in parte distante scilz in pede, et idem est de angelo respectu
cuiuslibet corporis quod pōt mouere; nisi qd angelus nō est forma et act⁹ cor
poris sicut anima, Et hanc opinionē recitatīue tñ et absq; vlla assertione in
quirendo solum et dando occasionem peritioribus vltius inquirendi verī
tatem scribit Durandus. Itaq; aut quinq; opinionū de motu et localitate an
geloz et substantiaz separataz; opinio pñtia est simpliciter heretica fm Tho.
di. xxiij. primi sen. qd fide tenemus angelos circa nos operari īnc. iate; fide
etiā tenemus plures angelos esse fm numerū; qd sit numerus motūū corporū
celestiū. Scribit enim Dñs. vii. c. qd milia milliū ministrabant ei; et decies cen
tena milia assistebant ei. Secunda vō opinio que ponit substantiā angeli fm
se et fm essentiā moueri localiter et esse in loco est probabilior et auctibus sa
cre scripture et dictis sanctorū conformior. Tercia opinio videt esse suspecta
de errore et heresi; pro quanto nō pōt apparet nec probabiliter saluare di
cta sacre scripture et sanctorū doctoꝝ de mysterijs et locis pñmior et penarū
angeloz et aīaz separataz; quia operatio p quā angelus determinat ad locū
non pōt esse operatio materialis; quia talis eque abstracta est a loco motu et
differentijs locoꝝ et tempoz sicut substantia angeli fm predictā opinionem;
oportet ergo qd sit operatio et effectus transiens in materiā corpalez. Cōstat
autem fm fidem et auctoritates sanctorū qd angeli et anime beate que sunt in
celo et in inferno tanq; in loco nō operant tales operatiōes in celo nec in in
ferno; vt patet discurrendo per singulas operatiōes ipoz angeloz et animaz
separataz. Quarta vō opinio et quinta videtur esse magis suspecte de errore
propter rōnem eandem; et etiā hoc qd ab angelis et animabus separatis nega
tur verus motus localis et realis pñtia diffinitiuā ad locum; qd videt fauere
pñtia error; et maxime quinta opinio que ponit angelos esse vbiq; pñtes fm
propriā naturā. Sunt pñterea vltime tres opiniones suspecte de errore et he
resi pro quanto fuerunt damnate Parisius a dño Guillō quondā epō Pa
risiensi pluribus articulis. Itā articulo. Cviij. dicitur sic; Qd substantia anime
nullo mō est mobilis fm locū nec p se nec p accidēs. Et si ponat alicubi p sub
stantiā suā nunq; mouebit de vbi ad vbi; Error. Item articulo. CCxiiij. dicit
b. iij.

sic; Quod anima nunquam moueretur nisi corpus moueretur; Error. Item articulo
 CCxvii. Quod intelligentia angelus vel anima separata nusquam est sine substantia huiusmodi
 operationem; Error; si intelligatur quod substantia non sit in loco. Item articulo, CCiii.
 Quod substantie separate sint alicubi per operationem; et quod non possunt moueri ab
 extremo in extremum neque in medium; nisi quia velle possunt operari aut in extre-
 mis aut in medio; Error; si intelligatur sine operatione substantia non esse in loco;
 nec transire de loco ad locum. Expresse isti articuli danant ut erroneas falsas
 et de heresi saltem suspectas terciam quartam et quintam opiniones. Et si dicatur quod
 talis excoicatio vel danatio articuloz non transit mare vel diocesis. Respondet Sco-
 tus in. ij. sen. et bene; quod si tales articuli sunt articuli ordinati sicut heretici sunt
 danati non solum auctoritate diocesani tamen; sed etiam auctoritate prepositi et de here. c. ad abolendam
 vel saltem sententia talis est habenda suspecta de heresi; quam in aliqua vniuersitate
 famosa; qualis est Parisiensis. solenniter est danata. Patet igitur quod predicta con-
 clusio in sensu pro quo sit a defensore; est suspecta de errore et heresi.

Secunda Conclusio Apologetica Joannis
 Picci Mirandulani Concordie Comitis.

Peccato mortali finiti temporis non debetur pena
 infinita secundum tempus; sed finita tantum.

Determinatio magistralis.

Et conclusio videtur mihi sine preiudicio sanioris sententie falsa et here-
 tica. Ad quod declarandum ostenditur primum quid sit peccatum mortale; et
 quid sit illud quo transeunte actu peccati peccator denotatur peccator. Se-
 cundo videbitur de pena debita peccato mortali. Tercio demonstrabitur quod pre-
 fata conclusio de rigore sermonis et in sensu quem facit est falsa et heretica. Fi-
 naliter probabitur quod predicta conclusio in sensu pro quo sit est falsa et de heresi suspecta.

Quid sit peccatum mortale; et quo formaliter
 transeunte actu peccati quod denotetur peccator.

Apposito secundum fidem catholicam quod mortale peccatum quoddam sit
 originale et quoddam actuale. Dicimus quod peccatum mortale actua-
 le de quo prefata conclusio loquitur est commissio vel omissio voluntaria
 contra legem dei preceptiuam. unde Augustinus. xxij. contra Faustum. Pec-
 catum est dictum vel factum vel percipit contra legem dei eternam. Vel ut in libro de
 duabus ciuitatibus dicitur. Peccatum est voluntas retinendi vel persequendi quod
 iusticia vetat. Quod exponens magister sententiarum in. ij. dicit; quod Augustinus in utraque assigna-
 tione loquitur de peccato actuali mortali et non veniali; quibus aliqui opinentur
 contrarium. Ex prima namque assignatione Augustini ostenditur quod peccatum est vo-
 luntas mala siue locutio et operatio praua; id est actus malus tam interior quam
 exterior. Ex altera vero ostenditur quod est actus interior; nec est opus in predicis
 assignationibus exprimere omissionem eterne legis; ut quidam argumentantur indu-

centes illud Augustini in primo de li. arbi. q. peccare nihil aliud est q. negle-
ctis reb⁹ eternis tempalia sectari. quia fm Tho. i. ij. affirmatio et negatio ad
idez genus reducuntur: sicut in diuinis geniti et ingeniti ad relationem: vt in li.
de trini. Aug⁹ scribit. Pro eode igit est accipiendu dictu et no dictu: factu et
no factu: pceptu et no pceptu. Et sic patz q. noie peccati fm Aug. et ceteros
doctores tam scdos q. scholasticos intelligit act⁹ interior v. exterior et omis-
sio vtriusq. q. lege dei eterna preceptiua. Hoc aut mo accipiendo peccatu cu
habeat rōnem mali: malu aut inq. tuz malu noceat et corrupat aliq. bonu fm
Aug. in Enche. Dicit⁹ fm doctores scdos q. peccatu mortale corrupit pmo
bonu nature. scdo bonu grē: macula quandā inducēdo in aīa. tercio vō efficit
reatu ad penā: q. nihil aliud est q. obligatio passiuā ad penā. De corruptōne
boni naturalis hētur in glo. sup illud L. u. c. r. Homo descendēs ab Hierusalē
in Hierico: q. homo per peccatu spoliat gratuitis et vulnerat in naturalibus
De macula scribit Josue. xx. An paz vobis est: quia peccastis in Beelsegor
et vsq. in ptem dīem macula huius sceleris in vobis pmanet. De reatu vō
ad penā scribit ad Ro. ij. Tribulatio et angustia in aīam oēm opantis maluz.
Tribulatio aut et angustia nominant penā quandam. Math. etiam. xxv. dici-
tur: Ibunt in suppliciu eternu. Notandū tamen q. corruptio boni nature et
vulneratio consequitur ex peccato originali. macula autem et reatus non so-
lum ex originali sed etiam ex actuali. reatus vero ad aliquantulam penam ex
veniali. Notandū etiam q. sicut ex actibus bonis moraliter ex genere scilicet
et circumstantiis causantur boni habitus et inclinationes ad similes actus: sic
ex malis et viciosis actibus causantur mali habitus et inclinationes ad simi-
les actus. Et sicut per primū actum peccati mortalis boni habitus et inclina-
tiones non corrumpuntur totaliter sed diminuitur: sic in peccatore multis vi-
ciis et inclinationibus malis habituato dum iustificatur et gratia infunditur
tales inclinationes et qualitates viciose statim non corrumpuntur sed dimini-
untur: vt doctores communiter tenent et experientia docet. Ex quibus patet
q. transeunte actu peccati in peccatore non manet de per se nisi mala quali-
tas mentis. manet etiam de per se macula que priuationē nitoris diuine gra-
tie formaliter importat. manet preterea de per se reatus seu obligatio ad pe-
nam. Et dicitur notanter de per se: quia talia nata sunt sequi de per se ex pec-
cato mortali tanq. a per se causa eo modo quo peccato conuenit esse causam.
Si vero aliqua alia transeunte actu peccati in peccatore inueniatur: hoc est
impertinens et de per accidens: quia vel preexistunt vel per accidens sequun-
tur: vt patet de illo qui de iusto efficitur iniustus et peccator. Si ergo transe-
unte peccato verum est dicere demonstrato illo qui peccauit q. iste est pecca-
tor donec peccatum fuerit sibi remissum: querendum est quid illud. Et nō
videtur q. sit peccatum preteritum: quia licet peccatum preteritum denomi-
net Sortem peccasse: pntialiter tñ nō denoiat Sortem peccatores. Item si ex
hoc quis denoietur peccator quia peccauit: ex his in grā post remissionem pec-
cati dicere peccator q. est absurdū: nec transisse peccato quis denominat

peccator a mala qualitate per peccatū vñū siue plura eiusdem rōnis genita; qā cū illa maneat et stet cū grā; post remissioē peccati exis in grā denotaret peccator, et per pñs simul esset acceptus ad vitā eternā et ordinatus ad eternā penā quod est incōueniens. Nec potest quis denotari peccator a macula quia deus subtrahit grām prop̄ demeritū peccātis; et p pñs deus est causa macule non demeritoria sed subtractiua. Deus autē non est causa qd aliquis sit peccator; qā nemo auctore deo sit deterior; idest peccator fm Augustinū; quia Jo. i. sine ipso factū est nihil; idest peccatū, et per eandē rōnem transeūte peccato non pōt quis denotari peccator a reatu vel obligatiōe ad penā; vt defensor predictē conclusiōis dicit; quia talis reatus et obligatio est de per se a voluntate et lege diuina; que transgressores preceptorū suorū ordinat et obligat ad penā eternā, et per pñs deo auctore quis efficeret et denotaretur peccator. Reatus preterea vel obligatio ad penā improprie et abusiue dicitur peccatū; proprie vō et de per se dicitur effectus peccati, et per pñs ab ipso nemo denotatur peccator sed reus vel ad penā obligatus. A quo ergo transeūte peccato denotatur quis peccator? Dicim⁹ qd dimissis nominaliū et scotistarū opinionibus transeūte peccato qd formalit̄ denotatur peccator a peccato preterito nondū per grāz aut grē sacramentū remisso; aliquo tñ inō in suo effectū derelicto remanente ex parte persionis vel auersionis. Nec oportet qd si qd dicat actu peccator qd sit formaliter peccator p aliqđ quod est actu presens; vt aliqui falso imaginantur; quia non vniuoce dicitur quis peccator dū actu peccat et dū cessat ab actu peccati; quia dū actu peccat dicitur peccator a peccato pñti; dū autē cessat a peccato dicitur peccator ab eodem peccato preterito non dimisso, et ideo propter talem analogiā huius nōis peccator; et non vniuocatiōem pōt quis denominari peccator formaliter; nō solum a peccato presente sed a peccato preterito dummodo aliquialiter maneat in suis effectibus. Hec est determinatio maḡi senten. in. ij. di. xliij. c. preterea queri solet. Non est inquit ignorandū peccatū duobus modis in aliquo dici esse et transire; scz actu et reatu. Actū est in aliquo dū ipsum qđ peccatū est; aut actio vel voluntas in peccante est. Reatu vō cū p eo siue transierit siue assit mens hominis polluta est et corrupta; totusq; homo supplicij obligatus ppetuis, nec vnq; est in aliquo peccatū actu preter originale quin sit etiā reatu; sed est reatu interdū postq; transit actu. Ex quo patz fm maḡm qd transeūte actu peccati peccatū manet reatu; et per pñs a peccato sic manente in suo effectū denotatur quis peccator et non a reatu. Nec maḡ vt post videbitur appellat reatum peccatū; vt defensor predictē conclusiōis maḡo sen. falso imponit.

De pena debita peccato mortali fm doctrinam fidei et sanctorū doctorū.

Oplex pena in genere fm doctores debet peccato mortali actuali. Pena qdem damni que consistit in carentia diuine visiōis; et hec corrūdet auersioni a bono incōmutabili et eterno. Altera vero est pena sensus que consistit in exp̄ientia alicuius nocumētī a rebus sensibilibus accepti.

et hec pena correspondet conversioni ad bonū creatū et cōmutabile. Cuius ratio est sūm Thomā: quia pena debet proportionaliter culpe rēdere, in culpa autem non solum aueritur mens ab ultimo fine: sed indebite conuertitur in alia tanq̃ in finem. Non solum ergo puniendus est qui sic peccat per hoc q̃ excluditur a fine pena damni: sed etiam per hoc q̃ pena sensus ex alijs rebus sentiat vel percipiat nocumētum. Et hinc est q̃ diuina scriptura peccatorib⁹ minatur non solū exclusionem a gloria quod est pena damni: sed etiā afflictionem ex alijs rebus quod est pena sensus. Scribit enim ad Dauid, xxv. Discede a me maledicti in ignem eternū: qui paratus est diabolo et angelis eius. et in ps. Pluet super peccatores laqueus ignis sulphur spūs procellarū pars calicis eorū. De quantitate vō pene mirantur quidā et murmurant cur de⁹ misericordissimus pro vnius transgressionē mandati per penitentiam non de leta perpetua puniat damnatione: cū tñ quedam peccata in via breui tempe perpetientur. Hanc q̃onem mouet Aug⁹, xxi. de ciui. c. xi. Iniustū inquit putatur vt pro peccatis q̃ tumlibet magnis paruo scilicet tpe ppetratis: pena q̃q̃ damnetur eterna. Quomodo verū est inquiunt quod ait xps videlz. In qua mensura mensi fueritis in ea remetietur vobis: si temporale peccatum supplicio punitur eterno. Ad quā Aug⁹, recitat octo generibus penarū que Tullius in legibus scribit p hec verba rēdere. Ne quisq̃ extitit legislator qui censeret tam cito nocentiū finiēda esse tormenta: q̃ cito factum est vel homicidium vel adulteriū vel sacrilegiū vel quodlibet aliud scelus. Non enim temporis longitudine: sed iniquitatis et impietatis magnitudine peccatum est metiendum. Qui vō pro aliquo grandi crimine morte mulcatur: nūquid mora qua occiditur que pertinet est eius supplicii leges existimant. et non q̃ eus in sempiternū auferunt de societate viuentiū: quod est autem de ista ciuitate mortali homines supplicio prime mortis: hoc est de illa ciuitate imo: tali homines supplicio secunde mortis auferre. Sicut enim non efficiunt leges hui⁹ ciuitatis vt in eam quisq̃ reuocetur occisus: sic nec illius leges ciuitatis admittunt vt ad eius quis vltra beatitudinem reuocetur: eternam secunda morte damnatus. Ex quo patet sūm Aug⁹, q̃ ratio quare peccato mortali debeatur pena eterna sūm tempus est propria et intrinseca magnitudo impietatis et iniquitatis peccati: et non eius duratio longa vel breuis. Et q̃uis sancti doctorēs et scholastici plures inducant et assignent ratiōes fundamentales ad probandū q̃ peccato mortali iuste debeat pena infinita sūm tempus: adducenda est tamen sententia beati Thome: in qua defensor predictę conclusionis credit fundare suam intentionē: vt ostendatur q̃ mens beati Thome est ad appositum predictę conclusionis. Unde in quarto sententiarum vbi querit Si peccato mortali sūm iusticiam debeat pena eterna: per hec verba ex propria intentione respondet. Cum pena duplicem habeat quantitatem: scilicet sūm intensionem acerbitatis: et sūm durationem temporis: quantitas pene correspondet quantitati culpe sēdm intensionem acerbitatis: vt sūm q̃ grauius peccauit: sūm hoc grauior ei pena infligatur. Non autem correspondet

duratio pene durationi culpe; ut dicit Aug⁹, xxi. de ciuitate: Non enim adulteriū qđ in momento tpis perpetiā; momentanea pena punit etiā fm leges hūanas, h duratio pene respicit dispositōes peccāſ, vñ pcludit fm Aug⁹, qđ p quodlibet peccatū mortale reddit peccator dignus a ciuitatis cōsortio bñdē eternaliter priuari. Ad qđ probandū inducit plures rōnes: quaz aliq̃e pro cedūt a priori et per cām; aliq̃e vō a posteriori et per effectū. A priori quidē est illa que sumit fm Aug⁹, ab obiecto qđ peccat qđ est bonū eternū, vnde Aug⁹, xvi. de ciui. dei: Factus est peccator dignus malo eterno: quia hoc in se peremit bonū qđ esse possit eternū. Secūda vō rō que est beati Greg⁹, iiii. Dialo, sumitur etiā a priori: quia homo in bono eterno peccauit. Tercia rō: quia contra bonū infinitū quod est deus peccatū sumitur etiā a priori. Quarta vō rō quā pro se inducit defensor predictę conclusionis est a poste riori: quia culpa inquit manet: cū culpa non possit remitti sine grā quam ho mo non pōt post mortem acquirere: nec debet pena cessare qđ diu culpa ma net. Ex quibus patet qđ dictū bñ Tho. non facit ad propositū conclusionis: qđ nō ex hoc solū peccatū mortale punit eternali: qđ reat⁹ et macula seu cul pa durāt eternali: s; de facto ita sit: cū talia sint inseparabilia, h rō quare p se primo peccato mortali debet pena eterna est qđ pmittit cōtra deū qđ est bonū eternū et finitū. H; igit fm sacra scripturā et scđos doctores: qđ peccato mor tali finiti temporis debetur pena eterna et infinita fm tempus.

Quod predicta conclusio in sensu quem de rigore ser monis et ex vi verborū facit est falsa et heretica.

Et prehabitis est manifestum qđ predicta conclusio de rigore sermo nis rōnabiliter est intelligenda de peccato mortali pprie dicto: quia in significatiōibus vocabulorū sequi debemus vsum cōem; nec aliter possumus probare significata noīm. Proprie aut peccatum mortale de quo sancti doctores loquūtur et diffinitōes dantur est cōmissio vel omīssio volū taria contra legem dei pceptiuā: quod pstat duratōe esse finitū: nam huma na voluntas qđ diu est in vīa non pōt perpetuare actiōes suas, nec vt qbusdā placet aliqua voluntas creata hoc potest: loquendo de actionibus ppria vir tute productis. Predicta igit cōclusio de rigore sermonis est intelligēda de peccato mortali pro pmissiōe vel omīssione voluntaria: et non pro reatu. Pre terea conclusio est intelligenda de rigore sermonis in sensu pro quo sancti do ctores et scholastici in pñti materia loquūtur: qbus defensor pdictę cōclusiōis contradicere intendit: vt in cōclusionē preambula conclusioni predictę dicit, sed sancti doctores disputantes de pena debita peccato mortali loquūtur de cōmissione vel omīssione voluntaria et non de reatu peccati, ergo idē quod prius. Preterea reatus noīe non intelligitur fm Tho. et magm sen. pecca tum vt iste falso eis imponit. Nam magm sen. di. xlii. sic dicit: Reatus autē in scriptura multipliciter accipit: scilicet pro culpa pro pena pro obligatiōe pene temporalis vel eterne: qđ Tho. di. eadem articulo. ii. sic exponit: Reatus di citur scđm qđ aliquis est reus pene, et ideo pprie reatus nihil aliud est qđ ob

ligatio ad penam. Et quia hec obligatio quodammodo est media inter culpam
et penam: ex eo quod propter culpam aliquis ad penam obligatur, ideo nomen me-
diæ transsumitur ad extrema ut interdum ipsa culpa vel etiam pena reatus dicat
et in questionibus de malo, q. ii. in responsione ad quartum argumentum hoc idem sen-
tire videtur. Reatus inquit: id est obligatio ad penam: est quidam effectus con-
sequens ad peccatum, unde cum dicitur quod peccatum transit actu et manet reatu
idem est ac si diceretur quod transit per suam essentiam et manet in suo effectui. Et sic
patet secundum Thomam et magistram: quod reatus non est peccatum sed effectus peccati.
bene tamen verum est quod in sacra scriptura peccatum quousque sumitur pro pena: quousque vero pro
culpa, ut in illa auctoritate: Peccata tua elemosinis redime, et in illa: Sancta et salu-
bris est ovis exorare pro defunctis ut a peccatis solvantur, ubi peccatum sumitur pro pena.
Nam post peccatum dimissum restat aliqua pena satisfactoria soluenda. Possunt
etiam predictae auctoritates rationabiliter intelligi de peccato veniali quod inter peccata
proprie dicta computatur. Sic igitur predicta conclusio intellecta probatur quod sit falsa et
heretica: quia contra veritatem sacre scripture: que pro peccatis mortalibus finito
tempore perpetratis minatur peccatoribus eternam penam, unde ipse ad actum, xxv. c.
recitatis peccatis in via commissis dicendo: Esuriui et non dedistis mihi ad man-
ducandum: sitiui et non dedistis mihi potum: suam profert diffinitivam contra pecca-
tores ad eternam penam: pro iustis vero ad eternam gloriam. Constat autem quod talis sen-
tentia datur pro bonis et pro malis operibus in via factis: que non possunt esse nisi du-
ratione finita. Et predicta conclusio in sensu perplicato est veritati sacre scripture
contra et persequens heretica. Si dicatur quod non est determinatum ab ecclesia
nec convincitur ex sacra scriptura: quod peccato mortali finiti temporis debeat pena infi-
nita secundum tempus et non finita tempore. Respondetur quod ex sententia christi et ex articulo fidei: Qui
bona egerint ibunt in vitam eternam: qui vero mala in ignem eternum: efficaciter con-
vincitur et bona et necessaria sententia deducitur quod peccato mortali finiti temporis debet
pena infinita secundum tempus et non finita tempore: cui repugnat predicta conclusio, et pro-
positum est heretica: ut patet ex his que in prima determinatione dicta sunt de asser-
tionibus catholicis et hereticis. Repugnat etiam predicta conclusio veritati sa-
cramenti penitentiae: virtute cuius eterna pena mortali peccato finiti temporis de-
bita commutatur in penam temporalem. Favet preterea hec conclusio hereticis illis
qui eternas penas peccatis mortalibus finito tempore perpetratis deberi negant
ut patet ex auctoritate beati Augustini, precedenti capitulo inducta.

Sed predicta conclusio in sensu pro quo fit est de errore et heresi suspecta.
Apposito quod peccati nomine equivoce et improprie reatus intelligatur et si-
gnificetur: adhuc predicta conclusio est de errore et heresi suspecta: quia
certum est et manifestum quod tale peccatum mortale usque ad penam exclusivum
est duratione finitum, et propositum verum est dicere secundum defensorum predictae conclusionis quod
talis reatus est mortale peccatum finiti temporis. Querendum est igitur an tali peccato
mortali finiti temporis debeat pena infinita secundum tempus aut finita tempore: dare non est me-
diū, si infinita dicitur conclusio in sensu pro quo fit, si vero finita tempore: scilicet quod pro penam super
venientem non remittitur tale peccatum mortale quod ad penam eternam cum nulla talis sibi debeat

nec virtute clauis; commutatur pena eterna in temporalem: quod non solum est de heresi suspectum sed hereticum. Preterea demonstrato tali reatu peccati mortalis arguitur sic. Tale peccatum mortale per penitentiam condignam finitum aut remanet idem numero peccatum mortale; aut non. Si remanet idem numero peccatum mortale; sequitur quod per penitentiam condignam non remittatur peccatum mortale, quod est hereticum; et per penitentiam sequitur quod peccator de corde peccato numero tenetur iterum penitere et confiteri, quod est impium; quia deus non punit bis in idipsum. Si vero talis reatus idem numero non maneat peccatum mortale sequitur quod nihil est dictum: Peccato mortali finiti temporis non debetur pena infinita secundum tempus sed finita tantum, uno processu tali improprietate loquendi potest esse tam vehemens et intensus motus contritionis secundum doctores; quod tota pena peccato mortali debita eterna scilicet et temporalis condonabitur penitenti. Preterea quod peccato mortali per penitentiam finito non debeatur pena infinita secundum tempus; si finita tantum; nemo sane mentis dubitat; imo quicquid nulla ut dictum est, si conclusio permittat disputationem et additionem necesse est quod in preexplicato sensu intelligatur; vel improprie loqui se fateatur. Si dicatur quod verbum deberi quicquid sumitur pro eo quod aliquis reddet; et sic peccato mortali non semper debetur eterna pena; quoniam scilicet per penitentiam remittitur et finitur, quicquid vero verbum deberi sumitur pro dignitate habendi eternam penam; et hoc modo peccato mortali debetur pena infinita secundum tempus si peccator impenitens in illo deccadat. Hec inquam euasio magis est ad oppositum quam ad propositum; quia cum verbum deberi in predicta conclusio simpliciter negetur si uniuoce capiat pro quolibet suo significato; negatur secundum veram logicam, et per penitentiam sequitur quod peccato mortali nullo modo debeat infinita pena; quod est hereticum; et contra secundum membrum assignare distinctionis. Si vero deberi sumatur analogice; aut simpliciter equiuoce accipiendus est terminus per principaliori et magis visitato significato apud doctores; quod est esse dignum vel obligatum ad penam eternam; et sic idem quod prius. Preterea inter disputandum cauet ne conclusio multiplex et equiuoca proponatur propter sensus incertitudinem; que omnem arguendi et addicendi viam tollit. Preterea ridiculum est dicere quod si Berte debet Licius, id est ex obligatione civili; si non soluat; quod non debeat, ergo cum peccato mortali secundum legem diuinam debeat pena eterna; si non persoluat peccator talem penam non sequitur quod tali peccato non debeat eterna pena, sed est fallacia consequentis; a negatione vnius cause veritatis ad negationem propositionis habentis plures causas veritatis. Preterea peccatum mortale finiti temporis non est dignum pena infinita secundum tempus ut conclusio dicit, ergo distinctio de verbo deberi non facit ad propositum conclusionis. Si dicatur quod aliqui doctores dicunt; quod prescitis pro actu meritorio quem elicit a gratia non debetur vita eterna; quia non sibi reddetur. Respondetur quod si prescitis non reddatur vita eterna non sequitur quod sibi non fuerit debita ut dictum est; sed bene verum est quod prescitis existenti in gratia non debetur eterna gloria secundum eternam dei predestinationem, et per consequens non reddetur sed quoniam sibi debeat secundum penitentiam iusticiam et secundum dispositionem quam actu habet dum

meretur; nemo doctorum quos ego legerim in hac materia negat; imo magis
finaꝝ theologorum princeps hoc asserit. Unde dicit Scot⁹ in. iij. q. prescitus
qui aliquando gratiam habuit in via et meruit habet ius in vitam eternam; sed
non actiorem petendi propter impedimentum peccati. per quod; etsi non amittat
ius et debitum habendi vitam eternam; perditur tamen actio petendi; et ob hoc pre-
scito nunquam reddetur vita eterna. Decipit preterea defensor predictæ conclu-
sionis in hoc quod credit; quod peccatum mortale tantum est dignum pena eterna in
quantum durat inclusive usque ad mortem; post quam non est tempus penitendi
nec reuertendi ad deum; et tale peccatum sic prescitus deus ordinat absolute
ad penam eternam. peccatum vero mortale quod prescitus deus per penitentiam re-
mittendi et delendum non ordinat deus absolute ad penam eternam sed tempore;
hic adest error; puerit totam sacram scripturam et veritatem sacramenti perire. quod sic
probat; nam quod accidit peccato mortali non est ratio nec causa eius quod de per-
se puenit sibi. sed continuatio et perseverantia in peccato usque ad terminum vite in-
clusive; impenitentia quoque et prescisio divina accidunt peccato mortali ut de
se patet; esse vero dignum pena eterna convenit sibi in secundo modo dicendi per se in
quacunque mensura producat ex hoc quod est offensa vel impietas seu iniqui-
tas contra bonum eternum et legem dei eternam commissam; ut patet per beatum Augustinum.
ergo duratio longa vel brevis impenitentia quoque vel perseverantia nihil faciunt
ad hoc quod peccato mortali debeatur eterna pena; et maxime impenitentia cum sit
novum peccatum; peccato ergo mortali qualitercumque accepto debetur pena eter-
na et infinita secundum tempus et non finita tantum. Quod si talis pena aliquando non persoluatur;
procedit ex pietissima misericordia dei; qui peccatori dedit tempus pe-
nitendi et reuertendi ad ipsum quantum diu est in via. Est preterea ex misericordia dei
pietissima; quod decedens in peccato mortali puniatur infinita pena secundum durationem
cum mereatur acerbiter infinite pene intensius et omnimodam anihilationem secundum strictum
rigorem iusticie; ut theologi probatissimi tenent. In punitione igitur malorum utitur
pietissimus deus misericordia simul cum iusticia; si conservando naturam puniat
peccatorem pena finita intensius; infinita vero duratius. Et hoc est quod in regu-
lis theologie scribitur; quod deus premiat iustos ultra ad dignum; punit vero peccato-
res citra condignum.

Tercia Conclusio Apologetica Joannis

Bici Birandulani Concordie Comitis.

Nec crux christi nec ulla imago adoranda est ado-
ratione latrice; etiam eo modo quo ponit Thomas.

Determinatio magistralis.

Hec conclusio videtur mihi salvo semper meliori iudicio scandalosa et pia-
rurum offensiva contra consuetudinem vultus ecclesie. Ad quod ostendendum
declaramus primum quid sit adoratio in genere; et quot sint eius species et dif-
ferentie. Secundo ostenditur quid ecclesia pie tenet et sentit de adoratione crucis

et imaginis xpi et de reliquis et imaginibus sanctorum. Probabitur terciò qd prefata conclusio in sensu quem de rigore facit sermòis est piaz auriù offensua et scandalosa.

De adoratione quid sit et de speciebus eius.

Adoratio fm cõmuniter loquentes: siue capiat pro actu interiori siue exteriori est cultus alicui exhibitus propter excellentiã in eo formaliter repertam vel aliquo modo sibi attributã. Dicitur notanter propter excellentiam formaliter repertam: propter adorationem de per se, dicitur cõsequenter; vel aliquo modo sibi attributam propter adorationem de per accidens. Adoratio namq; eo modo debetur alicui quo modo sibi conuenit excellentia vt post dicitur. Talis autem cultus aut debetur alicui ratione excellẽtie increate et infinite; et talis cultus dicitur adoratio latræ, aut ratione excellẽtie create vel finite; et dicitur adoratio dulie cõster sumpte; que fm Durandũ diuiditur in simplicem duliã et hyperduliã; idest excellentem duliam. Excellentia namq; creature rationalis; aut est eminẽs et singularis; et tali excellẽtie debetur hyperdulia; qualis est excellentia humanitatis xpi et beate virginis, aut talis excellentia creature rationalis est cõis et imperfecta; et tali debetur simplex et cõmunis dulia; que tot habet gradus fm Durandũ et species distinctas; quot sunt gradus excellẽtie specificẽ distincti. Scdm enĩ aliam rõnem excellẽtie preest pater filio; magister discipulo; dur militi et prelatus subdito. ideo adoratio dulie que talibus exhibetur non est vnus rõis sed pluriũ. Adoratio tñ dulie que debet prelato vel rectori qũis malo est excellentior q̃ adoratio que debet priuate persone qũis bone propter tria. Primo; quia rector vel prelatus gerit vicem dei; fm illud ad Ro. xiij. Qui potestati resistit dei ordinatiõis resistit. Scdo; quia princeps vel prelatus est persona publica; ideo in ipso honorat bonitas ecclesie vel reip. que est maior q̃ bonitas singularis persone. Tercio; quia regimẽ vel prelatio ordinatur ad virtutem sicut causa effectiua ad conseruatiã virtutis. Dignius est autem causam virtutis alijs existere q̃ virtuosum esse; vt dicitur. ix. ethi. Priuata enim persona si non sit actu virtuosa non est proprie honoranda; si autem non sit virtuosa nec actu nec aptitudine; vt damnati tam homines q̃ demones; nullo modo debetur eis honor. Et sicut dulia vt distinguit contra hyperduliã habet grad⁹ specificẽ distinctos sub se vt dictũ est; sic hyperdulia cuius fm Petrũ de palude tres sunt species. Una est qua humanitas xpi in se et per se adoratur et propter eam quicquid habet habitudinem ad ipsam inq̃tum hmõis; vt mater xpi; crux xpi; et imago xpi. In his enim est vna ratio principalis venerandi; scilicet vnio ad verbum; ex qua dedit ei verbum nomen quod est super omne nomẽ ut in nomine iesu omne genu flectatur celestium terrestrium et infernoy. Si aut dicit qd humanitati xpi debetur vna hyperdulia ratione qua est vnita; etiã si non hẽret in se gloriam anime et corporis quam habet; debetur etiã sibi secunda ratione qua nos redemit et est dñs

noster et nos serui eius. Tercia rōne sanctitatis incomparabilis potest dici q̄
quia ad grām vniōis sequunt̄ oīa illa: ideo est vna hyperdulia propter vnā
principalem honoris rōnem, vel si respectu hoīum sit aliqua ratio honorādī;
que non est respectu angelorū sicut est redemptio: tñ rōne dñij angeli debent
eum honorare; cum sit dñs vnīuersorū etiā fm̄ humanitatez. Secūda species
hyperdulie est; fm̄ q̄ attribuit̄ honor debitus matri xpī propter singularē san-
ctitatem in se. Et quia etiā sup̄ oēs choros exaltata in aīa et corpore: nulli
equalis nulli inferior est nisi deo. Tercia spēs hyperdulie videtur esse honor
debitus sanctis qui sunt in patria. Constat enī q̄ aliter honorat̄ sanctus in
patria et aliter in via: et cū in ecclesia prohibeat̄ aliquem coli nisi canonizatus
eiusdem rōnis videtur esse honor in oībus beatis aīabus et angelis lz maior
et minor, nisi quis dicat q̄ non exhibetur specialis honor paruulis baptizatis
q̄uis beati credantur; sed solū martyribus et ceteris qui vltra xpī meritū per
propria merita sunt eternā gloriā adepti. Cultus ergo quem sc̄tis eccl̄a ex-
hibet est vna hyperdulia: quia qui minor est in regno celorū maior est Joāne
baptista viatore et ascendendo post illā btē virgini; postea hūanitati xpī. quas
solam ponunt doctores: nō aut̄ alias duas propter xpī reuerentiam, sed quin
alie due differant a dulia debita puro viatori: et quin excellāt nemo negat in
re: licz nō concordet in voce hyperdulie. Et si queratur quid est ista excellen-
tia? Dico q̄ est perfectio intellectualis nature fm̄ quā efficit̄ honore et ado-
ratione digna: vt est excellētia p̄tatis dñij virtutis et status ad virtutē p̄tētis
Et quibus patet primo q̄ adorationis in genere sunt tres species: scilz ado-
ratio latrie hyperdulie et simplicis dulie. Patet secundo q̄ obiectū p se ado-
rationis est sola natura intellectualis. Cuius rō est: quia excellētia que est ob-
iectū formale adorationis proprie et per se conuenit nature intellectuali, q̄ si
alicui alteri conueniat: hoc est de per accidens et attributive vt post patebit.
Notandū tñ fm̄ Petri de palude in. iij. di. ix. q̄ reuereri honorare laudare
glorificare et adorare inter se differunt. Reuereri aut̄ nihil aliud est q̄ habere
in animo habitū inclinātem ad aliū: sic vt bona que in ipso sunt reputet ma-
gna: et bona sua per comparatiōem ad bona illius paruipendat: vel parua re-
putet. Honorare aut̄ addit aliquid supra ipm̄ reuereri: tunc enim aliquis di-
citur aliū honorare: qñ quod interius mente cōcipit exterius aliquo iudicio
seu signo corporali exprimit. Honor enim est exhibitio reuerentie in testimo-
niū virtutis: vt in libris ethicorū scribit̄ et primo rhetorice: Honor est benefa-
ctiue operatōis signū. Partes aut̄ honoris fm̄ p̄m̄ ibidē sunt sacrificia: re-
cordationes in metris et sine metris: templū: antiqua p̄morditas sedis: monu-
menta: imagines et multa talia. Laudare aut̄ super honorare addit cōmenda-
tionem cum alio vel ad aliū. Non enim tunc quis laudat aliquem qñ solus
mente concipit et exterius signū reuerentie exprimit siue ostendit: s̄ quando
ipsum cum alio cōmendat: vt laudare sit honoratum aliquem cōmendare. fm̄
p̄m̄ tamen honor et laus in duobus differunt. Primo quidez ex parte eorū
in quibus consistunt. Nam honor vt patet ex eius partibus p̄numeratis con-

fuit tam in dictis q̄ in factis; et vniuersaliter fieri potest per quecumq; signa exteriora non solum vocalia sed etiam realia, propter quod dictum est q̄ partes eius sunt recordatiōes tam in metris et sic in dictis et vocibus; q̄ sine metris et sic in factis seu operibus. Laus autem solum in verbis et sermonibus attenditur. Est enim laus sermo elucidans magnitudinem virtutis, et sic honor est vniuersalior laude: et per consequens fama et gloria, gloria v̄o addit super laudem vniuersalitatem loci et temporis; vt tūc aliquis glorificare deū dicatur vel hominem; quando ipsum semper et vbiq; cōmendat, vnde dicitur gloria; frequens de aliquo fama cum laude: fm Ambrosium de officiis, vel potius vt credo gloria addit super laudem diffusionem cōmendationis; quia non est quecumq; laus sed longe lateq; diffusa. Est enim gloria fm Tullium in questionibus Tusculanā, solida quedam res et expressa non obumbrata cōsentiens laus bonorū et incorrupta vox iudicantiū de excellenti virtute: que quia recte factorū plerūq; comes est bonis viris repudianda non est. Honor autem et laus distinguuntur secundo ex parte illorum quibus debentur. Nam licet alicui excellenti bono debeatur honor et beneficatio non autem laus: vt ptz primo ethicorū, c. penulti. Laus v̄o debet alicui bono excellenti in ordine tñ ad excellentius; debetur enim virtuti in ordine ad operationem optimam ad quam ordinatur virtus sicut ad finē: dicente p̄lo vbi prius in si. i. et bi. Iustum et vtile et vniuersaliter bonum et virtutem laudamus propter opera et actus, propter quod ibidem concluditur q̄ optimorū non est laus sed aliquid laude melius; sicut honor. Adorare autem est se totum illi subicere propter eminentiam virtutis et sanctitatis. Nihil enim aliud est adorare q̄ totam suam fiduciam in eum qui adoratur ponere, et inde dicitur cultus et seruitus. Cū enim colitur aliquis fiducia in eo tota intentione ponitur; et per seruitutem seipsum subicit et submittit ei cui adoratores ipendit; q̄ d̄ marie puenit adoratoī latrīe,

De obiecto adorationis in se; et q̄tum ad eius partes et species.

Obiectum adorationis triplex fm doctores assignatur: quoddā formale; quoddam materiale; quoddam v̄o de per accidens. Obiectus formale adorationis est excellentia nature intellectualis, materiale v̄o est suppositum subsistens in tali natura. Illud enī proprie et de per se adoratur q̄ d̄ subsistit. Obiectū aut de per accidens est illud in quo non est causa adorationis sed habet habitudinem et ordinem de per accidens ad id q̄ d̄ est adorandū de per se. Q̄d quinq; modis fm Petrū de palude ptingit, significatione, imitatione, p̄tinentia, p̄rectatōe, et descensioe siue diriuatiōe. Significatione quidem adorant elementa sensibilia in sacris; q̄a significāt et sunt signa gratie, et etiam verba sacre scripture; quia sunt signa eorum que circa xpm et deū sunt per se adoranda. Imitatione v̄o adorantur imagines nō inq̄stus sunt res nature; s̄ inq̄stus imagines vel effigies; et hoc dulia vel hypdulia vel latrīa

sicut sunt illa quorum sunt imagines vel effigies, continentia vero adorantur illa
 que continent adoranda per se; et sic coluba in qua spiritus sanctus apparuit et species
 sacri eucharistie que continent verum corpus christi debent per accidens adorari.
 Contractatione adorantur sanctorum vestes et cetera huiusmodi que non resurgent in re
 resurrectione, crucem etiam vera christi et sepulchrum et quicunque alia ab ipso contractata
 adorant de per accidens propter christum. Descensione vel derivatione adorant de
 per accidens quicunque descendunt ab illo quod est adorandum per se per quandam
 resolutionem quod non habet locum in christo cuius corpus resolutum non fuit, quia secundum
 philosophum: Non dabis sanctum tuum videre corruptores, sed hoc modo reliquie sanctorum sunt
 adorande quia descendunt ab his que sunt per se adoranda quibus sint in cinere
 resolute et hoc propter ordinem quem habuerunt ad animam; qui aliquantulum
 manet quodiam est ibi descensio secundum ordinem naturalis resolutionis; quia non fit quod
 libet ex quolibet; sed determinatum ex determinato primo physico, corpus autem
 hominis sic continue natum est resolui donec veniat ad elementa, unde quod ex humano cor
 pore generat aliquod vivum; puta vermis vel aliquid huiusmodi; tale genitum erigit ab or
 dine descensionis et intrat alium ordinem, unde non est amplius adorandum nisi forte
 per intellectum referendo ad animam rationalem cui in resurrectione eadem materia vivet
 et hoc si posset tale quod generatum est de materia que descendit de corpore sancti; aliter
 nullo modo esset adorandum, unde quia in forma cinere non potest esse tale dubium ideo illi co
 neres firmiter sunt adorandi. Et hinc est quod aliqui doctores probabiliter addunt
 sanctum modum de per accidens quo scilicet aliquid adoratur per naturalitatem; et hoc modo potest
 adorari et adorantur membra corporis alicuius sancti; puta brachia vel manus vel
 materia prima que fuit pars illius corporis naturalis, unde procedunt quod materia corporis
 alicuius sancti existeret sub forma vermis potest dupliciter considerari. Uno modo in quantum est de
 terminata determinate actualiter; et sic non debet adorari aliquo modo. Alio modo potest
 considerari per relationem ad ipsum sanctum sub cuius forma fuit, et tunc distinguuntur; quia
 aut queritur de adoratione tam exteriori quam interiori; aut de interiori solum. Si pri
 mo modo sic dicunt quod non debet adorari; ne videatur a circumstantibus quod adoretur vermis
 vel aliquid aliud animalem in quo est talis materia. Si secundo modo scilicet adoratione inte
 riori solum; sic dicunt quod potest adorari talis materia existens in verme non tamen in quantum
 est informata et terminata actualiter sed per relationem ad sanctum cuius talis ma
 teria pars fuit et erit in resurrectione. Si autem stet sub forma descensionis sic po
 test adorari adoratione exteriori et interiori; et hoc modo caro christi siue sit vi
 va siue mortua semper debet adorari; quia semper fuit unita deitati et nunquam separata.
 Notandum tamen quod sicut anima uno et eodem motu cognitivum vel appetitivum fertur
 in obiectum formale et materiale; in obiectum per se et de per accidens et non diversis mo
 tibus ut ad experientiam patet; quia ubi unum propter alterum utrobique tamen unum secundum
 regulam topicam; ita una et eadem adoratione numero omnino indistincta adoratur
 subiectum formale et materiale; obiectum de per accidens et de per se; cum adoratio sit
 actus elicited vel imperatus a libero arbitrio. Unde per regulam generaliorem tenendum
 est quod illud quod adoratur de per accidens semper adoratur eadem adoratione qua et illud
 ad quod reducitur. Hinc autem videndum est in speciali de obiecto adorationis quantum
 c. ij.

ad suas partes et species. Et quibus ex prehabitis sit perspicuum et manifestum quid sit obiectum proprium et de per se adorationis dulcie hyperdulcie et latricie: per verba tamen conclusiois dicendum est de obiecto latricie: ut ostendatur quod cruci christi et eius imagine non repugnat adoratio latricie saltem de per accidens. unde dicimus quod obiectum formale adorationis latricie est excellentia et bonitas diuina in se et ut quibusdam placet. vel ut alijs probabilius videtur est bonitas diuina in se et ut res lucet in operibus creationis conseruationis iustificationis et redemptionis: ratione cuius quilibet creatura specialiter angelica et singulariter humana tanquam seruatur obligatur et debet deo tanquam summo bono honorem et adorationem latricie in recognitionem vltis dominique: ut Augustinus. iij. de ciui. differit. Obiectum vero materiale et per se est diuinum suppositum in quo talis excellentia infinita et bonitas imensa: vel ut eadem et ratio talis adorationis formalis et de per se includitur. obiectum vero commune et de per accidens adorationis latricie est omne illud quod habet ordinem et habitudinem de per accidens ad id quod est de per se adorandum adoratione latricie. Ordinem dico altero illorum. v. modorum qui dicti sunt. Unde Durandus quem defensor predicte conclusionis pro defensione sui erroris inducit in. iij. sen. di. ix. hoc idem sentire videtur. Honor inquit latricie vel cuiuscunque alterius reuerentie potest alicui exhiberi dupliciter: scilicet per se et per accidens. Per se exhibetur ei in quo est causa talis honoris. Per accens autem exhibetur illi in quo non est causa talis honoris sed habet aliquam habitudinem ad id in quo est causa. Sed aduertendum est inquit Durandus quod aliquis potest habere habitudinem ad deum cui per se debetur honor latricie dupliciter. Uno quidem modo quia cedit in idem finem suppositum: sicut humanitas christi. Alio modo quia non cedit in idem finem suppositum: sed habet solam habitudinem extrinsecam ad ipsum: ut mater crucis et imago christi. Ex quo patet finem Durandum quod aliquid adoratur de per se adoratione latricie ut deus. aliquid vero de per accens: ut ea que habent habitudinem ad deum intrinsecam ut humanitas christi: vel extrinsecam ut crucis et imago.

Quid ecclesia pie sentit et tenet de adoratione crucis et imaginis christi: et de reliquijs et imaginibus sanctorum.

Quamuis cultus imaginum in veteri lege fuerit prohibitus Exo. xxv. tunc propter gentes qui accipientes rursus demonum credebant in eis aliquid diuini in imaginibus esse. tum propter pronitatem iudei populi ad idolatriam tunc inter idolatras commorantis. tum etiam quia deus nondum homo factus effigiari non debuit. In nouo tamen testamento verbo incarnato introductus est imaginum cultus et ritus finem Theodoro triplici de causa. Prima ex parte memorie ad frequentem recordationem nostre salutis. Secunda ex parte intellectus ad informationem rudium: qui litteras ignorantes docentur in imaginibus loco scripturarum. Tercia ex parte voluntatis ad maiorem excitationem deuotionis. plus enim mouent visa quam audita. Hic autem ritus et cultus pie creditur a christo primo introductus qui suam imaginem Abagaro regi panno impressam misit: ut Eusebius Cesarie in ecclesiastica refert historia: et Damascenus libro sententiarum suarum

Secundo ab apostolis familiari instinctu spū sancti, unde et beatus Lucas dicitur depinxisse xpi imaginem que Rome habetur: et apostolorum tempore scilicet seruatus imaginem xpi crucifixi secum detulisse in sua historia scribit. Tercio ex continuato ritu ecclesie que adorationem imaginū in concilio Romano approbavit et diffiniuit, unde Sigibertus in sua historia scribit quod anno .xvi. Leonis imperatoris tercij Gregorius papa. iij. synodo octingentorum trium episcoporum Rome congregata et venerandem sanctarum imaginum confirmat; earumque violatores generali sententia anathematizat. Quod confirmat per id quod scribit de pse. di. iij. c. perlatum. et c. venerabiles, ubi sic dicit: Venerabiles imagines christiani non deos appellat neque seruiunt eis ut deus neque spem salutis ponunt in eis neque ab eis expectant futurum iudicium; sed ad memoriam et recordationem primitiuorum venerant et adorant eas; sed non seruiunt eis cultu diuino nec alicui creature. Ex quibus omnibus patet tanquam certum et manifestum quod ecclesia pie tenet et obseruat quod reliquie et sanctorum imagines sunt aliquo modo venerande et adorande, et per argumentum a minori ad maius; crux et imago christi qui est sanctus sanctorum est veneranda et adoranda.

Quod predicta conclusio in sensu quem facit de rigore sermonis sit scandalosa.

Et predictis est manifestum: quod negare a cruce et imagine christi adorationem latrice ut prefata conclusio negat est impium et scandalosum, propositio namque scandalosa ut in prima determinatione habetur est propositio auditoribus prebens occasionem ruine; ut sunt omnes propositiones que licet cum modificatione adiuncta sint vere; per se tamen et absolute sine modificatione plate videntur fauere propositionibus hereticis vel heresim sapientibus. Et manifestum est quod predicta conclusio in sensu quem de rigore sermonis facit negat a cruce in qua christus pepedit et a sanctissimis et beatissimis imaginibus eius omnem modum adorationis latrice tanquam per se quod per accidens; quod occasione errandi et in deuotionis prebet christifidelibus. Predicta insuper conclusio cum absolute neget adorationem latrice a cruce christi et imaginibus eius fauet errori iudeorum et Algarenorum quod ritum christianorum de adoratione crucis et imaginum damnantes asserunt christianos esse idolatras. Fauet etiam predicta conclusio errori et insanie Leonis tercij imperatoris; qui sarracenorum errore ductus ritum ecclesie de adoratione imaginum quasi idolatrie cultum auferre precipiens a Gregorio. iij. et iij. excoicauit et anathematizauit ut predictum est. Et prefata conclusio in sensu quem de rigore sermonis facit est plene auribus offensiuā et scandalosa. Preterea secundum predictam conclusionem non solum negat adoratio latrice absolute a cruce et imaginibus christi; sed negatur etiam modus quem ponit Thomas. Modus autem quem ponit Thomas, est modus quem tenet et obseruat ecclesia de consue. di. iij. c. perlatum. et c. venerabiles imagines. Nam Thomas. iij. parte. q. xvi. ar. iij. ubi querit an imago christi sit adoranda adoratione latrice; respondet quod duplex est motus anime in imagine; ut prius dicit in libro de memo. et reminiscen. Unus quidem in ipsam imaginem secundum quod res quedam est. Alio modo in imaginem in quantum est imago alterius;

c. iij

Et inter hos duos motus est hec differentia: quia primus motus quo quis mouetur in imaginem ut est res quedam; est alius a motu qui est in rem, secundus autem motus qui est in imaginem secundum quod est imago est unus et idem cum illo qui est in rem. Sic ergo imagini christi in quantum imago est res quedam: puta lignum sculptum vel pictum: nulla reuerentia exhibetur: quia reuerentia non nisi rationali nature debetur. Relinquitur ergo quod exhibetur ei reuerentia solum in quantum est imago: et sic sequitur quod eadem reuerentia exhibeatur imagini christi et ipsi christo. Cum igitur christus adoretur adoratione patrie consequens est quod eius imago sit adoratione patrie adoranda. Et in solutione ad primum sic dicit: Ipsi autem deo vero cum sit incorporeus nulla imago corporalis potest poni: ut enim Damascenus dicit: Insipientie est et impietatis figurare quod est diuinum: sed quia in nouo testamento deus factus est homo: potest in sui imagine corporali adorari. Ex quibus patet quod modus adorationis que ponit. c. venerabiles imagines. est omnino consimilis modo quem ponit beatus Thomas de adoratione vero crucis articuli. iiii. eiusdem. q. sic dicit: Cum creature insensibiles non debeatur honor vel reuerentia nisi ratione rationalis nature: hoc contingit dupliciter. Uno modo in quantum representat rationalem naturam. Alio modo in quantum ei quocumque modo coniungitur. Primo modo consueuerunt homines venerari regis imaginem: secundo modo eius vestimentum. utrumque autem veneratur homines eademeneratione qua veneratur et regem. Si ergo loquamur de ipsa cruce in qua christus crucifixus est: utroque modo est a nobis veneranda. Uno quidem modo in quantum representat nobis figuram christi extensam in ea. Alio modo ex contactu ad membra christi: et ex hoc quod eius sanguine est perfusa unde quolibet modo adoratur eadem adoratione cum christo: scilicet adoratione patrie: et per hoc crucem alloquimur et deprecamur quasi ipsum crucifixum. unde cantat ecclesia: O crux aue spes unica hoc passionis tempore: ange puer iusticiam: reisque dona veniam. Si vero loquamur de effigie crucis christi in quacumque alia materia puta lapidis vel ligni auri vel argenti: sic veneramur crucem tantum ut imaginem christi: quam veneramur adoratione patrie. Et infra in solutione ad tercium dicit quod quantum ad rationem contactus membrorum adoramus non solum crucem sed etiam omnia que sunt christi. unde Damascenus dicit. iiii. li. sen. Preciosum lignum ut sanctificatum tactu sancti corporis et sanguinis decenter adoramus clauos indumenta lanceam et sacra eius: tabernacula que sunt preseppe spelunca et homini. vix quia ista non representant imaginem christi sicut crux que dicitur signum filii hominis quod apparebit in celo ut dicitur Math. xxiii. Unde est quod crucem christi veneramur in quacumque materia: non autem imaginem clauorum vel quoruncumque homini. Hec Thomas. qui luce clarius concordat cum ritu quem tenet et obseruat ecclesia de adoratione imaginum et reliquiarum sanctorum. Si dicatur quod non est ab ecclesia determinatum nec ex ritu ecclesie convincitur quod crux christi et sanctorum imagines adoremur adoratione patrie tanquam terminus adorationis: ut Thomas. videtur sentire in locis preallegatis: imo ex. c. per latum. et. c. venerabiles imagines pcludit oppositum: nam in fine. c. venerabiles imagines de-

citur qd xpiani non seruunt imaginibus cultu diuino nec alicui creature. vbi
 glosator inducens argumentum ex. c. perlatu, dicit: qd aliud est adorare latría
 quod in. c. perlatu; prohibetur: aliud dulia quod in. c. venerabiles imagines
 permittitur. vnde patet qd adoratio latría nullo modo debetur cruci termina-
 tiue nec xpi imaginí. Respondetur qd ex. c. venerabiles imagines: expresse habet
 qd imagines scđorū sunt venerande et adorande et a fortiori imago xpi et crux
 precioso xpi sanguine perfusa. modo constat qd talia non sunt adoranda p se
 et fm se: vt predicta capitula intelliguntur cum sint inanímata. relinquit ergo
 qd sint adoranda p aliud: id est in memoriá et recordatōem primitiuorū: vt ca-
 non et Thomas in locis preallegatis dicunt. ergo ex determinatione et ritu
 ecclesie conuincitur qd crux xpi et sanctorū imagines sunt venerande et adoran-
 de vt terminus adoratiōis aliquo modo saltem de per accidens et per aliud
 Preterea xpiani venerantur et adorant imagines ad memoriám et recorda-
 tionem primitiuorū: vt dicit. c. venerabiles imagines. sed contradictiones im-
 plicat adorare imaginem ad memoriám et recordationem rei imáinate quám
 imago aliquo mó terminatiue adoret: cū res memorata et recordata in se nō
 sit presens sed in sua imáine. ergo idem quod prius. Preterea implicat con-
 traditionem adorare xpm crucifixum et non adorare crucem aliquo modo
 terminatiue: cum in conceptu crucifixi includatur vel per se vel per accidens
 conceptus crucis. sed adorare crucem nihil aliud est fm Tho. et veritatez qd
 adorare crucifixum. ergo crux et imago xpi aliquo modo adorantur termina-
 tiue. Preterea adorans imaginem xpi et crucem non obligatur habere pro-
 prium conceptum et explicitum xpi alium a pceptu crucis et imáinis vt ima-
 go est: sed sufficit habere in habitu et implicite: alii simplices qui nesciūt resol-
 uere conceptus compositos in conceptus simplices et explicitos non adora-
 rent xpm: sed essent idolatre adorantes imagines in se et per se: quod est im-
 pium. nec est probabile in adoratione crucis vel imáinis xpi vel cuiuscunq;
 sancti ponere talem et tam longum discursum rōis qualis ponit a defensore
 predictę conclusionis: sed sufficit qd in adoratione rei absenti et in se nō pre-
 senti adoretur id qd supplet vicez eius: siue sit imago siue quodcunq; aliud
 quod rem per se adorandaz representat: dū intentio adorantis seratur in rem
 primo et principaliter vt Damascenus dicit. et p pñs imago xpi et cuiuscunq;
 alterius sancti est adoranda vt terminus de per accidens adoratiōis. Si di-
 catur qd licet xps sit adorandus adoratione latría in imáine et in cruce vt ra-
 tiones efficaciter probant: ex hoc tamen nō cōuincitur qd imago xpi vel crux
 aliquo modo sit in se adorāda per se vel per accidens terminatiue adoratiōe
 latría. Et in hoc sensu prefata conclusio cum Durando et Holchot et plurib;
 alijs doctozibus solēnibus negat ab imáine et cruce xpi adorationem latría
 Nec euasio non saluat conclusionem: quia sicut nō est intelligibile qd aliquid
 cognoscatur in alio obiectiue et vtrunq; non cognoscat eadem cognitiōe: ita
 non est intelligibile qd aliquid quod non est in se presens adoretur in aliquo
 et qd vtrunq; non adoretur vna et eadem adoratione terminatiue. Preterea

adorare aliquid in imagine vel ad presentiam imaginis: ut prenotati doctores dicunt non sufficit ad adorandam imaginem Christi et crucis quam tenet ecclesia nisi imago aliquo modo terminatiue in se adoretur: quia cum flectimus genua ante imaginem vel ante crucem: non potest dici quod adoremus crucifixum et despicimus crucem: sicut idolum. nec potest dici quod adoramus crucifixum in cruce vel ad personam crucis. ipsam autem crucem nullo modo adoremus vel honoremus quia ipsam crucem in se osculamur venerando: et auro et argento ac lapidibus preciosis ornantes eam honoramus: sed propter crucifixum: et eodem honore numero quo crucifixum. Et quis imago ut imago differat ab exemplari: et per hoc non sit adoranda pro se sicut exemplar: eodem tamen actu intelligitur et eadem adoratione numero adoratur. deus quidem propter se: et imago dei propter deum. sicut eadem charitate deus propter se diligitur: et proximus propter deum. Preterea cum deus sit in omni re per essentiam personam et potentiam: in omni re de mundo potest adorari et venerari secundum predictam opinionem. si ergo imago dei vel crux non adoratur sed tamen deus in ea vel ad presentiam eius. ergo non plus adoratur imago vel crux Christi quam lapis vel vermis: cum tamen reputaretur idolatra qui lapides vel lignum non habentia Christi imaginem ita honoraret: sicut imaginem crucifixi lapideam vel ligneam: vel qui sic adoraret aurum vel argentum sicut crucem auream vel argenteam. Item creatura rationalis est imago dei in qua modo reali est deus: sicut in sancto per gratiam amplius quam sit in imagine ubi non est nisi sicut in signo. si ergo non adoratur imago Christi sed deus in ea existens sicut in signo. ergo omnis homo sanctus et singulariter mater Christi est magis adorandus ubi est magis deus quam sicut in signo: quod tamen non facit ecclesia. videtur ergo secundum communem ritum et consuetudinem ecclesie quod imaginibus adoratio latrice exhibeat in se terminatiue licet non propter se: sed propter deum. et per consequens prefata conclusio que simpliciter negat a cruce et Christi imagine adorandam latrice est scandalosa et pia aurius offensiva contra ritum ecclesie.

**Quarta Conclusio Apologetica Joannis
Pici Mirandulani Concordie Comitis**

Non assentior communi sententie theologorum dicentium posse deum quamlibet naturam suppositare sed de rationali tantum hoc concedo.

Determinatio magistralis.

Et conclusio ex vi sermonis videtur derogare divine omnipotentie et per hoc heresim sapere. Et quis defensor predictae conclusionis in sua declaratione multa subtiliter dicat super verbo assentiri: distinguendo assensum in particularem et explicitum: uniuersalem et implicitum. Dicimus tamen quod predicta distinctio nullo modo facit ad propositum conclusionis: quia certum et manifestum est quod apud doctores non vertitur in dubium an quis teneat habere assensum

in particulari et explicitè huius oppositiōis: deus pōt assumere quālibz naturā sed si opinio quā defensor predictæ conclusiōis tenet sapiat errorez vel heresim et p̄ria opinio cui nō assensit sit vera et catholica vel ecōuerso. Et cū fateatur p̄ conclusiōem q̄ ipse nō teneat primā opiniōē que est cōiter oīum theologoz teneat autē secundā que reputat derogare oīpotentie dei: rōnabiliter videtur mibi et pluribus alijs doctissimis viris prefatā conclusiōem de virtute sermōis derogare oīpotentie dei et per hoc sapere heresim: Ad quod magis declarā dum et confirmandum premittendū est primū quid doctores theologi cōiter tenent de suppositione irrationalis nature quo ad dei potētiā. Deinde quid Henricus Gandensis de hac conclusione sentiat adiungetur: et ostēdet q̄ defensor p̄dicte conclusiōis mentē Henrici in hac questiōe nō agnouit. Pōnemus tercio solutiōes ad fundamēta et motiua opiniōis Henrici. Postremo p̄babit multipl̄ predictā conclusiōez de rigore sermōis derogare oīpotētie dei et p̄ hoc heresim sapere,

¶ Quid doctores theologi cōmuniter tenent de suppositiōe nature irrōnalis quo ad potētiā dei.

Omnēs fere theologi qui de hac materia scripserūt p̄corditer tenent et sentiūt q̄ deus de potentia absoluta pōt assumere naturā lapidis: aut quālibet aliā naturā irrōnalez. de potētia tñ ordinata nō decuit q̄ assumere nisi natura tñ rōnalis non quēcūqz s̄ humana. Un̄ bt̄s Tho. q̄ primus auctor huius opiniōis asserit in. iij. sen. et vltima pte sūme hoc tenet et scribit. Assumptibile inquit dicit q̄ pōt assumi. Cū autē dicit hoc creatura pōt assumi: nō signat aliqua potētia creature: quia sola potentia infinita hoc facere potuit vt in infinitū distantia p̄singerentur in vnitatē persone. Si milis etiā nō signat potentia passiua naturalis creature: q̄ nulla potētia naturalis est passiue in natura cui non cor̄spondeat potentia actiua alicuius naturalis agentis. vnde relinquit q̄ dicat in creatura solā potētiā obediētie s̄m quā de creatura pōt fieri quicqd deus vult: sicut ex ligno pōt fieri vitul⁹ deo operāte. Hec autē potentia obediētie cor̄sudet diuine potētie: s̄m q̄ dicitur q̄ ex creatura pōt fieri q̄ deus ex ea facere pōt. Sed potētia dei dupliciter considerat: vel vt absoluta: vel vt ordinata. Loquendo autē de potentia dei absoluta deus pōt assumere quācūqz creaturam vult. vñ s̄m hoc nō est vna creatura magis assumptibilis q̄ alia. loquendo autē de potentia dei ordinata illam creaturam assumere potest quam congruit cum assumere ex ordine sue sapiētie. vnde illa creatura dicit assumptibilis in qua h̄mōi p̄gruitas inuenit̄ Inuenit̄ autē in natura hūana p̄gruitas p̄e alijs q̄tum ad tria que in assumptiōe requirunt̄. Primo q̄tum ad similitudinē vnibiliū. in hūana enī nā inuenit̄ exp̄ssior similitudo diuina q̄ in aliq̄ creatura irrōnali: q̄a hō s̄m q̄ habz mentez fact⁹ ad imaginē dei dicit cū in creaturis irrōnalib⁹ nō nisi similitudo veshigā inueniat̄: et etiā q̄tum ad quedā est in ea similitudo magis q̄ in natura angelica. Secūdo q̄tum ad terminū assumptiōis: terminat enī assumptiō ad vnitatē plōne

personalitas autem non inuenitur in naturis irrationalibus; cum persona sit rationalis nature indiuidua substantia; ut dicit Boetius. In angelis vero est quedam persona sed non secundum originem distincta; cum unus angelus ex alio non trahat originem. In humana vero natura est persona distincta etiam secundum originem et ideo convenientissime natura humana in unitatem diuine persone assumitur que distinguitur secundum relationem originis. Tercio quod ad finem assumptionis si enim perfectio vniuersi dicatur finis assumptionis precipuus ut quidam dicunt nulla natura particularis assumi potuisset per quam vniuersum perfici posset sicut per assumptionem nature humane. Tum quia in homine omnes creature quodammodo confluit qui cum omnibus creaturis aliquid commune habet ut dicit Gregorius, unde homine unito quodammodo omnis creatura unita est. Si vero finis assumptionis ponatur liberatio a peccato; sic etiam sola humana natura congrue assumi potuit; quia in irrationali creatura peccatum non erat; in angelica vero erat peccatum sed irremediabile; in homine vero erat remediabile. et ideo sola humana naturam congrui fuit assumere; et sic ea reparata creatura irrationalis que propter eius peccatum dicitur deteriorata secundum quod in usum hominis cedit restaurata est. Hec Thomas; cui omnes theologi antiqui et moderni in predicta conclusione consentiunt paucis exceptis.

Rationes fundamentales probantes quod deus potest quamlibet naturam suppositare de potentia absoluta.

Pro supradicta opinione communi a doctoribus modernis tres rationes adducuntur fundamentales; quarum prima hec est. Abicquod est equalis potentia ex parte agentis; et equalis potentia obedientie ex parte passibilitatis potest sequi consimilis effectus, sed diuina potentia equaliter se habet ad operandum in lapide et in humana natura; et natura lapidis est in potentia obedientiali sicut natura humana, ergo sicut vniuit sibi naturam humanam ita posset vniire sibi hypostatice naturam lapidis. Confirmatur ista ratio secundum Durandum; quia si deus non posset assumere creaturam irrationalem hoc esset vel ex defectu diuine potentie non potentis terminare dependentiam talis nature; aut ex parte nature non potentis carere propria subsistentia sui esse. Primum non potest dici propter infinitatem diuine perfectionis in qua est ratio subsistentie cuiuscunque suppositi. Nec secundum similiter; quia quilibet creatura potest carere propria subsistentia et specialiter creatura irrationalis; quia si ea que sunt perfectionis possunt separari a creatura rationali que est perfectior; fortiori ratione possunt separari a creatura irrationali que est imperfectior. subsistere autem in se et in proprio supposito est perfectio; et tamen potest separari a creatura rationali; ut fides catholica tenet de humanitate assumpta, ergo per argumentum a maiori ad minus potest separari a creatura irrationali; quo facto necessarium esset quod existeret in alieno supposito non creato; quia suppositum creatum non potest suppositare secundum communem opinionem nisi propriam naturam, ergo sup

positabitur in supposito increato. Secundo confirmatur precedens ratio fm Scoti: quia natura intellectualis est assumptibilis quia non habet in se entitatem positivam repugnantem isti dependentie speciali ad verbum; sine coicationi eius verbo diuino; vt natura coicat supposito, quicqd afit est coicabile sic; est assumptibile. Et qd non habet vnde repugnet sibi talis coicatio: non habet vnde repugnet sibi dependere et assumi a verbo, sed natura no intellectualis non habet perfectionem rationem suppositi qm natura intellectualis, igitur et natura non intellectualis non habet aliam entitatem positivam per quam repugnet sibi dependere dependentia illa predicta, igitur et ipsa ex pre sui est assumptibilis; et verbum videt ex parte sua istam dependentiam p se terminare; cuius sit independentis in ratione suppositi; et ita pot terminare dependentiam hypostaticam nature irrationalis. Ad istam rationem ridet Henricus in quadam questione de quodlibet; qd verum est qd plenitudo totius esse est in deo; et ois ro substantificandi et suppositandi quilibet naturam plenissime in eo reperitur, sed hec no est totalis causa assumptibilitatis alicuius nature; sed est concausa, nisi enim id esset assumptibilis non posset assumi, sed vltra hoc aliquid requirit ex parte assumptibilis per quod sit assumptibile; et hoc est ro imaginis et finaliter aptitudo sup naturalis elevationis ad beatificam operationem; que cum in sola natura intellectuali reperiat, puenies videt qd ipsa sola sit assumptibilis; cui videat rationabile qd natura que non potest eleuari ad actum secundum non possit etiam eleuari ad actum primum. Hec responsio non soluit rationem sed deficit in tribus. Primo quidem in hoc qd dicit qd ratio imaginis preerigitur ex parte assumptibilis, quod enim conuenit homini no fm id precise quo distinguitur a bruto potest conuenire bruto; sicut vegetari sentire et hmoi, sed homini conuenit assummi non solum fm id quo distinguitur a bruto; sed etiam fm id quo conuenit cum bruto, homo enim non distinguitur a bruto nisi inqstum est imago dei; est afit assumptus non solum fm illam partem que est imago dei; imo etiam fm alias partes; quia illa que competunt homini precise fm id qd est imago; puta deum videre et amare; non competunt ei fm corpus nec mediate nec immediate. Silitur si precise sibi ppteret vniri fm qd est imago cum ho se toto no sit imago non posset vniri aliquo modo deo; nisi fm mentem in qua sola reperitur imago. Confirmat ista ratio; quia fm Aug. in epistola ad Volusianum; In rebus mirabiliter factis tota ratio facti est potentia facientis. Assumptio autem nature ad vnitatem suppositi diuini inter opera miraculosa computatur, ergo fm regulam beati Aug. solus deus est totalis causa assumptionis, et per consequens ratio imaginis non debet poni concausa. Secundo deficit predicta responsio in hoc qd dicit qd aptitudo supernaturalis elevationis ad beatificam operationem requiritur finaliter ex parte assumptibilis; quia talis finis non est finis ex natura rei assumptionis; sed mere libere dependet a voluntate diuina ordinante assumptionem talis nature ad talem finem; et per consequens potest deus non ordinare ad illum finem sed ad alium; scz ad operationem naturalem nature assumpte, et p prius talis aptitudo no requirit finaliter in tali assumptione;

Eleuatio preterea ad beatificā operationem etsi sit finis assumptōis de facto non est tñ finis assumptionis de possibili: nec in natura rōnali: cū deus libere causat actū beatificū: nec in natura irrōnali que nō est capax talis eleuatōis supernaturalis. Tercio deficit predicta rñsio in hoc q̄ dicit q̄ rōnabile est q̄ natura que non potest eleuari ad actum secundū non potest eleuari ad actus primū: quia quando fundamentū eleuatōis ad actum primū est cōius et gñālius q̄ fundamentū eleuationis ad actū secundū: intelligendo per actum secundū operatōem intellectus et voluntatis: non est simpliciter necessariū nec rōnabile: q̄ natura que non potest eleuari ad actū secundū non possit eleuari ad actum primū. Omnis autē natura nata constinere propriū suppositum potest esse fundamentū eleuationis ad actum primū: qui est subsistere in supposito diuino. sola autē natura intellectualis potest esse fundamentū eleuationis ad actum secundū qui est operatio beatifica. ergo non est rōnabile q̄ natura que non potest eleuari ad actum secundū non possit eleuari ad actum primū sed rñsio peccat per fallaciā accidentis. Secūda rō principalis pro opinione cōmuni talis est: quia si creatura irrōnalis esset inassumptibilis tunc separata anima a corpore xpi fuisset separata deitas ab eodē: quia corpus xpi sine aīa est irrōnalis natura. pñs est falsum et hereticū. ergo et antecedēs. Qd autem pñs sit falsum et hereticū patet: quia fides catholica ponit filium dei fuisse in sepulchro in triduo mortis. hoc autē non intelligitur fm deitatem fm quas est vbīq̄: quia eodem modo pater et spūs sanctus fuerūt in sepulchro. ergo intelligitur fm naturam assumptam per cōicationem idiomatum: non fm animas: quia fm illam descendit ad infernum. ergo fm corpus: quod non esset si diuinitas esset separata a corpore. Ad hanc rationem rñdet Henricus ibidem: q̄ dato q̄ suppositum diuinū remansit vnītum cum corpore anima separata: nō propter hoc pōt dici q̄ creatura irrōnalis sit assumptibilis: quia tale corpus non erat simplex natura irrōnalis sed rōnalis aliquo modo per participatōem. scilz inq̄tuz natum erat anime reuniri. Sed istud non valet: quia corpus xpi mortuū: aut erat corpus per aliquam formam que non remansit anima adueniente in reunionē: vel que mansit simul cū anima. Si primo modo tunc tale corpus non erat reunibile anime nisi sui corruptione: hoc est corrupta forma per quam erat corpus. Hoc autem modo quodlibet corpus cōicans cum homine in materia est vnibile anime: vel per multa media et opere nature: vel per virtutem diuinā imēdiate. Si ergo propter hoc dicit corpus rōnale per participationem et per pñs vnibile supposito diuino: quia sui corruptione potest vniri anime: tunc quodlibet corpus generabile et corruptibile est vnibile supposito diuino: quia est rōnale in potentia et per participatōem. Item illa forma que corrumpitur nunq̄ anime vnitur neq̄ est vnibilis: sed talis forma est hmōi: et tñ de nouo fuit vnita verbo. ergo cum ipsa sit pure irrōnalis natura pure irrōnalis potest vniri verbo et assumi ab eo. Si vō corpus xpi mortuū erat: corpus per aliquam formam que mansit adueniente anima: sicut quidā ponunt preter animam formam corporeitatis. adhuc sequitur q̄ tale corpus

erat nature pure irrónalis: quia fm naturá tale corpus non est reuimbile ani-
 me nisi sui corruptione ⁊ per multa média, ergo fm naturá suam non est ratio-
 nabile per participationem. Quid si diuina virtute esset reuimbile: eodem modo
 posset aie vniri quodcunq; corpus in quo esset sola forma corporeitatis: puta
 corpus lapidis effigiatu ad modu corporis humani vel quodcunq; aliud sile
 ⁊ tñ talia sunt nature penitus irrónalis. Confirmat ista rō: quia causa et effe-
 ctus proportionabiliter se consequuntur in esse: vt scribit, ij. pbyscor: ita q; cā
 in actu arguit effectū in actu: ⁊ in potentia effectū in potētia, neq; est effect⁹
 actu si causa precise sit in potentia ⁊ aptitudine: sicut non potest esse coloratū
 vel figuratū actu quod est q̄tum solus in potentia: vt materia prima si per se
 existeret, si ergo corpus xpi nō erat assumptibile nisi inq̄tum rónale: sequitur
 q; actu non erat assumptum qñ actu non participabat rōnem: quod est falsū
 ⁊ hereticum: quia in triduo mortis fm fidem erat vnitu diuino supposito: qñ
 actu non participabat aiam rónales. Datet ergo q; q̄tum est de potentia ab-
 soluta dens potest assumere naturá irrónalem. Tercia ratio principalis pro
 opinioe Henrici est: quia causa assumptibilitatis aut est tota ex parte nature
 assumpte, ⁊ hoc non: quia tunc natura humana posset assumi a quocunq; et
 sic Antixps a Lucifero: aut ex parte assumptis tñ: ⁊ tñc indifferenter posset
 quacumq; naturá assumere: quod est propositū, aut, vtriusq; quia scilz solus
 deus potest assumere: ⁊ sola natura rónalis potest assumi, ⁊ hoc nō: quia nul-
 la natura potest assumi a deo: nisi quia dens potest ei cōdicare suū esse ⁊ illa re-
 cipere. Recipere aut a deo esse non est propriū creature rónali: imo eque cō-
 uenit irrónali, ergo idem q; prius. Rñdetur ad hāc rōnez ex dictis Henrici
 q; licz recipere a deo esse per illapsū sit cōmune omni creature: tamen reci-
 pere esse nobile per circūcessionem potest cōuenire creature nobili non aut
 ignobili. Hec enaso nulla est: quia lz dens nō cōmunicet esse suū alicui crea-
 ture formalit: cuilibet tñ create nature suppositabili in se pōt cōdicare suū esse
 suppositaliter, qñ enim deus substantificat naturá rónalem nō facit hoc seipso
 formalit quasi sit forma eius: s; effectiue ⁊ terminatiue: inq̄tuz virtute p̄tinet
 perfectōez essendi ipsius nature, vñ q; suppositū diuinū virtualiter p̄tinet sup-
 positū humanū pp hoc nō pp aliud pōt substantificare in se humanitates: quia
 hūanitas nunq; substantificat nisi in supposito humano qd ipsa pstituit, vel in
 supposito p̄tinentē virtutez illius suppositi ⁊ potentis sine eo qd pōt cum eo
 sicut dicimus deū nō aliūde sustentare accidens sine subiecto: nisi q; hēat in
 se oēm virtutē subiecti, cū ergo equaliter dens p̄tineat in se virtutez suppositi
 irrónalis: ⁊ rónalis equaliter q̄tum est ex parte sua pōt sustentare vtrāq; na-
 turá. Quidetur etiā q; ex parte assumpti magis sit sustentabilis alieno suppo-
 sito natura irrónalis q̄ rónalis: quia in sp̄alibus nunq; videmus p naturam
 q; suppositū p̄pletū vnatur alteri in supposito vno pstitūdo: nisi aia corpori
 que tñ non est suppositū p̄pletū: qd in corporalibus videmus. Nā cibus assu-
 mit a cibato in vnitate suppositi, due insup aque disticte sine ipaz corruptioe
 si piungant sicut vnū suppositū ex duob⁹ suppositis quoz vnū sustentat alterū

Similiter in ramo trunco et ferro fit vnū ex duobus suppositis: quorum vnū sustentat alterū: et alterū sustentat: q̄ nunq̄ p̄tingūt in angelis. Et videt q̄ natura irrationalis q̄tus est de se magis sit hūibilis alteri in supposito q̄ nā rōnalis

Quid sentiat Henricus de Gandauo de assumptibilitate nature irrationalis a supposito diuino.

Quāvis opinio cōis oīum theologorū teneat vt dictum est deū posse quālibz naturā suppositare: doctor tñ solēnis Henricus Gandensis in quadā questiōe de quodlibet videt opinari p̄trariū. Cuius verba in forma sunt hec: Positio cōmuniōis et solēniōis cui q̄sqz aliquantulum assentire cōsueui dicit q̄ quelibet natura subsistēs in creaturis potest assumi. et isti tenent q̄ aliqua natura sit elenabilis cui considens potentia non sit elenabilis: q̄s mihi nō videt posse rōnabiliter poni. Ad cuius intellectū est aduertēdū: q̄ deus dupliciter habet eē in creaturis. Vno modo naturaliter et modo congruenti nature. Alio modo voluntarie et modo sup̄gredienti limites nature. Primo modo habet esse p̄ illapsum in omni natura et creatura. Secūdo modo habet esse solūmodo in natura assumpta per circūincessionē. Et l̄ p̄ illapsum deus sit intīmus omni creature et intīmiōis q̄ ipsa sibi: aut forma materie p̄ circūincessionem: tñ sit intīmissimus oī creature assumpte et intīmiōis q̄ insit alī cui nature per solū illapsum. Per intīmatōnem enī circūincessionis nature assumpte: assumens vnū ineffabiliter et incōprehensibiliter nature assumpte: quia necesse est naturā assumptā amittere propriū esse subsistentie: si q̄s ante assumptiōem in ea fuit: vel si nunq̄ ipm̄ habuit subintrare esse subsistentie nature ad quā assumit: vt sit idem suppositū subsistens in duplici natura. vtrāqz enī illaz naturaz in vnione eaz retinet suū propriū eē essentie: per illapsum aut̄ deus intīmat omni creature naturalē et modo congruenti ad duo: scz ad actū nature primū quod est esse stabiendū vt persistat: et ad actū nature secundū q̄s est opari producendū vt existat. sine enī illo illapsu non pōt creatura in esse p̄sistere neqz propriā opatiōem elicere: quia p̄ illapsum deus creaturā in esse conseruat et coopando oēm suā actiōem siue opatōez illi ministrat. dicēte Gregorio. li. xvi. moralīū super id Job. xxiij. Ipse solus est: nunquid sunt angeli et hoīes celū et terra: vtiqz. Sed aliud est esse scz absolute: et aliud p̄ncipaliē eē. sunt enī hec sed p̄ncipaliē nō sunt: quia in semetipsis nō subsistunt ex quo creata sunt cuncta quippe ex nihilo facta sunt: eozūqz essentia rursum ad nihilū tenderet nisi eā auctor regiminis manuteneret. Ecce primū dictorū et sequitur de secūdo et simul per se neqz subsistere valerent neqz moueri: intm̄ subsistunt in q̄tum vt esse debeant acceperunt: intm̄ mouent in q̄tum occulto instinctu disponunt. arefcit terra. p̄cutit mare. ignescit aer. obtenebescit celū. mardefcūt hoīes. mouent angelice virtutes: nā hec suis instinctiōibus et non magis diuinis impulsōibus agitat. p̄ circūincessionē vō deus intīmat soli nature quā voluntarie assumit: h̄ modo sup̄naturali. et hoc similiter ad duo: scz

ad sublimandū naturā ad actū primū q est esse subsistentie diuini suppositi; et
potentiā ad actū scz secundū q est operari actū beatificū intelligēdi et volēdi
sine dicta enīz circūincessiōe nō posset natura in esse diuine subsistentie subli-
mari; neqz differentiā opationū pcipere videndo scz et amādo diuinā essentia
mō congruenti creature, h p circūincessiōe deus naturam assumptā ad diuinū
esse subsistētie subleuat et ad opatiōem diuinā pmouet dicēte Damasceno li.
xiij, c. xvi. Caro dñi deificata dicit eē, et ideo p diuiduali nō fm trāsmutatiōez
nature h fm dispensatiōem vnionis: fm quā indiuisibiliter deo verbo vnita est
caro: p eā que inuicē naturaz circūincessiōem: et ita diuina caro diuinis acti-
onibus deificata est pp sincerissimā ad verbū vniōem: sumit ibi carnē p tota
hūana natura. Ex his arguo sic: Sicut se habz de⁹ in oī creatura ad illapsūz
naturalē ad duas actōes nature; sic per circūincessiōem se habz ad duas acti-
ones pdictas supgrediētes līmites nature; vt iā pz ex dictis Damasceni, nec
pōt negari sile quo ad aliqd; quia sicut illapsus inq̄tum natus est opari in eo
cui deus illabit dicta duo; sic circūincessiō nata est q̄tum est ex se semp opari
illa duo, h nulla creatura est susceptibilis neqz pōt eē susceptibilis illapsus dei
ad suscipiendū in se mō congruenti nature primā dei opatiōez predictā: qn etiā
sit susceptibilis in se opatiōis secunde; quia nulla creatura pōt eē p substantiā
cui nō possit puenire aliqua opatio per potentiā; quia fm phm in fine quartel
methauroz: Dīa ope determinant et sunt pp suas opatiōes: et tā diu sunt q̄z
diu pōt agere suas pprias opatiōes: et cū desinūt posse operari suas pprias
opatiōes tūc simul desinūt esse. At enim dicit Damascenus ibidē, c. xvij. In
tellectus insipiens et priuatus cognitiōe non vtiqz erit vnqz. Si enim inopa-
bilis et imobilis est; inexistibilis omnino est. per hoc apte insinuans q si non
posset eleuari pp intelligere; nō esset assumptibilis ipsa suba intellectus; neqz
ipse homo; quia neqz esset homo fm qd premittit ibidē, qm aut rōnabile intel-
lectuale al⁹ homo; qualiter ergo homo factus est deus si carnem inanimatāz
vel animā anoin; id est sine intellectu assumpsit; nō hoc enim homo, ergo
similiter nulla creature natura est susceptibilis aut posset esse susceptibilis cir-
cūincessiōis dei ad suscipiendū in se supra līmites nature primā dei opatiōem
predictā; qn etiā sit susceptibilis in se opatiōis secunde, secunde aut nō est susce-
ptibilis nisi p potētias intellectus et volūtatis, q̄ rē. Idcirco l⁹ argumentatio
Aug⁹, tacta in prima rōne nō tenet de forma; tñ nō fallit in aliqua materia qn
sequatur si natura ista puta hoīs est eleuabilis fm essentia quin sit necessario
simul eleuabilis fm potentiā; et si nō fm potentiā neqz fm essentia quēadmo-
dū seqtur: si aīa Sortis est immortalis; et cuiusqz hoīs aīa est immortalis, et si non
cuiuslibz; neqz Sortis; qā eadē rō immortalitatis vel mortalitatis est in oībus, et
ideo talis argumētatio rōne materie talis hī tenet ac si teneret fm formā ar-
guētū: q reuera tenet virtute forme habēdo scz respectū ad cōem rōem que
puenit alicui nature; puta immortalitas aīe; illa, n, eadē est in oī aīa. Videam⁹
q de possibilitate et impossibilitate hui⁹ assumptōis; et ex pte qdez dei vt dixim⁹
nō est dubitatio, h qā nobis icognita est ex pte susceptibilia; idcirco nobis est
d. ij.

est difficilis intellectus veritatis in dicta questione. Propterea hic est alia po-
sitio a p̄dicta licet min⁹ solēnis: quia tñ mag⁹ applicabilis est aīo l3 nō videat ita
vera pp̄ incōsuetudinē: tñ forte verior est: q̄ scilz nulla nā susceptibilis a deo
sit dicto mō p̄ circūincessionem: nisi natura intellectualis magis mihi placet.
Hec Henricus. Pro ista opinione arguitur ab alijs dupliciter. Primo sic.
Cui non pōt cōicari minus: nec maius, sed minus est videre deū et frui deo
q̄ assumi in vnitatem suppositi vel p̄sone diuine: vt p3 p̄ Aug⁹. sup̄ illud Jo. i.
Verbū caro factū est, vbi dicit q̄ quia euangelista premiserat q̄ dedit eis po-
testatem filios dei fieri: ne homo miraretur et discredere: subiunxit quasi ma-
ius: et verbū caro factū est. Et hoc idem dicit, xv. de trini. Ne ista inquit ho-
minū quā videmus et gestamus infirmitas tantā excellentiā desperaret filios
scilicet dei fieri: illico annexum est: verbū caro factum est: vt a contrario suade-
retur quod incredibile videbat. Et quo videtur q̄ maius est naturā eleuari
ad vnitatem suppositi diuini: q̄ potentiā eleuari ad visionem dei et fructū.
Secūdo sic: Si aliqua creatura posset assumi cuius potentiā non potest ele-
uari: a fortiori rōe posz assumi creatura eleuabilis sine hoc q̄ actu eleuaret:
quod est falsum: quia si natura rōnalis posset assumi non eleuatis suis poten-
tijs: cum sic manens sit peccabilis: sequeretur q̄ natura assumens talem natu-
ram posset peccare et persequens damnari: quod est incōueniens: et multis
videtur impossibile. Notandum tamen q̄ aliqui doctores volentes saluare
Henricum ab errore et heresi dicunt q̄ Henricus non intendit negare simpli-
citer et absolute deum posse quamlibet naturā tam rōnalem q̄ irrōnalem assu-
mere: sed intentio Henrici est q̄ per circūincessionem deus nō potest assumere
nisi rōnalem naturam tñ: vt patet per verba eius in fine corporis questionis
Circūincessio enī fm̄ Henricū importat intimā p̄tiaz diuine nature ad natu-
rā assumptā fm̄ grām vniōis et b̄sice fructōis. et fm̄ hūc modū certū est q̄ im-
plicat p̄dictionē deū posse assumere p̄ circūincessionem naturā irrōnalem: h̄ rō-
nalem tñ. et ideo defensor conclusionis debebat exprimere modum illum scz
per circūincessionem: alis non pōt excusare nec saluare conclusiōem quin sa-
piat heresim et derogat oīpotentiē dei: vt post patebit.

**Solutio ad rōnes et fundamenta opinionis Henrici
Gandensis fm̄ veram et cōmunem opinionem.**

Si considerent fundamenta et motiua opinionis cōis de assumptibi-
litate nature irrōnalis: nō est difficile soluere fundamēta et rōes opi-
nionis Henrici. Natura, n. h̄mana pōt dupl̄r eleuari sup̄naturaliter et
p̄formiter eius potētia. Est enīz eleuatio nature sup̄naturalis vno mō q̄stum
ad eē sup̄naturale p̄sonale p̄ grām vniōis. Alio mō q̄stum ad eē sp̄uale p̄ do-
nū gr̄e habitualis. Prima q̄dez pōt puenire cuilibz creature in q̄stuz quelibet
creatura est in potētia obediētiāli ad deū vt dictū est. et h̄ loquēdo de nā in se
suppositabili. Scda vō eleuatio nō puenit nisi rōnali creature que sola capax
est gr̄e b̄tūalis, fm̄ aut istas eleuatōes deus diuersimode vniū nature create

Prima eleuatio fm Damascenū videtur dici fm circūincessionem: que licet sit spiritalis ratiōe terminī: est tñ aliquo modo naturalis fm q̄ esse naturale distinguitur ab esse spiritali: quia ad esse scz personale licz supernaturale terminatur. Secunda aut eleuatio est fm gratuitā inhabitatiōem: et hec etia est supernaturalis sed spūalis, de qua, i. ad Corin. vi. Qui adheret deo vnus spūs est cū eo. et Jo. xvij. Sicut tu pater in me et ego in te et vt ipsi vnū in nobis sint: scz fide et charitate. et sic ista duplex eleuatio est fm duplicē vnōem supernaturalem. Est aut tertia vnio que dicitur per illapsum generalem fm quā deus est in rebus per essentiā presentīā et potentiā. Et licz ista vnio necessario supponatur a predictis duabus: et ab alijs necessario includat: quia sine ista res omnino non esset: quia nō ens nullius est capax: tñ alie sunt omnino disparte et alterius rōnis in se: nec vna aliam necessario includit vel supponit: vt falso imaginat Henricus, vnde quia fm primā vnōem nō efficitur aliquid in natura assumpta per quod facere possit operatiōes proprias alterius rōis scz gratiosas vel gloriosas vel hūmā ad quod requiritur aliqua dispositio formalis: quia natura diuina in cuius supposito subsistit: neqz est forma nature assumpte: neqz rōne huius vnionis aliquid formaliter perficiens effluit in natura assumpta: quia precise terminat ad esse naturale. ideo ex hac vnione hoc solū consequit natura assumpta q̄ ille eedem operatiōes sibi fm naturā cōuenientes que solum essent talis nature determinate puta hōis si fm se subsistat modo sunt operatiōes etiā dei: et ipse homo etiā operat operatiōes diuinas fm cōicatiōem idiomatū fm quā homo est deus et deus est homo: et deus videt comedit. patitur. et homo creat. et resuscitat mortuos. Hoc etiā videt Damascenus velle cū dicit hūmā vnionem eē fm circūincessionem naturarū: que nihil aliud est q̄ cōicatio idiomatū vtriusqz nature. Natura enī diuina cōicat sua idiomata nature hūane peretine sumpte: et eoduerso natura hūana cōicat sua idiomata nature diuine peretine sumpte. Et quāuis xps pprehendēs naturam vtrāqz sit agēs supnaturale rōne psonae agentis: ex hoc tñ nō habet q̄ fm naturā humanā pueniāt ei actiōes et opatiōes nisi pure naturales: scz comedere et intelligere et hūmā: sicut alijs hoībūs pueniūt q̄tuz ad ipsam propriā rōem opatiōis vt fm se pferat: sic etiā actiōes diuine ei pueniūt fm pprīā rōnem opatiōis. Et hec est snia Damasceni li. iij. c. xv. et sic verū est q̄ put nā eleuat q̄tuz ad eē supnaturale et suppositi diuini: vt videt hīs tales naturā nō solū dicif hō: s̄ etiā de⁹ ipse p circūincessionē: ita etiā potētia eleuat q̄tuz ad opatiōem: sic q̄ ille operatiōes nō solū sunt et dicunt ipsius hoīs: s̄ etiā ipsius dei. Unde sicut quelibet natura creata nata fm se subsistere est eleuabilis ad esse psonale diuini suppositi: sic etiā et quelibet eius potētia est eleuabilis ad opatiōem dicto modo. s̄ opatio fm esse spūale que fit fm pfectiōes formales supnaturales naturā eleuātes est alterius rōnis oīno: et videt q̄ vna pōt eē sine alia. vñ deus pōt vniri alieni nature fm eē psonale: cui nō vniretur fm eē spūrituale et eoduerso. Et de tali vnōe etiā verū est q̄ nō pōt eleuari natura fm eē spūale: cuius potentia nō eleuatur fm operatiōem pportionalitē rōndentem d. iij.

Et ideo quibus deus possit sibi unire quamcunque naturam in unitate suppositi
quod tunc ad gratiam unionis; et per consequens eius potentia sit proportiona-
biliter eleuabilis; non tamen potest sibi unire quamlibet naturam unione inhabita-
tionis per gratiam habitualement; neque etiam potentia cuiuslibet nature est eleua-
bilis per operationem risidentem. Et per hoc patet responsio ad simile quod Henricus
inducit: quia sicut unio per illapsum requirit quod sicut res per suum esse na-
turale secundum se constituitur et proprias operationes operatur: ita etiam ista unio
requirit quod sicut per eam natura humana in esse suppositi diuini constituitur;
ita etiam operationes secundum illam naturam sic eliciantur quod sint operationes non solum
hominis sed etiam dei; nec plus requirit talis unio. et secundum hanc unionem ita ele-
uatur in natura humana potentia sensitiva vel vegetatiua sicut rationalis. deus
enim ita dicitur videre vel digerere sicut intelligere. sed quantum ad unionem
vel eleuationem ad esse spirituale potest eleuari ut dictum est potentia rationalis; non autem
alie. sed quia uniones predictae sunt diuersarum rationum ut dictum est; possit etiam
humana natura uniri secundum primam et non quantum ad secundam. Et quibus illa unio sit p-
fectissima considerando naturam cui unita est natura humana et perfectum modum unio-
nis; scilicet in unitate simplicissima personalitatis; non oportet tamen quod includat aliam
unionem; que est omnino alterius rationis; scilicet secundum esse spirituale per gratiam inhabitatorem
spiritualis secundum cognitionem et amorem supernaturalem. uniri enim persone diuine in
ratione suppositi sustentantis et in ratione obiecti beatificantis non sunt eiusdem rationis
imo ut prius dictum est ex quo prima unio que per se non includit aliquod do-
num supernaturale habitualiter animam perficiens; et non efficit aliquid formale
in natura humana. ex huiusmodi unione non potest humana natura in operationem in qua
prius non posset; sed solum hoc consequitur quod illa operatio etiam est ipsius dei.
Quod enim deus non videatur a natura rationali hoc non contingit propter eius rea-
lem absentiam vel distantiam; cum sit intimior unicuique rei quam res sibi; sed quia na-
tura rationalis non est disposita ex natura sua ad hoc. Et quia etiam deus quantum
cunque sit presens secundum id quod ipse est; non tamen seipsum representat sub ratione
obiecti; qui est talis nature quod si vult videtur et si non vult non videtur. dicente
Augustino. de videndo deum; eius nature est non videri; et in cuius voluntate situm
est videri et non videri. Oportet ergo in natura rationali effici aliquam disposi-
tionem supernaturalem secundum habitus gratie et glorie; et quod deus seipsum osten-
dat in ratione obiecti. et propter hoc communiter ponitur quod preter gratiam unionis
que non est aliud quam ipsum esse personale gratis concitatur nature assumpte ad
hoc quod natura humana assumpta possit in operationes supernaturales gratui-
tas scilicet et beatificas indiget habitibus infusis. Et sic patet solutio ad rationem funda-
mentalem Henrici. Ad aliam vero rationem aliorum dicentium contra a doctoribus quod iste due
uniones ut dictum est non sunt comparabiles cum non sint eiusdem rationis nec ordinis
Posse autem minus ubi aliquid potest maius tenet in his que sunt eiusdem rationis; ut qui
potest portare centum potest portare quinquaginta; et qui non potest quinquaginta non potest centum
Et quibus maius sit producere hominem quam asinum; non sequitur quod qui potest producere hominem
possit producere asinum; ideo licet maius sit assumi ad unitatem in persona quam in gratia;

non oportet quod omnis creatura que potest assumi ad personam possit assumi ad unitatem in gratia. Preterea licet minus sit assumi ad gratiam quam ad personam: tamen ad illud minus plus requiritur: sicut ad esse intellectuale plus requiritur quam ad esse simpliciter: non potest autem minus illud quod potest maius quam ad minus plus requiritur quam ad maius. Ad assumptiorem autem in persona non requiritur nisi quod sit subsistibilis, id est potens assumi ad esse subsistentie quod inuenitur in omni individuo substantie. sed ad habere gratiam requiruntur potentie intellectuales: et ideo non valet similis modus arguendi. Datus est esse hominem quam esse animal, ergo negative e converso: quod non potest esse homo non potest esse animal. Potest etiam dici quod ex parte nature assumptibilis non est maius illud per quod habet rationem assumptibilitatis quam illud per quod est unitibilis deo per gratiam: imo multo minus: sicut ratio subsistibilitatis minus est quam ratio intellectualitatis, et ideo maior perfectio naturalis requiritur ad naturam que est unitibilis deo per gratiam quam ad illam que est assumptibilis in persona. Licet quidam dicant et bene quod si ista duo diuidantur: unitio in persona et unitio per gratiam: quod maius est creature uniri deo per gratiam: quam uniri in persona sine gratia: sed utrumque coniunctum maius est quam alterum: sicut fuit in christo. Et quod dicit Augustinus, super Iohannem, non sic accipiendum est quasi sit melius et dignius assumi quam filium dei fieri: sed quia maior dignatio ostensa est in uno quam in alio, et ideo dato illo datur confidentia de alio. Ad secundam rationem dicitur primo quod deus posset assumere naturam in qua potest peccare et etiam in qua est peccatum quantum est de potentia sua absoluta: quia naturam assumptam posset dimittere sibi quantum ad suas proprias operationes retinendo eam unitam diuino supposito: sicut christus in passionem dimissus fuit proprie penalitati: et ideo cum operatio sequeatur naturam que est principium eius, omnis autem natura creata potest deficere: defectus autem voluntarius est peccatum: oportet ponere quod verbum potuit assumere naturam in qua potest peccare: quod tamen non attribueretur supposito nisi ratione nature assumpte sicut mori et pati attribuitur supposito immortali et impassibili de se ratione nature assumpte, vnde deus sine preiudicio nature diuine vel suppositi posset assumere naturam alicuius donati: quia nec peccatum nec pena esset ibi nisi ratione assumpti. Non enim creatura est assumptibilis quia bona bonitate moris vel mala: sed quia potest substantificari in supposito diuino: quod ita conuenit nature habenti maliciam moris sicut bonitatem. Quia tamen persona assumens et natura assumpta communicant sibi idiomata: indecens esset quod assumeret naturam damnatam: licet posset de potentia absoluta. Et credo quod non esset inconueniens quod illud suppositum diceretur peccator vel damnatus si naturam peccatoris vel damnati assumeret quam assumere potuit: quia hoc non puenit sibi nisi ratione nature assumpte: que nullam indignitatem poneret in natura diuina: sicut nec mutacionem. Nec autem non abhorret quod considerat absolutam potentiam dei. Secundo dicitur secundum Thomam quod si aliqua natura rationalis assumeretur sine eleuatione ad unitatem diuini suppositi ipsa non esset peccabilis. Cuius ratio est: quia tali nature nullus actus attribueretur sicut agenti: sed solum sicut in principio actus

d. liij.

quia suppositum est quod agit : suppositum autem talis nature cum sit deus
nullo modo peccare potest nec defectiue agere. Hec ratio magis mihi placet
quia sicut inconueniens et indecens est homini quod peccet ita et omni diuino sup-
posito; imo impossibile : quia non solum actio partis imputatur supposito quia
mouet partem ad suam operationem aut quia non prohibet eam; imo quia ipsum
suppositum est illud quod principaliter agit. Et ideo si aliqua operatio ipsi esset
uiciofa illa potius attribuenda esset supposito diuino et magis imputanda quam
nature humane. Unde conformiter ad hanc rationem dicitur: quod deum posse
peccare et damnari tanquam principale agens peccati non solum reputatur incon-
ueniens imo hereticum et blasphemum et tam offensiuum piaz aurium: quod quicumque
pertinax assertor talium propositionum non verbis sed igne corripiendus est. Si
dicatur adhuc pro opinione Henrici: quod si deus assumeret naturam irrationali-
um puta lapidis aut asini: tunc deus diceretur lapis et asinus: et propter quod lapis vel
asinus esset persona: quod non minus uidetur scandalosum et piaz aurium offen-
siuum imo heresim sapiens: quam quod deus possit peccare vel damnari: aut quod non possit
quamlibet naturam suppositare. Respondetur quod si deus de facto assumeret na-
turam asini vel lapidis: deus esset asinus vel lapis per conuersionem: quia tota conuersione
talis idiomatum secundum sanctos est quod in uno supposito sunt due nature fundate: et
ideo per se mutuo se denotant. Unde ideo grammaticus est musicus: quia grammati-
ca et musica fundantur in eodem subiecto. v. metaphy. Cum ergo post assump-
tionem nature irrationalis puta asini vel lapidis natura diuina et natura irra-
tionalis fundentur in supposito diuino: erit necessario conuersio idiomatum concre-
tiue. Et quod hoc sit causa talis conuersionis idiomatum patet per Augustinum libro. i. de
baptismo paruulorum dicentem: Propter distantiam humanitatis et deitatis filius dei
manebat in celo et filius hominis in terra: sed ratione persone filius hominis et
filius dei manebant in celo et in terra. Item Augustinus de trinitate. Talis inquit erat
illa unio que deum faciebat hominem et hominem deum: nec hoc derogat di-
uine potentie: nec imperfectionem vel indecentiam ponit in diuina natura
vel supposito diuino: sed magis exaltat diuinam omnipotentiam: ut patet con-
sideranti predictas propositiones. Nam per istam deus est asinus vel deus
est lapis nihil aliud significatur vel intelligitur: nisi quod deus subsistit in natura
asini vel lapidis: vel quod suppositum diuinum terminat dependentiam nature asini
vel lapidis. Quo dato aliqui concedunt probabiliter quod asinus vel lapis
iudicaret mundum vel beatificaret hominem et angelos: imo quod asinus esset ob-
iectum beatificum intellectus et voluntatis diuine. de quibus nemo utens ratione
et considerans omnipotentiam dei scandalizatur ac offenditur. De personali-
tate autem nature irrationalis si assumeret a persona diuina: dico quod aliqua na-
tura potest personari aut personalitate propria et intranea: aut personalitate
extranea et aliena. Primo modo natura irrationalis nullo modo est personabi-
lis sed sola natura rationalis: quia persona est rationalis nature individua substan-
tia. Secundo modo quolibet natura in se subsistibilis si assumeretur: est perso-
nabilis pro quanto quolibet talis est in potentia obedientiali ad hoc quod assu-

matur a persona diuina; vt sepe dictum est.

Quod prefata conclusio de virtute sermonis derogat
omnipotentie dei; et per hoc heresim sapere videtur.

Quod prehabitis est manifestus quod naturam irrationaliorem posse assumi a diuina persona non implicat ex terminis contradictionem. Omne autem quod non implicat contradictionem ex terminis est deo possibile; cum deus sit omnipotens secundum articulum fidei et secundum illud Luc. i. Apud deum non est impossibile omne verbum. Cum igitur prefata conclusio neget deum posse assumere naturam irrationaliorem; sequitur quod deroget omnipotentie dei; et per hoc heresim sapere. Preterea conclusio de rigore sermonis significat quod natura rationalis est tantum a deo assumptibilis ad quam sequitur quod deus non potest assumere quamlibet naturam; sed hoc derogat omnipotentie dei; cum ostensum sit nullam contradictionem implicare quod natura irrationalis sit assumptibilis; ergo idem quod prius. Preterea nihil est negandum posse fieri a deo; nisi appareat manifesta contradictio vel efficax ratio hoc demonstret; vel ex sacra scriptura efficaciter conuincatur; sed non apparet manifesta contradictio in terminis huius propositionis; natura irrationalis est a deo assumptibilis; vt ex predictis patet. nec ratio efficax hoc demonstrat; cum rationes omnes quas ad hoc Henricus inducit sint solubiles peccantes in forma aut in materia; vt patet per Scotum Durandum et Petrum de palude et fere omnes doctores qui de hac materia scribunt; nec aliqua auctoritas sacre scripture hoc conuincit; cum nulla ab Henrico inducatur quin rationabiliter sit glossabilis; imo ad partem oppositam plures argumenta adducantur. Temerarium ergo et periculosum est asserere; quod deus non possit assumere quamlibet naturam; sed rationalem tantum vt prefata conclusio affirmat. Preterea propositio aliqua secundum doctores loquentes de omnipotentia dei dupliciter dicitur derogare diuine omnipotentie. Vno quidem modo formaliter et explicite. Altero vero modo virtualiter et implicite. Formaliter quidem et explicite propositio aliqua derogat omnipotentie dei; quando ex habitudine intrinseca suorum terminorum repugnat vel insert aliquid repugnans articulo de omnipotentia dei; vt sunt iste propositiones. Deus non est omnipotens. deus non potest omne possibile. deus non potest omne quod non implicat contradictionem. Virtualiter autem et implicite propositio aliqua dicitur derogare omnipotentie dei; quando ex ipsa coassumptis pluribus alijs propositionibus aut creditis aut in lumine naturali notis; que rationabiliter negari non possunt insertur aliquid repugnans articulo de omnipotentia dei; qualis est hec propositio; deus non potest assumere quamlibet naturam; sed rationalem tantum que coassumptis istis duabus creditis que in facto consistunt; quod humana natura in christo caret propria subsistentia et suppositatur in supposito diuino; et quod accidens absolutum in sacramento altaris caret propria inherencia et per se subsistit; sequitur quod quodlibet accidens absolutum potest per dei potentiam

subsistere: et quod quolibet natura subsistibilis potest a deo suppositari; cum non sit maior contradictio nec repugnantia in uno accidente absoluto quam per se subsistat quod in alio: nec in una natura per se subsistibili quam assumatur a deo quod in alia. et per consequens si deus non potest assumere quamlibet naturam sed rationalem tantum; sequitur quod non sit omnipotens; vel quod non potest omne possibile: que omnia sunt contra veritatem fidei. Et per hunc modum predicta propositio virtualiter et implicite dicitur derogare omnipotentie dei et per hoc heresim sapere: ut patet ex dictis. Patet igitur quod predicta conclusio de rigore sermonis derogat omnipotentie dei: et per hoc heresim sapit.

Quinta Conclusio Apologetica Joannis

Pici Abirandulani Concordie Comitis.

Sicut nullus opinatur aliquid ita esse precise quia vult sic opinari: ita nullus credit aliquid esse verum precise quia vult credere ita esse verum.

Propositio correlativa.

Non est in libera potestate hominis credere articulum fidei esse verum quando sibi placet: et credere eum non esse verum quando sibi placet.

Determinatio magistralis.

Quamvis conclusio ex qua predicta propositio deducitur pro utraque sui premissis probabilis: propositio tamen in se et ut corruit ex conclusione videtur mihi erronea et heresim sapiens. Ad quod demonstrandum premitenda est differentia inter intelligere, scire, credere, opinari, suspicari, coniecturari, et dubitare. Deinde adiungetur quod verbum credere multiplicem habet significationem in sacra scriptura et sanctorum dictis. Tercio recitabitur opinio quorundam theologorum modernorum dicentium quod ad credendum christiane: aut necessitas intellectus per rationes demonstrativas: aut de per se et necessario requiritur apparentia credendo: cum imperio voluntatis. Quarto ponetur opinio communior et verior antiquorum theologorum dicentium quod ad credendum christiane non requiritur de per se apparentia rationis nec ratio demonstrativa sed lumen fidei infusum: cum imperio voluntatis et determinatione explicita credibilium. Quinto solvemus argumenta et motiva pro opinione secunda in apologetico inducta. Finaliter probabitur quod credere sit in libera potestate hominis quando sibi placet. Ex quibus predictam propositionem fore erroneam et heresim sapere ostendemus.

Quod intelligere, scire, credere, opinari, suspicari, cō-
iectari, et dubitare, inter se cōueniunt et differunt.

Oplex in genere; sūm Aristo, in libro de aīa; est operatio intellectus.
Prima qua format simplices rez quidditates et cōceptus; ut quid
est homo; vel quid animal. et hec operatio vocatur a p̄bis formatio
vel simplex intelligentia. In qua quidem operatione non inuenitur verū per
se nec falsum sicut nec in vocibus incomplexis; ut in libro peribermenias scri-
bitur, et ideo sicut vox incomplexa non p̄ceditur nec negatur; ita sūm hāc ope-
rationem intellectus non assentit nec dissentit. Secunda operatio intellectus
est sūm quā componit et diuidit affirmando et negando; in qua verum vel fal-
sum inuenitur sicut in voce cōplexa que est eius signū; iuxta illud primo peri-
hermenias sunt ea que sunt in voce earū que sunt in anima passionum note.
Et in hac operatione inuenitur assensus vel dissensus circa complexiōem ve-
ram aut falsam. Cum autē intellectus possibilis ex se non sit determinatus ad
hoc q̄ adhereat compositioni magis q̄ diuisioni vel ecōuerso, omne autē q̄
est determinatū ad duo non determinat ad vnū eorū nisi per aliquid mouens
ipsum; necesse est q̄ intellectus determinetur ab aliquo ad alterā partiū con-
tradictionis, quod contingit tripliciter sūm triplicem intellectus nostri cōside-
rationem. Potest enim vno modo intellectus noster considerari sūm se; et sic
determinatur ex presentia intelligibilis; sicut materia determinatur ex presen-
tia forme, et hoc quidem p̄tingit in his que statim lumine intellectus agentis
fiūt intelligibilia; sic sunt prima principia quorū veritas statim cognitīs termīs
infallibiliter apparet; ut scribit in libro posteriorū. Et hec est dispositio intelli-
gentis prima principia artiū et scientiarū; que sūm p̄m vocat intellectus. Quā
intellectus est habitus quo intellectus firmiter assentit propositionibus p̄ se
evidentibus; aut mediante sensu memoria et experientia euidenter notis; ut
omne totum est maius sua parte; vel omnis ignis est calidus, et talis habitus
principiorū ideo appellatur intellectus; quia est immediate per naturā potentie
intellectiue et non per probationem aliquam vel auctem innatus. Alio modo
potest considerari intellectus noster sūm ordinem ad rōem que ad intellectū
vel visionem terminatur dum resoluendo p̄clusiones in principia per se nota
earum certitudinem efficit, et hec est dispositio scientis per habitum scientie.
Unde scientia est habitus firmus de aliqua propositione necessaria acquisi-
tus per premissas proprias illius conclusionis et necessarias eam demonstrā-
tes. Dicitur habitus firmus; quia sine formidine de opposito; ad differētiā
opinionis et suspitiōis. Dicitur habitus acquisitus per premissas; ad differē-
tiā intellectus et fidei. Tercio mō considerat intellectus noster in ordine ad
voluntatem; que sūm Anselmū cum omnes anime vires moueat ad actus suos
potest determinare intellectū ad assentiendū alicui complexo quod nec per
seipsum videtur nec ad ea que per se videntur resolui potest; ex hoc precise
q̄ dignū reputat illi esse adherendū propter aliquam rōem que est sufficiens

ad mouendū ⁊ determinandū voluntatē ⁊ non intellectū; utpote quia videt
bonū vel conueniens huic parti assentire. et hec est dispositio credentis: ut
cum aliquis credit dictis alicuius hominis; quia videtur decens vel utile; sic
etiā mouemur ad credendū reuelatis a prima veritate inq̃sum nobis repro-
mittitur si crediderimus premiū eterne vite consequemur. ⁊ hoc premio mo-
uemur ad credendū; ⁊ sic in credente rō non determinat per se intellectus; ut
aliqui falso opinant; sed voluntas. vnde Aug. dicit; q̃ cetera pōt homo nol-
lens; credere autem non nisi volens. Et hinc est q̃ fides dicitur habitus fir-
miter adheſiuus propositiōibus nō euidentibus propter solam autē dicen-
tis cum imperio voluntatis. Quando vō ratio que mouet ad alterā partem
contradictiōis non sufficit ad determinandū intellectum; quia nō resoluit cō-
clusionem in principia per se nota; neq̃ sufficit ad determinandū voluntatem
ut bonum videatur illi parti adherere; tunc homo opinatur illud cui adheret
Et hec est ratio quare credere est in libera potestate hoīs ⁊ non opinari. Et
cum per rōnes probabiles intellectus nō determinetur perfecte; quia semper
remanet motus ad contrariū; accipit enim vnā partem contradictiōis cum
formidine ⁊ dubitatiōe alterius; ideo opinās nō totaliter assentit. vnde opi-
nio est habitus infirmus; id est cum formidine de opposito de aliqua proposi-
tiōe generabilis per premissas probabiles nō tamē certas seu euidentes. Quā
vō homo nō habet ratiōem ad vnā partem magis q̃ ad aliam; sicut in illis
problematibus de quibus ratiōes nō habemus. quod nescitis est; vel pro-
pter apparētē equalitatem eorū que mouēt ad vtrāq̃ partem; quod dubitā-
tis est. tunc nullo modo intellectus assentit; cum nullo modo determinet eius
iudicium vel neutralitas; s̃ equaliter inter duas partes contradictiōis fluctuat
⁊ si aliquod debile signum apparēs verisimile plus pro vna parte q̃ pro alia
habet; tūc aliquātulum vni inclinatur sed dubitat de alterius veritate ⁊ adhuc
neutri assentit. Cum autem signum multum verisimile habet pro vna parte;
tūc dimissa neutralitate iam suspicatur de alia. Unde suspitio est habitus in-
firmiter adheſiuus de propositiōe cōtingenter vera generatus solum ex quib-
usdam signis rhetoricis; que nihil prohibet eē vera; quāuis propositio cui in-
tellectus assentit sit falsa; ut si Titius esset fur; et quis videns eum de nocte
errabundū assentiret propter hoc signū q̃ Titius esset fur; talis assensus est
suspitio vel p̃iecturatio. Patet ergo ex dictis q̃ in illa operatiōe intellectus
qua format simplices res quidditates. i. simplices ⁊ quidditatiuos cōceptas
non inuenitur assensus nec dissensus; cum non sit ibi verum vel falsum. Non
enim dicimur alicui assentire nisi q̃ inberemus ei quasi vero. Similiter du-
bitans non habet assensum cum non inhereat vni parti contradictiōis magis
q̃ alteri. Similiter nec opinans habet assensum totaliter cū non firmiter eius
acceptio circa alteram partem. Sententia autē ut Auicenna ⁊ Flach volūt
est conceptio distincta vel certissima alterius partis contradictionis. Assenti-
re autem a sententia dicitur. Intelligens autē habet quidem assensum; quia
certissime alteri parti inberet; sed non habet cogitatiōem. i. rōis inquisitiōem

quia sine aliqua collatione determinatur ad unum. Sciens igitur habet cogitationem et assensum; sed cogitationem causantem assensum terminantem cogitationem. Ex ipsa enim collatione principiorum ad conclusiones assentit conclusionibus resoluendo eas in principia et ibi figitur motus cogitationis et quietatur. In scientia enim motus rationis incipit ab intellectu principiorum et ad eundem terminatur per viam resolutionis, et sic non habet assensum et cogitationem ex equo sed cogitatio inducit ad assensum; et assensus quietat perfecte intellectum; si in fide est assensus et cogitatio quasi ex equo. Non enim assensus ex cogitatione causatur sed ex voluntatis imperio ut dictum est. Sed quia intellectus non hoc modo terminatur ad unum ut ad proprium terminum perducatur qui est visio aliquius intelligibilis; inde est quod eius motus nondum est quietatus sed adhuc habet cogitationem et inquisitionem concomitantem de his que credit; quibus firmissime eis assentiat. Quod enim est ex seipso non est ei satisfactum neque est terminatus ad unum; sed terminatur tamen ab extrinseco scilicet a voluntate, et inde est quod intellectus credentis dicitur esse captivatus; quia tenetur terminis alienis et non propriis. ij. ad Corinthios. r. In captivitate redigentes omnem intellectum in obsequium christi. Inde etiam est quod in credente potest insurgere motus de contrario huius quod firmissime tenet: quibus non in intelligente nec sciente. Per assensum igitur separatur credere ab operatione qua intellectus inspicit formas simplices; et a dubitatione suspitione et opinione. Per cogitationem vero ab intellectu; sed per hoc quod habet assensum et cogitationem quasi ex equo differt credere a scientia. Unde Augustinus in libro de predestinatione sanctorum et habetur in glossa. ij. ad Corinthios. iij. super illud: Non quod sufficientes sumus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis. Credere inquit est cum assensione cogitare. unde errant qui dicunt quod cogitatio siue rationis inquisitio faciens apparere intellectum id quod creditur preexistit de per se ex parte intellectus ad assensum fidei; ut statim videbitur.

QUOD verbum credere multiplicem habet significationem in sacra scriptura et dictis sanctorum

Credere finem doctores uno modo sumitur pro habitu. Alio modo pro actu elicto ab habitu. Sumendo credere pro actu: uno quidem modo accipitur communissime; et tunc idem est quod assentire sic esse vel fuisse vel futurum esse vel posse esse in re; sicut per aliquam propositionem denotatur. Hoc modo credimus illa que scimus et illa que opinamur. unde Hugo libro primo suar sententiarum. Fides est perceptio veritatis cuiuscunque rei cum assensione. Secundo modo accipitur credere stricte pro assensione siue formidine saltem actuali propositionibus de quarum veritate non constat nisi per testimonium aliorum vel aliunde citra evidentiam; et sic dicimur credere ea que non videmus neque per sensum neque per rationem. unde Augustinus super Iohannem. omelia. iij. Quid est fides nisi credere que non vides. Tale autem credere etiam distinguitur a scire non distin-

guitur tamen ab opinari cum includat formidinem saltem habitualement. generatur enim per imperium voluntatis pcurrente ad hoc testimonio vel aucte: vel etiam dialectica vel probabili rone. Tercio mo accipitur credere strictius pro assensione sine formidine simpliciter tam actuali q̄ habituali talibus de quorū veritate non habetur evidentia sensus vel ronis naturalis: sed constat de eis per reuelationes a deo imediate vel mediate factam. et hoc est credere xpiane ea que pertinent ad salutem. De hoc credere loquitur magister iniaz li. iij. di. xxiij. c. ij. Fides inquit est virtus qua creditur que non vident. quod tamen non de omnibus que nō vident accipiendū est: sed de his tm̄ que credere: vt ait Aug. in Encheridion ad religiones pertinent. Quarto accipitur credere strictissime pro assensione vt dictū est cum cōplacentia voluntatis in obiecto fidei ex charitate pcedente. Et sic credere est ex fide que p dilectōes operat. vnde magister vbi supra. c. iij. aliud est credere in deū: aliud credere deo: aliud credere deum. Credere deo est credere vera eē que loquūtur: q̄s et mali faciunt: et nos credimus homini sed non in hominem. Credere deum est credere q̄ ipse sit deus: quod etiam mali faciunt. Credere in deū est credendo amare: credendo in eum ire: credendo ei adherere et eius membris incorporari. Per hāc fidem iustificatur impius: vt deinde ipsa fides incipiat p dilectiōem operari. Ea enim sola bona opera dicenda sunt que fiunt per dilectionem dei. Unde patet q̄ credere hoc quarto modo sumptū est meritorium et ad salutem necessariū. Credere autē habitualiter sumptum dupliciter dicitur fm̄ q̄ fides habitualis fm̄ doctores est duplex: quia quedā est acquisita: que dam vō infusa. Fides acquisita est habitus adheſiuus certus et non euident sine formidine saltem actuali causatus vel genitus per imperiū volūtatis cōcurrente ad hoc testimonio scripturarū vel aucte humana: vel etiam dialectica vel probabili rone. et hec fides acquisita pro quanto innititur fallibili veritati vtputa rōni naturali seu humane persuasioni vel aucti hominis vel miraculo de quo non constat propter quid sit factum: dicit beatus Thomas in. iij. sen. q̄ talis fides nihil aliud est q̄ opinio rōnibus firmata: que q̄sumcūq̄ crescā non sufficiāt ad determinandum intellectū q̄ assentiat sine formidine actuali vel habituali. q̄ si contingat per talem fidem sine formidine actuali assentire hoc facit affectio voluntatis: que fm̄ Petrū de Alliaco cum aliquo motiuo paruo potest auferre omnem formidinem actualement. Nam respectu cuiuscūq̄ propositionis cuius oppositū nō est euident firmiorem assensum pōt in intellectu causare voluntas p suū imperiū cū aliquo motiuo q̄ quecūq̄ suasio sine bmoī imperio. Et binc est q̄ assensus causatus per voluntatem firmior est q̄ assensus causatus sine voluntate per solam rōnez probabilem. propter quod dicit Aristo. vij. ethic. q̄ aliqui ita afficiuntur opinionibus suis q̄ ex imperio voluntatis superueniente rationi probabili ita firmiter adherent eis sicut alij propositionibus scitis. Ex quo patet q̄ non potest intantū augeri opinio fm̄ predictū doctorem q̄ cogat intellectum contra imperiū voluntatis assentire alicui complexo. Patet etiā q̄ q̄uis nō sit ita fortis aut ita cogens rō facies

opinionem: quin possit magis cogens dari: tamen contra quālibet talem pōt
voluntas convertere intellectū in partem oppositā. p̄ter sequitur q̄ imperiū
voluntatis non tollit nec potest tollere a fide acquisita formidīnē habituales
Nam deducto imperio voluntatis si intellectus sibi relinqueret̄ et discerneret
rōnes probabiles causantes fidem adhuc inueniret se formidolosum et percipere
per tales apparentias et rōnes intellectū nō sufficienter sed probabiliter
ad assentiendū veritatibus fidei determinari. Ad hanc fidem acquisitam ge
nerandā subseruiūt illa octo media probabilia que doctor solēnis in prologo
suarū adducit: auctas videlicet scribentū. cōcordantia scripturarū. rōnabilitas
contentorū. irrōnabilitas singulorū errorū. p̄nunciatio futurorū. veracitas mi
raculorū. legis xp̄i duratio. diligentia recipientū. Ad hāc quoq; fidem acqui
sitam generandam subseruiunt illa etiam octo media probabilia que dñs car
dinalis Cameracen̄ Petrus de Alliaco in prologo suarū ex libro de
fide et legibus Guill̄ Parisien̄ et ex summa Henrici Sandensis colligit: scz
per fidedignū hominū testimoniū. per auctenticū legis scriptum. per iuramen
tum. per pactum. per miraculum. per tormentū. per eum in cuius ore nō est in
uentum mendacium. per conformitatem gestū corporaliū vocum et verborū
Fides infusa est virtus theologica fm quā voluntarie adberemus dictis sa
cre scripture propter auctem dei reuelantis. de qua Apl̄s ad Heb̄. xi. dicit:
q̄ fides est substantia rerū sperandarū argumentū nō apparentiū. et ad Ephe.
ij. Gratia estis saluari per fidem et non ex vobis ne quis gloriētur: donū enim
dei est. Et ad Heb̄. xi. Sine fide impossibile est placere deo. Ad hanc autem
fidem duo requiruntur fm Tho. ij. ij. quorū vnū est vt homini credibilia pro
ponantur: quod requirit̄ ad hoc q̄ homo aliquid explicitē credat. Aliud autē
quod ad fidem requiritur est assensus credentis ad ea que proponuntur. Pri
mū horū necesse est q̄ sit a deo. Nam ea que sunt fidei excedunt rōem huma
nam. vnde non cadunt in contemplatione hominis nisi deo reuelāte: sed qui
busdā reuelant̄ immediate a deo sicut sunt reuelata apostolis et prophetis. qui
busdā autem proponunt̄ a deo mittēte fidei predicatorēs: fm illud ad Ro.
xi. Quomodo predicabunt nisi mittātur. Quātum v̄o ad secundū scz ad assen
sum hominis in ea que sunt fidei pōt considerari duplex causa. Ana quidem
exterius inducens: sicut miraculum visum. vel persuasio hominis inducentis
ad fidem: quorū neutrum est sufficiens causa. videntū enim vnum et idem mira
culum et audientū eandem predicationem quidam credunt et quidā nō cre
dunt: et ideo oportet ponere aliam causam interiorem que mouet hominē in
terius ad assentiendū his que fidei sunt. Hanc causam ponebant Pelagiani
esse solum liberum arbitriū quod est falsum et hereticum: quia cū homo assen
tiendo his que sunt fidei eleuetur supra naturam suā: oportet q̄ hoc insit ei
ex supernaturali principio interius mouente quod est deus. et ideo fides quo
ad assensum qui est p̄ncipalis actus fidei est a deo interius mouente p̄ grā
Hanc distinctionem de fide acquisita et infusa ponit Iohes Damascenus li.
iij. suarū. vbi sic dicit: Fides dupliciter est. Est enim fides ex auditu:

audientes enim scripturas credimus doctrine spiritu. Est autem rursus fides indistabilis et inuincibilis species eorum que a deo nuntiata sunt. Prima igitur mentis nostre est: Secunda charismatum spiritus. Vult ergo dicere secundum Alexandrum de Alis in. iij. q. est fides ex auditu acquisita sine testimonio scripturarum vel aliorum et est fides gratuita infusa a deo ad assentiendum prime veritati propter se. Fides primo modo dicta colligitur ex testimonio et ratione et non est sufficiens ad salutem. Secunda vero infunditur ex superna illuminatione, et hec est fides salutaris et donum gratie.

¶ Prima opinio quod ad credendum christiane non requiritur voluntatis imperium; sed intellectus necessitatur per miracula vel rationes demonstratiuas.

Quod ad credendum christiane requiratur voluntatis imperium; ut dictum est; non tamen est manifestum si preter voluntatis imperium preterigatur de per se apparentia alicuius rationis; de quo multiplex et varia est theologorum opinio. Quidam enim opinantur quod per miracula vel antiquorum gesta vel rationes demonstratiuas necessitatur et compellitur intellectus humanus et angelicus ad credendum sine imperio voluntatis; citra tamen euidenciam; ut dicit Ockham in quadam questione de quolibet. Et huius opinionis videtur esse magister Robertus Holkot et Franciscus de Marchia et plures alij doctores cum quibus defensor predictae conclusionis in suo apologetico sentire videtur. Pro qua opinione arguitur primo sic: Non minor assensum causant miracula facta pro fide christiana quam testimonium hominum, sed testimonium humanum et historie antike quas inuenimus in libris causant in nobis assensum sine formidine; intantum quod necessitant intellectum, unde quicumque homo foret infidelis si coram eo fierent miracula insolita ad ostensionem veritatis articuloz; puta quod mortui resuscitarentur; per predicantes talia necessitaretur talis infidelis ad credendum. Secunda ratio: Assensus articuloz fidei est in ipsis demonibus; quia demones credunt et contremiscunt Jacobi. ij. et in euangelio Luc. v. legitur quod ipsi dixerunt christo filio dei: Ad quid venisti ante tempus torquere nos. Querit ergo an iste assensus causabatur in eis ex euidencia rei, et hoc non; quia talis euidencia causatur ex visione diuine essentie; que de comuni lege est impossibilis viatori, aut talis assensus causabatur propter miracula que ipsi viderunt, et si sic: cum constet quod ipsi non sint affecti ad illa que crediderunt; patet quod non crediderunt per imperium voluntatis, igitur talia miracula necessitant et compellunt intellectum demonis; et a fortiori intellectum hominis viatoris. Tercia ratio: Si constaret alicui euidenter aliquam multitudinem hominum esse veracem in verbis et honestam in vita et pariter circumspectam in naturaliter scibilibus; si talis multitudo assereret constanter quedam esse credenda ad que ratio naturalis non potest attingere; talis infidelis et etiam fidelis necessitaretur ad assensum quorumcumque credendoz. Confirmantur

iste rōnes: quia deus indidit homini quandā promptitudinem ad credēdum
mundū regi per quasdā causas incognitas nobis vel intelligentias mirabiliū
operum effectrices: vt experimēto patz. Homo etiā naturaliter est natus cre
dere firmiter testimonijs alioz in his que ipse nō nouit. ppter qđ in istis agi
bilibus videmus: qđ testimonium duoz vel triū quos reputam⁹ veraces de
terminat totam dubitatidē etiam de nobis occultis in quibus nihil scimus
nisi per eos. ergo tam rō sumpta ex miraculis qđ honestate ⁊ veracitate mul
titudinis necessitant intellectum ad assentiendum articulis fidei: ⁊ maxime si
ad oppositū nō habeat intellectus rōnes. Cōsuetudo preterea vel apparen
tia cōsuetudinis necessitat intellectū ad credendū fidei xpianoz vel aliaz se
ctaz: vt patet de puero nō baptizato ⁊ educato inter xpianos; a quibus au
dire cōsuevit a pueritia nostre fidei articulos esse credēdos: ⁊ deum esse co
lendū. talis enim credit eos sine quacūq; formidine: ⁊ precipue si estimaret
illos xpianos qui eum informant esse parentes suos: vel qđ sui progenitores
talitā crediderūt. Hoc idē de iudeis ⁊ hoibus aliaz sectaz patz: qui tñ cre
dunt suis articulis: etiam a naturali rōne remotis sicut xpiani. Cuius rō est:
quia p̄suetudo in hōmī assensibus ⁊ credulitatibus habet vim rōis intellectū
necessitantis. Auditiones enim ptingunt fm p̄suetudinem: vt scribitur. ij. me
taphy. Et ideo sicut cōsueuimus ita dignamur dici. Quanta enim habet vim
p̄suetudo leges osidat: vt Auerrois in p̄logo. iij. phy. scribit. Pz igit fm istā
opinionē: qđ intellectus pōt necessitari ad credendū articulis fidei.

Confutatio predictę opinionis cum
solutione rationum ipsius.

Hec aut opinio videt esse falsa ⁊ p̄tra veritatē sacre scripture: qā in
tellectus viatoris nō necessitat ad assentiendū alicui nisi ex euiden
tia alicuius p se noti vt in primis principijs: vel ex p se notis dedu
cti vt in p̄clusionibus: vt pz ex dictis. s. veritates fidei xpiane nō sunt p se note
neq; ex p se notis deductę: iū illud Ecclesiastici. xij. Plurima sup̄a sensum
ōsa sunt tibi. Et hinc est qđ fides fm Aplm ad Ro. xi. dicat substantia rez spe
randaz argumentū nō apparentiū. Confirmat ista rō: qā oīs demōstratio ne
cessitat intellectū ad assentiendū. sed aliq videntes xpm lazari resuscitantem
⁊ alia miracula facientē nō assenserūt qđ ipse esset deus: vt pz Jo. xi. qđ etiaz
xps exprobandō dicit. Jo. xv. Si opera nō fecissem que nemo aliū fecit pec
catū non haberent. ergo talia miracula nō fuerūt sufficientia ad necessitandū
intellectū credere xpm esse deum sine imperio volūtatis. Concedimus tñ qđ
miracula visa vel credita inclināt intellectū vna cū imperio volūtatis ad cre
dendū articulis fidei: vt infra patebit. Et per hoc patet solutio ad rationes
predictę opinionis: quia miracula vel antiquoz gesta vel rationes in lumine
naturalī note: q̄uis causent aliqualem assensum in intellectu: vt dictum est:
non tamen necessitant; nec sufficiunt determinare intellectum ad firmiter

assentiendum veritatibus fidei sine lumine diuine gratie et motione vel imperio voluntatis. Ad secundam rationem de demonibus dicit Alexander de Alis in. ii. q. in demonibus est fides informis; sicut auctores sacre scripture et sanctorum doctorum dicunt. Cum enim in eis sit cognitio veritatis diuine quam non videt fides in eis est. Item cum veritas quam credunt sit excedens rationalem intellectum ut quia deus est trinus et unus; et quia filius dei est humanatus et passus; ideo fides huius veritatis est donum gratuitum; seu habitus non naturalis seu acquisitus. Quia vero huiusmodi fides in demonibus sine amore est; ideo informis est. Et si obijciatur quod nullus credit nisi volens; demon autem non afficitur ad credendum sed nolens credit: Respondet Alexander quod credere finis quod est motus fidei formate procedit a voluntate, finis vero quod credere est motus fidei informis potest diabolus credere nolens. In hoc enim quod diabolus sentit se puniri a diuina virtute in christo; cogitur credere deum humanatum et ceteros articulos fidei. Et quia talia signa et miracula compellant intellectum demonis ad assentiendum articulis; non possunt tamen compellere nec necessitare intellectum viatoris de lege communi; quia demones per experientiam sciunt quod sequentes et imitantes mores et doctrinam christi saluantur; et quod educuntur pie de limbo; et alias experientias habent manifestas et notas quod prouincunt ad credendum omnia esse vera que christus docuit, tales autem experientias nullus viator habet. Hoc idem scribitur libro. videtur sentire. ii. q. v. ar. ii. Demones inquit coguntur ad credendum ex perspicacitate naturalis intellectus. et hoc ipsum displicet eis quod signa fidei sunt tam euidentia ut per ea credere compellantur. Si dicatur quod ex ista solutione habetur quod demones ex perspicacitate naturalis ingenii et euidentia signorum et experientia multiplici habent sufficientiam media ad concludendum euidenter vel saltem necessario ea que sunt fidei nostre. et per istum intellectus demonis deducto omni imperio voluntatis necessitatur et compellitur ad assentiendum articulis fidei; quod secunda ratio pretendebat. Respondetur dupliciter. Primo quod nec perspicacitas intellectus demonis; nec euidentia signorum supernaturalium; nec experientia sufficit nec possunt simul iuncta causare euidentiam de articulis fidei vel veritate articuloz ut dictum est, talis enim euidentia presupponit noticiam intuitiuam vel abstractiuam diuine essentie; que de communi lege non est possibilis viatori nec demonibus. bene tamen verum est quod istot intellectus demonis est perspicacior; per talia signa et experientias firmiter credit quod christi doctrina sit vera. Unde credo quod nec demones nec apostoli nec aliquis intellectus creatus per aliquid quod audierunt a christo vel viderunt fieri ab eo necessitabantur vel sciebant scientia proprie dicta quod christus esset deus; quia ex concursu talium miraculoz cum fide informi vel formata habuerunt vel habere potuerunt quandam perfectionem noticiam quam nos habeamus; qui nec christum audiuimus nec vidimus talia miracula facientem. Secundo dicitur quod in demonibus non est proprie fides infusa; nec credere a tali fide elicatum; cum demones per peccatum amiserint dona omnia gratuita; ut dicitur in glo. super illud Dece. ii. Ipsi respiciunt ad deos alienos et diligunt vinacia vvarum; nec in eis est scire respectu talium credibilium, sed firma

opinio seu estimatio a qua nō possunt absolui. Et huius signum videtur esse quia licet per miracula xpi et fidem ecclesie habuerūt estimationem de xpo q̄ fuerit filius dei; non tamen firmam fidem omnem formidinem excludentem; alibi diabolus non temptasset xpm in deserto credens ipsum esse purum hominem. Ad terciā rationem dico q̄ nulla ratio vel assensus que imititur auctoritati humane quācumq̄ veraci in naturaliter vel supernaturaliter cognoscibilibus necessitat intellectum; sed generat fidem vel opinionem ut dictum est. dato etiā q̄ constaret alicui euidenter aliquam multitudinem esse veracem in verbis; honestam in vita; et circūspectam in naturaliter scibilibus; non tamen constat alicui talem multitudinem in his que ratio naturalis nō attingit non posse male iudicare et multipliciter decipi. et quia quilibet utens rōne hoc potest iudicare et percipere; nunq̄ aliquis necessitabitur ad credendum xpiane tali multitudini. Ad confirmationem dicitur q̄ solum probat; q̄ intellectus per talia miracula et testimonia multitudinis veracis et consuetudines potest manuduci ad credendum sine formidine saltem actuali; sed non necessitari vel compelli; quinimo intellectus sibi relictus deducto imperio voluntatis et fide infusa discutiens talia media semper inueniet se formidolosum; et iudicabit talia non sufficere ad credendum xpiane.

¶ Secunda opinio q̄ ad credendū xpiane preerigit de se se apparentia credibilium cum imperio voluntatis.

Altera vō opinio quorundā theologorū est: q̄ ad credendū xpiane intellectus credētis nō necessitat per rōnem aliquā demonstratiuā; ut precedēs opinio dicit; sed preerigit de se se apparentia credibilium ex parte intellectus, qua circūscripta neq̄ intellectus posset credere; nec voluntas p̄ suū imperiū intellectū ad credendū determinare. Et h̄ opinio cui defensor p̄dicte p̄clusionis innitit p̄bat p̄ ordinē. iij. p̄clusiones. Prima; q̄ ad credendū xpiane intellectus credētis indiget intrinsece vel extrinsece determinari respectu credibilium p̄ter apprehensioē eorundē. Cuius rō est; q̄a omne tale credere est assensus talium veritatū respectu quā intellectus de se est neuter; vel que sunt neutra intellectui ante tale credere. igit̄ p̄clusio vera. p̄ia p̄ et assis probat; q̄a intellect⁹ ex sui natura nō pōt assentire sine formidine alicui p̄positōi sibi neutre; q̄diu illa manet sibi neutra; nec ip̄e se solo sufficit p̄positiōem sibi neutrā nūc; facere nō esse sibi neutrā; q̄a nō minus intellectus ad assentiendū requirit apparentiā veri; q̄ voluntas apparentiā boni vel mali ad actuādū se volitiue vel nolitiue. Preterea cū neutralitas illa sit eq̄litas quedā int̄ assensum et dissensum; si illa debz tolli oportet motiū aliq̄ p̄currere; q̄a intellectus de talibus credibilibus nō h̄z euidentia p̄ sensum nec p̄ intellectū imediate; nec p̄ rōez nālem. q̄ q̄tūz est de se nō pōt p̄cise in lumie nāli ad eorū assensum ex p̄sideratōe nature rei significare p̄ talia credibilia puenire. q̄ q̄diu nō determinat aliū de extrinsece vel intrinsece manent sibi p̄blemata neutra e. ij.

ergo ad hoc q̄ intellectus assentiat indiget intrinsece vel extrinsece determi-
nari respectu credibiliū preter apprehensionem eorundem. Secunda cōclusio
q̄ ad credendū xp̄iane non sufficit intellectui merum voluntatis imperiū euz
apprehensione credibiliū et influentiā dei generali. Probat: quia si volunta-
tis imperiū sufficeret cum predictis ad credendū; sequeretur q̄ volūtas per
solū suū imperiū posset determinare intellectum ad assentiendū propositioni
sibi dubie. p̄ia tenet cum credibilia de quibus agitur fm̄ cōmunem dei influ-
entiā sunt intellectui propositiones dubie siue neutre. falsitas p̄tis probatur:
quia tunc non oporteret hominem dubitare de aliqua propositione nisi ipse vellet
quod experientia docet esse falsum de multis propositionibus de quibus ho-
mo dubitat vel it nolit. Sequeret̄ ultra q̄ homo posset dicere quicquid vellet
ad quascunq̄ propositiones sibi non evidentes sine mendacio. falsitas patz de
se. et p̄ia probatur: nam q̄i vellet dicere unā propositionem esse veram; posset
libere credere q̄ esset vera: et q̄i vellet dicere oppositū posset libere credere
hoc esse falsum; quod est ridiculum et contra experientiam.

Rationes Adrandulani Concordie Comitū
pro secunda conclusionē secunde opinionis.

Predictam autē conclusionē probat defensor: predictę conclusionis
in suo apologetico pluribus rōnibus. Primo sic: quia nō est in libera
p̄tate hoīs opinari sic vel sic esse cum vult. ergo non est in libera
potestate hominis credere sic vel sic esse cum vult. patet p̄ia: quia si de quō
magis videtur inesse et non inesse; nec id quod minus. sed minus est adherere
alicui cum formidine ad oppositum: q̄ sine formidine. ergo. antecedens est
expressum ab Aristotile in. ij. de anima textu p̄nienti. Cui. et per experientiam
patet: quia quilibet in se experitur: q̄ oblata ei propositione dubia ad neu-
tram partem opinandam per assensum inclinatur: donec ei nova iuperuene-
rit apparentia; vel per sylogisticam rationē; vel per intuitiuam noticiam: vel
per testimonium multorum: vel per auctoritatem dicentis: vel per aliud si-
mile. Secundo sic arguitur: Non est in potestate hominis libera facere ap-
parere aliquid suo intellectui esse verum: et facere apparere non esse verum.
ergo non est in potestate hominis sic vel sic credere esse vel non esse verum.
tenet consequentia: quia contradictio est aliquem credere aliquid et assen-
tiri illi: et illud ei non apparere esse verum. Assumptum probatur: quia hoc
vel hoc apparere tale vel tale intellectui: est hoc vel hoc taliter vel taliter re-
presentari intellectui: et hoc non potest dependere ex imperio voluntatis:
quia hoc precedit actū volūtatis. Tercio sic: Actus qui est assentire et actus
qui est dissentire sunt actus hñtes rōnes específicas oppositas. q̄ ad assensum
vel nō assensum nō poterit determinari intellectus per solū imperiū volunta-
tis. ergo ad hoc q̄ aliquis per intellectum credat articulum fidei esse verum
vel non credat: non est per hoc precise: quia sic vult vel non vult credere.

sed ex aliquo alio intellectu ex se neutrum ad talis actus specificationem deter-
minante: quod non videtur esse aliud quam apparentia credibilis ex parte rationis
Quarto sic: ad illud credendum non determinatur homo precise per actum
voluntatis: de quo interrogatus cur illud credat non assignabit precisum actum
voluntatis, sed ita est quod interrogatus aliquis cur credat potius christiane fidei
quam fidei mahumetensis non assignabit precise actum voluntatis, ergo non in-
clinatur quis ad credendum per precisum actum voluntatis. Quod autem non
assignetur merus actus voluntatis patet per experientiam et per dicta theo-
logorum: a quibus communiter illa octo allegantur cur euangelio debeamus
credere: scilicet pronuntiatio prophetica, scripturarum concordia, auctoritas
scribentium, rationabilitas contentorum, irrationabilitas singulorum errorum, ec-
clesie stabilitas, miraculorum claritas. Quinto sic arguitur: quotienscumque ali-
qui duo determinant ad credendum opposita: et quilibet illorum per hoc precise de-
terminatur: quia vult sic determinari: non potest dici quod rationabilius iste mo-
ueatur ad credendum quam ille, sed datis duobus quorum alter vult credere, a.
esse verum: et alter non vult credere: est dicere hunc vel illum velle rationa-
bilius et alium irrationabilius, ergo illi ad sic vel sic velle non determinantur
quia precise sic volunt, maior huius rationis est nota: quia ut inquit Alber-
tus in tercio de anima: cum voluntas sic agit precise quia vult sic agere: assimi-
latur tyranno in cuius actione non queritur ratio actus: quia ipsius agere non
est finem rationem agere: sed pro libito agere, minor est manifesta: quia quotidie
dicimus machumetistas vel iudeos irrationabiliter in hoc agere quod non cre-
dunt: et nos rationabiliter agere quia credimus. Quod si causa precisa quare ego
crederem: ille non crederet esset precise: quia ego vellem ille non vellet: uterque
esset actus tyrannicus voluntatis: et in neutro appareret maior vel minor ra-
tionabilitas: sed mera potestas et imperium tyrannicum voluntatis: quod videtur de-
rogare dignitati fidei christiane. Relinquitur ergo quod ad credendum non sufficit
intellectum merum voluntatis imperium.

Rationes Scoti et Durandi in. iij. sententiarum pro tercia
et quarta conclusionibus secunde opinionis.

Dubius conclusioibus precedentibus adiungit secunda opinio duas alias
quas Scotus et Durandus in. iij. sententiarum, asserunt et defendunt. Quarum pri-
ma et tercia in ordine est hec: Ad credendum christiane non sufficit ap-
prehensio credibilium cum fide infusa et imperio voluntatis. Probatur: quia
infusa fide in baptismo: et postea intellectu formate in se instant: deus est trinus
et unus: non est in potestate voluntatis quod appareat sibi sic esse in re sicut illa
propositio significat, ergo quantumcumque voluntas velit: non oportet quod intelle-
ctus assentiat nisi plus concurrat. Confirmat finem Augustinus in de spiritu et littera
Neque inquit credere possit anima quolibet libero arbitrio: si nulla sit suasio vel vo-
catio cui credat, si si habet fidei cum apprehensione articulo et imperio voluntatis
e. iij.

sufficeret ad assensum eorum; non requireretur persuasio vel vocatio specialis.
 Quarta conclusio: ad credendum christiane de necessitate requiritur apparentia
 credibilis ex parte intellectus. Cuius ratio est: quia neque intellectus ex se suffi-
 ciens est ad talem assensum; ut patet ex conclusione prima, nec voluntas per suum
 imperium sufficit intellectum determinare posita articuloz apprehensione cum
 influentia dei generali; ut patet ex secunda conclusione, nec predicta sufficit
 una cum habitu fidei infuso; ut patet ex tertia conclusione, ergo ultra requiritur appa-
 rentia credibilium ex parte intellectus. Et confirmatur per Augustinum, ubi supra de spiritu
 sancto et littera dicente: Non ideo voluntate credendi diuino numini dicimus tribuendam
 solam quia ex libero arbitrio est quod nobis naturaliter concreat est; sed etiam quod
 visum scilicet miraculoz vel cognitoz suasioibus agit deus ut velimus et cre-
 damus, siue extrinsecus per exhortationes ubi etiam mandata legis aliquid agunt
 ad mouendum hominis infirmitatem ut ad gratiam iustificantem credendo perfugiat,
 siue intrinsecus ubi nemo habet in potestate quid ei eueniat in mente. Et subdit
 his modis quoniam deus agit cum anima rationali ut ei credat; profecto et ipsum velle
 credere deus operatur in nobis. Ex qua auctoritate patet quod ad credendum christi-
 ane requiritur apparentia veritatum credibilium. Secundo ad eandem conclusionem
 arguitur Barandus in. iiij. sen. quia fides infusa non potest exire in actum sine fide
 acquisita, vocando fidem acquisitam omnem cognitionem acceptam ex appa-
 rentibus, ergo ad credendum christiane requiritur apparentia credibilium, ratio tenet
 et animus probatur multipliciter. Primo quia indei habentes fidem infusam secundum
 habitum et secundum actum respectu aliquorum credibilium; per illam non assentiebant nouis
 articulis a christo eis propositis, alioquin omnes habentes fidem assensissent;
 quod non est verum, et qui assenserunt; hoc fuit concurrente cum fide infusa
 noticia acquisita ex vita et miraculis, ergo fortiori ratione ille qui haberet so-
 lum fidem infusam; que nunquam exisset in actum respectu quorumcumque credibilium
 non assentiret articulis sibi propositis plus quam oppositis eorum per solam fidem
 infusam; nisi concurreret aliqua noticia acquisita; imo forte si talis esset mira-
 culose predictus cognitione naturali facilius assentiret oppositis articuloz
 quam articulis, talis enim facilius crederet unum esse suppositum in diuinis quam
 tria; et deum non esse hominem quam esse hominem. Secundo idem antecedens pro-
 batur per id quod dicit beatus Augustinus in epistola contra fundamentum
 Manichei: Euangelio non crederem nisi crederem ecclesie approbanti, et iterum:
 Euangelium nazareorum non admitto quia ecclesia non admittit. Assensus
 autem dependens ex approbatione ecclesie est acquisitus, ergo fides infusa
 non sufficeret ad credendum articulos in euangelio contentos; si non con-
 curreret noticia ex approbatione ecclesie acquisita. Preterea actus qui depen-
 det ex aliquo apparere in se; si sit respectu obiecti non apparentis in se non potest
 procedere ex solo habitu infuso, sed actus credendi articulos est huiusmodi, ergo non
 potest procedere ex solo habitu infuso, maior patet; quia cum habitus infusus non fa-
 ciat obiectum quod in se non est apparens esse apparens; si actus dependet ex
 aliquo apparente; impossibile est quod ad talem actum sufficiat habitus infusus.

minor declarabitur statim: et ostendetur qd oportet actum credendi resolvere
 ad aliquod mediū quod est in se apparens. Et confirmat hoc per dictū Sal-
 uatoris Jo. xv. Si non venissem inquit et locutus eis non fuisset peccatum
 non haberent. Si opera in eis non fecissem que nullus alius fecit peccati nō
 haberent. Constat autem qd non habuissent excusationem de peccato incredu-
 litatis: dato qd xps nō fuisset eis locutus vel alia miracula fecisset: si fides in-
 fusa suffecisset ad credendum: dūmodo credibilia fuissent eis proposita. Videt
 ergo qd ad credendum nō sufficiat fides infusa sine aliqua acquisita noticia. et
 ideo fm Aplū ad Ro. i. ad credendum opus est predicatione. predicatione autē
 nō est simplex propositio credibilium: sed est cum persuasionē et scripturis vel
 figuris vel aliquo apparenti. Confirmat precedens deductio: quia per fides
 nunq̄ dimittitur totaliter ratio humana: quia q̄uis aliquod creditū sit tota-
 liter supra rōnem humanam: vt deum esse trinum in personis: medium tamē
 credendi hoc et consimilia oportet resolvere ad aliquid cum quo cōcorditer cō-
 currit ratio humana et in generali et in speciali. In generali quidem: quia ipsa
 ratio dicat qd nec deum in se nec effectus sue potentie potest rō nostra tota-
 liter comprehendere: imo nec forte aliqua eorū attingere q̄ntum est ex nobis
 pure: propter quod ex consequenti ratio dicat qd talibus est assentiendum: ex
 auctē illius qui talia nouit cuiusmodi est deus. In speciali vō: quia primum
 creditum ad quod ultimo fit resolutio credibilium est ecclesiā nō decipi in fide
 tanq̄ rectā a sp̄s sancto: cui cōcordat illud quod dñs dixit Petro Luc. xxiij.
 Ego pro te rogaui petre vt nō deficiat fides tua. Ad hoc autē clare et p̄cordi-
 ter cōcurrit ratio humana que dicat ex apparentibus qd doctrina cōfirmata
 per tot signa a martyribus p̄seruata inter tot supplicia sit vera. Et ideo ratio
 totaliter nō dimittitur a credente: imo nō est possibile aliter credere saltez me-
 ritorie. Cum enim credere sit quoddam assentire: assentire autem nullus pōt
 nisi ei quod apparet verum: oportet qd illud quod creditur appareat rationi
 verum vel in se vel rōne mediū per quod assentitur: et si ratiōe mediū illud me-
 dium apparebit verum vel in se vel per aliud medium. et si non est processus
 in infinitum oportet qd deueniatur ad primum quod appareat rōni esse verum
 in se et fm se: et tale fm se concordat rationi. ergo fides non excludit rationem
 sed supponit ipsam: licet non rationem demonstratiuam. Unde ipsemet Sal-
 uator doctrinam fidei quam predicabat reduxit ad quedam apparentia in se
 scilicet ad miracula: vt ex apparentibus et visis ratio assentiret dictis non ap-
 parentibus. Unde Jo. x. postq̄ dixerat: Ego et pater vnum sumus quod nō
 est apparens in se: adiunxit: Si non facio inquit opera patris mei nolite cre-
 dere: si autem facio et si mihi non vultis credere: operibus credite: vt cogno-
 scatis et credatis quia pater in me est et ego in patre. Et idem fuit de doctri-
 na apostolorum: de qua dicitur Act. vlti. qd predicauerunt dño cooperāte
 et sermonem confirmante sequentibus signis. Et his igitur patet qd ad credē-
 dum xp̄iane p̄exigitur de per se apparentia credibilium ex parte rōnis.

e. liij.

Confutatio secunde opinionis q̄tum
ad terciam ⁊ quartam conclusiones.

Predicta autem secunda opinio q̄tum ad conclusiōem principaliter intentam; q̄ ad credendū requiratur de per se apparentia credibilis videtur falsa ⁊ in fide periculosa; si intelligatur de credere fidei xpiane. Quod tali rōne probatur; quia fides xpiana inclinatur ad assentiendū veritatibus fidei propter solam auctem dei reuelatōis. Per hoc enim differt fides fm rōnem generalem fidei; ⁊ singulariter fides xpiana ab opinione ⁊ scientia ceterisq̄ habitibus intellectualibus; vt patet ex dictis. Assensus autem dependens ex sola aucte dei reuelantis non requirit de per se rōnis apparentiā; cū vnum excludat alterum. ergo ad credendum xpiane non requiritur de per se apparentia rōnis. Et confirmatur per Durādum; cui defensor predictę cōclusionis in hac materia ⁊ pluribus alijs innititur; qui in prologo sententię. q. prima sic scribit. Fides inquit potest accipi dupliciter. Vno mō pro fide que innititur aucti humane. ⁊ hec nō differt ab opinione; quia locus ab aucte humana est topicus; ⁊ argumentum inde sumptum est debilissimū. Alio modo accipitur fides pro fide que innititur aucti diuine. ⁊ hec est fides xpiana per quam solum assentitur alicui; vt est reuelatum a deo; ⁊ non vt ab alio deductum; deductione pure fundata super naturas rerum ex humana rōinatione. Unde si aliqua deducantur in sacra scriptura talis deductio et ipsa deducta tenentur ex fide vt a deo inspirata. Ex quo patet q̄ fidei xpiane repugnat assentire alicui propter rōnis apparentiam; ⁊ inde est q̄ fides xpiana dicitur ab Aplō argumentum non apparentiū. Preterea dicere ⁊ asserere q̄ fides infusa per se non posset exire determinate in actum credendi sine fide acquisita aut persuasione vel apparentia rōnis est erroneū ⁊ in fide periculosus; eo maxime; q̄ fides acquisita cum innitatur probabili rōni vel apparentie semp inclinatur ad assensum formidolosum. que quidem formido cum sit propria et intrinseca fidei acquisite; vt ex supradictis patet; nec per voluntatis imperium nec fidem infusā potest auferri ipsa manēte. Et hinc est q̄ Scotus in. iij. sen. ⁊ in quadā questiōe de quodlibet sub dubio relinquit; an fides acquisita concurrat simul cum infusa ad causandum assensum circa credibilia. Cuius ratio est; quia quando due cause partiales concurrunt ad aliquem effectum; quar vna est contingens ⁊ altera necessaria; semper effectus sequitur conditionem cause debilioris; vt patet in mixtionibus sylogisticis ⁊ in causis efficientibus. Si ergo fides acquisita vel rōnis apparentia de per se cōcurrat in xpiano cū fide infusa ad assensum creditiū; cū fides infusa ex sua intrinseca ratiōe inclinet certitudinaliter ⁊ in formidolose; cum sit donum dei, fides autem acquisita incertitudinaliter et formidolose; cum innitatur humano testimonio vel rōni dialectice vel probabili; sequit q̄ assensus creditiū ab his duobus causatus erit incertus ⁊ formidolosus; ⁊ sic fidelis per fidem infusam non hēret firmam certitudinem actualem de his que credit quod est hereticū. Confir-

matur ista opinio per Aplum ad Hebr., xi. Fides inquit est substantia rerum spe-
randarum argumentum non apparentium. Item Iohes Damascenus. iiii. sen.
Fides est eorum que sperantur hypostasis: id est substantia rerum que non vi-
dentur indistabilis et inuindicabilis species eorum que a deo sunt nobis annuntiata
id est non inquisitus consensus seu imperscrutatus. Quod exponens magister
Alexander. iij. parte summe. q. lxxviii. sic dicit: Est enim in genere cognitionis
fidei triplex differentia: quedam enim est ex humana rationatione: de qua dici-
tur quod fides non habet meritum cui humana ratio prebet experimentum. quedam
vero est ex scripturarum auctoritate seu testimoniis secundum quod dicit Aug. ad Paulinam: Si
diuinarum scripturarum que canonice in ecclesia notantur perspicua aliquid firmat
auctoritate: sine ulla dubitatione credendum est. Et ad Hebr., xi. Ibi omnes testimonio
fidei probati sunt. quedam vero est ex lumine gratie infuso eleuante ipsum intelle-
ctum supra se ad assentiendum veritati prime propter se et super omnia. Secundum
quem modum dicit Aug. ad Consentium: Fides est illuminatio mentis ad sum-
mam veritatem. et secundum hunc modum fides a Iohanne Damasceno dicitur indista-
bilis et inuindicabilis species eorum que a deo nobis annuntiata sunt. ista autem
annuntiata intelligit credenda: sed quia credendis potest intellectus assentire
per fidem habitam ex humana ratione: que quidem diuindicabilis est intellectui:
ideo fides christiana et salutaris dicitur species inuindicabilis. Preterea quia in-
tellectus potest assentire per fidem que colligitur ex scripturarum auctoritate vel tes-
timoniis: ut quia ita dicunt scripture et quia antiqui patres crediderunt: ideo
fides dicitur species indistabilis. Fides enim que est ex testimonio vel auctoritate
scripturarum est velut remota dispositio et distans ratio respectu credendorum.
disponit enim animam ad receptionem luminis quo assentiat prime veritati pro-
pter se: sed per modum nature non gratie: et dicitur ipsas introducere sicut seta filum
et tunc ratio cessat humana: quando ei non innititur fides introducta. Falsum
igitur et in fide periculosum est dicere quod ad credendum christiane requiritur de p-
se apparentia credibilis ex parte rationis: ut secunda opinio asserit.

Tercia opinio communior et sacre scripture conformior
quod ad credendum christiane sufficit lumen fidei infuse cum
imperio voluntatis et determinatione credibilium.

Quia defensor predictae conclusionis asserit se non vidisse nec legisse
aliquem doctorem sue opinioni contradicentem: ne gloriatur de sua
sapientia: adducende sunt contra suam opinionem antiquorum et mo-
dernorum theologorum sententie irrefragabiles: priusque argumenta et motiua pro
secunda opinione inducta soluamus. Prima ergo opinio est magistri Guillielmi
Parisien. prima parte libri sui de fide et legibus: qui ex intentione probat ne-
cessitates fidei infuse et insufficientiam fidei acquisite hoc modo. Ex solis inquit
naturalibus non ascendit supra naturam vel naturalia: nec aliqua virtus vel
potentia per semetipsam est maior vel fortior seipsa. Intellectus igitur humanus

per semetipsum vel naturalia non potest credere contra se vel supra se vel se-
ipsum vincere, sed intellectus humanus tenet multa credere contra se: id est
contra naturalem suam inclinationem. Quod sic probatur: quia eodem iure et eque
pleno tenetur humanus intellectus esse subditus deo sicut humanus affectus,
sed humanus affectus sic est debitor deo: quod propter deum habet contra se
operari: ut contra seipsum et contra suam naturalem inclinationem amare vel
odire, ergo humanus intellectus propter deum habet contra seipsum credere.
Necessarium est igitur humanum intellectum super omnem lucem naturalem il-
luminari fortiori lumine, naturalibus autem illuminatibus nulla est fortior hic
in via quam gratia, ergo gratia: hoc est diuine largitatis donum gratuitum quo
intellectus humanus propter deum credit contra seipsum est necessaria. Nec
autem gratia est fides infusa, ergo fides infusa est necessaria ad credendum que
sunt supra naturam. Ex quo fundamento concluditur quod actus siue operatio-
nes fidei infuse et acquisite non solum differunt finem magis et minus: ut quibusdam
placet, sed differunt specie: quia lumina descenduntia desuper a patre luminis
alterius modi sunt quam lumina descenduntia a rebus creatis et a rationibus pro-
babilibus, et aliter finem speciem lucet intellectus ex irradiatione primi luminis
aliter ex irradiatione a rebus creatis et infinitis. Secundo sequitur quod credere
improbabilia fortitudinis est atque vigoris nostri intellectus: sicut amare dan-
nosam et molestiam fortitudinis atque vigoris nostri affectus: quia sicut intellectus
humanus credit contra seipsum propter deum: sic humanus affectus amat contra
seipsum propter deum. Tercio sequitur quod credere ea que apparent esse vera non est
virtutis intellectus: sed credere ea que non apparent vel non videntur esse ve-
ra: hoc est ex virtute credentis: quia talis credulitas contra se bellum habet, ideo
victoria est virtuosa. Quarto sequitur quod non exhibet deo digna credulitas seu
debita fides que sibi impenditur propter suasionem aut probationem: quia talis
etiam cuilibet alteri daretur: sublimior igitur ei debetur. Unde potest sic argui: Aut
credendum est deo sine aliqua suasionem et probationem: aut non. Si sic habet pro-
positum, Si non: ergo non aliter sibi credendum est quam cuilibet alteri. Nec valet
dicere quod ei creditur sine suasionem: sed tamen quia verax est: quia hoc est credere cum
suasionem. Nam qui sic credit: suum habet quod deus verax non vult mentiri nec
precipere quod falsum credamus, et sic credere cuilibet viro bono. Nec in hoc
honorificatur deus: quia sic cuilibet crederet qui eandem causam credulitatis habe-
ret, sed deo debetur specialis honorificentia et obedientia in credendo: quare
credendum est sibi sine quacunque persuasionem et rationem apparentia. Quinto seque-
tur quod intellectus non est firmus aut fidelis: si credit per rationes aut apparentiam
rationis: quia talis est infirmus requirens baculum ad ambulandum: et ratio est bacu-
lus cui innititur. Igitur qui per rationem credit non firmiter credit. Item talis est
sicut venditor: incredulus qui emptori aliter non credit nisi per pignus et cau-
tionem ei crediderit. Probatio autem est velut pignus aut cautio sine qua non
credit. Quare manifestum est intellectum exactorem huiusmodi pignoris esse credu-
litate infirmum et incredulum. Sexto sequitur quod sicut multitudo et magnitudo

pignoris in domo venditoris; quibus securitatem eis faciunt signa tñ sunt incredulitatis ipsius: sic pignora et securitas probationis designant incredulitatem intellectus. Patet hoc idem per exemplum de multitudine baculorum et apponditorum que designant infirmitatem ambulantis. Septimo sequitur quod sicut homini credulitas siue fides que fit per probationes vel suasiones non est virtuosa sic ipsa est viciosa et deo contumeliosa: ideoque damnatione ac supplicio dignissima. Primum patet: quia virtus est circa difficile, homini autem credulitas non solum non est difficilis sed facilis: quia sicut impossibile est non credere manifeste vera sic difficile est non credere probabilia. Secundum patet: quia sicut contumelia fit viro note bonitatis si ei absque pignore non credat: sic deo: et quanto maior tanto melior. Item non est quis ita mendax: cui cum pignore non credatur, que ergo reuerentia fit deo si ei sic credatur vel fides adhibeatur. Item tali credulitate non creditur deo sed probatori: sicut venditor non credit emptori sed pignori. Octavo sequitur quod deo digna credulitas est illa et sola talis: qua ei creditur sine omni pignore rationum aut probationum coactione: gratis scilicet et obedienter, et non propter hoc quod verax est aut verum est quod loquitur, et omnis alia credulitas est irreligiosa et deo contumeliosa: quia per talem deo non creditur: sed pignori rationum quare nec talis facit fidelem. Finaliter infert predictus doctor: quod inquisitio probationum est unum impedimentum in cognitione legis christi seu veritatis articulorum.

Opinio Alexandri de Alis: quod ad credendum christiane non requiritur de per se apparentia rationis.

Quandem opinionem tenet magister Alexander de Alis, in pre summe q. lxxviii, qui postquam probauit necessitatem fidei infuse: quam solam vocat salutarem: ex intentione probat multipliciter quod talis non sit per rationes suasa nec probata hoc modo. Sicut aliud inquit est diligere aliquem ex suis meritis: seu ratione beneficii vel utilitatis. aliud vero diligere ipsum sine meritis et sola virtute et gratia diligetis. sic aliud est credere ex probabilitate ipsius credibilis: aliud ex virtute credentis. Similis ergo virtus est amare improbum charitate: et credere improbabile fide, nec minoris virtutis est credere improbabile quam improbum diligere. Si ergo ex charitate seu amore salutari contra merita improbus et inimicus diligitur, ergo ex fide salutari sine probatione et rationis suasionem improbabili veritati creditur. Item quod absque probatione et suasionem creditur: virtute credentis creditur, aut ergo deo hoc modo credendum est: et habemus propositum, aut non sine suasionem et probationem: et tunc non est ei alio modo credendum quam cuilibet alii, cuilibet enim alii probationem crederetur. Item non est adeo quis mendax cui probationibus idoneis a quolibet non creditur, qui ergo non aliter deo credit quam probationibus idoneis et certis: manifestum est: quoniam deum in hac parte in nullo mendacibus anteponebat: et ipsos deo in assensu credulitatis adequat: quod aperte dei contumelia est. Relinquitur ergo quod fides salutaris credit deo sine persuasionem et probationem. Item sicut deo de

betur digna dilectio; ita ei debetur credulitas digna. Non est autem deo digna credulitas que propter persuasiones aut probationes impenditur: quia homini credulitas nec etiam bono viro et sapienti digna est. ergo si dignior credulitas deo impendenda est: credendum est ei sine ratione et persuasionem. Item sicut affectus rationalis debet summe bonitati dignum amorem: ita intellectus summe veritati dignam credulitatem. Si ergo non est digna dilectio deo: quia diligitur eius bonitas solum propter utilitatem: non erit eadem ratione digna deo credulitas quia assentitur prime veritati propter persuasionem veritatis vel probationem. Item cum virtus et ars circa difficillima sint: credulitas autem que est per probationes non solum circa facillima est: sed etiam circa ea que impossibile est vel difficile non facere. Impossibile enim est non credere manifeste vera: difficile autem est non credere probabilia. Relinquitur igitur homini credulitatem non pertinere ad virtutem. Item supposito exempli gratia quod filius sit ratio venditoris mercis sub pignore vel cautio: et intellectus credentis probatione: quia sicut de manu talis venditoris merces non eximit nisi prius securitatem pignoris vel cautionis tenuerit sic nec de homini intellectu erit credulitas: donec medium probationis habuerit. Finaliter arguitur: exactio pignoris non est nisi ex pulcritudine credulitatis: quia enim multitudo pignorum venditori securitatem faciat: testimonia tamen sunt incredulitatis ipsius. ergo ex parte intellectus exactio probationis testimonium est sue incredulitatis: quia sunt homini probationes intellectui quedam securitates. Si ergo intellectus per incredulitatem non potest placere deo: nec per fidem que est coacta per probationem placebit deo. Fides igitur salutaris non est per probationes. Hec Alexander in forma.

Opinio beati Thomae: quod ad credendum christiane non requiritur de per se apparentia rationis.

Et Ande suam tenet beatus Thomas in questionibus de veritate, quod. c. liiij. et in. iij. sen. et breuiter omnis Thomistarum schola. Tamen in. ij. ii. ubi querit an ratio que adducitur ad ea que sunt fidei diminuit meritum fidei: sic respondet: Ratio autem humana inducta ad ea que sunt fidei dupliciter se potest habere ad voluntatem credentis. Uno quidem modo sicut precedens: puta cum aliquis aut tamen haberet voluntatem: aut non haberet promptam voluntatem ad credendum nisi ratio humana induceret. et sic ratio humana inducta diminuit meritum fidei. Sicut enim homo actus virtutum moralium debet exercere propter iudicium rationis: non propter passionem: ita credere debet homo ea que sunt fidei non propter rationem humanam: sed propter autem diuinam. Alio modo ratio humana potest se habere ad voluntatem credentis posterius: cum enim homo habet promptam voluntatem ad credendum diligit veritatem creditam: et super ea excogitat et amplectitur si quas rationes et congruentias ad hoc inuenire potest. et quantum ad hoc ratio humana non excludit meritum fidei: sed est signum maioris meriti. Sic etiam passio consequens in virtutibus moralibus est signum promptioris voluntatis. et hoc signat Jo. liij. ubi Samaritani ad mulierem

per quā rō humana figurat dixerunt: Jam nō propter tuā loquelā credimus
hec Tho. hoc idē sentire videt magr Guillus Altiſſiodoreſi in ſua ſumma
li. iij. c. de fide. 7. li. i. c. i. 7. fere oēs theologi antiq 7. moderni paucis exceptis

Opinio dñi Petri de palude: qd ad credendū xpiane
non requiritur de per ſe rationis apparentia.

Endem quoq opiniōnem tenet dñs Petrus de palude. liij. sen. vbi
ex intentōe tenet 7. pbat qd p fidez infusam ſine fide acqſita vel qua-
cunq apparentia credibilis p ſolū imperiū voluntatis et determina-
tione vel explicatiōe credibiliū pōt intellectus exire in actū credendi ad ſalu-
tem neceſſariū. vñ ſic ſcribit: Fides infuſa nō pōt exire in actū credēdi aliquo
modo niſi ipm credibile proponat per quēcunq qñocunq vel ab hoīe ver-
bo: vel a deo vel angelo: 7. ſic fides eſt ex auditu. Et huius rō eſt: quia fides
eſt habitus adheſiuus. vñ cū nō magis determinet intellectū q̄ habitus natu-
ralis: ſicut habitus primorū intelligibiliū ſpeculabiliū vel agibiliū nunq̄ incli-
nat ad aſſentiendū ei niſi proponant termini aliquo ſenſu interiori vel exte-
riori: ſicut puer nunq̄ ſcīret iſtud principiū: de quolibet eſſe vel non eſſe: niſi
audiſſet vel lēgiſſet: vel aliquo alio ſenſu pcepſſet: ſic ea que ſunt fidei: niſi
proponantur per doctrinā vel reuelatiōem vel aliquem aliū modū: intellectus
nō crederet. In hoc tñ eſt differētia: quia principia naturalia pōt intellectus
per ſe inuenire ſine alterius verbo vel ſcripto: quibus propoſitis 7. apprehen-
ſis non poteſt intellectus nō aſſentire nec in eis errare. liij. metaphy. Ea autē
que ſunt fidei nō pōt intellectus per ſe inuenire. ſed ipſis propoſitis 7. appre-
henſis pōt nō aſſentire 7. circa talia errare. Cuius rō eſt: quia dato qd lumen
fidei ſit formaliter 7. ſubiective in intellectu: nō inclinat tñ intellectū ad aſſen-
ſum credibiliū vel articuloꝝ niſi mediāte volūate. 7. inde eſt qd credere diciſ
actus intellectus moti 7. determinati per volūatez. Qd aut talis fides infuſa
poſſit exire in actū credendi ſine fide acqſita vel apparentia rōis probatur
tripliciter. Primo ſic: quia exiſtens in grā pōt vincere oēm temptatiōem ſine
adminiculo hoīs vel influxu ſpeciali nō cōſentiēdo: ſin illud: Sufficit tibi grā
mea. Si q̄ puero baptizato q̄ niſi audiuit q̄ articulis diabolus vel hereticus
pſuaderet p̄tratiōi fidei: puta deū nō eē trīnū 7. vnū: vel nō eſſe incarnatū: aut
nō poſſz nō aſſentire errori: 7. ſic nō ſufficeret grā ad ſalutē: qd eſt erroneū: aut
poſſet nō aſſentire: 7. hoc eſſet p fidem infuſam: qd eſt propoſitū: quia nō vi-
taſ peccatū niſi p virtutem oppoſitā. habitus aut nō fugit ſuū contrariū: niſi
quia inclinat per ſe 7. primo ad ſuū propriū obiectū: ſicut grātie non recedit a
ſurſum: niſi quia tendit deorſum. Si ergo fides ſufficit ad non aſſentiendū er-
roꝝ: hoc eſt quia determinate inclinat ad aſſentiendū veritati: non tñ neceſ-
ſario vt dictū eſt: ſed libere 7. contingenter mediāte volūate. Secūdo ſic: nō
minus inclinat habitus intellectualis ad iudicandū: q̄ moralis ad eligendū
ſed caſtitas infuſa oblata materia temptationis puero cū primo ſentit tempta

tiones carnis inclināt determinate ad eligendū castitatem ⁊ fugiendū oppo-
 sitū: imo luxuriosus ꝑtritus ꝑ habitū infusum inclināt determinate ad castita-
 tem sine omni exteriori adminiculo vel speciali influxu: non necessario tñ: sed
 sufficienti quous habitus acquisitus inclinēt eum ad luxuriā, ergo pari ratione
 fides habitus intellectualis infusus occurrēte materia fidei etiā occurrēte rō-
 ne in ꝑtrariū: inclinabit sufficienter ad assentiendū veritati ⁊ dissentiendū er-
 rori sine fide acquisita vel rōnum apparentia. Tercio sic: oīs habitus ꝑ se
 sine omni alio potentiā determinate determinat ad aliquid plusq̃ si non esset
 aliter cū sit ꝑꝑ indeterminatiōem tollendā: si ad nihil determinate inclinaret
 oīno frustra esset ⁊ frustra nomen habitus haberet. Si ergo habens fides in-
 fusam proposito sibi articulo credibili ad nihil determinate inclinatur plusq̃
 si fidem nō haberet: sed tūc solū inclināt ꝑ fidem infusam qñ articulus ꝑpo-
 nitur cū aliquali ꝑsuasiōe: aut cū miraculis: cū fides acq̃sita inclinēt ad assen-
 tiendū facilius ꝑꝑrius ⁊ discretius q̃ si nō hēret: tūc fides infusa eēt misera-
 bilior ⁊ imperfectior habitus de mūdo: cū oīs alius habitus ꝑ se ad aliquid
 inclinēt: iste autē nō nisi cū alio. Et confirmat: q̃a si fides infusa ad nihil deter-
 minate inclinaret: tunc si proponat̃ articulus sub dubio nō arguendo ꝑo nec
 contra nec affirmando alterū: nesciet̃ fidelis quid eligat. q̃s videt̃ absurdum:
 q̃a maior debet eē determinatio t̃ritudo in fide infusa q̃ in opiniōe: ⁊ tñ
 opiniō que est ꝑtra fidem xp̃ianorū inclināt ad alterū determinate. Si diabo-
 lus ꝑterea vel heretic⁹ suadeat oppositū fidei xp̃iane in nullo pl⁹ inclinabit̃
 data illa opiniōe cōtra errorem fidelis hñs fidem infusam q̃ nō habēs fidē
 q̃s est inconueniens ⁊ hereticū: quia habens fidem infusam si innit̃ sibi pōt
 sufficienter vitare fm̃ doctores oēm errorem fidei contrariū. Hec dñs Ihes-
 trus de palude patriarcha. Patet igitur fm̃ predictos doctores q̃ ad credē-
 dum xp̃iane non requiritur de ꝑ se apparētia credibilis ex ꝑte rōnis.

Responso ad rōnes ꝑo secunda opinione ad
 secundā ꝑclusionem ꝑimo loco inductas.

Considerent̃ que dicta sunt de fide infusa ⁊ acquisita: soluere non
 est difficile argumenta ꝑo secunda opinione inducta. Nam ꝑcessa
 prima ꝑclusiōe ⁊ secūda dicimus: q̃ quous ad credulitatem fidei ac-
 quisite nō sufficiat solū voluntatis imperiū cū apprehensiōe credibiliū sine ali-
 qua apparentia rōnis vt dictū est. Veruntū quia predicta argumēta vident̃
 ꝑcludere ꝑtra opiniōem cōem: que ponit: q̃ ad credendum xp̃iane nō requi-
 ritur rōnis apparentia: rñdendū est iuxta ꝑꝑemissa ad argumēta ꝑtra secundā
 ꝑclusiōem ꝑimo loco inducta. Sed notandū ꝑimo fm̃ Tho. iij. sen. di. xxiij.
 q. iij. ar. ij. in solutiōe ad secundū: q̃ in fide quattuor ꝑsiderant̃: scz̃ ipm̃ q̃s cre-
 dendū est. rō voluntatem determinās ad credendū. voluntas intellectui im-
 perans. ⁊ intellectus exequēs. ⁊ fm̃ hoc fides q̃tum ad eius determinatiōem
 ⁊ q̃tum ad eius actum qui ex nobis est: quous habitus sit infusus dicitur esse

ex quattuor que in nobis sunt: quia quatuor ad ipsum credendum dicitur esse ex auditu quia determinatio credendorum fit in nobis vel per locutionem interiozem qua deus in nobis loquitur vel per vocem exteriorem. Quod vero ad rationem que inducit voluntatem ad credendum dicitur esse ex visione alicuius quod ostendit deum esse: qui loquitur in eo qui fidem annunciat. Quod vero ad imperium voluntatis dicitur esse fides ex voluntate. Quod vero ad executionem intellectus dicitur esse actus fidei ex intellectu. Item in solutione tercij sic dicitur: Credere quidem in voluntate credentium consistit: sed oportet quod voluntas hominis preparet a deo per gratiam ad hoc quod eleuetur in ea que sunt supra naturam. Ex quibus patet quod actus fidei qui est assensus dependet quatuor ad executionem ab habitu fidei et ab intellectu tanquam a causa proxima. Persuasio vero vel predicatio exterior requiritur ad determinationem credendorum et ad proponendum intellectui sui obiectum materiale: puta aliquod complexum: non autem ad causandum assensum. Sequitur tercio quod si fides infusa nec quo ad habitum nec quo ad actum suum principale qui est assentire credibilibus dependet effectiue a fide acquisita: nec certitudo eius dependet a certitudine fidei acquisite: ut secunda opinio falso imaginatur. Quo notato restat ad primam argumentum: quod homo per imperium voluntatis cum fide infusa et determinatione apprehensiva credibilis potest sufficienter determinare intellectum ad credendum christiane propositioni sibi prius dubie et neutre. propter quod si christianus in talibus credibilibus a deo reuelatis innitatur lumini fidei infuse et non proprio arbitrio: sufficienter habet in se unde omnis neutralitas et dubitatio ab eo remoueat. Tunc scriptis Theod. ii. q. i. ar. iij. in solutione ad tercium dicitur quod lumen fidei facit videre ea que creduntur. Sicut enim per alios habitus virtutum homo videt illud quod est sibi pueniens secundum habitum illum: ita etiam per habitum fidei inclinatur mens hominis ad assentiendum his que pueniunt recte fidei. Ex quo patet quod id quod facit voluntas cum apparitione rationis in fide acquisita facit cum lumine fidei infuse: determinando intellectum ad credendum firmiter articulis fidei christiane. Et cum dicitur quod tunc non oporteret hominem dubitare de aliqua propositione nisi ipse vellet: et propter ad quasvis propositiones non contentes posset sine mendacio dicere quicquid vellet. Respondeo quod sola voluntas non sufficit ut dictum est ad credendum christiane sine lumine fidei: quo circumscripto voluntas non sufficit ad determinandum intellectum ut assentiat propositioni sibi dubie vel neutre: imo velit nolit in talibus erit dubius vel oino neuter: sed superueniente lumine fidei sufficienter determinatur et eleuatur intellectus una cum imperio voluntatis ad credendum christiane: ut sepius dictum est.

**Solutio ad rationes pro secunda conclusione a
Comite Abirandulano inductas.**

Ad rationes Abirandulani quibus nititur conclusionem suam apologeticam efficaciter demonstrare: respondendum est per ordinem. Et ad primam que fundatur in actu opinandi: qui secundum Aristotem non est in libera potestate voluntatis

Dicendum primo quod omnis actus intellectus respectu cuiuscunque completi est in libera potestate voluntatis: quia voluntas potest mouere seipsam et omnes animae vires et habitus ad suos actus: saltem quo ad exercitium, et per consequens in potestate voluntatis est imperare rationi quod discurret et retinetur circa omnem propositionem sibi dubiam et neutram, quod si ratio fecerit quod in se est in materia fidei habebit apparentias sufficientes disponentes ipsam ad receptum luminis diuine gratie: quod facienti quod in se est deus decreuit infundere: si in materia probabili et opinabili habebit apparentias sufficientes ad opinandum: si in materia scibili habebit apparentias demonstratiuas ad sciendum. Et quousque utrobique voluntas imperet intellectui ut discurret et studeat: tamen motiua inuenta ad sciendum secundum cursum generalem necessitant intellectum ad assensum: sic quod statibus apparentiis demonstratiuis mediocriter voluntas non potest impedire intellectum ne assentiat: ut colligitur ex primo posteriorum, sic suo modo est de opinari: nisi quod ratio demonstratiua determinat intellectum certitudinaliter et sine formidine: ratio vero topica et probabilis cum formidine et dubitatione de opposito. Secus autem est in fide: quia dato alio quo credibili et apprehenso non obstantibus quibuscunque apparentiis et lumine fidei infuse intellectus non potest firmiter credere vel in actum credendi exire: si voluntas se opponat vel non moueat intellectum ad credendum: quia credere ex sua ratione est actus elicited ab intellectu moto a voluntate ut dictum est. Unde sanctus Thomas, ii. ii. ar. ix. ad secundum argumentum hoc idem sentire videtur ubi dicit quod in scientia duo possunt considerari: scilicet ipse assensus scientis ad rem scitam: et consideratio rei scite. Assensus autem scientie non subiicitur libero arbitrio: quia sciens cogit ad assentiendum per efficaciam demonstrationis: et ideo assensus scientie non est meritorius: sed consideratio actualis rei scite subiacet libero arbitrio. Est enim in potestate hominis considerare vel non considerare: et ideo consideratio scientie potest esse meritoria si referatur ad finem charitatis: id est ad honorem dei vel utilitatem proximi: sed in fide utrobique subiacet libero arbitrio: et ideo quantum ad utrumque actus fidei potest esse meritorius, sed opinio non habet firmum assensum: est enim quoddam debile et infirmum secundum philosophum in primo posteriorum, unde non videtur procedere ex perfecta voluntate, et sic ex parte assensus non multum videtur habere rationem meriti: sed ex parte considerationis actualis potest meritoria esse. Patet igitur quousque opinari sit simpliciter in libera potestate voluntatis quantum ad considerationem: in quo ad assensum non sit in plena et perfecta libertate voluntatis: quod philosophus in ii. de anima contradicere non videtur. Secundo dico quod concessio quod opinari non sit in libera potestate voluntatis ad mentem philosophi: neganda est philosophi: quia opinari presupponit rationis apparentiam: que quousque totaliter et perfecte non determinet intellectum ad assentiendum: sufficit tamen determinare intellectum ad assentiendum cum formidine. Credere autem fidei christiane non est propter quacunque apparentiam: ut dictum est sed propter autem prime veritatis: que cum lumine fidei et imperio voluntatis magis perfecte et sufficienter determinat intellectum credentis: quod ratio topica vel probabilis intellectum opinantis: et ideo minus videtur difficile credere supposito lumine fidei: quam opinari supposita ratione probabili. Ad aliam rationem cum arguitur

qd nō est in ptate hoīs libera facere appere aliqd suo intellectui. Dico primo
 qd illud aīo est falsum et hereticū: qā in libera ptate hoīs est facere qd in se est
 ad bene viuendū moralit. et cuilibz tali deus decreuit manifestare et reuelare
 nccia ad salutē p predicatorēs exterius: vel alio mō interius: circa qte si di
 ligenter discurrat hēbit sufficientes apparentias disponētes et inducētēs ad
 credendū xpiane. Scdo dico qd admissio aīte: pīa est neganda. et ad proba
 tionē cū dicis: qd cōtradictio est aliqū credere aliqū et assentire illi et illud
 nō apparere ei esse verū: Dico qd hoc est falsum et erroneū: vt p3 per Aplū
 dicentem qd fides xpiana est nō apparentiū. et Gregorius dicit qd apparentia
 nō habent fidem: sed agnitionem. Ad confirmatiōem dicis cōformiter: qd fi
 des xpiana non requirit nec dependet de per se ex apparentia credibilis: sed
 ex lumine fidei infuse et motionē voluntatis: vt sepe dictum est. Ad aliam rō
 nem cum dicitur qd actus qui est assentire et dissentire sunt actus oppositi: cō
 cedo respectu eiusdē obiecti: et credendū est quod inferitur qd ad alterū illoz
 intellectus non potest determinari per imperium voluntatis precise. sed ex
 hoc non habetur qd requiratur de per se apparentia credibilis: quia volūtas
 in talibus a deo reuelatis supposita apprehensione credibilis et lumine fidei
 et amore prime veritatis potest imperare et determinare se sola intellectū ad
 credendum circumscripta apparentia credibilis. Ad aliam ratiōem cum ar
 guitur qd si homo precise determinaretur ad actum credendi per actum volū
 tatis: sequeretur qd irrōnabiliter crederet. Rōdeo qd nemo credit sine aliqua
 ratione: quia voluntas sūm Thomā non mouetur: vt dictum est sine rōne de
 terminantē ipāz voluntatē ad velle credere. nam intellectus iudicat et dictat
 bonū esse voluntati velle credere prime veritati in his que superant faculta
 tem rōnis. Intellectus preterea iudicat et dictat bonum esse credere pp pre
 miū eterne vite: qd pmittit nobis si credim⁹. Intellectus etiā dictat et ostendit
 bonū esse et optimū obedire deo et ecclie que precipiūt nobis credere. et hoc
 debet sufficere cuilibet credēti pro rōne: qā certū est et manifestū qd nec deus
 nec ecclesia p̄cipiunt credere sine rōne. Ex quo p3 qd quis credere xpiane sit
 sine rōne apparentiā de credibilibus faciente: nō tū sine rōne volūntatem ad
 velle credere determinante et inclināte que nō sufficit etiā sine lumine diuine
 gr̄ie voluntatem determinare. Et cū dicis qd euāgelio nō credimus nisi ppter
 illa octo media que cōiter assignāt theologi: et singulariter Scotus: pronun
 ciatio scz prophetica. scripturaz cōcordia. auctas scribentū. rōnabilitas p̄cni
 toz. irrōnabilitas singuloz error. ecclie stabilitas. et miraculoz claritas. Di
 cendū qd falsum et erroneū est: quia illa octo media Scoti: aut sunt sufficiētia
 et necessaria ad credendū: sine quibus quis nō pōt credere: aut non. Si suffi
 ciētia et necessaria: tunc sequitur qd simplices et multi alij qui tales rationes
 nō hnt nō crederent: qd est falsum et hereticū. Si vō talia media nō sunt suffi
 ciētia et nccia. qd alit est credendū qd pp illas rōes. et p hīs ridiculū videt dī
 cere qd aliqis debeat credere euāgelio potius qd legi machumetenū pp illas
 octo rōes Scoti: cū multi sine talib⁹ rōib⁹ xpiane crediderit pp auctēz ecclie

precipientis credere. Item multi crediderunt ante euangelium: imo ante legem moysaica; ut patet de Adam Abel Noe Abraham et ceteris patribus qui legem scriptam precesserunt. unde scribitur de Abraham quod credidit et reputatus est sibi ad iusticiam. et de ceteris patriarchis ad Hebr. xi. Preterea autem tales rationes conuincunt intellectum ad credendum euangelio: vel non. Si sic ergo omnes credent euangelio utentes ratione: quia tales rationes ex quo conuincunt unum intellectum ad credendum: conuincunt quemlibet eiusdem rationis: cuius oppositum ad experientiam videmus. Si vero tales rationes non conuincunt intellectum: sed sint probabiles et solubiles: sequitur quod ipsis circumscriptis homo poterit credere. Sequitur ultra quod fides christianorum exponeret derisioni infidelium: qui videntes christianos propter tales rationes solubiles credere et intellectum captiuare: arguerent nos et fidem nostram de leuitate: quod est impium. Dico igitur pro finali resolutione huius argumenti: quod nulla ratio data vel dabilis in lumine naturali sufficit ad determinandum intellectum vel voluntatem ut credat potius fidei christianorum quam machumetenis: nisi assistat diuinum auxilium interius efficaciter mouens et inclinans liberum arbitrium ad credendum. Et ex hoc patet quod actus credendi fidei christianae non est tyrannicus: ut ultima ratio pretendebat: quia voluntas mouet intellectum conformiter ad lumen fidei infuse: quantum ad credere fidei christianae: quantum dicit Paulus apostolus: quod in his que sunt fidei debemus captiuare intellectum in obsequium christi. Potest tamen breuius dici ad argumenta supradicta: quod quantumuis assensus fidei christianae non dependeat de per se ab aliqua apparentia rationis: sed a fide infusa et imperio voluntatis: in eo tamen qui inducendus est ad fidem presupponit aliquas apparentias et probabilitates intellectum et voluntatem disponentes ad receptionem luminis diuine gratie: qua habita eleuat quis ad hoc quod firmiter credat. Unde sanctus Thomas. ii. ii. q. ij. ar. ix. ad tertium dicit: quod ille qui credit habet sufficientem inductionem ad credendum. Inducit enim auctor diuine doctrine miraculis confirmare: et quod plus est interiori instinctui dei inuicibilis. unde non leuiter nec irrationabiliter credit: qui sic credit: cum habeat sufficientem inductionem ad credendum. Ex quibus patet quod opinio nostra communis negans tales apparentias de per se requiri ad actum credendi non derogat dignitati fidei christianae: sed eam potius honorat atque defendit.

Solutio rationum Scoti et Durandi ad terciam et quartam conclusiones secunde opinionis.

Solutis rationibus per prima et secunda conclusionibus secunde opinionis inductionis: respondendum est ad rationes Scoti et Durandi pro terciam et quartam conclusionibus. Ad primam ergo dicimus: quod baptizatus cum venerit ad annos discretis: si propositis sibi articulis et apprehensis innitatur luminis fidei et non proprio arbitrio sufficienter inclinatur et hoc non potest exire in actum credendi fidei christianae circumscripta quacunque apparentia credibilis: ut sepe dictum est. Et ad auctorem beati Augustini dicimus: quod ad credendum christianae non sufficit liberum arbitrium ut pelagiani assererent sed requiritur donum diuine gratie interius mouentis et eleuantis hominem ad credendum id quod est

supra humanā rōnem. Sed quia oportet q̄ cred. bilita determinēt & propo-
 nantur credenti; quod qñq; sit per relevationē interiorē; vel doctrinā exteri-
 orem; inde est q̄ Aug. dicit; q̄ nō credimus ex solo libero arbitrio; sed mira-
 culo vel persuasione; vel aliqua doctrina exteriorē; que q̄uis p̄currat ad credē-
 dum qñq; non tñ semp & necessario; sic q̄ sine miraculo vel persuasione nō cō-
 tingat credere xp̄iane; ut ad experientia p̄ de multis; sicut statim patebit. Ad
 argumenta Durādi rñdeo fm dñm Petrū de palade negādo asis. Ad pro-
 batiōem dicendum; q̄ qñ xp̄o predicāte & miracula faciente vnus credebāt
 alius non; hoc non erat propter fidem cum miraculo inclinātem que sine mi-
 raculo non inclinaret; quia non habentiū fidem quidā miracula deprauabāt
 non credentes; alij vō honorabant credentes. et ita erat similiter de hñtibus
 fidem ante. sed verum est q̄ discredentes si prius fidem habebant; per infide-
 litatem eam perdebant; habentes vō credēdo proficiebant. Quod ergo aliqui
 credebant aliqui non; dico q̄ non erat; quia credentes haberent fidem & vi-
 derent miracula; quasi hec duo sufficerent ad posse credere; non alteri; quia
 aliqui sine miraculo sola fide credebant; ut Petrus & Andreas filij Zebe-
 dei secuti sunt xpm̄ ante q̄ vidissent miracula & alia signa xpm̄ facientem. alij
 eōuerso solo miraculo fidem recipiebant. sed quia istis deus inspirabat; illis
 vō non; vel isti volebant; illi non. ad volendū autē plus determinabat vtrunq;
 q̄ alterū tñ; sed neutrū simul iunctū necessario inclinabat. Unde sicut tem-
 pus cum sermone suadente castitatem; magis determinatur ad respuendū for-
 nicationem q̄ continens cum persuasionē; & tñ contingit tempus consen-
 tire vīsa muliere & continentem respuere. non q̄ habitus in nullo inclinet; sed
 quia non necessario inclinat. sic fides infusa per se sine alio inclinat; nō tamen
 necessario. ideo habens fidem infusam quandoq; non credit; qñq; non prius
 habens credit. vnde sicut habens intemperantiā acquisitā & temperantiā in-
 fusam; temptatione surgente fm naturā corruptam & habitū viciosum acqui-
 situm inclinatur sufficienter ad necessaria salutis sue; libere tñ & contingenter.
 Similiter habens rōnes phōx vel hereticorū contra fidem; infusa sibi fide in-
 clinat sufficienter ad credendū & efficacius q̄ fide acquisita per quascunq; ra-
 tiones apparentes; quāto habitus infusus a deo est efficacior q̄ habitus ac-
 quisitus. Ad aliud dicendum q̄ ecclesiam regi spūs sancto forte non est primū
 creditum a nobis; cum multi explicitā fidē habeant de alijs qui hoc explicitē
 non credunt. Item quia si habent fidem pponeret hoc ipm̄; an ecclesia regat
 spūs sc̄to. fides infusa inclinaret ad assentiendū magis q̄ art. culis trinitatis & in-
 carnatiōis; qui sunt magis supra naturā. bene tñ verū est q̄ ad credendū scri-
 pturę bene est primū creditum; ut dicit Augustinus; Euangelio non crede-
 rem tē. ut supra allegatum est. nō tamen propter hoc sequi; q̄ ad omne cre-
 dere requirat; quia etiā ante oēm scripturā & ante ecclesiā que fm Gregoriū
 incepit in Abel; in solo Adam fuit fides & actus credendi. Ad aliud dicendū
 q̄ falsum est q̄ actus credendi fidei xp̄iane dependeat ex aliquo apparenti in
 se; quia tunc non haberet meritum fm Gregoriū. vel si dependet ex aliquo

s. ij.

apparenti; hoc est ex naturali cognitiōe; qua nō supposita nihil credere; vt si
 homo nō hēret vsum rōnis vel nō intelligeret terminos nō posset assentire;
 nec per p̄ns credere. Præterea per solā infusiōem posset homo credere si sibi
 reuelaret quicqd alij p doctrinā credūt, et sic solus habitus infusus sufficere
 pōt sine rōnis apparentia. Ad quid ergo valet doctrina exterior? et persuasio?
 Idēdeo fm Tho. q̄ valet et requirit ad determinatiōem credēdoz; et ad pro
 ponendū intellectui suū obiectum materiale; et ostendendū quid credendū et
 nō credendū. Tñ in. iij. sen. di. xxiij. dicit q̄ fides q̄tum ad istā determinatiōem
 credēdoz acquiri per sciam theologie; que articulos distinguit; sicut hitus
 principioz dicit acquiri per sensum q̄tum ad distinctiōem principioz. Et sic
 patet q̄ persuasio vel predicatio nō causat aliquā adhesionē vel apparentiā
 adhesionē. Ad aliud dicendū q̄ si xps nō fuisset locut⁹ vel miracula nō fecisset
 nō credentes ei nō peccassent, nō quia aliter credere nō possent; sed quia aliē
 credere nō tenebant; q̄ scriptura dicebat: Xps cū venerit euangelizabit pau
 peribus et faciet miracula signa et prodigia, vñ si nō predicasset nec miracula
 fecisset credere nō tenebant. Credere tñ poterāt sine signis; quia signa infide
 libus data sunt, vnde et nūc cū predicat hitibus fidem nō sunt necessaria mi
 racula; quia fides sufficienter inclināt; alē deus in necessarijs deficeret fide
 libus magis q̄ infidelibus. Beatus tñ Tho. in quadā qōne de quodlibet vbi
 querit; si xpo facienti visibilia miracula hoies tenebātur credere; videt dicere
 q̄ iudei tenebant credere xpo nō solū facienti visibilia miracula; sed etiā non
 facienti talia visibilia miracula. Cuius rō est; quia homo tenet credere fm hoc
 q̄ adiunat a deo ad credendū; cū sit donū dei ad Ephe. ij. Adiunat autē a deo
 aliquis ad credendū tripliciter. Primo quidem per interiorē vocatiōem; de
 qua dicit Jo. vi. Quis qui audit a patre et didicit venit ad me, et ad Ro. viij.
 Quos predestinavit; hos et vocavit. Secūdo per doctrinā et predicationē ex
 teriorem fm illud Apli ad Ro. x. Fides ex auditu; auditus autē per verbū xpi
 Tercio per exteriora miracula, vñ dicit. I. ad Corinth. xiiij. q̄ signa data sunt
 infidelibus; vt scilicet per ea prouocentur ad fidem. Si autem xps visibilia si
 gna non fecisset; adhuc remanebant alij modi attrahēdi ad fidem; quibus ho
 mines acquiescere tenerentur, tenebantur enī homines credere actori legis
 et prophetarum, tenebantur etiā interiori vocatiōi nō resistere; sicut Ysaas
 de se dicit; Dominus deus aperuit mihi aurem; ego autem non contradico;
 retrosum non abq̄ Ysa. I. sicut de quibusdam dicitur Act. viij. Vos semp spi
 ritui sancto resistitis. Ex quo patet q̄ iudei tenebantur credere xpo nō solū
 visibilia miracula facienti; sed etiā per alios modos ad fidem trabenti. Te
 rum est tamen fm Thomam ibidem; q̄ inter illa opera miraculosa que xps
 in hominibus fecit annumerari etiā debet vocatio interior; : qua quosdam
 attraxit; sicut Gregorius dicit in quadam omelia; q̄ xps per misericordiam
 traxit Magdalenam interiorius; qui etiā per clementiam suscepit foris. An
 numerari etiā debet eius doctrina; cum etiā ipse dicat; Si non venissem
 et locutus eis non fuisset peccatum non haberent, et hoc magis mihi placet,

Ad confirmatiōem vō que inducitur pro opinione Durandī: p̄z solutio suffici-
enter ex his que statim dicta sunt ad argumēta principalia eiusdem.

Quod predicta conclusio de virtute sermo-
nis est erronea et heresim sapiens.

Quāvis ex prehabitis sit perspicuū et manifestū ad omne credere vo-
luntatem p̄currere: vt efficacius tñ ostendatur predictā conclusiōez here-
sim sapere: rōibus et auctibus sacre scripture p̄bandū est: q̄ credere
articulū fidei esse verū sit in libera p̄tate hoīs etiā q̄ sibi placet. Primo sic:
Intellectus humanus nō pōt necessitari ad credendū. ergo qcquid credit sic
libere credit: q̄ pōt non credere, et p̄ p̄s tale credere est in libera p̄tate hoīs
p̄s est nota, et aīs probat p̄ Aug. sup Jo. omel. vi. q̄ intrare ecclesiā pōt q̄s
nolens: accedere ad altare nolens: credere aīst nō nisi volens. Item in de spū
et lra ad Tharcellinū dicit: q̄ nihil aliud est credere nisi p̄sentire verū esse q̄s
dicis: consensus aīst est voluntatis. Ex q̄bus auctibus patet q̄ de mente b̄i
Aug. est q̄ ad plures actus pōt homo necessitari: cū dicit q̄ homo pōt recte
p̄re sacm nolens: sed ad credere non pōt necessitari, et p̄ p̄s in libera p̄tate
hoīs est credere. Confirmat ista rō: quia si aliquid p̄pelleret et necessitaret in-
tellectū ad credendū: hoc maxime esset deus per miracula sua, sed multi vidē-
tes miracula nō crediderūt. ergo nō necessitat intellectus, et p̄ p̄s libere cre-
dit homo. Secundo sic: ad credendum xp̄iane non sufficiunt intellectui appa-
rentie pro credibilibus adducte vna cum habitu infuse fidei: s̄m illos qui po-
nunt tales apparentias necessario requiri operatione voluntatis circumscrī-
pta. ergo ad credere de necessitate requiritur imperium voluntatis, et per cō-
sequens homo libere credit. aīs probatur: quia non possunt apparentie tam
fortes adduci: que vna cum inclinatione luminis fidei cogant vel necessitent
intellectum ad credendum: vt experimento patet et ratione probatur: quia in
intellectus discutiens tales apparentias videt eas non sufficere ad conclu-
dū veritatē articuloz. ergo virtute talis apparētie nō necessitat ad credendū
als talis apparentia foret in se ratio demonstratiua vel euidenter concludēs
articulos fidei n̄c altissimos: q̄s est hereticum. Lumen p̄terea fidei q̄uis
determinate inclinet intellectū ad assentiendū firmiter: nō tñ necessario, et per
p̄s credere est in libera p̄tate hoīs. Tercio arguit sic: si credere nō esset in
libera p̄tate hoīs: tūc credere nō caderet sub p̄cepto: q̄s est 3 Aplin ad He-
bre. xi. q̄ p̄cipit q̄ accedentē ad deū oportet credere, et Saluator Math. vlt.
Qui nō crediderit p̄denabit. p̄s p̄bat: q̄a nullū est p̄ceptū nisi ad eius im-
pletiōez accedat libertas volūtatis: q̄a in his que nobis p̄cise a nā insunt nec
laudamur nec vitupamur, cū tñ s̄m Aug. in de spū et lra p̄ magna laude scri-
ptū sit ab Aplō: Credidit Abraham deo et reputatū est sibi ad iusticiā. et itē
Credeti in eū q̄ iustificat impiū reputat fides ad iusticiā. s̄ q̄s nullo mō cadit
sub libertate voluntatis nō reputatur alicui ad iusticiā tanq̄ opus proprium
f. iij.

ergo credere fidei xpiane inq̃tum cadit sub p̃cepto diuino et ecclesie est in libera p̃tate hois. Confirmat p̃dicta rō: quia si homo tenet credere et nō libere pōt credere, ergo obligabit ad hoc quod nō est in libera p̃tate sua, et per p̃sequens non peccat: qđ est hereticū. Et ex hac rōne patz qđ ex quo credere cadit sub p̃cepto diuino et ecclesie: credens nō tenet querere apparētias nec rōnes ad credendū: sed pro rōne et apparētia sufficere sibi debet auctas dei et ecclesie: qui sine rōne non p̃cipiunt aliquid credere. Quarto arguitur sic. Eua libere credidit diabolo sibi dicenti: Eritis sicut dī scientes bonū et malū ergo in p̃tate Eue fuit nō credere, et qua rōne in p̃tate sua fuit libere credere dictū diaboli: potest homo credere dictū dei, ergo in p̃tate cuiuscūq; hois est sic libere credere cuilibet veritati sibi apparenti per imperiū voluntatis. Qđ autē Eua libere credidit et nō necessitata patet: quia si nō: tūc necessitata peccauit, et per p̃ns non peccauit: quia nemo peccat in eo quod vitare nō potest. Item Eua bene sciuit qđ deus dixerat sibi oppositū: et sciuit qđ deus est maioris auctas qđ diabolus, ergo nō necessario credidit diabolo: sed libere. Quinto arguit sic: aliqui apostatant a fide: vel ergo hoc faciunt libere vel nō libere sed necessitati: et tunc necessitati peccant: et per consequens non peccant, et sic apostate a fide xpiana et heretici nō peccāt: qđ est hereticum. Finaliter arguit per rōem bti Tho. ij. q. ij. quia credere fidei xpiane est meritorijū, ergo est in libera p̃tate hois, p̃ns tenet: quia nihil est meritorijū vel demeritorijū nisi sit voluntariū, assis p̃s: quia actus nostri sunt meritorij inq̃tum procedunt ex libero arbitrio moto a deo per grām, vñ ois actus qui subijcitur libero arbitrio si sit relatus in deū pōt esse meritorijus: quia solos tales deus ordinat et accipit ad vitā eternā fm leges a diuina sapientia statutas, ipm autē credere est actus intellectus assentientis veritati diuine ex imperio voluntatis a deo mote per gratiā, ergo credere fidei xpiane est meritorijū eterne vite, vnde ad Iheb. xj. scribit qđ sancti per fidem adepti sunt rep̃missiones. Si dicat qđ iste rōnes non procedūt p̃tra p̃clusionem principalem: nec contra p̃positiōem correlatiū: quia nō negat simpliciter qđ credere sit in libera p̃tate hois: sed negat cū restrictiōe vel determinatiōe posita in ante, sic videlicet: qđ non est in libera p̃tate voluntatis credere articulū fidei esse verū qñ sibi placet, ita qđ nō p̃cise ex eo qđ voluntati placet vt intellectus credat: ipse credit. Vñ dupliciter dicitur aliquid esse in libera p̃tate voluntatis. Vno mō: qđ posita app̃hensione in intellectu nullo alio actu intellectus requisito in potestate imperatiua voluntatis sit ponere actū illū, et sic negat in p̃clusionē et correlariā p̃positiōe qđ actus credendi sit in libera p̃tate hois: quia nō sufficit ad credendū app̃hensio terminorū articuli: sed requirit ṽtra persuasio aut aliqua rō p̃babilis fm Aug. Alio mō aliqd dicit in libera p̃tate hois: quia oibus alijs positis que requirūtur ad actū: pōt volūtas illū ponere in esse et non ponere: nec ad istū actū necessitat voluntas etiā quibuscūq; alijs positis, et hoc mō actus credendi articulū est in libera p̃tate hominis, Hec cauillatio et distinctio nec sunt ad

propositū: nec predicta argumenta impediūt: quia nemo sane mentis dubitat
 quin sola volūtas cū noticiā apprehensivā articuli sit causa p̄cisa ponendī in
 esse actū credendi. Tū primo: quia voluntas creata nō est oīpotens: ita q̄ p
 suū velle ponat in esse omne quod vult esse. Tū secūdo: quia credere est actus
 liberi arbitrij: et per p̄s presupponit noticiā apprehensivā articuli et oīficiam
 quid credendū vel nō credendū sit. Presupponit p̄terea ex parte volunta
 tis appetitū finis et electionem conclusiōis sylogismi deliberativi. Presuppo
 nit finaliter diuinū auxiliū ex parte dei liberū arbitriū hoīs interius mouentis
 et inclinātis. et hoc oēs qui recte sapiunt p̄cedunt et fatent. Relinquit igit̄ q̄
 si dubitare cōtingat de libertate credendi: verū in dubiū si voluntas per suū
 imperiū concurrat ad actū credendi vel non. Et si dicatur q̄ nō: vt defensor
 predictę conclusiōis in suo apologetico tacite cū Olchot sentire videtur: p̄clu
 ditur q̄ conclusiō principalis cū correlariā propositiōe non solū heresim sapere
 sed heretice censentur: vt argumenta p̄uincunt. Si vō concedat̄ q̄ volūtas
 per suū imperiū ad actū credendi p̄currat: cū nemo dubitet q̄ sola voluntas
 non concurrat vt probatū est: sequit̄ q̄ quibuscunq; alijs p̄currētibus ex pte
 intellectus siue sit noticiā apprehensivā siue p̄suasio vel rō probabilis: ex quo
 voluntas de per se concurrat: credere fidei xp̄iane sit in libera ptāte hoīs: qñ
 sibi placet. quod sic probat̄: quia in libera ptāte hoīs est adimplere p̄ceptū
 dei et ecclesie et mereri qñ sibi placet. et hoc negare est veritatez sacre scripturę
 p̄uicere. sed credere cadit sub p̄cepto dei et ecclesie et sub merito vt pro
 batū est. credere est in libera ptāte hoīs qñ sibi placet. Item qñ quis credit
 aut credit qñ sibi placet: aut qñ sibi displicet: aut qñ nec sibi placet nec dis
 plicet. si primū habet̄ propositū. si secundū et terciū sequit̄ q̄ aliq; credit no
 lens aut nec volens nec nolens: qđ est cōtra brūm Auḡ. P̄terea dato q̄
 homo non credat q̄ vult credere: adhuc credere de facto est in libera hoīs
 ptāte qñ sibi placet: quia qñ homo vult credere: aut pōt credere et nō credere
 vel non pōt. Si pōt credere et non credere: ergo in libera potestate hoīs est
 credere qñ sibi placet credere. Si nō pōt credere q̄ nunq; credit: qđ est herē
 ticū. p̄na patet: quia nemo operat̄ nec agit quod nō pōt operari neq; agere:
 quia qđ non pōt fieri ab hoīe nō fit ab hoīe. libera enim potestas credendi et
 non credendi p̄cedit oēm actū intellectus et voluntatis. ergo ipsis positis
 vel circūscriptis homo libere pōt credere et nō credere qñ sibi placet credere
 Item cū ostensum sit in terciā opiniōe p̄ rōes et auctes Apli et sc̄tōz doctoz:
 q̄ apparētia credibilis nō p se requirat̄ ad credere fidei xp̄iane: sequit̄ q̄ cō
 clusio p̄dicta in sensu p̄ quo fit sit erronea et distinctio nulla. P̄terea dato
 q̄ apparētia vel p̄suasio requirat̄ ad actū credendi: adhuc in libera ptāte
 hoīs est credere qñ sibi placet: quia p̄suasio et apparētia nō auferunt neq;
 dant homini liberā credendi ptātem: imo talis apparētia vel p̄suasio est in
 libera ptāte hoīs qñ sibi placet: q̄ in libera ptāte hoīs est qñ sibi placet facere
 qđ in se est. sed libere facienti quod in se est occurrēt necessaria ad credendū
 et per p̄s si apparētie et p̄suasiōes sunt necessarie fm te: sequit̄ q̄ apparētie

sibi occurrunt et per ipsos credet quod sibi placet. Preterea dato quod sola voluntas non sufficiat ad actum credendi: adhuc credere est in libera potestate voluntatis quod sibi placet: quia ut dicit Anselmus in de libertate arbitrii. c. iiij. nullam potestatem habemus que sola sibi sufficiat ad actum: et tamen cum ea desunt sine quibus ad actum minime producantur nostre potestates: non minus eas quantum in nobis est habere dicimur: sicut habemus potestatem videndi montem absente monte: et lucem etiam clausis oculis: quous non possumus videre montem nisi mons assit: et lux remoto impediamento si palpebre vel aliud sibi opponat. Et subdit. c. iiii. Si igitur absente re que videri possit clausos siue ligatos oculos habentes quantum ad nos pertinet videndi quolibet rem visibilem potestatem habemus: quid prohibet nos habere potestatem seruandi rectitudinem etiam ipsa absente rectitudine: quodiu ratio in nobis est qua eam valeamus cognoscere: et voluntas qua illam tenere possumus. Hec Anselmus. Ex qua aucte patet quod quous voluntas se sola per suum imperium non possit ponere in esse actum credendi: sed plura alia requirantur: tamen quia in nobis est ratio et voluntas quibus potestatem habemus credendi et non credendi: sequitur quod credere sit in libera potestate voluntatis quod sibi placet. et per ipsos predicta conclusio de virtute sermonis est erronea et heresim sapiens. Quid autem sit propositio heresim sapiens: patet ex his que dicta sunt de multiplici genere propositionum damnabilium.

Sexta Conclusio Apologetica Joannis

Dei Adirandalani Concordie Comitis.

Qui dixerit accidens existere non posse nisi inexistat eucharistie poterit sacramentum tenere etiam tenendo panis substantiam non remanere.

Determinatio magistralis.

Hec conclusio videtur nobis falsa et in fide erronea: Ad quod declarandum premittendum est quid philosophi sentiant de possibili existentia accidentis sine subiecto. Secundo quod theologi et fides tenent de accidentibus in sacramento a christo instituto. Tercio ex his demonstrabitur quod predicta conclusio de virtute sermonis est falsa et in fide erronea.

Quid philosophi sequentes rationem naturalem tenent de possibili existentia accidentis sine subiecto.

Philosophorum opinio est quod accidens non potest existere sine subiecto: sed si est necessario inexistit. Cuius ratio fundamentalis una secundum eos est necessaria conexio in fieri et perseruari accidentis cum subiecto. ponitur enim philosophi ordinem causarum simpliciter necessarium: ita quod prima causa non potest causare causam tamen secundae cause sine causa secunda: quia prima causa secundum eos necessario causat quicquid ad extra causas. subiectum autem habet aliquam calitatem respectu accidentis

loquendo de ordine naturali causarum. et ideo sine ista causa in ordine sue causalitatis posita negarent accidens esse. et pro tanto dicitur. i. phy. q. intellectus quereus segregationem passionis a subiectis erit querens impossibilia. Altera vero causa et ratio quare accidens non potest existere nisi inexistat secundum philosophos est: quia de ratione quidditativa accidentis est subiectum vel existere in subiecto. quod autem est de ratione quidditativa alicuius: impossibile est sine ipso esse. Assumptum pro maiore patet autem philosophi. vii. metaphys. in principio. Accidentia inquit sunt alia a substantia dicuntur entia: eo quia talis est entis. ergo formalis ratio entitatis in accidente est inherere talis entis. i. substantie. et paulo post nihil ipsorum secundum se aptum natum nec possibile separari a substantia. Item. iiii. metaphys. ens dicitur de substantia et accidentibus: sicut sanus de sanitate in animali et urina: sed nihil formaliter de urina sanum dicitur: nisi habitudinem signi ad sanum dictum de animali. ergo nec ens dictum de accidente aliquid dicitur: nisi habitudinem inherentie ad substantiam. Similiter in. vii. c. iij. videtur dicere: quod quemadmodum aliquid minus scibile est scibile equivoce: et medicabile: opus: et vas. ita et ista quantitas et qualitas dicuntur entia. Et sic patet secundum philosophum quod inexistere sit de ratione quidditativa accidentis. Et confirmatur ista ratio quia si inexistencia vel inherencia non esset de ratione et essentia accidentis erit aliud et inerit ipsi accidenti: quia accidens dicitur inherens formaliter illa inherencia vel inexistencia. Querendum est ergo de inherencia qua inheret inherencia accidenti: aut est eadem accidenti vel ipsi inherentie. et si sic patet ratione fuit standum in primo. vel illa inherencia inherentie est alia a suo fundamento et erit processus in infinitum. Patet igitur secundum philosophos quod accidens existere non potest nisi inexistat. Notandum tamen est secundum Scotum in. iij. sen. quod prima ratio impossibilitatis existendi accidentis sine subiecto secundum philosophos est potius ex necessitate ordinis causarum: quam quod subiectum vel inexistencia sit de essentia accidentis: quia secundum philosophum ex subiecto et accidente constituitur ens per accidens. Contradictio etiam est quod in per se ratione absoluti includatur aliquis respectus: quia tunc esset absolutum et non absolutum. Preterea si illa esset prima ratio impossibilitatis: tunc tali impossibili posito: nulla posset servari regula disputationis: maxime quantum ad illa consequentia quorum opposita includuntur in antea. patet enim quod tunc tali impossibili posito statim concludenda sunt contradictoria. et ita in proposito concluditur maxime inconueniens scilicet redargutionis: ad quod duci potest respondens. nunc autem philosophi. iiii. phy. c. de vacuo. querit istam questionem: si esset spatium in quo tamen esset color aut sonus: utrum illud esset vacuum. Et respondet determinate ad alteram partem: quod si esset receptivum corporis esset vacuum. si autem ex primo intellectu eius quod est colorem esse includeret ipsum esse in subiecto: cum subiectum eius non posset esse nisi corpus: ex primo tunc intellectu positi haberetur corpus ibi esse. et ita illa hypothesis posita respondendum esset statim quod spatium esset vacuum et non vacuum. Istud dictum philosophi pro tanto adducitur ut videatur tur philosophum illam contradictionem nolle esse in prima ratione quidditativa accidentis: sicut nec posuit esse in subiecto esse de prima quidditativa ratione albedinis: si tamen est illa impossibilitas apud eum pro necessitate quam ponit in ordine causarum. Hec autem philosophorum opinio est erronea et heretica secundum fidem: quia fides catholica tenet divinam potentiam

non determinari necessario ad istum ordinem quem in causis naturalibus experitur: ut patet in operibus miraculosis. Fides preterea catholica tenet quod quod quid deus agit ad extra agit mere libere et voluntarie. et per primum potest aliter agere quam agit: quia deus agit per intellectum et voluntatem: voluntas autem divina non vult de necessitate alia a se nec tanquam finem: quia sicut potentia dei est primum principium omnium entium: sic divina bonitas est omnium finis, nec vult de necessitate alia a se propter bonitatem suam: quia volentem aliquem finem non est necesse velle illa sine quibus iste finis potest haberi: et habitus conservari, sed sine rebus creatis divina bonitas perfectissime et plenissime habet et habita conservat: creature autem solum sunt manifestatiue condescendentie bonitatis divine, ergo dei voluntatem bonitatem suam non est necesse velle alia propter ipsam: sed libere vult et potest non velle. et per primum potest agere preter ordinem a divina sapientia rebus creatis et causis naturalibus statutum. Item fides catholica tenet quod accidentia panis et vini in sacramento altaris sunt sine subiecto. et per primum patet quod propter opinionem de impossibili existentia accidentis sine subiecto est falsa et heretica.

¶ Quid theologi et fides catholica tenent de possibili existentia accidentis sine subiecto.

Quanta propter opinionem de impossibili existentia accidentis sine subiecto in lumine naturali demonstratiue improbari non possit: ex creditis tamen quibusdam naturaliter cognitis coassumptis: a doctoribus theologis erronea et impossibilis efficaciter esse concluditur: quia certum et manifestum est subiectum non esse de essentia accidentis: ut probatum est. nec primam causam sed secundam esse. et hoc omnes qui veram profitentur philosophiam preceperunt, sed deus potest se solo et immediate facere et conservare quod mediante causa secunda facit et conservat et hoc est creditum, ergo deus potest facere et conservare accidentis sine subiecto, et per primum non est impossibile quod accidens existat sine suo subiecto. Secunda ratio talis est: quia accidens absolutum unde absolutum non requirit terminum nec terminos: quia tunc non esset absolutum: sed requirit subiectum, oportet ergo quod hoc sit propter aliam dependentiam ad ipsum essentialem, sed nulla est dependentia simpliciter necessaria alicuius absoluti ad aliquid quod non est de essentia eius: sed tamen causa extrinseca: nisi ad causam extrinsecam simpliciter primam: scilicet ad deum, subiectum autem non est de essentia accidentis: quia tunc homo albus non esset ens per accidens: quod est contra philosophiam, v. metaphysicorum, c. de ente, et, c. de uno, et, vii, metaphysicorum, c. ult. quia addendo alicui illud quod est de essentia eius: non habetur ens per accidens precipue si illud in se sit ens per se, accidens autem secundum se est ens per se secundum philosophiam, v. metaphysicorum, c. de ente, unde et per se est in genere: nec subiectum est causa extrinseca simpliciter prima: quia deus non est subiectum accidentis, ergo dependentia accidentis absoluti ad subiectum non est simpliciter necessaria, voco simpliciter necessarium cuius oppositum includit predictorum, maior probatur: quia causalitatem cuiuscunque cause extrinsece respectu cuiuscunque causati potest perfecte supplere

prima causa: quia habet in se oēm talem cālitatem eminentius q̄ causa secun-
 da. Si dicat q̄ subiectū est causa materialis respectu accētis: deus aut nō po-
 test supplere vicē cause materialis sicut nec formalis. Dico fm p̄m. viij. me-
 taphy. q̄ accētia nō hnt materiā ex qua h̄ in qua: quā deus pōt supplere. vel
 si habent ex qua illud nō est subiectū: quia subiectū cū accidere facit ens per
 accidens: vt dictū est. p se aut intrinsecū essentie accētis sine materia siue for-
 ma nō cōstituit ens per accidens: quia accidens vt totū quoddā est: ex oībus
 p̄tinentiis ad essentiā eius est. Tercia rō fm theologos est: quia accidentiū
 quedā sunt absoluta: quedā respectiua. vocat aut ad p̄is accidens respectiū
 fm Durandū. in. iij. sen. nō ex respectu ad subiectū vel ad fundamentū in quo
 est: quia sic omne accidēs est respectiū et nullū absolutū. sed vocat respectiū
 id cuius essentia et esse est h̄itudo ad aliud se habere: vt est relatio et quēcūq;
 includūt respectū essentialit̄. Absolutū aut est cuius essentia non est habitudo
 ad aliud nec esse eius est ad aliud se habere: sed est in se quedā natura et non
 solū modus nature vt quātitas et qualitas. Est aut inter hec accētia duplex
 differētia. Prima est q̄ accidens absolutū est quedā natura in se cui cōpetit
 aliquis modus essendi: accidēs aut respectiū solū est modus essendi alteri
 nature. Secūda differētia est: q̄ accidentia absoluta proprie dicuntur esse in
 subiecto: sed respectiua in illa natura in qua imēdiate sunt magis dicūtur esse
 sicut in fundamēto q̄ vt in subiecto. Quo supposito arguit sic: Illud de cui
 intrinseca rōne nō est h̄itudo ad alterū: pōt diuina virtute esse absq; quocūq;
 altero. sed omne accidēs absolutū eo mō quo expositū est: est tale q̄ de eius in-
 trinseca rōne nō est habitudo ad alterū in quo sit tanq̄ in subiecto. ergo omne
 accētis absolutū pōt diuina virtute esse sine quocūq; subiecto. maior p̄: quia
 deus pōt facere quicquid nō implicat p̄dictōem vel repugnantā intellectū
 q̄ idem est. sed q̄ illud q̄ nō includit in rōne sua intrinseca h̄itudine: ad al-
 terū possit esse sine illo altero nō implicat p̄dictōem: vt de se p̄: quia nō est
 repugnantia intellectū vbi aliquid intelligit absq; eo q̄ nō est de sua rōne. q̄
 deus pōt facere quocūq; ens de cuius rōne nō est habitudo ad alterū sine illo
 altero. mino: sicut p̄ ex differētia accētis absoluti et respectiui: q̄a vocamus
 accidens absolutū id cuius essentia nō est respectus nec esse ad aliud se h̄ere.
 et ideo de rōne intrinseca talis accidentis nō est habitudo ad aliud licz cōse-
 quas: et ideo deus pōt facere quocūq; accidens absolutū sine subiecto. Iste
 tres rōnes efficaciter pcludūt de accidente absolutū q̄ possit fieri a deo sine
 quocūq; subiecto. De accidente rō respectiū dicūt cōiter doctōres theo-
 logi: q̄ nullo mō pōt eē sine suo fundamēto. Cuius rō fm Durandū duplex
 est. Prima: omne illud q̄ pōt p se et in se existere est res habens modū et non
 solū modus rei. ex quo enī est: res est. ex quo per se est: modū essendi habz: scz
 q̄ est per se. sed accidens respectiū prout de ipso loquimur est solū modus rei
 et non res h̄ns modū: vt dictū est. ergo nō pōt per se nec in se existere. Secū-
 da rō: omne illud q̄ pōt p se et in se existere si aliq; vniat facit cū eo ppositiōem
 sed respectus vel accidens respectiū nō facit cū suo fundamēto ppositiōem

quia album simile nō est oppositius q̄ album tñ; vt *Themistius* videt dicere in predicamentis, ergo accidens relatiuū nō pōt per se et in se existere. maior probat; quia res p se et in se subsistēs nō est solus mod⁹ rei; vt dictū est; h̄ res h̄is modū, talis autē est res simplr q̄ addita aliū facit oppositiōē; vt dictū est, q̄ accēs respectiū nō pōt p se et in se existere sine suo fundamento. Tercio probatur hoc idem fm *Scoti* in. iij. quia respectus est essentialiter habitudo inē duo extrema, et ideo sicut tollere terminū ad quē est respectus; est tollere vel destruere respectū; ita tollere illud cuius est respect⁹ est tollere respectū et destruere rōnem respectus, nō ergo quia accidens respectiū est accidens ideo requirit subiectū vel fundamentū, sed quia respectus est respectus; ideo requirit cui⁹ sit et ad qd sit etiā in diuinis. Et hoc est qd dicit *Aug.* in li. de trīni. qd omne qd relatiue dicit est aliquid excepta relatiōe. Per hoc p̄ fm *Durandū* in. iij. qd numerus qui est quātitas discreta; et multitudo que est de transcendentibus nō pōt esse sine suo fundamento; quia nō dicit res sed modos rerū vnū enī qd est principiū numeri; et vnū qd est principiū multitudinis transcendentis circa naturā in qua fundant nō dicūt nisi indiuisiōem; que cū sit priuatio nō est accidens separabile, numerus autē et multitudo transcendens nō dicunt nisi diuisiōem circa res quibus pueniūt; diuisiō autē nō est res habēs modū; sed solū modus rei, p̄ qd nec numerus pōt ēē sine rebus numeratis; nec multitudo sine his que multa dicūtur. Simili mō dicendū est de motu; qd nullo mō pōt esse sine eo in quo imēdiate fundat, fundat enim motus localis in mobili mediāte quātitate fm quā habet prius et posterius; que sunt partes in trīsece motus; motus vō alteratiōis fundat in mobili mediāte qualitate habente gradus intensiōis et remissiōis, sed motus localis sup quantitatē nō dicit nisi modū se habendi p̄tine aliter et aliter respectu loci, et motus ad formā nō dicit nisi modū quo mobile habens formā aliquā se habet p̄tine aliter et aliter respectu forme quo ad gradus eius, p̄pter qd lz motus localis possit esse sine substātia mobili; nō pōt tñ esse sine quātitate, et sicut motus alteratiōis pōt esse sine substātia; sed nō sine qualitate in qua imēdiate fundat. P̄t̄z qd oē accēs absolutū pōt sine implicatiōe p̄dictōis existere sine suo p̄prio subiecto, accēs vō respectiū nō pōt esse sine suo fundamento; vtrūq; tñ potest esse sine substātia; vt p̄t̄z de accēsibus absolutis et respectiuis in sacro altaris. Et quibus p̄ solutio ad fundamenta et motiua p̄bōz que tanq̄ falsa sunt neganda; q̄a nec p̄ ordinē cāz nec p̄ inherentiā ad subiectū impedit; qn deus possit facere accēs absolutū et respectiū sine subiecto subali; vt dictū est.

Quod predicta conclusio de virtute sermonis est falsa et erronea in fide.

Et his que dicta sunt de existentia accētis sine subiecto; tñ fm p̄bōz tum fm theologos; p̄ qd p̄p̄rius sensus et l̄alis predictę conclusiōis est; qd qui dixerit cū p̄bis qd accidens nō possit existere nisi inexistat;

pōt cū theologis et fide catholica tenere veritatē sacri eucharistie a xpo instituta; etiā tenēdo panis subaz nō remanere. Iuxta quē sensus cōstat et pspicū est cuilibz catholico p̄dictā cōclusiōez nō solū falsaz s; hereticā: cū faueat phor̄ errori: vt habitū est. Preterea veritas sacri eucharistie eadē est nunc q̄ fuit a prima sui institutiōe, sed fides nunc tenet q̄ substantia panis et vini p̄uertitur in corpus et sanguinem xpi; accitibus panis et vini idem numero per se manentibus, ad qd sequit sine subiecto esse: vt p3 ex determinatiōe ecclesie; extra de sum. trini, et fi. catho. c. firmiter credimus, ergo tenēs cū phis q̄ accis nō pōt existere nisi inexistat: nō pōt sine errore et heresi tenere veritatē sacri eucharistie a xpo instituti. Preterea ante determinatiōem ecclesie de transsubstantiatione sube panis et vini in corpus et sanguinē xpi; sine errore culpabili q̄s poterat opinari accitia manere sacraliter in aliquo subiecto: ex quo p̄ eccliaz nō erat determinatū oppositū; nūc autē stante determinatiōe vltie ecclesie q̄ suba panis et vini nō maneat nec annihilētur s; transsubstantiētur; p̄stat nō posse sine errore defendi; q̄ accitia in sacro inexistāt. Si dicat q̄ p̄dicta cōclusio non debet intelligi de sacro instituto: sed de possibili institui. Hec euasio et cauillatio stare nō pōt p̄ tria. Primo q̄dem: q̄a nos loquimur de p̄positiōe q̄stus ad sensum quē de rigore facit sermonis ex quo trahi nō pōt nec hēri talis intellectus; vt p3 cuilibz p̄siderāti verbū pōt: q̄s in p̄dicta cōclusiōe p̄iungit ad ly accidēs et ad ly qui dixerit et nō ad ly sacm eucharistie: et p̄ p̄is ly sacm fm verā logicā nō pōt ampliari ad supponendū pro illo q̄s est vel pōt eē, et maxime q̄ ly sacm sequitur verbū pōt. Secūdo quia dato et nō p̄cessō tali intellectu cōclusio nō eēt dubitabilis nec disputabilis: q̄a nemo sane mentis dubitat q̄ deus pōt instituere vnū sacm eucharistie cū quo staret q̄ accis iēxisteret: dato q̄ suba panis et vini nō manerēt nec annihilarent, pōt enī deus facere q̄ corpus et sanguis xpi sacraliter eēt sub accitibus panis et vini in aere vel in aliqua alia substantia de nouo creata subiectas; q̄s nihil est dictu. Tercio: quia dato tali intellectu et p̄cessō; adhuc nō pōt q̄s sine errore tenere p̄dictā cōclusiōem q̄a dato q̄ nō sit erroneū tenere: q̄ deus pōt instituere sacm eucharistie in q̄ accis non est sine subiecto, hoc tñ est erroneū q̄ deus pōt instituere aliquod sacm in quo accis nō pōt existere nisi inexistat; vt dicit cōclusio; q̄a oīsum est hoc eē erroneū et fide. Et sic p3 q̄ p̄dicta cōclusio in nullo sensu pōt defendi sine errore. Et si dicatur: vt defensor conclusionis in suo apologetico dicere videt; q̄ ex doctoribus catholicis fuit qui tenuit: vt P̄de. de palude refert in iij. di. xij. q. iij. q̄ sicut qualitas hic remanet nāliter: quia remanet suū imediatū subiectū q̄s est quātitas; s; tollat suū remotū q̄s est suba, et sic ip̄a qualitas nō subsistit s; inheret: sic etiā quātitas, caret q̄dem suo subiecto remoto q̄s est essentia sube; s; h3 suū subiectū p̄p̄iū et p̄pinquū q̄s est eē sube; quo mediāte inest sube; q̄a tale eē possibile est remanere essentia nō remanēte; imo necesse est ip̄m remanere; q̄a fm Tho. essentia panis et cuiuslibz rei create distinguī realiter a suo esse, et p̄ p̄is nō implicat p̄dictā essentia panis non manente manere suū esse: quo manente deus potest subiectare et de facto subiectat

accidentia panis in tali esse, et per panem non est erroneum cum Thoma et cum alijs the-
 ologis tenere accidentia panis et vini in sacro altaris inexistere: ideo et dico
 quod verum est quod beatus Thomas opinatur quod essentia cuiuslibet rei create distinguit reali-
 ter a suo esse; sed non tenet quod esse possit separari et separatim conservari sine essen-
 tia: quia effectus formalis non potest fieri nec esse sine sua causa formali. modo secundum
 Thomam, esse est effectus formalis essentie. Preterea dato quod esse posset fieri et
 conservari sine essentia: adhuc non sequitur secundum Thomam, quod in tali esse accidentia pa-
 nis et vini possint subiectari: quia esse secundum Thomam, est ultima actualitas forme vel
 habentis formam: ut patet in i. pte. q. iij. iiij. v. vi. et fere per totum librum. et per panem de ro-
 ne esse est actuare et a nullo actuari, sicut enim in entibus creatis est dare ul-
 timum subijcibile. sic non potest alterum actuare: ita est debilis ultimus actus sic quod
 actuatur et a nullo formaliter potest actuari: quale est esse actualis existentie. et ideo
 si esse panis non pueratur sed maneat in accidentibus: ut quidam Thomistarum opi-
 nantur: relinquunt quod non maneat ut subiectum accidentium panis: sed ut forma et actu-
 alitas et substantia formalis accidentium panis et vini. et hoc est quod Thomas, dicit
 in. iij. et ubique de tali materia loquitur: quod in sacro altaris concitatur virtute di-
 uina accidentibus illud idem esse quod habebat in substantia. Et sic patet secundum Thomam, quod
 erroneum est dicere accidentia panis inexistere subiective in esse panis: imo econ-
 verso esse panis se habere per modum actus et ut substantia accidentium panis. Se-
 cundo dico quod verum est quod dominus Petrus, de palude in preallegato loco refert illam
 opinionem: sed reputat eam impossibilem et in premissis materia hereticam: quia incertum et im-
 manifestum est tam secundum fidem quam secundum rationem naturalem: quod essentia panis distinguit
 realiter a suo esse: et quod maneat esse panis puerfa essentia panis: imo communis
 opinio doctorum tenet quod sunt idem realiter. Certum autem et manifestum est secundum fi-
 dem quod accidentia panis maneant sine subiecto, ergo erroneum et hereticum
 est tenere et asserere quod accidentia panis sint subiective de facto et de possibili
 secundum Petrum de palude in esse panis. Et licet mihi alijs visum fuerit predictam co-
 clusionem non esse hereticam: sed falsam et erroneam: nunc autem diligentius
 consideranti videtur saluo meliori iudicio de virtute sermonis erronea et he-
 retica: contra veritatem sacramenti eucharistie quam vniuersalis ecclesia te-
 net et credit.

Septima Conclusio Apologetica Joannis
 Petri Dirandulani Concordie Comitis.

Si teneatur communis via de possibilitate supposi-
 rationis respectu cuiuscunque creature: dico quod sine conuer-
 sione substantie panis in corpus christi uel paneitatis
 anihilatione fieri potest: ut in altari sit corpus christi
 secundum veritatem sacramenti: quod sit dictum loquendo
 de possibili: non de sic esse.

Determinatio magistralis.

Multi solennes theologi opinantur q̄ predicta conclusio non solum de
sic esse; sed de possibili sit falsa et in fide erronea. Ad cuius veritatis
inquirendū ostendit primo; q̄ predicta conclusio est multiplex et ambigua in
sensu quē de v̄ verbis facit. Secundo recitabit opinio magistri Johis Parisiensis
(cui defensor predictę conclusionis innitit) de existentia corporis et sanguinis xp̄i
in sacro per nouā assumptionem substantię panis et vini. Tercio ostenditur q̄ pre
dicta opinio est heretica. Ex quibus patebit qd tenendū sit de conclusione predicta.

Quod predicta conclusio habet de virtute ser
monis multiplicem et ambiguū sensum.

Non est dubitandū sed firmiter tenendū; q̄ deo possit facere corpus
xp̄i esse p̄ns in altari sacramentaliter manente substantia panis; imo
multi catholici tractatores sine errore culpabili h̄ tenuerunt; anteq̄
ecclesia determinaret modum existendi corporis et sanguinis xp̄i in sacramē
to a xp̄o instituto. sed quia in predicta conclusione ponitur l̄ fin veritatem sa
cramenti quod potest supponere pro veritate de facto aut de possibili; credo.
q̄ referendo illam determinationem ad veritatem sacramēti de facto; conclusio
sit falsa et heretica. Cuius ratio est; quia veritas sacramenti a xp̄o instituti cōsi
stitit in hoc q̄ verū corpus et sanguis xp̄i sunt sub speciebus panis et vini rea
liter; transsubstantiatis pane et vino. et hec veritas fuit a principio institutionis
sacri; quia quod ecclesia determinat esse tenendū circa sacm̄ eucharistie cre
dendū est h̄ a principio fuisse institutū. si aut veritas sacri referat ad verita
tem possibilem; vt defensor predictę conclusionis fateri videt in suo apologetico;
credo q̄ conclusio sit vera et catholica; vt subtiliter deducitur et defendit a ma
gistro Johis Parisiensis; quem defensor predictę conclusionis in hac secta mate
ria. et hoc est quod sub alijs verbis a magnis doctoribus dicit; quia predicta
conclusio aut intelligit de veritate sacri vnivoce quā nūc ecclesia tenet; et sic cō
clusio est falsa et heretica et p̄dictiōem implicans. aut intelligit de veritate sa
cramenti equivoce et alterius rōnis; et sic conclusio in hoc sensu est vera et ca
tholica. Patet igitur q̄ predicta conclusio est multiplex et ambigua.

Opinio magistri Jo. Parisiensis de existentia corporis et sanguinis
xp̄i in sacro altaris p̄ assumptionem substantię panis et vini.

Quia magister Johes Parisiensis predictā conclusionem nō solum de possibili
sed de sic esse defendit; vt error p̄dictę opinionis magis appareat; re
citandus est modus ponendi cū motibus p̄dicti erroris. Modus igit
ponendi talis est; Xps inq̄ mediāte corpore humano vt noiat ptem nō totum
assumit in vnitatem suppositi naturā panis p̄rolatis verbis cōsecrationis; sicut
S. ij.

a principio persona filij assumpsit humanitatem, et ratione huius assumptionis natura panis assumpti cum sit corpus vel corporea est vere corpus christi, et ulterius verum corpus christi sumptum de virgine mediante quo assumitur natura panis potest dici panis; et econverso panis potest dici corpus christi propter cōicationem idiomatum inter assumens et assumptum, sic ergo in hoc sacramento est realiter corpus christi duplex quo ad naturam; licet sit unum tantum quo ad suppositum, quo ad naturam enim est ibi unum assumptum tantum quod est substantia panis; que ratione assumptionis est corpus christi, et istud est realiter in sacramento; aliud fuit a principio assumptum et est medium assumendi alteri; scilicet corpus assumptum de virgine, sed istud non est in sacramento nisi propter cōicationem idiomatum; quibus verum est dicere quod panis est illud corpus et illud corpus est panis. Pōnit ergo hec opinio duo in generali. Primum est quod suppositum filij de nouo assumat naturam panis, quam assumptionem dicunt fieri mediante corpore christi parte et non immediate nec mediante totali humanitate. Cuius rationem assignat; quia si sub panis immediate assumeret a supposito filij; verum esset dicere quod filius dei est panis; sicut verum est dicere filius dei est homo; quia immediate naturam hominis assumpsit, ita rursus si substantia panis assumeretur a persona filij mediante totali humanitate idem sequeretur; sicut cum ad suppositum Sortis trahitur albedo mediante totali superficie; verum est dicere quod Sortes est albus. Hoc autem non intendunt isti dicere; imo dicunt quod per talem assumptionem non est verum dicere quod filius dei sit panis; vel quod iste homo demonstrato christo sit panis. pro eo quod in epistola de corpore christi reputatur erroneum dicere verbum impanati; sicut verbum incarnatum, et propter hoc dicunt assumptionem substantie panis fieri mediante corpore parte; ex qua assumptione non sequitur predicta predicatio sicut in ethiope; quia ad suppositum ethiopis trahitur albedo; non immediate nec mediante tota superficie; sed solum mediante parte superficie que est in dente; ideo non dicitur ethiops albus sed solum dens eius. Secundum quod ponit ista opinio est; quod in hoc sacro remanet substantia panis non mutata quo ad naturam sed mutata quo ad suppositum; quia per assumptionem tracta est ad suppositum diuinum; et mediante hac substantia panis est in eodem sacro corpus christi humanum quod dicitur preteritum; et est ibi solum propter cōicationem idiomatum; quia unum ibi predicatur de alio et econverso. Hanc autem opinionem de sic esse apparet fuisse approbatam in concilio Romano per Nicolaum papam et. Cxxiij. episcopos ex confessione Berengarii ibidem facta et a concilio approbata, cuius verba recitantur de conse. di. ij. c. ego Berengarius profiteor panem et vinum que in altari ponuntur; et per consecrationem non solum sacramentum sed etiam verum corpus et sanguinem domini nostri ihesu christi esse; et sensibili non solum sacramento sed in veritate manibus sacerdotum tractari frangi et dentibus fidelium atteri. Que verba non videntur de plano posse verificari; sicut plane accipi debent verba confessionis sic solenniter approbata; nisi per modum predictum; scilicet per assumptionem nature panis a corpore christi parte, sic enim potest dici quod corpus christi non solum specie exteriori; sed in sua veritate sensualiter tractatur et frangitur

ratione panicitatis assumpte que de corpore predicat: et tunc corpus christi humanum in se et in natura sua manet integrum: sicut in passione verum erat quod deus moriebatur et vivebat secundum diversas naturas. et ita dicit magister sententiarum quosdam dixisse: et haberi ex confessione Berengarii li. iij. di. vij. dicens sic: Alii tradunt corpus christi essentialiter frangi et dividi et tamen integrum et incorruptibile existere: quod se colligere asserunt ex confessione Berengarii superius posita. Ostensis tamen et Sanfredus et Bernardus super decretalibus. firmiter credimus. et cum Marte. notant tres opiniones circa existendi modum corporis christi in altari. quarum una ponit quod panis sit corpus christi: de consuetudine. di. ij. panis. et quia corpus. Alia ponit panem non remanere sed conuerteri et sola accidentia remanere: que videtur approbari per. c. firmiter credimus. Tercia ponit substantiam panis remanere et esse cum corpore christi: de consuetudine. di. ij. ego Berengarius. et quelibet istarum ponit verum corpus christi esse in altari: ut idem dicit Bartholomeus: de pse. di. ij. in sacro. ecce quod panis substantia remanere dicitur esse opinionem: nec reprobata dicunt: imo potius referunt ad confessionem Berengarii que fuit per concilium approbata. Ista etiam opinio videtur esse intelligibilior quam alia consuetudine et visitata: que ponit corpus christi in altari per conuersionem substantie panis in ipsum: quod videtur esse mirabile et vir ab hominibus capi potest quomodo aliquid sit in altari per illud quod in altari non est: imo per id quod iam omnino non est: sed per substantiam panis que in sua conversione esse desinit. facile adest capi potest qualiter corpus christi sit in altari per assumptionem panicitatis: quia cum panis sit corpus christi et corpus christi sit panis: sicut deus homo et homo deus. ubi est unum et reliquum in precepto sumptum propter conuersionem idiomatum. Et sic patet quod hec opinio non solum ponit possibilitatem assumptionis panicitatis: sed de facto ponit quod substantia panis et vini sunt in sacro per assumptionem et non per conuersionem: ut fides catholica tenet. Huic autem opinioni innititur defensor predictae conclusionis: quod probatur per hoc quod in suo apologetico nititur et conatur soluere argumenta que sunt contra predictam opinionem in quantum concludit contra sic esse: quod est signum efficacissimum ad concludendum predictam defensionem sentire cum magistro Johanne Parisiensi. quod corpus et sanguis christi non sunt in sacramento per conuersiones substantie panis et vini: sed per nouam assumptionem.

Confutatio opinionis Johannis Parisiensis
cum solutione ad rationes ipsius.

Claris determinatio ecclesie est de sum. trini. et fi. ca. c. firmiter credimus. et de cele. missar. c. cum Marte. sufficiat ad ostendendum opinionem magistri Joannis Parisiensis esse hereticam: rationibus tamen efficaciter probandum est esse falsam et impossibilem. Primo quidem in hoc quod ponit de assumptione sub panis et vini: quia ridiculum est quod omni die assumatur una natura: imo multe a supposito divino: et omni die deponantur. hoc autem esset si substantia panis in hoc sacramento de nouo assumeretur.

g. liij.

quia quot fiunt consecrationes tot substantie de nouo assumerentur et tot deponerentur; cum desinant esse per usum sacri. Quod si dicatur quod natura immediate assumpta nunquam deponitur; sed bene deponitur que est assumpta mediante alio; ut patet de fame siti et calore et frigore; carne fluente et refluyente; que de nouo fuerunt in christo mediante humanitate, non valet; quia aliud est de proprietatibus naturam presequentibus que insunt vicissim mediante natura; quia tales non dicuntur de nouo assumi et si de nouo insunt; quia de natura sua non habent esse in se sed in alio quod secundum naturam suam est talium proprietatum susceptibile; siue maneat in se siue sumatur ab alio, et aliud est de natura que nata est esse in se nec potest esse in alio nisi per miraculosam assumptionem, de tali enim eque inconueniens est quod immediate de nouo assumatur vel mediante alio. Secundo; quia non solum videtur inconueniens et ridiculum quod aliqua natura de nouo assumatur et statim deponatur; ut predicta ratio ostendit, sed videtur impossibile quod talis assumptio fiat mediante aliquo creato; sicut ponit predicta opinio; quia illud medium vel se habet in ratione efficientis talem assumptionem vel in ratione terminantis, sed nihil creatum potest se habere ad assumptionem aliquo istorum modorum secundum veritatem. Quod enim nihil creatum possit esse causa efficiens talis assumptionis; pater, quia talis assumptio fit per hoc quod res amittit suum proprium et naturalem modum essendi et accipit nouum et quasi oppositum, sed quod res aliqua manens in se et in sua natura amittat suum naturalem modum essendi et alienum induat non videtur posse facere nisi actor nature; qui sicut solus naturas rerum instituit; sic solus eas mutare potest, et per idem videtur quod nihil creatum possit terminare talem assumptionem; quia non potest tribui alicui nature quod est super naturam et super totum cursum nature, hoc autem est substantificare aliam naturam que nata est in se subsistere. Tercio; quia ponendo talem assumptionem paneitatis incidunt in id quod vitare intendunt, dicunt enim paneitatem assumere mediante corpore parte et non mediante humanitate; ne cogantur dicere quod per talem assumptionem verificetur; quod deus sit panis vel impanatus; sicut dicimus verbum caro factum est incarnatum. Istud autem non euadit; quia si aliqua forma accidentalis eque perfecte omni modo perfectio possit esse in toto mediante parte; sicut mediante toto; eque verificaretur de toto quod inesset mediante parte; sicut quod inesset ei immediate, ex neutra enim parte est denominatio secundum quid; sed simpliciter, propter hoc enim solum dicitur ethiops albus non simpliciter sed secundum dentem; quia albedo non ita perfecte inest ethiopi ratione talis partis; sicut si inesset ei ratione totius. Cum igitur eque perfecte ponatur substantia panis assumi mediante corpore parte; sicut si assumere immediate vel mediante tali humanitate, patet quod eque vere potest dici deus panis vel iste homo panis; sicut diceretur si esset facta assumptio substantie panis immediate vel mediante totali humanitate. Secundo hec opinio est falsa et impossibilis in hoc quod ponit; quod per talem assumptionem corpus christi sumptum de virgine sit in hoc sacramento per consecrationem idiomaticam; non per veram existentiam siue nature quia relatiuum semper refertur idem numero quod precessit, sed per instituentis hoc

sacramentum dicitur hec verba *Luce. xij.* Hoc est corpus meum quod pro vobis
 tradetur. et hic est calix in meo sanguine qui pro vobis effundetur. ergo illud
 idem corpus numero quod postea fuit traditum ad crucifigendum: fuit prius
 traditum apostolis in sacramento ad edendum. sed corpus quod fuit traditum ad
 crucifigendum non fuit de natura panis: sed fuit corpus patiens ad naturam huma-
 nitatis. ergo corpus traditum apostolis in sacramento altaris fuit vere de natura huma-
 nitatis. et pari ratione in sacro non est corpus christi patiens ad humanitatem. et per
 prius non est ibi solus per consecrationem idiomatum ex assumptione panicitatis: ut
 predicta opinio dicit. Quod si quis dicat: quod relatiuum refert idem secundum suppositum
 non idem secundum naturam. et sic potest vere dici demonstrato pane assumpto: hoc
 est corpus meum quod pro vobis tradetur: quia idem suppositum est habens
 panicitatem assumptam et corporeitatem postea traditam. et sic idem suppositum
 fuit primo demonstratum et deinde traditum: licet secundum aliam et aliam naturam.
 Hec inquam euasio non valet: quia cum dicitur hoc est corpus meum: corpus non
 potest ibi teneri pro supposito habente corporeitatem: sed potius pro natura
 humana. ut notat pronomen possessiuum quod ei addit cum dicitur: corpus meum
 hoc est corpus quod habeo. ergo eadem natura prius ostenditur et postea refertur
 et non ipsa idem suppositum. cum igitur refertur natura corporis humani que tradita fuit
 ad crucifigendum: patet quod eadem secundum se prius in sacro fuit data discipulis ad eden-
 dum. Confirmatur ista ratio: quia aliud est dicere corpus quod est christus. hoc enim est ge-
 nus ad aeternum et dicit totum suppositum christi: et aliud corpus christi quod dicit partem huma-
 nitatis. licet autem corpus utroque modo sumptum sit in altari tamen differenter: quia cor-
 pus quod est suppositum est ibi secundo tamen ex naturali concomitantia: sed corpus quod
 est pars est ibi virtute sacramenti et ex vi verborum directe. quod patet ex for-
 ma consecrationis ipsius corporis qua dicitur: hoc est corpus meum: quod non
 potest intelligi de corpore quod est genus: sed solum de corpore quod est pars: quia
 genus non predicat possessiue de suo inferiori sicut pars de toto. bene enim dico
 humanitas mea et manus mea: non autem animal meum nec homo meus de
 meipso. Hoc idem apparet in consecratione sanguinis qua dicitur: hic est calix san-
 guinis mei. sanguis autem non est equiuocum ad genus et ad partem sicut corpus:
 sed tamen sumitur pro parte. Dato igitur quod corpus quod est christus per assumptionem esset ex
 vi sacramenti in altari: non tamen corpus christi quod est pars: nisi tamen ex natu-
 rali concomitantia: quia per assumptionem non fieret unio in naturis: sed tamen
 in persona. unde per illam assumptionem fieret quod panis esset corpus quod est
 christus: non autem corpus christi: quod est contra veritatem forme consecrationis
 Tercio predicta opinio non potest saluare quod corpus christi sit in altari nec rea-
 liter nec secundum consecrationem idiomatum. non realiter: quia assumptio duarum natu-
 rarum ab uno supposito non sufficit ad hoc quod ubi est una natura ibi sit et alia: quia
 si suppositum filij a principio assumpsisset humanitatem petri in Roma et pauli in
 Iudea: non propter hoc ubi esset petrus ibi esset paulus et e converso: nisi quo-
 ad suppositum quod de utroque predicatur et de quo utriusque predicatur cretine. sicut
 dato quod suppositum filij assumpsisset humanitatem et panicitatem: non oportet quod
 g. iij

vbi est natura panis ibi sit natura humanitatis. Nec rōne suppositi possz dici
 qd vbi est panis ibi sit corpus xpi pp cōicatiōez idiomatū; quia fm hanc opi-
 nionem nomen suppositi nō respicit predicatiōem panis assumpti nec corpis
 partis. Nō enim est verū dicere fm predictā opinionē; qd filius dei sit panis
 vel corpus qd est pars. ergo rōne cōis suppositi nō pōt vñ de altero p̄dicari
 vt sic dicat vñ esse alterū; vel vñ esse vbi est alterū. Propter qd predicta
 opinio nō solū de sic eē; sed de possibili a magnis doctoribus reputat falsa &
 impossibilis; & maxime stante forma p̄secratiōis a xpo instituta. nam data illa
 positiōe; forma p̄secratiōis esset falsa; quia contentū sub sp̄ibus q̄uis eēt cor-
 pus qd est xps; vt dicitū est; nō tñ nōio corpus xpi. si enim ly hoc demōstra-
 ret substantiā & naturā panis; tūc locutio penitus est falsa. sicut hec; diuinitas
 est hūanitas; vel aīa xpi est corpus xpi; quia natura nō predicat de natura in
 abstracto q̄tumcūq; habeant idem suppositū. Si autē demōstret verū corpus
 xpi qd est pars hūanitatis; tūc virtute taliū verboz nec suppositū xpi nec na-
 tura panis est directe in sacro. & vltra hoc positiō illa nō pōt hoc ponere cu-
 dicat ly hoc demonstrare nō aliquā naturā sed suppositū trīp̄cis nature; scz
 diuinitatis hūanitatis & paneitatis. Tñ fm illā opiniōem vel forma p̄secrati-
 onis falsa est; vel si vera est; nec suppositū filij nec natura panis est ex directa
 vi verboz in sacro eucharistie; sed sola natura corp̄itatis partis hūanitatis
 xpi cuius oppositū ponit ista opinio. & ita videtur implicare contradictiōem
 dum ex vna parte verificat formā p̄secratiōis; & ex alia falsificat eā. Ex qbus
 pz qd opinio magi Jobis Parisien q̄tum ad modū ponendi est falsa & here-
 tica. nec illud qd inducit de p̄fessioe Berengarij facit pro opinione; nā sicut
 dicit glo. ibidem nisi sane intelligas verba Berengarij in maiorē incidēs he-
 resim q̄ ipse habuit; nisi oīa referas ad sp̄es ip̄as; que franguntur & dentibus
 atterunt. Nā de corpe xpi partes nō facimus; sed sub illis sp̄ibus fractis & at-
 tritis totū & integrū corpus xpi manducat & sumit. Hoc idem sentire videtur
 magi sen. vbi supra; qd postea inducit de glosatoribus; Sanfredo. Hostiensis.
 & Bartholomeo sup decre. firmiter credimus & cū marte. Dicendū fm Du-
 randū in. iij. q. l3 dñi canoniste recitent tres opiniones; nullā tñ approbat vt
 verā nisi illā; qd corpus xpi est in altari p̄ transubstantiatiōez panis & vini. et
 si expresse nō dicat aliquā erroneā; nō pp hoc nō est erronea. non enim sciue-
 rūt oēs passus sacre scripture a qbus discordat opinio sup̄ap̄posita; sicut oī-
 sum est prius. Ad illud quod adducit qd predicta opinio de assumptōe panei-
 tatis est intelligibilis; dico qd in his q̄ sunt fidei non semp est eligendū id qd
 est intelligibilis; nec id ad qd sequuntur pauciores difficultates. sic enīz pone-
 remus in diuinis vñ solū suppositū absolutū qd est intelligibilis; & ad quod
 nulla difficultas sequit humanā rōnem. sed est ponendū magis id qd est con-
 sonū dictis sctōz & traditioni ecclesiasticē; licz plures difficultates occurrant
 Oportet enim intellectū nr̄m captiuare in obsequiū xpi iuxta s̄miam Apostoli
 Unde licet illa assumptio quā ponit predicta opinio magis saluaret fm Pe-
 trū de palude apparentiā ad sensum; tñ p̄uersio magis saluat apparentiā ad

Intellectu: id est verba euangelij: que melius est saluare: que non possunt me-
tiri sicut sensus possunt decipi. Patet igitur quod licet deus posset panem et vinum
assumere sicut potest querere: posset enim verba instituere ad quorum prolationem
sequeret assumptio: sicut nunc ad horum prolationem sequitur peruersio. de facto tamen
non dedit talem virtutem istis verbis: nec posset saluari sensus verborum moder-
nus: si fieret assumptio non peruersio. Ex quibus omnibus patet quid tenendum sit de
predicta conclusione: quia in uno sensu est vera et catholica: in altero vero sensu
non solum est erronea sed heretica.

Octava Conclusio Apologetica Joannis
Pici Mirandulani Concordie Comitis.

Illa uerba: hoc est corpus meum: que in consecra-
tione dicuntur: materialiter tenentur et non significative.

Determinatio magistralis.

Non parua difficultatem apud canonicos inducunt pronomen demon-
stratiuum et possessiuum in forma consecrationis posita. Nam si demonstraret
per pronomen hoc substantia panis: forma consecrationis esset falsa: quia
panis non est corpus christi. Si vero demonstret corpus christi: tunc ante totius forme
prolationem fieret transsubstantiatio: quod est falsum. propter quod glossator de
creti de consecra. di. ij. c. timorem. volens predictam difficultatem euadere: dicit.
quod pronomen demonstratiuum in predictis formis verborum nihil demonstrat: quia
materialiter ponitur et non significative. Et si arguatur: qualiter per dictionem
nihil significantes fiat transsubstantiatio. Item dominus utebatur significative voce
illa: et nos utimur materialiter. ergo non facimus ea que ipse fecit. Respondet glo-
sator: oportet hic quod magister operetur fides quam ratio discedit. Tamen dicit quod ea vis data
est ipsis verbis: quod ad eorum prolationem fit transsubstantiatio. Item ideo sacer-
dos ea non profert significative: quia non posset ea vere proferre. mentiretur
enim si diceret: hoc est corpus meum. Hec sunt verba glossatoris: quibus inuitum
defensor predictae conclusionis: ut patet per superius dictam conclusionem. In quibus quidem
verbis sunt plures errores periculosi in fide. Primus igitur error est in hoc quod
dicit quod pronomen demonstratiuum in forma consecrationis positum nihil demonstrat
quia certum et manifestum est quod forma consecrationis qua christus consecrauit et minister
euangelicus consecrat sunt unius et eiusdem rationis: sed pronomen demonstratiuum
in forma consecrationis qua christus consecrabat aliquid demonstrabat. ergo in for-
ma consecrationis qua minister christi utitur illud idem demonstrat. Si dicatur quod quoniam christus
illa verba dixit non transsubstantiauit panem in corpus suum: quod probatur ex ver-
bis illius canonis: quia ibi premitur benedixit. ubi dicitur quod per illam benedictionem
precedentem consecrauit: non per ista verba: hoc est corpus meum. cui concordat
Innocentius de officio missae. parte. iij. c. vi. et. xiiij. Hec euasio non euacuat difficultatem
sed in maiorem incidit errorem: quia christus autem consecrauit sine verbis: quod non est

probabile nec consonū sacre scripture: quia euangeliste dicūt: q̄ accipiens pa-
 nem benedixit: hoc est benedictione sua consecrauit. oīs aut benedictio sit ali-
 quibus verbis: sicut ipm nomen sonat. ergo xps consecit eū verbis. Et tunc
 queritur: aut cū istis: aut cū alijs. non cū alijs a predictis: quia nō est p̄babile
 fm̄ Scotū q̄ alia forma vtatur actor et ministri quibus cōmittit formā. si eis-
 dem remanet difficultas de significatiōe et demōstratione pronominis: q̄d et
 si demonstrabat in forma xpi et in forma qua vtitur minister demonstrat. Si
 non demonstrabat: sequitur q̄ xps p̄secrando et dicēdo: hoc est corpus meū
 mentiebatur: quod est hereticū. Præterea si xps esset vltor posset proferre
 ista verba et p̄ficere: et remanet eadem difficultas an p̄nomen demonstratiuū
 aliquid demonstrat vel nō. si nō: sequitur incōueniens deductū. si sic: habetur
 propositū. Dicendū est ergo q̄ illud idem q̄d pronomen demonstrat in for-
 ma qua xps institutor sacri et primus p̄secrator p̄secrauit: demōstrat in forma
 qua minister euangelicus p̄secrat. Secundus error est in hoc q̄ dicit q̄ p̄e-
 dicta verba tenentur materialiter et nō significantiue: quia forma qua xps con-
 secrauit tenebat significantiue. ergo et forma qua minister cōsecrat tenet signi-
 ficatiue. dato q̄ pat̄ dicūt a sacerdote et vt verba dñi recitata materialiter
 teneantur: quia p̄latio et recitatio nō auferūt a verbis p̄nariā significatiōem
 et personalem suppositiōem: vt p̄ de ista. Plato dicit q̄ Sortes est aīal. dato
 q̄ istud dictū supponat materialiter prout refert ad dicentem et ad dictū: q̄d
 non pōt esse nisi vox: referendo tñ oīones p̄latā et dictā ad eius p̄nariā
 impositiōem supponit personaliter et significantiue. als si quis diceret Sortem
 esse animal nō diceret verū: q̄d est cōtra oēs logicos antiquos et modernos.
 Præterea nō est rōni consonū vt arguit Alexander de Alis: q̄ verba quibus
 p̄scribit forma huius sacramenti materialiter tñ teneantur: sicut nec in alijs
 sacris. nec videt̄ probabile q̄ verbis materialiter tñ tentis p̄tulerit dñs vir-
 tutem transubstantiādi: s̄ potius verbis que tenent significantiue. Præterea
 si verba predicta materialit̄ tñ et non significantiue tenerent: sequit̄ fm̄ Tho.
 q̄ predicta verba nō applicarent̄ ad materiā corporalem p̄ntem: sed ad mate-
 riā p̄teritā xpo cenanti cū aplis p̄ntem. et ita nō p̄ficere sacm̄: q̄d est he-
 reticū. Dicit enīm Auḡ. accedit verbū ad elementū et fit sacm̄. Item verba
 sacralia efficiūt q̄d significant fm̄ magm̄ in. iij. sen. di. i. et hētur ab Auḡ. sup̄
 Jo. sed predicta forma p̄secratiōis panis et vini sunt verba sacralia. ergo effi-
 ciunt q̄d significant. sed nō efficerēt q̄d significant si materialiter tñ et nō signi-
 ficatiue tenerent. ergo idem q̄d prius. Præterea si minister gerens xpi perso-
 nam proferret tñ illa verba: hoc est corpus meū: cū intente faciendi q̄d xps
 fecit: vere p̄ficere fm̄ doctores: quia in illis verbis et solis illis consistit suba-
 forme p̄secratiōis panis. sed illo dato verba tenerent significantiue cū nihil p̄e-
 cederet per quod verba designarent̄ teneri materialiter. ergo qualitercūq̄
 proferant̄ tenent significantiue. Si dicatur q̄ per ista verba p̄cise: hoc est cor-
 pus meū: nō expressis precedentibus: sc̄z qui p̄die q̄d pateret̄ et. non posset
 fieri consecratio: quia verba sacralia debent significare fm̄ istos id q̄d p̄ntet̄

in sacro, sed ista verba; hoc est enim corpus meū; sine alijs verbis precedentibus prolati nō significāt corpus xpī realiter p̄tineri sub speciebus panis; sed potius significāt corpus sacerdotis proferentis p̄tineri sub eis, ergo. Et p̄firmat: quia si ego dicerem Paulus dicit; hec est doctrina mea: nō significo q̄ hec esset doctrina mea s̄ doctrina Pauli; rōne eius q̄ p̄mittit, sed si nullo p̄missio dicā; hec est doctrina mea: significo doctrinā esse meā et nō alterius. Ita et in proposito si p̄mittant illa verba canonis: Qui pridie q̄ pateretur vsq; ibi; dicens accipite et manducate hoc est enim corpus meū, significat corpus xpī ibi p̄tineri et nō corp⁹ ministri; p̄ quāto talia verba tenent materialit̄ et recitativē, si autem eis nō p̄missis dicat sacerdos; hoc est corpus meū; significatur corpus ministri ibi esse: non autem xpī; quia sic tenent significativē et p̄sonaliter, talia autē verba nō p̄nt esse verba p̄secratiōis, ergo requirit q̄ precedentia verba dicant ad hoc q̄ propositio sit vera, et propter hoc dicit glossator decreti; q̄ predicta verba teneant materialit̄. Ad hoc r̄spondetur s̄m Durandū in quarto; q̄ sufficit q̄ verba p̄secratiōis significant corpus xpī ibi esse ex institutiōe xpī ordinantis et intentiōe ministri proferentis; q̄uis precedentia verba talem sensum nō innuāt. Qd p̄z; quia si oporteret q̄ ex forma verborū insinuarēt corpus xpī esse ibi; nō solū nō fieret p̄secratio p̄ verba hoc est corpus meū; alijs nō p̄missis; sed etiā p̄ eandē rōnez nō fieret eis p̄missio; q̄a precedentia verba recitant v̄t dicta a xpō; scz q̄ accipiens panes benedixit et fregit et dedit discipulis suis dicens; hoc est corpus meū, p̄stat autē q̄ per hāc seriem verborū nō significat q̄ corpus xpī sit sub speciebus panis quem sacerdos tenet vel corā se habet; sed solū sub speciebus panis quem xp̄s accepit et benedixit, ergo per hec verba non esset corpus xpī sub speciebus panis p̄stitūbus sacerdoti; qd est falsum et hereticū, sufficit ergo q̄ verba p̄secratiōis significant id qd p̄tinet in isto sacro; nō ex serie verborū precedentū; sed ex institutione xpī et intentione ministri gerentis personā xpī. Et ex hoc p̄z q̄ predicta verba qū proferunt a sacerdote nō tū materialiter; sed etiā significativē accipiunt. Nec obstat q̄ sacerdos ea recitativē p̄fert quasi a xpō dicta; quia s̄m Thomā propter infinitā virtutem xpī sicut ex cōtactu carnis sue mundissime vis regeneratiua pervenit nō solū ad illas aquas que xp̄m tetigerunt; sed ad oēs ubiq; terrarū per oīa futura secula; ita etiā ex prolatiōe ipsius xpī hec verba virtutem p̄secratiuā sunt p̄secuta a quocūq; sacerdote dicant; ac si xp̄s ea p̄ntialiter et p̄sonaliter proferret, et hinc est q̄ hec oīo; hoc est corpus meū; s̄m theologos est significatiua simul; et opatiua, significatiua quidez ex p̄ima sui impositione; opatiua s̄o ex forme sacramentalis institutiōe. Xp̄s enī in institutione forme huius sacramenti p̄tulit virtutem verbo predicto, rōne ergo qua est significatiua pronomen hoc demonstrat aliquid; rōne qua est opatiua insinuat aliud in aliud p̄vertendū. Qd qualiter sit declarat subtiliter beatus Thomas, in. iiii. sen. di. viij. sic dicens; Ea que sunt in voce proportionantur his que sunt in aīa, conceptio autē aīe duobus modis se habet. Uno modo v̄t rep̄satio rei tū; sicut est in oībus cognitiōibus acceptis a reb⁹, et tūc veritas

conceptionis presupponit entitatem rei sicut propria mensura; ut dicitur in de-
 cimo metaphy. et per modum huiusmodi conceptionum se habent locutiones que causa signi-
 ficatiois tamen proferuntur. Alio modo perceptio anime non est repetitiva rei; sed magis
 presignativa; sicut exemplar factuum; sicut patet in scientia practica que est causa rei. et
 veritas huius perceptionis non presupponit entitatem rei; sed precedit ipsam na-
 turaliter quasi causa et simul sunt tempore; et ad hunc modum se habent verba premissa; quia
 sunt significativa et factiva eius quod significatur. Vnde veritas et significatio huius
 locutionis precedit naturaliter entitatem rei quam significat; et non presuppo-
 nit ipsam quous sit simul cum ipsa tempore; sicut causa propria cum proprio effectu. sed
 quia significatio et veritas locutionis que simul tempore est cum transsubstanti-
 atione surgit ex significationibus partium successive prolatarum; ideo oportet
 quod dictio ultimo prolata compleat significationem locutionis; sicut differentia spe-
 cifica; et simul cum significatione sit entitas rei. et per omnes significationes primarum partium
 procedunt transsubstantiationes. que quidem non successive sunt; sed in instanti ultimo
 per significationem locutionis iam perfectam. sic ergo hoc pronomen hoc neque de-
 monstrat terminum ad quem transsubstantiationis determinate; quia iam signi-
 ficatio locutionis presupponeret entitatem rei significate et non esset causa eius
 Neque item demonstrat terminum a quo determinate; quia eius significatio impe-
 diret veritatem significationis totius locutionis; cum terminus a quo non remaneat
 in ultimo instanti locutionis. Relinquit ergo quod pronomen demonstrativum de-
 monstrat hoc quod est commune utriusque termino indeterminate. unde sensus est; hoc con-
 tentum sub his speciebus est corpus meum. et hec est causa quare cum pronomine
 non ponitur aliquod nomen; ne demonstratio ad aliquam speciem substantie determi-
 netur. sicut enim in locutione que significat tamen alterationem per se subiectum est subie-
 ctum commune alterationis; ut cum dicitur hoc sit album. ita oportet quod in locutione que facit
 transsubstantiationem subiectum sit hoc quod est commune transsubstantiatione. Ex quo
 patet quod hoc in predicta propositione habet suppositum non simplicem nec de-
 terminatum sed confusum tamen; et hoc ex virtute sermonis; tamen ex institutione christi ac-
 commodantis hanc locutionem practica et factiva ex suo beneplacito ad tales sup-
 positum et significationem; et subiectum eius ad predictam demonstrationem unum
 confusum commune ad terminum a quo et ad terminum ad quem sine actuali expressione
 vel demonstratione alicuius illorum per modum copulativum vel disiunctivum; aut per
 modum propositionis de disiuncto aut copulato subiecto. sed uterque terminus
 ibidem demonstrat in quodam communi confuso et potentialiter; sicut singulare in suo ultimo
 vel communi vel superiori. Et si queratur si hoc in predicta propositione demonstrat suum
 significatum sub certo tempore? Dico quod non; quia pronomen non habet significare nec
 supponere cum tempore. et de hoc Petrus de palude exponens sententiam beati Thomas in iii. sic
 dicit; Quidam inquit dicunt quod hoc pronomen hoc in predicta locutione facit demon-
 strationem ad sensum et intellectum simul; sic intelligendo quod demonstrat aliquid
 quod est obiectum intellectus et aliquid quod est obiectum sensus. primum in recto; secun-
 dum in obliquo; ut sit sensus. hoc; id est aliquid preteritum sub hac specie sensibili
 non restringendo existentiam sub hac specie sensibili ad aliquam temporis differentiam

determinatā, significatio enim nominis siue substantiui siue adiectiui nō restrin-
 git ad aliquā differentiā tps, vñ fm Donatū tps nō est de accidentib⁹ nois
 ⁊ quia suppositio nois fundat sup eius significatiōe: ita qd nihil supponit nisi
 in quo saluat significatū eius, ideo per hunc terminū subalem vel substantiū
 pōt supponi substantia que est vel que fuit vel que erit. Cū ergo fm Donatū
 ideo dicat pronomē: quia ponit pro noie: demonstratū per hoc pronomē
 hoc: pōt intelligi aliqd pñs vel de propinquo futurū sub hac specie: fm enim
 Donatū pronomini nō accidit tps. Nec pōt dici qd restringat p verbū pñtis
 tps ad supponendū p aliquo qd est pñs sub illa specie: cū verbū futuri tps
 restringere nō possit terminū ad supponendū tm pro re futura. Cui⁹ ratio est
 quia qñis res significata per verbū sit imēdiate vnita rel significata p suppo-
 sitū: tm significat per modū distantis, id aut qd est significatū p modū distātis
 nō restringit id qd est significatū per modū distantis, cū enim dicat iste homo
 est albus: iste terminus hō nō restringit ad supponendū pro albis tm: sicut cū
 dicat homo albus, cū q sacerdos in persona xpī proferat hanc propositionem
 hoc est corpus meū, sensus est: qd aliqd sub hac specie pñs vel de propinquo
 futurū est corpus meū, ⁊ hoc est simpliciter verum: quia qñis hec disiunctiua
 rōne huius partis aliqd pñs sub hac specie nō sit vera nisi fm vsum loquēdi:
 quo aliqd statim puerendū in rem illā dicat res illa: vt aqua statim puerēda
 in aerem dicat aer: ⁊ humor statim cōuertendus in carnem dicat caro, tm rōne
 alterius partis disiunctiua ex vi locutionis vera est, orationi enim assistit vir-
 tus opans in fine propositiōis rem significatā per eam, disiunctiua aut est vera
 si altera pars est vera, ⁊ indiffinita vel pticularis siliter est vera: cuiusq sup-
 posito p subiectū pueniat predicatū. Sed hec dicta de demonstratiōe qñtum
 ad intellectū indiuidui vagi vident bene saluare qd non sit falsitas si addatur
 qd simpliciter fiat demonstratio quo ad sensum ⁊ intellectū, nam si solū ad intel-
 lectū fieret demonstratio: non esset necesse qd sacerdos hēret ante se materiā
 cū demonstratio ad intellectū abstrahat ab hic ⁊ nunc, sed ex quo sensus est: cō-
 tentū sub his spēbus est corpus meū: vel illud quod ptinet sub his spēbus est
 corpus meū: est duplex demonstratio, vna ad sensum que refert ad spēs: ⁊ hec
 est indiuidui signatā, alia aut ad intellectū: que est indiuidui vagi: ⁊ pōt eē ve-
 ra sed pro diuersis: quia si dicat: id qd est contentū sub his spēbus est corpus
 verū est: quia corpus panis si dicat corpus meū: verū est, quia qñ dicit meū:
 tñc est ibi corpus xpī. Et pōt poni tale exēplū: ponatur qd deus ex aere faciat
 ignē remanente quantitate ⁊ qualitate symbola: sicut aliq dicit fieri naturalit^r
 ⁊ ponat qd alteratio qua fit hoc: incipiat me incipiente dicere: illud qd ptinet
 sub hac quantitate ⁊ qualitate est ignis: ⁊ ppleat me pplente hāc oōnes: tñc
 oō erit vera. Sed ptra istū modū dicendi videt rōnabiliter posse argui: qd
 qñ dico hoc, i. illud qd ptinet vel est ptentū sub his spēbus: vtrūq verbū est
 pñtis tps, vñ sensus est: illud qd ptinet nūc vel est contentum nūc: est illud, ⁊
 hoc est falsum: quia aliud cōtinet in principio oōnis ⁊ aliud in fine: nec vnū
 est aliud. Rñdeo qd sermoni nō est res sed rel subiectus est sermo: et intentiōi

dicentis. et quia proferens non intendit de contento pro nunc; sed de contento
 pro fine locutionis; ideo locutio est vera. Sed nec ista ratio valet; quia tunc est
 sensus; hoc. i. quod attendendum est; et non id quod est contentum. et sic prius esset factum
 quod significatum; et sic verba non efficerent sed supponerent. **¶** Alii vident aliter esse
 dicendum; quod sicut demonstratio ad intellectum est de individuo vago; sic etiam eo
 significet tempus vagum. ita quod proferens intendat prius significare quod verificare;
 et entitas rei sit media inter significatum et veritatem significantis; quasi di-
 ceret; hoc est corpus meum. i. volo quod hic sit corpus meum; dum id diceret. et quia dice-
 tur et vere diceret; verificaret. Sed secundum hoc videtur quod non de virtute sermonis sed de
 bonitate intellectus verificetur. Dicendum ergo aliter; quod aliud est loqui de rebus
 factis in quibus locutio accipit pro tempore quo incipit perferr; vel ante. aliud de
 fiendis in quibus etiam ex proprietate loquendi significatio refertur ad futurum.
 et aliud de sermone speculativo qui sequitur rem. et de factivo qui precedit. et
 talis est sermo iste. **¶** Alii non est intentio quod pro illo nunc propositio sit vera; sed pro
 ultimo. sic ergo sensus est; hoc est corpus meum. i. contentum sub his speciebus est corpus
 meum. et tunc pronomen supponit et demonstrat contentum abstrahendo ab omni
 differentia temporis. unde potest verificari pro instanti ultimo locutionis. sicut contra-
 dici posset; hic est panis. i. contentum sub his speciebus est panis; et tunc verificaretur
 pro primo instanti; nomen enim et pronomen ut dictum est abstrahunt a tempore; cum non
 consignificent tempus. Nec obstat quod verbum substantivum est; consignificat tempus prius
 ut dicitur in primo peribementas; quia prior est eius significatio qua copulat
 predicatum subiecto; quod significatio temporis que designat tempus illius copule. unde
 cum copulatio non compleat ante ultime dictionis prolationem; per prius non designat
 illud tempus. unde sensus est; contentum sub his speciebus est corpus meum nunc primo
 cum hoc dictum est. **¶** Et si queratur an predicta propositio sit prius significatiua quod
 perversiua; dico quod est prius significatiua; quia ut sepe dictum est verba factalia
 efficiunt quod significant. ut patet autem predicta propositio sit prius vera quod conuersiua; vi-
 detur dicere beatus Thomas. quod prius sit vera quod perversiua; quia in precepti-
 bus speculativis veritas precepti presupponeat entitatem rei sicut propria causa et mensura
 In practicis vero precepti-
 bus que sunt causa rei veritas precepti non presup-
 ponit entitatem rei; sed precedit ipsam naturaliter quasi causa; quibus sint simul
 tempore. et ad hunc modum se habent verba promissa; quia sunt significatiua et factiva eius
 quod significant. unde veritas et significatio huius locutionis precedit naturaliter en-
 titatem rei quam significat; et non presupponit ipsam. Scotus vero in. iiii. sen. aliter
 sentire videtur. dicit enim quod predicta propositio nec ut vera nec ut falsa sed
 ut neutra et prior naturaliter sua veritate est conuersiua. Cuius ratio est; quia
 omne fundamentum prius est naturaliter relatione sua accidentali. propositio autem
 seu conceptus est fundamentum respectu veritatis que est relatio accidentalis;
 quia potest inesse et non inesse sicut potest esse conformis et disformis rei. Sorte enim
 sedente vera est oratio que dicit Sortem sedere; ut dicitur in predicamentis. ergo
 prius est naturaliter conceptus orationis ut in se talis; quod ut verus. tenendum est ergo
 pro certo inquit Scotus; quod in ultimo instanti relationis primo secundum ordinem nature

est conceptus propositionis ut nenter. Secundo ad illud sequitur opatio divina
causans illud quod oio significat. Tercio sequit veritas huius conceptus. et
sic non tñ oio ut vocaliter prolata prior est veritate: sed ut habens suū con-
ceptū propriū. Patet igit ex dictis q̄ predicta conclusio cū opinione glosatoris
nō solū est falsa: sed scandalosa et p̄ eōdem opinionem scōr̄ doctōr̄.

¶ Nonā Conclusio Apologetica Joannis
Pici Mirandulani Concordie Comitis.

Magis improprie dicitur de deo q̄ sit intelligens
uel intellectus: q̄ de angelo q̄ sit anima rationalis.

¶ Determinatio magistralis.

Scribit Aristoteles in libro topicor̄: q̄ de quolibet proferente falsa
solicitū ēē ridiculū est. Prīmū aut̄ ens q̄ est deus cū fm p̄bias et sa-
crā scripturā propriissime sit intellectus et intelligēs: angelus quoq̄
magis distet et differat ab aīa rōnali: q̄ dens a p̄prio intellectu et intelligere:
cū sint idem p̄ identitatem reālē: p̄ns est q̄ predicta conclusio fm se et oēs eius
exponentes sit falsa et heretica. Qd̄ multipliciter (nō p̄ sapientes et doctos
sed proteruos) demonstrandū est. Prīmo quidem sic: quia deus fm p̄bos et
theologos est ens vlt̄er p̄fectum cui nihil deest ad perfectiōem p̄tinens. tale
aut̄ ens necesse est hēre in se formaliter et identice oēm p̄fectiōem simpliciter
que fm Anselmū in suo monologion in vnoquoq̄ melius est esse ip̄m q̄ non
ip̄m. i. melius et dignius est habens ip̄am p̄fectionem simpliciter q̄ nō habēs
Intellectus aut̄ et intelligere fm se et suas rōnes formales sunt perfectiones
simpliciter: quia melius est et dignius esse intelligentē q̄ nō intelligentē. Et in
prīmo ente q̄ est deus formaliter et identice est intellectus et intelligere: su-
mendo intellectū substantiue pro virtute intellectiua et nō adiectiue. et per p̄ns
deus non solū proprie sed p̄p̄issime est intellectus et intelligens. Ex quo p̄
q̄ cū volūtas sequat̄ virtutē intelligendi: q̄ in deo p̄ eandē rōnem sit volun-
tas et actus volendi et oīa que ad intellectus et volūtatē pertinent p̄fectiōem
Secūdo hoc idēz probat̄ sic: quia deus fm p̄bos et theologos viuit vita per-
fectissima: que est vita intellectiua vel intellectualitas: sic intelligēdo q̄ intel-
lectualitas siue vita intellectiua nō habet rōnem attributi quasi actus secūdi
aduenientis nature diuine: sed rōnem p̄fectiōis oīno intīne: p̄tinēs ad primū
modū dicendi per se. ita q̄ si deus diffiniret̄: intellectualitas siue vita intel-
lectualis poneret̄ in eius diffinitīōe: et non esset extra eius diffinitīōem: sicut sa-
pientia vel bonitas. om̄e aut̄ q̄ intellectualiter viuit habet virtutem intelle-
ctiua per quā pōt̄ intelligere: cū intelligere sit vltima p̄fectio vite intellectu-
alis. ergo deus p̄p̄issime est intellectus et intelligens. vñ Aug. xv. de trini.
loquens de vita dei dicit sic: Que vita inquit dicitur in deo ipsa est essen-
tia eius atq̄ natura. hec autēz vita talis nō est qualis inest arbori nec qualis

inest pecori qđ habet sensum; sed nullū habet intellectū. at illa vita que deus
 est sentit atq; intelligit oīa ⁊ sentit mente nō corpore: quia spūs est deus. Idē
 vi. de trinit. c. vlt. ait sic: Tūc est prima ⁊ summa vita ibi nō est aliud viuere et
 aliud esse; sed idē esse ⁊ viuere; ⁊ quale sit illud viuere: quia intellectuāle
 subdit: Primus ac summus intellectus cui non est aliud viuere aliud intelli-
 gere. Et qbus auctibus pz q in deo ppijssime est intellectualitas intellect⁹
 ⁊ intelligere. Tercio hoc idē probat sic: prime cause que deus est fm pōs ⁊
 theologos ppetit nobilissimus modus causandi: sicut ipsa est nobilissima cā.
 nobilissimus autē modus causandi est p intellectū ⁊ voluntatē. Qđ sic pz: qā
 nobilius est habere dñiuz sui actus q̄ agere ex necessitate nature, sed sola illa
 que agunt per intellectū ⁊ volūtatem hñt dñiū sui actus: cetera rō nō hñt
 sed agūt ex necessitate nature, agere ergo p intellectū ⁊ voluntatē est nobilis-
 simus modus agendi qui pōt ppetere deo: imo fm theologos psonē diuine
 producunt p intellectū ⁊ volūtatem, et p pñs in deo est ppijssime intellect⁹
 ⁊ voluntas intelligere ⁊ velle. Confirmat ista rō: qā omīe agens pstituens
 sibi finem est agens per intellectū ⁊ cognitiōem, deus autē est agens pstituens
 sibi finem: quia deus pducendo res: aut agit a casu: qđ est incōueniens: cum
 casus ⁊ fortuna sint cause p accidens, aut agit pp finem sibi pstitutū ab alio
 qđ similiter est incōueniens: quia tūc nō esset primū agens: quia qđ dirigitur
 ab alio habet rōnez instrumenti: sicut serra dirigit a trahente: ⁊ sagitta a sagi-
 tante, pstituens autem finem dirigit illū qui agit pp finem, quare agens pp
 finem pstitutū ab alio non pōt esse primū: cū sit aliquo mō agens instrumē-
 tale. Relinquit ergo q deus cū sit primū agens: agat pstituedo sibi finem.
 ⁊ per pñs in deo est intellectus ⁊ intelligere voluntas ⁊ velle. Et si dicat q
 vna psona pducatur aliā nō a casu nec propter finem quē sibi pstituat vel sibi
 pstituat ab alio, ⁊ pari rōe idē pōt dici de pductōe creaturaz a deo. Dicē-
 dū est q non est simile qđ pro simili inducitur, tum quia actio ⁊ productio non
 dicitur hic ⁊ ibi vniuoce, tum quia vbi nō est causa nō debemus querere finē
 In diuinis autē respectu diuinaz productionū nō est causa, tum quia persone
 producte non hñt aliquid potius ad qđ tanq; ad finē possent ordinari, propt̄
 quod pductio eaz nō est propter aliquē finem quem sibi pstituat persona
 producens: vel qui sibi pstituat ab alio, sed productio creaturaz est eorum
 que hñt aliquid melius se ad qđ tanq; ad finem possunt ordinari, et ideo nisi
 producant a casu: oportet q producant pp finem quem pstituat sibi agens
 vel pstituat sibi ab alio, ⁊ p pñs in deo cū sit agens per intellectū ⁊ volun-
 tatem est ppijssime intellectus ⁊ intelligere voluntas ⁊ velle. Quarta rō
 ad hoc idē demonstrandū est: quia quod est tale per essentiā est verissime et
 ppijssime tale: vt pz per Aristo. in. ij. metaphy. vnde ignis qui est cā q alia
 sunt calida verissime ⁊ ppijssime est calidus, primū autē ens quod est deus
 per essentiā est esse viuere ⁊ intelligere: est causa etiā q alia sunt entia viuē-
 tia ⁊ intelligentia, ergo deus est verissime intelligēs ⁊ intellectus. Confirmā-
 tur iste rōnes auctibus sacre scripture, dicit enim Job, x. de deo: Sapiens est

est et fortis robore. Item Job. xij. Apud ipsum est fortitudo et sapientia consiliū et intelligentia. et in ps. Admirabilis facta est scientia tua ex me. et ad Ro. xi. O altitudo diuitiarum sapientie et scientie dei. Unde secundum Thomam libro primo contra gentiles: Huius fidei veritas intantum apud homines inualuit: ut ab intelligendo nomen dei imponeret. nam theos quod secundum grecos dei significat dicitur a theaste quod est considerare vel videre. Aristoteles quoque loquens in metaphysica de sapientia dicit: quod solus deus habet hanc vel maxime deus. xij. etiam metaphysica attribuit primo enti vitam intellectuales et intelligere. unde dicit quod deus non esset optima substantia nec quod honorabile: si intelligere esset aliud a sua substantia. Ex quibus omnibus patet quod erroneū et hereticū est dicere quod deus magis improprie dicitur intelligens et intellectus: quam angelus anima rationalis: quia angelus et anima rationalis differunt plus quam genere secundum fidem et veram probationem: anima enim rationalis non est species neque aliquid completum in specie: sed pars speciei humane: nisi vellemus incidere in errorem pimentatoris de unitate intellectus in omnibus hominibus: et quod anima rationalis non esset forma corporis humane: nec constitueret hominem in esse specifico: sed esset forma per se subsistens de numero substantiarum separatarum existens. Secundum quem errorem posset dici et prececi quod angelus est anima rationalis. et credo quod defensor predictae conclusionis imitatur tacite predicto errorem dicendo quod minus improprie dicitur de angelo quod sit anima rationalis: quam de deo quod sit intelligens vel intellectus. tenendo tamen secundum veritatem quod angelus et anima rationalis differant plus quam genere: manifestum est quod in nullo vero sensu est concedendum quod angelus sit anima rationalis: et tamen in vero et verissimo sensu imo propriissime concedendum est: deum esse intellectum et intelligentem: ut demonstratum est. Et predicta conclusio est erronea et heretica. Si dicatur quod predicta conclusio innititur modo loquendi Dionysii. qui sepe dicit de deo quod non est intellectus neque intelligibile. et per ipsius verba predictae conclusionis sunt accipienda eo modo quo verba beati Dionysii. Unde aduertendum secundum Dionysium. quod sicut ratio dicitur noticiā discursivā hominibus propriā: que quidem ratio improprie diceretur esse in deo: ita similiter dicitur Dionysius. intelligere esse noticiā appropriatā angelo: causatā ab angelo et intellectu angelico et ipsum informantem et vitaliter imutantem. et tale intelligere non dicitur de deo proprie sed improprie. Ideo et dico primo: quod verba Dionysii. et sanctorum doctorum que de virtute sermonis falsum et improprium vident habere sensum: non sunt extendenda sed exponenda et in sensu per quo fiunt accipienda et intelligenda. Sancti enim doctores per loquendi ornatum quem in eorum scriptis et dictis servarunt: multa quidem improprie et enigmatische de rebus divinis scripserunt. et ideo non est rationabile: si dicta Augustini. et Dionysii. quorum doctrina fulget ecclesia sunt exponenda et ad bonum sensum trabenda. Quod dicta defensor predictae conclusionis sicut dicta sanctorum doctorum sint exponenda et recipienda: temerariū profecto et presumptuosus censeretur: quod de seipso tale quid sentiret vel appeteret. Secundo dico quod nusquam in beato Dionysio. legitur: quod deus non sit intellectus nec intelligibile. nec est probabile quod beatus Dionysius. vel quicumque alius sane mentis doctor verbum intelligere restrinxerit et coartaverit ad significandum solā noticiā angelicā ab angelo et intellectu angelico causatā: ipsum angelum informantem et

b

vitaliter imutantem; ut defensor predictæ conclusionis imponit *Dio*, hoc enim
 sentire de *beo Dio*, est ridiculū et inopinabile; cū intelligere et sapere significat
 absolute perfectiōem nature intellectualis cōm deo et creature, sed bñ verū
 est qd *Dio*, c. i. de diuinis noibus dicit; qd deus oibus incōprehensibilis est; et
 neqz sensus est neqz fantasia neqz opinio neqz nomen neqz sermo; qd pcoradat
 cū sexta propositiōe de causis vbi dicit; qd causa prima superior est omni nar-
 ratōe. Item *Dio*, i. c. de mystica theologia scribit; qd duplex est theologia, s.
 mystica et symbolica; et fm vtrancqz deus trāslatiue nominatur; quia fm mysti-
 cam a nominibus creaturaz spiritualiū, fm vō symbolicam a nominibus cre-
 aturarum corporaliū. Ex quibus non habetur qd deus non sit proprie intel-
 ctus et intelligens et omne id quod est perfectius simpliciter; sed habetur qd
 deus non est ab intellectu creato comprehensibilis nec perfecte intelligibilis
 nec nominabilis, propter quod nomina dicta de deo fm *Dio*, versus negant
 de deo qd affirmantur. Qd qualiter debeat intelligi est notandū fm exposito-
 res beati. *Dio*, qd ppiū diuidit ptra cōmune et ptra metaphorice et trāslati-
 uenomen aut non conuenit rei nisi sicut signū signato, et ideo nomen aliqz con-
 uenire deo proprie potest intelligi dupliciter. Uno modo qd significet diuinā
 essentiā fm propriam et perfectā eius naturam quasi diffinitive; sicut animal
 rōnale significat hoīem, et hoc modo nullū nomen deo proprie conuenit. Cu-
 ius rō est; quia deū nō nominamus nisi fm qd eum intelligimus, sed pro statu
 vie nō intelligimus deū fm ppiā eius (ut ita dicā) specificā rōem, ergo nullū
 nomen deo a nobis impositū significat ipāz eius propriā et oīno determinatā
 rōnem, ad hunc sensum loquitur beatus *Dio*, et actor de causis in predictis au-
 ctoritatibus. Alio mō potest dici nomen deo proprie cōuenire; quia non con-
 uenit ei metaphorice vel transumptiue, vnde nomen proprie dicit alicui cō-
 uenire; qñ in eo est res ad quā significandam nomen est proprie et directe im-
 positū; sicut ridere est proprie et directe et primo impositū ad significandū de-
 terminatū actum oris; qui in solo homine inuenit, nomē aut dicitur metapho-
 rice vel trāslatiue alicui conuenire; qñ nō est res in illo ad quā significandā
 est directe et primo impositum, sed soluz aliqua eius similitudo vel proportio
 sicut in pto non est actus ad quem significādum est ridere primo et directe
 impositū; sed est in eo tm quedā similitudo vel proportio; quia floritio prati pre-
 tendit quasi quandā iocunditatem; sicut risus in hoīe signū est iocunditatis.
 Ex quo patet qd nomen dicitur cōuenire alicui rei metaphorice vel transum-
 ptiue ex hoc qd res significata per nomē prius nota est nobis in alio qd in isto
 quia hoc non facit nisi ad ordinem cognitionis et impositionis nominis ad si-
 gnificandum. Ad propositum ergo nomina que dicuntur de deo possunt con-
 siderari qstū ad rem significatā vel qstū ad modum significandi. Si qstū
 ad significatum; sic ad presens sunt quattuor genera nominum. Primum est
 eorum que solam imperfectionem important in suo formali significato; sicut
 esse creatū; esse finitū; esse corruptibile et silia, et hec nullo mō pueniūt deo nec
 proprie nec metaphorice. Secundū genus nominū est; que significāt exclu-

sionem imperfectionū creaturay: sicut infinitus excludit limitatiōem potentie
 imutabilis dependentiā nature: vel que importāt pfectōem in tali gradu qui
 nullo mō conuenit creature: sicut oīpotens et eternus, et hec noīa soli deo cō
 ueniūt proprie et non metaphorice vel trāsumptiue. Qd p3 dupliciter. Pri
 mo: qā qd cōuenit alicui metaphorice vel trāsumptiue puenit tali pprie a
 quo trāsumitur, sed talia nomina nulli aliū nisi deo conueniunt, ergo non
 pueniunt deo metaphorice vel trāsumptiue: sed proprie. Secūdo: quia illud
 nomen cōuenit deo pprie qd est impositū ad significandū illud qd est in deo
 sed talia noīa directe et primo sunt imposita ad significandū id qd est in deo:
 siue sit remotio impfectionis siue affirmatio pfectōis. Terciiū genus nominū
 est eorū q̄ imponitur ad significandū pfectōem: simplr absolute et nō fm aliqū
 determinatū modū qui est in deo tñ vel in creatura tñ: sicut esse vel cogno
 scere intelligere vel sapere, et talia noīa nō solū proprie sed ppriissime deo cō
 ueniūt: quia res significatē per talia noīa formalit̄ inueniūt in deo: oportet
 enīz ponere in deo omīe id qd dicit pfectōem simplr et absolute: quā meli⁹ est
 hēre q̄ nō hēre, talia aut̄ noīa sunt binōi: vt dictū est, simpliciter enīz melius est
 esse q̄ nō esse: et esse cognoscentē q̄ nō esse cognoscentē: et esse intelligentem
 q̄ nō esse intelligentē, quare talia noīa ppriissime deo pueniunt. Est p̄terea
 quartū genus nominū: eorū, s. que importāt aliquā pfectōem: tñ fm modū cre
 aturis puenientē: vt sentire leo et agnus, et talia noīa nō pueniūt deo pprie: s.
 trāsumptiue: quia res significatē p talia noīa nō sunt proprie in deo: sed ali
 qua eorū similitudo, s. cognitio singulariū vt in sensu: fortitudo vt in leone: māfue
 tudo vt in oue. pp que binōi noīa trāferūt a creaturis corp̄alibus in deū
 oēs enim trāferentes inquit Aristo, fm aliquā similitudinē trāferunt. Si vō
 noīa que pueniūt deo pprie q̄tum ad rem significatā considerent̄ q̄tum ad
 modū significandi: nō ita pprie attribuūt deo. Cuius rō est: quia oē tale no
 men cū defectu et impfectione significat, nā noīe res exprimimus eo mō quo in
 tellectu p̄cipimus, intellectus aut̄ n̄r ex sensibilibus cognoscendi initiū sumēs
 illā modū nō trāscēdit qui rebus sensibilibus puenit: in quibus aliud est for
 ma et h̄is formā: propter forme et materie ppositiōem. Forma vō in his reb⁹
 inuenit̄ quidē simplex sed imperfecta: vtpote nō subsistens, h̄is vō formā in
 uenit̄ quidē subsistens sed nō simplex: imo p̄cretiōem h̄is, vñ intellectus n̄r
 quicqd significat vt subsistens in concretōe significat: qd vō vt simplex nō vt
 qd est: sed vt quo est significat, et sic in oī noīe a nobis dicto q̄tum ad modū
 significandi impfectio inuenit̄: que deo non p̄petit: q̄uis res significata aliquo
 eminenti mō deo pueniat: vt patet in noīe bonitatis et boni: sapientis et sapi
 entie, nā bonitas significat vt non subsistens: bonum autem vt concretum, et
 q̄tum ad hoc nullū nomen deo conuenienter aptatur: sed solum q̄tum ad id
 ad quod significandum imponitur. Possunt igitur vt Bio, docet de diuinis
 nominibus: huiusmodi nomina et affirmari de deo et negari, affirmari quidem
 propter nominis rationem que verissime et propriissime conuenit deo, negari
 vō propter significandi modū imperfectū, modus tñ significandi imperfectus
 h. ij.

et defectuosus non falsificat propositiōem: quia veritas propositiōis non consistit in hoc quod res sit cōformis ipsi mō significādi: sed ei quod de ipso dicitur vel significatur. propter quod predicta conclusio cum de rigore sermōis neget a deo virtutē intelligēdi et intelligere que dicitur pfectiōes simpliter: sequitur quod sit falsa et heretica.

**Decima Conclusio Apologetica Joannis
Pici Mirandulani Concordie Comitis.**

Anima nihil actu et distincte intelligit nisi seipsam.

Determinatio magistralis.

Quoniam inīa oīum theologorū est: quod aliqua propositio cum modificatiōe est vera et catholica: quā simpliciter et sine modificatiōe adiuncta est falsa et heretica: ut patet in ista: christus est creatura: vel christus incepit ēē: que libet enī istarū finem magis in. iij. sen. reputat heretica vel saltem heresim sapiēs cum faueat hereticorū erroribus. modificata tñ per determinatiōem hūanitatē christi specificantē est vera et catholica: ut si dicatur: christus finem hūanitatē est creatura vel incepit esse. Predicta autē conclusio quous modificata et specificata per intelligere additū vel quacūq; aliā determinatiōem possit habere aliquē sensum verū: simpliciter tñ ut ponit de virtute sermōis est falsa et heretica: cum neget ab aīa cognitiōē aliorū a se. et per omnes beatitudinem et felicitatē que promittit nobis in vita futura Jo. xvij. Nec est vita eterna ut cognoscāt te deū verū et quē misisti ibi christum. Quod autē predicta conclusio sit falsa patet sic: quia. iij. de aīa scribitur: quod sic se habet fantasmatum ad intellectū sicut sensibilia ad sensum. quod finem commentatores et omnes expositores intelligendū est quo ad intellectus moriōem: sicut. n. sensus mouet a sensibili: sic intellectus a fantasmatibus: quia vnumquodque mobile a suo proprio motore mouet. fantasmatum autē sunt similitudines et species rerū sensibilibū et materialium: de quorū numero non est aīa intellectiua. et aīa actu et distincte intelligit aliud a se. Preterea aīa intellectiua format propositiōes de rebus alijs a se: cognoscit etiā diuina et identitatē inter alia a se. hoc autē non potest contingere sine cognitiōe et intellectu aliorū a se. Hęc via probat philosophus. iij. de aīa necessitatē sensus cōis quod sensibilia et diuina sensibiliū exteriorū sensui cognoscit. et aīa intelligit aliud a se. Itē pfectio hūane aīe ē scire et intelligere. vñ. i. metaph. scribitur quod omnes homines natura scire desiderāt: scientia enim et intelligentia non solū habetur de aīa: sed de alijs rebus ab anima. vñ. vi. et bi. philosophus dicit: quod quicquid sunt quibus aīa dicit verū. intellectus sapia scia ars et prudentia. stat autē quod predicti habitus sunt obiectiue de rebus alijs ab aīa. et aīa non solū se sed aliud a se actu et distincte intelligit. Preterea conclusio predicta si bene consideret videtur fauere errori cōmentatoris de unitate intellectus in oībus hominibus. nam in conclusione huius proxima et pcatenata dicitur quod aīa semper seipsam intelligit: et se intelligendo quodāmodo omnia entia intelligit: quod non potest intelligi nisi de intellectu separato: qui finem commentatorem seipsum substantialiter semper intelligit: ut ex dictis aristotelis in. iij. de anima probare nititur. et cuius talis quodāmodo sit oīa

entia: cū participet iuxta modū loquendi actoris de causis cum inferioribus
et superioribus: sequitur q̄ anima hominis sū cōmentatorem intelligendo se
ipsam omnia entia quodāmodo intelligat. Hoc autē de anima hūana dici non
potest: si cōcedatur sū veritatem phie et sacre scripture q̄ sit forma corporis
humani: et q̄ multiplicet ad multiplicatiōem hominis: quia aīa sū Aristotelē
nihil intelligit sine fantasmate: nec seipsam nec alia a se semper actu intelligit
cum quandoq̄ intelligat quandoq̄ non intelligat: vt scribitur. *ij. de aīa*: imo
se habz ad formas intelligibiles sicut materia ad formas sensibiles. et per p̄s
predicta conclusio cum sibi annexa et occulte concatenata fauet et innitit er-
rori Averrois de unitate intellectus in omnibus hominibus. Secūdo predi-
cta conclusio est heretica: quia constat sū fidem q̄ Adam oīum rerum sciam
habuit sū quam animalibus omnibus nomina imposuit: vt patz *Gesi. ij. c. pa*
tres etiā ante legem et in lege deum et creaturas naturaliter cognouerunt: et
multas reuelationes de diuinis mysterijs habuerunt: vt patet de Abraham
Moysē ceterisq̄ patriarchis et p̄phetis. Apostoli quoq̄ mysteria ecclesie mi-
litanis et triumphantis perfectiori modo q̄ patriarche et p̄phete cognoue-
runt. de Paulo enim scribit q̄ raptus ad terciū celū vidit archana dei: que
non licet homini loqui. hoc enim de benedictissima xpī anima credendum est
cū non est datus spiritus ad mensuram sicut ceteris: sed plenitudinem gratie
et scie sup̄ oēm intellectū creatū habuit. ergo hereticum est dicere q̄ aīa nihil
actu et distincte intelligit nisi seipsam. Preterea obseruantia preceptorū et con-
silioꝝ p̄cerigit necessariū cognitiōem: alis nō hēret laudez nec meritū. sed p̄e-
cepta et consilia dant de rebus alijs ab aīa. ergo idē q̄ p̄ius. T̄ez fides per-
tinet ad cognitiōem. sed fides est de rebus alijs ab aīa credētis. ergo aīa actu
et distincte intelligit aliud a se. Nec est opus ad hanc partē plures adducere
rōnes et auctes: cū falsitas p̄clusionis ad experientiā pateat sū oēm legem et
sectā. Unde querendū est a defensore predictę p̄clusionis: si aīa sua intelligit
actu et distincte aliud a se vel nō. si sic hētur propositū. si nō: sequit̄ q̄ nō intel-
ligit neq̄ cognoscit conclusiōes magicas cabalisticas orpheicas platonicas
physicas et theologicas quas disputādas proposuit: quod est ridiculū. Si di-
catur q̄ predicta conclusio est intelligenda non simpliciter et absolute: sed de
intelligere abditō: cuius meminit Aug. in li. de trinit. et Henricus in quodlibet
Hec euasio nō saluat predictā p̄clusionem. tuz p̄mo: q̄ talis sensus de rigore
sermonis: vt osūm est: nō pōt haberi de predicta conclusiōe. tum secūdo: q̄
Aug. li. x. et. *iiij. de trinit.* nō loquit̄ de intelligere abditō actuali: quasi aīe semp
assit actualis intelligentia et amor suūp̄ius: s̄ loquit̄ de intelligere abditō habi-
tuali suūp̄ius. q̄ p̄ hoc q̄ subdit: q̄ nō semp se cogitat aīa discretā ab his
que non sunt quod ipsa. Ex quo patet q̄ anima sū Augustinū. *xiiij. de trinit.*
semper intelligit et amat se non actualiter sed habitualiter. Pro quo notan-
dum: q̄ si per intelligere abditum intelligatur intelligere in habitu: sic est po-
nere in anima intelligere abditum a principio sue creationis sū intentionem
Augustini. Vñ decimoquarto de trinit. dicit: q̄ mens semp meminit sui: semp
b. *iiij.*

intelligit se: quia semper est ibi presens per se et sua essentia, et tale intelligere ideo dicitur abditum; quia occultum et absconditum ab actuali aspectu mentis. Si autem per intelligere abditum intelligatur aliqua noticia actualis qua anima semper se vel aliud a se actu intelligat, et propter hoc dicatur abditum: quia homo nunquam se habere talem noticiam actualem experiri quemadmodum videtur sentire. Henricus quodlibet, l. 1. q. 10. dicimus sine preiudicio sanioris sententie: quod ponere tale intelligere abditum est falsum et impossibile et contra mentem Augustini, l. 1. c. 11. de trinitate. Quod autem hoc sit falsum et impossibile probatur sic: quia tale intelligere aut dicitur abditum: quia obiectum respectu cuius est talis cognitio lateat; aut quia latet intelligentem se intelligere illud obiectum: quia si obiectum patet et homo experitur se intelligere aliquo actu intelligendi: dicere tale intelligere esse abditum vel absconditum esset valde absurdum, sed nentio istorum modorum potest poni intelligere actuale abditum. Ad primum modo, scilicet quod obiectum cognitum lateat: quia unumquodque intus latet in quantum non est cognitum; et in tantum patet in quantum est cognitum, ergo cognitum actualiter non latet actualiter sed patet actualiter, sed obiectum cuius cognitio actualis est in mente est cognitum actualiter, ergo impossibile est ponere actualem cognitionem alicuius obiecti esse in mente et illud obiectum latere et non patere. Nec secundo modo esse potest. Primum quidem: quia dicere quod semper actu aliquis cognoscat aliquod obiectum quod ipsum non latet et semper sibi actu patet: et quod nunquam advertat neque advertere possit se illud intelligere: videtur satis fictitium, sed homo non solum experiri se talem cognitionem non habere: nec etiam pro toto posse suo quantumcumque nitatur experiri talem cognitionem: nihil tale experiri potest, ergo. Propterea ista experientia qua homo experiri se habere talem cognitionem non potest impediri per cognitiones que acquiruntur per sensibilia: quia secundum Augustinum, cum illa cognitio abdita quam anima habet de seipsa semper asserit, et per omnes iste due cognitiones stent simul: utraque etiam sit naturalis: quia utraque consequitur totam naturam speciei: dicere quod talia que sic naturaliter occurrunt et sese participant semper se impediunt: ita quod nullo modo homo non possit non esse impeditus in una per aliam: videtur valde inconueniens, nec potest hoc poni ex tenuitate cognitionis vel defectu mouentis: quia cum mouens sit lumen diuinum illustrans mentem secundum Henricum: mouens quantum est de se potentissimum est mouere: dummodo mobile sit natum moueri perfecte, dictum est autem quod ex parte mobilis quod est intellectus non est impedimentum propter cognitionem per fantasmas: que sola videretur ex parte nostra prestare impedimentum, neque etiam propter impotentiam intellectus reflectentis se super suum actum: quia intellectus est potentia immaterialis reflexiua supra se, ergo nullo modo potest impediri: quin pateat talis actus intelligendi. Secundo probatur quod dicere tale intelligere abditum esse noticiam actualem sit contra mentem Augustini. Dicit enim Augustinus, l. 1. c. 11. de trinitate, c. 11. ubi non inquirendo sed confirmando exemplum quod posuerat in capitulo precedenti: quod dicere quod perfectus musicus dum actu non considerat musicalia: sed geometricalia: non intelligat nec amet musicam: est absurda sententia. Et ex hoc concludit

esse in nobis aliquid intelligere abditū de rebus: dum eas nō cogitamus. cōstat autē q̄ nullus ponit: q̄ hīs pfecte habitū musice actu intelligat musicam: dū actu de ea non cogitat: sed de alio: sed tū intelligit eā in habitu: nā nullus pōt ponere noticiā actuale: sū habitū acquisitū: nisi sū eū actu cogitet. ergo ponere talem noticiā actuale in nobis: sicut Henricus ponit: est 3 mentem Aug. sed verū est q̄ in. xij. c. arguit Aug. q̄ cū id q̄ est ante actualē cogitā tōe: p̄tineat tū ad memoriā: videt q̄ in mēte nō cogitāte actu nō sint ista tria scz memoria intelligentia et volūtas. R̄spondet q̄ nō sequit quin in mente nō cogitante sint illa tria. ostendens: q̄ musicus actu nō p̄sideras musicalia intelligit tū ea et amat. sed difficile videt q̄ cū nō cogitans nihil hēat nisi q̄ p̄tinet ad memoriā: q̄o p̄ter memoriā hz vltra intelligentiā. Et ad hoc pōt dici sū intentiōem Aug. ibidem: q̄ hz intelligentiā: vocando intelligentiā actualē noticiā: non sit memoriā: p̄tinet tū aliquo mō ad memoriā: quia q̄uis in hīte tū memoriā nō sit actualis intelligentia in actu: est tū in eo in habitu siue in potentia propinqua. Et si dicat q̄ intelligere in habitu p̄supponit habitum mō p̄stat sū Aug. q̄ aīa ante tale intelligere abditū nō hz aliq̄ue habitū: cū habitus acquirat p̄ inutatiōem factā a sensibilibus. ergo p̄ intelligere abditū debet intelligi noticiā actualis et non habitualis. R̄spondeo q̄ in argumento est deceptio per equocatiōem habitus. Nam q̄q̄z dicūt habitus aliqd additū et acquisitū ipsi potentiē ad eliciendū actū suū prompte. et talis habitus non est in aīa anteq̄ acqrat scīam a sensibilibus: nec sū talem habitū dicūt aīa a principio sue creationis se habitualiter cognoscere: nisi vellemus incidere in errorem platonis: qui posuit aīam ante vniōem ad corpus scīa et virtute pfectā. Alio mō dicūt habitus quēcūq̄ aptitudo ad exeundū prompte in actu: etiā si hoc fiat p̄ solā potentiā nullo addito: sicut si diceres de dormiēte q̄ nō videt actu sed habitu. Et isto mō dicūt aīa habitualiter se a principio intelligere sū Aug. in q̄tum. s. in aīa est promptitudo intelligendi se esse: q̄a sicut in ipsa est naturaliter aptitudo ad intelligendū prompte prima principia: ita et ad intelligendū seipsam esse. hoc enim experit aīa intelligendo q̄cūq̄ aliud a se. Et sic patet q̄ predicta conclusio nō solum de virtute sermonis est falsa et heretica sed per intelligere abditum modificata est impossibilis: et cōtra mentem beati Augustini: ut probatum est.

**Undecima Conclusio Apologetica Joannis
Bici Birandulani Concordie Comitiss.**

Nulla est scientia que nos magis certificet de diuinitate christi q̄s magia et cabala.

Determinatio magistralis.

Predicta conclusio de rigore sermonis est simpliciter falsa et heretica ad superstitiōem gentiliū et p̄sidiā damnabilez iudeoz pertinens. Quod b. iij.

ut manifestius fiat declarabitur primū de magia quid sit et de partibus eius et
 spēs. Secūdo ostenditur per rōnes et auctores q̄ magia in omni lege et secta rō-
 nabiliter sit prohibenda. Tercio recitabitur quorundā magorū opinio quos de-
 fensores conclusiōis in apologetico imitat: q̄ preter magiā demoniacā et phibitā
 sit quedā alia magia naturalis licita et nō prohibita. Quarto probabitur p octo
 conclusiōes q̄ magia naturalis sit illicita et phibita. Quinto recitabitur aliorū ma-
 gorū opinio: q̄ cognitio et diuiniatio occultorū artis magicę fieri pōt naturalit̄
 per inspectiōem corporū luminosorū vel alias causas naturales. Sexto ostendit̄
 q̄ predicta opinio magorū sit cōtra veritatē fidei catholice et phie naturalis.
 Septimo recitabitur alia opinio magorū: q̄ vis diuinandi et predicendi occulta
 est ex astralitate et armonia celesti: et non ex pacto demonū. Octauo predicta
 opinio improbat̄ et demonstrabit̄ ex principijs fidei et phie q̄ corpora celestia
 nō possunt prestare hōibz vim diuinandi et predicēdi futura: vt magi fingūt
 Nono adiungetur opinio magorū imaginū: q̄ mirificentiā operū que in arte
 magica fiunt per imagines figuras sigilla et characteres nō ex demonū pacto
 sed per virtutem naturalem predictarū imaginū et sigillorū fiunt. Decimo pre-
 dicta opinio ostenditur esse f̄ fidem et phiam naturalem. Undecimo assignabit̄
 causa et rō mirificarū operationū que puenire credunt a predictis imaginibus
 et sigillis. Duodecimo recitabit̄ opinio magorū de vocibus et incantatiōibus
 quibus virtutem et efficaciam naturalem attribuit in ope magico. Terciodect-
 imo predicta opinio improbat̄ et ostenditur esse p̄tra phiam naturalem et fidei
 catholicā. Decimoquarto probabit̄ q̄ cabala est ars illicita et prohibita sicut
 et magia. Finaliter demonstrabit̄ q̄ predicta conclusio de virtute sermonis est
 falsa et heretica ad superstitiōes gentiliū et perfidiā dānabilem iudeorū p̄tines.

De magia quid sit et de
 partibus et speciebus eius.

Magia s̄m cōiter loquentes est ars cognoscendī et diuinandī occulta
 faciēdiq; magna et mirifica in natura. Ab hac magia s̄m Iſidorū di-
 cti sunt magi: qui vulgo malefici ob facinorū magnitudinē nuncupan-
 tur. hi et elementa pcutiunt: turbant mentes hōiū: ac sine vllō veneni haustu
 violētia carnis interimūt. vñ Lucanus: Adens hausti nulla sanie polluta ve-
 nent: incantata perijt. Adagorū p̄imi auctores Zoroastres rex bactrianorū et
 Zoroastes s̄m Apuleyū in apologia de magia fuere: quos magicarū artiū va-
 nitates ex traditiōe demonū crediē habuisse: et posteris tradidisse. Mā p̄ scias
 quandā futurorū et infernorū et innouatiōes demonū inuenta sunt auspiciā au-
 guratiōes: et ipsa que dicunt̄ oracula cerereq; magicę partes s̄m Augi. in de
 natura demonū. quibus qui predicti sunt: cōione quadā loquendi cū dijs im-
 mortalibus ad oīa que velint incredibilia quadam vi cantaminū pollent: vt
 Apuleyus ibidem refert. Tñ de quadā famosissima maga scribit poeta: Nec
 inquit se carminibus promittit solvere mētes: quas velit ast alijs duras im-

mittere curas : sistere aquam flumīis ⁊ vertere sidera retro: nocturnosq; ciet
manes : mugire videbīs sub pedibus terram ⁊ descendere montibus omnes.
Hanc artem fm Pliniū multis post Zoroastrem seculis Democritus ampli
auit: qñquidem ⁊ Ypocrates medicine disciplina effloruit. vñ. rrr. naturalis
historie libro: vtrazq; artes effloruisse medicinā. s. magicęq; eadem etate scri
bit. illā Ypocrate: hanc Democrito illustrātibus circa peloponnesiacū bellū
quod gestū est a. CCC. vñ. bis anno. Ad hāc artes Pythagoras Empedocles
Democritus Plato discendā nauigare: exilijs verius inquit Plinius q;
peregrinatiōibus susceptis: hanc reuersi p̄dicauere: hāc in archanis habuere
arbitrantes claritatē gloriāq; ex ea scia consequi posse. vñ Apuleyus scribit
Platonem dixisse ⁊ scripsisse magiā artem esse dñs immortalibus acceptā: co
lendi eos ac venerandi pergnarā: piā. s. ⁊ diuina scientē: a Zoroastre ⁊ Oro
maze auctoribus suis nobilem celitūq; antistitem. quippe inter p̄ma regalia
docetur: nec vlli temere inter persas concessum est magū esse haud magis q;
regnare. propter qd apud persas idē erat magus: qd apud latinos rex ⁊ sa
cerdos. hoc idem sentire videt Laertius Biogenes in libro de moribus et
institutis p̄boz. Huius aut magie fm Pliniū plures sunt spēs : p̄ma nanq;
ea que a spheris. secunda ex aere. tertia ex stellis. quarta ex lucernis ac pelui
bus securibusq; ⁊ multis alijs modis diuina promittit: vmbraz preterea infe
rorūq; colloquia. Isidorus vñ. viij. et bimo. species magie numerat prestigiū
necromantiā. geomantiā. hydromantiā. aeromantiā. pyromantiā. arioliā
auspiciā. auguriā. p̄bitonicā. genediaciā. aruspiciā. horostopiam. sorti
legiā. ⁊ salisatoriam. Hap speciez rō ⁊ appellatio fm Tho. ij. ij. hec est : qā
in omni opere magico vti magus demonū consilio vel auxilio: quod quidez
vel expresse implorat vel preter hoīs intentōem occulte se demon ingerit ad
reuelāduz quedā hoibus occulta: eis aut cognita ⁊ manifesta. Demones aut
expresse inuocari solent reuelare hoibus occulta multipliciter. Qñq; qdem
prestigiosis quibusdā apparitōibus se aspectui ⁊ auditui hoīm ingerentes ad
prenunciandū futura vel reuelandū occulta. et hec ps magie vocat prestigiū
ex eo qd oculi hoīm prestingunt. quā artē Mercurius p̄mū dicit inuenisse
fm Aug. de ciui. dei: vt recitat. xxvi. q. v. nec mīz de magoz prestigijs. Qñq;
vñ occultoz reuelatio fit per mortuoz aliquoz apparitōem ⁊ locutiōem. et
hec species magie vocat necromantiā: quia vt dicit Isidorus: necron grece
mortuus: mantia diuinitio nuncupat: quia qbusdā precantatiōibus adhibito
sanguine vident resuscitati mortui diuinare ⁊ ad interrogata r̄dere. Et quia
demonēs amare sanguinē dicunt: ideo quotiens necromantiā fit: cruoz aque
miscet: vt colore sanguinis facilius prouocent. Qñq; vñ occulta reuelant p
hoīs viuos: sicut in arrepticjs ps. ⁊ hec spēs vocat p̄bitonica: fm quam di
cunt p̄bitones: velut Isidorus dicit: p̄bitones dicti sunt a p̄bitone appolline
qui actor p̄mū dictus est hmoi artis. Qñq; vñ reuelant occulta p aliquas
figuras vel signa: que in rebus inaiatis apparēt: que si apparēt in aliquo cor
pore terrestri: puta in igne vel ferro vel lapide polito vocat geomantiā. si aut

in aqua hydromantia, si aut in aere aeromantia, si aut in igne pyromantia, si aut
 in visceribus aialium imolatorum in aris demonum; vocatur ariolia vel aruspicia
 Unde Varro diuinationum quattuor genera esse dicit, terram, aquam, aerem, et
 ignem; ut habetur, xxvi. q. iiii. tit. Reuelatio aut occultorum que fit absque expressa
 demonum invocatione sed tacita; in duo genera diuiditur. Quorum primum est
 cum aliquid consideratur in dispositionibus aliarum rerum; et siquidem conetur aliquis oc-
 culta cognoscere ex consideratione situs et motus siderum; hoc pertinet ad astrolo-
 gos; qui et genethliaci dicuntur pro natalium considerationes dicuntur, geneses enim ho-
 minum per duodecim celi signa describuntur; siderumque cursu nascentium mores actus
 et euentus predicere conantur; id est quis quali signo fuerit natus; aut quem
 effectum habeat vite que nascitur. Isti sunt Iudorum sunt qui vulgo mathematici vo-
 cantur; cuius superstitionis genus constellationes latini vocant; id est notationes siderum
 quomodo se habeat cum quibusque nascitur. Si vero aliquis conetur occulta cognoscere per mo-
 tus aut voces animalium seu quorumcumque aialium; siue per sternutationes hominum vel
 membrorum saltus; hoc pertinet generaliter ad augurium; quod dicitur a garritu animalium;
 sicut auspiciis ab inspectione animalium, quorum primum pertinet ad aures; secundum ad
 oculos. Iudorum tamen dicitur; quod diuinatione que fit ex saltu membrorum hominis vel cuius-
 iuscunque alterius aialis salizatoria dicitur, unde salizatores vocati sunt; qui dum
 eis membrorum quocunque partes salierint; aliquid sibi exinde prosperum seu triste
 significare predicunt. Si vero quis conetur occulta cognoscere ex consideratione bu-
 manorum verborum absque intentione dictorum; que quis retro querit ad futurum quod
 vult precognoscere; vocatur hec species magie omen, de quo Valerius maxi-
 mus refert; quod romanis deliberantibus utrum ad alium locum migrarent; forte co-
 tpe Centurio quidam exclamauit; signifer statue signum hic optime manebimus
 Quam vocem audita pro omine acceperunt; transcendi consilium obmittentes. Ad
 hanc speciem magie reducitur horospiciis; que attenditur penes considerationem horarum
 Si autem considerentur aliquae dispositiones figurarum in aliquibus corporibus visui
 occurrentes; erit alia species magie, nam ex lineamentis manus consideratis di-
 uinatio sumpta chiromantia vocatur; quasi manus diuinatione, sed diuinatione ex
 quibusdam signis in spatula alicuius aialis apparentibus spatulamantia vocatur.
 et sic de ceteris phisionomie partibus aialium. Secundum vero genus tamen inno-
 cationis demonum est; cum quis conatur aliquid occultum vel futurum precognoscere
 ex consideratione eorum que ab hominibus serio fiunt; siue per protractiones punctorum
 siue per considerationem figurarum; que proueniunt ex plumbo liquefacto in aqua pro-
 iecto; siue ex quibusdam cedulis scriptis in occulto repositis dum consideratur quis
 quam accipiat; vel etiam ex festucis inequalibus prepositis quis maiorem vel mi-
 norem accipiat; vel etiam ex taxillo proiectede quis plura puncta proiciat; vel
 etiam dum considerat quid aperienti libri occurrat; que omnia cum sortium rationem habeant
 ad sortilegium pertinent. Tamen sortilegi sunt Iudorum sunt; qui sub nomine sicte reli-
 gionis per quasdam quas sanctorum sortes vocant diuinationis sciam profitentur
 aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Ad hanc magiam
 pertinent secundum Augustinum, ligature execrabilium remediorum; que ars medicorum condemp-

nat: siue in precantationibus: siue in characteribus vel in quibuscumq; rebus suspendendis atq; ligandis. in quibus oibus ars demonū est ex quadā pestifera societate hoīm et angeloz maloz exorta. vñ cūcta vitā dā sunt a xpiano et oī penit⁹ exsecratōe repudiāda atq; dānanda: vt hētur. xxvi. q. v. nec mix. Nō tandū tñ: q; cū dicit q; mag⁹ in oī ope magico vtis expresse vel tacite auxilio demonū ad aliquā occulta cognoscenda: intelligendū est hoc non solū de cognitione speculatiua: sed etiā pratica. magus enim per artem magicā nō solū pōt futura predicere et occulta reuelare: sed magna et mirabilia auxilio demonū in natura facere: vt p; de Circe et magis Pharaonis: et expūctatoribus magie naturalis. propterea dicebat in descriptiōe magie: q; erat ars cognoscendi occulta faciendq; magna et mirifica in natura. Patet igitur quid sit magia et quē sint species eius.

Quod magia in omni lege et secta rationabiliter est prohibita.

Et quattuor autē proprietatibus quę magice artī conueniūt efficacit⁹ ostendit⁹: q; in omni lege et secta rōnabiliter sit prohibenda. est enim ars supstitiosa sacrilega fraudulentissima vana et falsa. Quid sit supstitiosa probat⁹ sic: quia ad supstitiōem pertinet nō solū cū sacrificiū demonibus offert per idolatriā: sed cū aliquis assumit auxiliū demonū ad aliquid faciendū vel cognoscendū: q; p; prias vires excedit. oīs autē opatio magica ex opatione demonū p;ouenit. vel quia expresse demones inuocant: ad futura quę humanā virtutē supant manifestanda et mirabilia pagēda. vel quia demones ingerūt se vanis inquisitiōibus futuroz: vt hoīm mentes implicent vanitate. Vana autē inquisitio futuroz est: qñ aliquis futurū p;noscere temptat vnde p;nosci nō pōt. vnde Origenes in periarchon scribit: q; quedā est opatio demonū in ministerio p;sciētię: quę artibus quibusdā magicis ab his qui se demonibus mancipauerūt: nūc per sortes: nūc per auguria: nūc p; contemplatiōez vmbraz oprehendi vider⁹: quę oīa operatiōe demonū fieri nō dubito. quicqd autē procedit ex societate demonū et hoīm est supstitiosum: vt Aug⁹. dicit. ij. de doctrina xpiana. ars ergo magica est supstitiosa. Secūdo ars magica est sacrilega et impia: qui enim futura p;nunciare aut p;noscere quocūq; modo p;sumpserit: nisi deo reuelante: usurpat sibi quod deo p;riū est. et loquimur in proposito de cognitiōe futuroz quę supant naturalem hoīs cognitiōem. et ex hoc sacrilegus et impius censet⁹ tanq; irreuerenter se habens ad deum qui sanctus sanctorū dicitur. vnde sacrileg⁹ s; m; Ildozū dicit⁹: ab eo q; sacra legit: id est furas. magus autē per artē magicā conat⁹ predicere futura solī deo cognita: a quoz p;nunciatiōe diuini dicti sunt: quasi deo pleni. diuinitate enim se plenos magi simulāt: et astutia quadā fraudulentie hoīb; futura p;lectāt s; m; Ildozū. Confirmat ista rō: quia quilibz magus firmiter credit per opus magicū realiter assequi q; intendit: puta allicuius amorē: vel furti reuelatiōem

vel futuri euentus p̄cognitōez, certū est autē q̄ qui talia credit p̄sequi posse
per artem magicam: oportet q̄ credat in illo actu aliquid existere diuini nat̄
minis, que aut a deo solo expectare debemus; aut que soli deo cōueniunt: vt
imitare volūtatem; aut p̄iungentia futura ad vtrūlibet certitudinaliter p̄dicti
cere, et tunc talis fides abnegat quā p̄ime veritati debet, et per p̄is infidelis
apostata et sacrilegus est habendus, Tercio ars magica est fraudulentissima
quia magus nō intendit nisi questum et inanem gloriā, ideo q̄stum in ipso est
conatur lesionem organoz et deceptiōem potentiaz apprehensuar, causare;
passiones q̄z vebemētes in appetitu sensitivo p̄citare, quo stante qcquid inte
rius accidit per modū fantasmatiz; iudicat ad extra obiectiue existere tanq̄
p̄is, et tales in rei veritate decipiunt et illudunt: q̄d maxime pertinet ad ma
giā prestigiosam, vnde Plinius, l. iij. nālis historie libro: de magia loquēs dicit
Magicas vanitates sepius q̄dem antecedentis opis p̄re coarguimus: tñ res
digna est de qua plura dicant; vel eo ipso quo fraudulentissima artū plurimū
toto terraz orbe: plurimisq̄ seculis valuit, ecce q̄ magiā affirmat artem frau
dulentissimā et vanā. Quarto ars magica est falsa: versat enim principaliter
circa naturalū rerū conuersiōem et mutatiōem: circa futuroz diuinatiōem et
occultoz reuelatiōem: q̄bus oibus non subijciū veritas: sed oimoda deceptio
et falsitas: vt patz inducendo per singula, Legit enim de magis Pharaonis
q̄ virgas in veros serpentes nō p̄uerterūt fm intentiōem Auḡ, de ciui. dei,
nec famosissima maga Circes socios vlyris in veras bestias p̄uertit, nec p̄bi
tonissa Saulis Samuelem p̄ropham ad colloquium Saulis imp̄ssimū regis
suscitauit, sed oīa hec fm apparentiā tñ et nō fm rei veritatem: facta esse dici
tur: vt scribit, xxvi. q. v. nec miz. Legit p̄terea de quibusdā mulieribus que
demonū illusiōibus et fantasmatib⁹ seducte credūt et p̄sent se ire cū Diana
paganoz dea: vel cū Herodiade: vel cū innumera mulierū multitudine equi
tare: et multaz terraz spacia intempeste noctis silentio p̄transire: eiusq̄ iussu
onibus obedire, et certis noctibus ad eius seruitium euocare: que oīa ad p̄e
stigiū et illusiōem pertinent: vt h̄etur, xxvi. q. v. c. epi. Futuroz etiā diuinatiō
nibus nō subest veritas: quia talis cognitio superat facultatē cuiuscunq̄ intel
lectus creati: q̄d intelligendū est de futuris p̄iungētibus ad vtrūlibet indeter
minatis, talia enim vt futura sunt nō possunt cognosci certitudinaliter: nisi ab
illo intellectu qui futura vt p̄sita intuetur: qualis est solus intellectus diuin⁹
vel ille cui reuelare voluerit, et per p̄is qui talia aliūde nitit cognoscere q̄ a
deo decipit et fallit, Reuelationi quoq̄ occultoz in quibus veritas est deter
minata: quia vel sunt p̄sita vel p̄terita: vt p̄z in furtis et his siliis: admisce
tur vt in pluribus falsitas et mendaciis: quia q̄suls a demone certitudinaliter
cognoscant et maleficiis reuelent: veruntū quia demō mendax est et pater mē
daciū: falsa vt in pluribus maleficiis reuelat: vt p̄z per eos qui ad tales magos
recurrūt. Hoc sentire videt Plinius vbi supra: q̄ enumeratis sp̄ibus magie
concludit: Que oīa etate n̄ra princeps Hero vana falsaq̄ comperit. Notan
dū q̄ p̄dictæ rōnes nō solū p̄cludunt contra magiā diuinatoriā et occultoz

cognitiua: sed mirabiliu ope factiua: vt pz cuilibet pſideranti rōnes p̄dictas
 Et qbus ſequūtur due p̄cluſiōes. Prima: qz p̄p̄ia z vera rō artis z ſcientie
 nō ſuēnit magie: cuius rō multiplex eſt. Prima quidem: quia ars z ſcīa ſunt
 habitus veridici: vt pz, vi, ethi. in illo. c. ſunt quinqz quibus aīa dicit verū. p̄o
 bari eſt aut efficaciter magiā nō eſſe de veris ſ; de falſis. magia ergo nec rō
 nem artis nec ſcīe habere pōt. Secūda rō: oīs ars hz certas z determinatas
 regulas quibus artifez certitudinalit̄ z infallibiliter operat̄: alſ nō eſſet recta
 rō factibiliū: vt dētur. vi, ethi. ſed exp̄imentatores artis magice vt in plurib⁹
 deficiūt z decipiūt in opatiōibus ſuis: quia demones aduocati a magis per
 ſigna inter eos inita nō ſemp adueniūt: nec rīſa nec colloquia cū eis hnt nec
 promiſſa ab eis faciūt: vt plures exp̄imentatores fatent̄. Cuius rō hec eſt: qz
 nec demones nec eoz opatiōes ſubiacent alicui virtuti corporali: vel quibus
 cūqz indiſtrijs hūanitus adinuētis: vt Po: p̄brius z ceteri malefici fingūt
 ſed ſoli deo vel illis qbus propter merita z vite excellentiā dedit potēſtatem
 demones coercenti: vt ex doctrina euangelica hētur. Et ex hoc pz erro: cre
 dentiū demones p herbas z quedā alia corporalia in celi puerſione obſeruata
 poſſe cogi: z ad certa z determinata loca diffiniri z determinari. qd ſi contin
 gat referendū eſt ad pacta inter magum z demonem volūtarie inita: z nō ad
 vim coactiua que naturalit̄ ſit in verbis vel in herbis vel lapidibus vel qui
 buſcūqz alijs rebus corporalibus. vñ beſis Tho. in queſtionibus de potētia
 dei. q. vi. ar. x. tenz: qz demones p quos magice artes p̄plementū hnt cogunt̄
 z alliciunt̄. coguntur quidem a ſuperiori: qñqz quidem ab ipſo deo: qñqz vō a
 ſcīs z angelis z hoibus virtute dei. nam ad ordinem ptātum pr̄inere dicitur
 demones arcere. ſancti aut hoies ſicut dono virtutū participant inq̄ſtum mi
 racula faciunt: ita dono ptātum inq̄ſtum eſciūt demonia cogunt̄ etiā interdū
 ab ipſis ſuperioribus demonibus: que quidem ſola coactio p magicas artes
 fieri pōt. Alliciunt̄ vō demones rebus corporalibus per magicas artes: non
 quidem propter ſeipſas: ſed propter aliquid aliud. Primo quidem: quia per
 h̄mōi res corporales ſciunt facilius poſſe conſequi effectū ad quem inuocan
 tur: z hoc ipi appetūt: vt. ſ. eoz virtus admirabilis habeat̄. z propter hoc ſub
 certa conſtellatione aduocati adueniunt. Secundo inq̄ſtum h̄mōi corporalia
 ſunt ſigna aliquoz ſpūaliū quibus delectant̄. vñ Aug. dicit. xxi. de ciui. dei: qz
 alliciunt̄ demones his rebus non tanq̄ aīal cibis: ſed quaſi ſpūs ſignis: quia
 enim hoies in ſignū ſubiectionis ſacrificiū deo offerunt z p̄ſtratiōes faciunt:
 gaudent h̄mōi reuerentie ſigna ſibi exhiberi. Alliciunt̄ aut diuerſi demones
 diuerſis ſignis: ſm qz diuerſa ſigna ipſoz appetitui z voluntati magi pueniūt
 Tercio alliciunt̄ demones corporalibus rebus: inq̄ſtum hoies per eas in pec
 catū adducūtur. z inde eſt qz alliciunt̄ mendacijs z his que hoiem in errorez
 vel peccatū inducere pōt. Et quo pz q nulla res corporalis q̄ſtumcūqz nobilis
 z perfecta pōt virtute proprie nature demonē cogere vel fugare alligare vel
 determinare ad aliquē determinatū locum vel operatiōem magicā: vt plures
 magoz falſo opinant̄. Secūda cōcluſio que ſequit̄ ex dictis: qz Apuleyus et

ceteri p[ro]fessores artis magice asserentes magiā esse d[omi]ni immortalibus acceptā
colendi ac venerandi pergnarā: fallunt[ur] et decipiunt[ur]. constat enī ex supradictis
magiā esse artē sup[er]stitiosā et fraudulentissimā. et p[er] p[ro]p[ri]os non esse d[omi]ni immorta-
libus acceptā: sed odiosā et detestandā. intelligēdo p[er] deos immortales subas
separatas pias et iustas. constat secūdo magiā esse artē sacrilegam: et p[er] p[ro]p[ri]os
impiā et irreligiosā. constat tercio magiā esse artē falsā et vanā: et p[er] p[ro]p[ri]os
re[rum] diuinā[rum] ignarā. constat quarto apud gentiles non fuisse cultū vnius veri
dei: nec p[er] p[ro]p[ri]os verū sacerdotiū nec veram religionem: sed cultū demonū et
idolatriā. et p[er] p[ro]p[ri]os ars magica non est ars nobilis nec celitū antistes: vt Jo-
roastres et Domazes: quos imitatur defensor predictae conclusiōis: falso credi
derunt. Ex quibus oib[us] p[er] q[uod] magiā in omni lege et secta rōnabiliter sit pro-
hibenda: et ab omni politia merito repellenda: cuius rō[ne] p[er] ex dictis. Et hinc
est q[uod] studiū et v[er]sus magicar[um] artū[rum] prohibetur in sacra scriptura multiplici pe-
na: mortis etiā corporis et aīe. vnde Leuitici. xxi. scribit[ur]: q[uod] aīa que declina-
uerit ad magos et ariolos et fornicata fuerit in eis: ponam faciem meā contra
eam: et interficiā eam de medio populi mei. Item ibide[us]. xx. c. Vir siue mulier
in quibus p[ro]bitonice vel diuinas sp[irit]us fuerit moriatur: lapidibus obruet[ur] eos
sanguis eor[um] sit super eos. vnde p[ro]pter hoc peccatū Ochobias infirmus mori-
tuus est. iiii. Reg[um]. i. et Saul. i. Paral. i. c. Secūdo prohibetur studiū et v[er]sus
magicar[um] artū[rum] s[ecundu]m canones. c. l. si diuinato[rum] et maleficor[um] peccatū occultum sit
imponit[ur] penitētia quadraginta dier[um]. si notoriū: eucharistia negat[ur]: de conse-
di. ii. pro dilectiōe. si sit clericus: deponendus est et in monasterio detrudēdus
si laicus: eradicandus. xvi. q. v. non oportet. tales etiam infames sunt: et qui
ad eos concurrunt. vnde nec ad accusationem debent admitti. ii. q. vii. quis
quis. Tercio prohibet[ur] s[ecundu]m leges ciuiles: nam tales debent plecti pena capitis
et si accedant domū alterius debent cremari: et bona eor[um] oīa debēt publicari
C. de maleficis. l. nemo. l. culpa. et l. nulla. contra oēs diuinatores et maleficos
iura ciuilia seuissima sunt. vnde li. ix. C. rubrica. de maleficis et mathematicis et
ceteris sibi[us]: vt dicit Azon in summa: diuinātes circa somnia vel in garritu
autū et in similibus: talibus nō permittit[ur] ad limen alterius accedere: alioquin
concremant[ur]. nec aliquis debet eos suscipere vel p[ro]fiteri: alioquin deportat[ur] in
insulā: et oīa bona publicant[ur]. qui autē arte magica vite innocentis insidiantur:
aīos mulier[um] ad libidinem flectunt: b[e]stias obijciunt: vt. l. militi. imo etiā s[ecundu]m
fura. ff. de lib[er]is magicis dicunt[ur] improbate lectiōis: qui statim sunt corrumpēdi.
Item nemini p[er]mittit[ur] diuinare: alioquin supplicio capitis feret[ur] gladio vltore
prostratus: vt in supradictis legibus p[er]. Item Aug. dicit in de ciui. dei. et b[e]n-
tur. xxvi. q. vii. nō obseruabit[is]. vbi enumeratis multis superstitiōibus sic con-
cludit: qui has et quascunq[ue] diuinatiōes aut fata aut auguria obseruat aut at-
tendit aut consentit obseruantibus aut talibus credit aut ad domū eor[um] vadit
aut in suā domū introducit aut interrogat: sciat se fidem xpianā et baptis[m]i
p[re]iuaricasse et paganum et apostatam et dei inimicum: iram dei grauer me-
ternū incurrere: nisi eccl[esi]astica penitētia emendatus deo reconciliat[ur]. P[er] q[uod] igit[ur]

¶ ars magica lege diuina; lege canonica; et lege ciuili; et per consequens lege naturali sit prohibita.

Opinio magorum quod preter magiam illicitam et prohibitam est quedam alia magia naturalis licita et non prohibita.

Proter magiam superius descriptam; quam illicitam et prohibitam esse demonstrauimus; opinantur aliqui esse quandam magiam naturalem licitam et non prohibitam; que secundum Guillelmum Parisiensem in libro de fide et legibus inter partes totius scientie naturalis undecimum obtinet locum. Per hanc magiam cognoscuntur rationes seminales; quas a principio deus precepsit rebus creatis; cognoscuntur similiter actiuitates agentium naturalium et applicationes proportionales adinuicem et ad sua passiva naturalia; quod potest virtute propria et quod non. Ad hanc magiam pertinet subita generatio ranarum et pediculorum vermium et aliorum animalium quorundam; in quibus omnibus sola natura operatur adhibitis tamen per magum adiutorijs; que ipsa semina nature confortant et acciunt; adeo ut opus generationis intimius acceleretur; ut ab ipsis qui hec nesciunt non opus nature videatur; que tardius talia consuevit efficere sed potius virtutis nature cuiuslibet imperantis. quia de causa si quis talia taliter operaretur malus et maleficus apud christianam religionem haberetur; et non virtute nature; sed magis adiutorio et potentia demonum hominum opera facere putaretur. Qui autem in naturali magia docti sunt talia non mirantur; ut dicit Guillelmus Parisiensis; sed solum creatores in his glorificant; scientes quod sola omnipotentissima dei voluntate ipsius natura operatur; et iuxta consuetudinem notam hominibus; et preter consuetudinem non solum nouis modis; sed etiam res nouas. non enim dubitandum est in nouis seminibus permutationibus et ipsorum adiutorijs noua animalia et nedum uisa gigni posse; sicut aperte docet in libro nequissimi magi; ut Guillelmus Parisiensis ibidem refert. Ad hanc magiam naturalem pertinet mirificentia operum que in medicina alchimia mathematica agricultura et ceteris mechanicis artibus sunt; de quibus omnibus Guillelmus Parisiensis. Albertus magnus. Rogerius bacho et plures alij theologi tam antiqui quam moderni plura experimenta mirifica referunt et scribunt. vnde Plinius narrat. in libro de naturalis historie; quod si quis cor talpe recens palpitantis deuoraret; diuinationis et rerum efficiendarum euentus premitteret. Guillelmus quoque Parisiensis narrat in libro de vniuerso quod si quis heliotropium lapidem gestat; radios solis in sanguine puerteret; facit enim eos apparere sanguineos; et iste est primus effectus eius mirabilis. sed mirabilior est eius secundus effectus; qui est in oculos seu visum hominum; quorum aciem ita perstringit ut videri non premitat illum portantem. verumtamen hoc facere non videtur sine adiutorio virtutis herbe eiusdem nominis; que vocatur heliotropium. Aliam magiam narrat Guillelmus Parisiensis ibidem; que ad prestigiosam et ludificatoriam pertinet magiam. sunt enim quedam species lucernarum seu luminum; que mirabiles habent effectus ut est lucerna que conficitur ex cera et corio serpentis puluerizato. si enim inde accendatur candela in loco ubi aliud lumen non luceat; loco inquit paleis vel

Iuncis strato: singule festuce et singuli iunci videbunt serpentes per domus dis-
 silientes. Huius rei admiranda causa in hoc est: quia varietas colorum a pulvere
 pellis serpentine faciet apparere varietatem similem in iuncis atque festucis. Mo-
 tus vero illius flammæ faciet apparere dissolutus sine dissilitiōes. Cuius signi cui
 dentissimus est: quia solius quercus vel alterius arboris similis de nocte videtur
 buffo vel rana. nec mirum: cum putredines et squame piscium et extrema quorundam
 vermiculorum videntur ignes vel flammæ de nocte. Dixerunt etiam experientatores
 magicæ naturalis: quod si de semine asinino et cera predicto modo fieret candela in
 loco ubi illa sola luceret: quicunque homines ibi viderent apparerent asini. Hoc idem
 sentiunt de lachryma eiusdem asini: que si admiscetur cere: similes apparentiā
 operabitur. plura alia experimēta breuitatis causa obmitto: que si vera sunt ad
 miranda profecto iudicari debent. Inter hæc autem magiā naturalem et prohibitam
 magna imo maxima ut dicitur est disparitas et dissimilitudo: quia prohibitam
 non modo christiana religio: sed omnes leges: omnes bene instituta respublica damnat et
 execratur. naturalem vero omnes sapientes omnes celestium et diuinarum rerum studiose na-
 tiones approbant et amplectuntur. illa artium fraudulentissima: hec altiorum sciorum
 phia. illa irrita ac vana: hec firma fidelis et solida. illam quisque coluit semper
 dissimulauit: quod in auctoris esset ignominia et contumelia: ex hac summa laus et
 claritas gloriaque antiquitus et pene semper petita. illius nemo unquam studiosus
 fuit vir probus et cupidus discendi bonas artes: hec altissimis plena mysterijs. pro-
 fundissima rerum sacratissimarum contemplatiōem et demum totius nature cogniti-
 onem prebent: hec inter sparsas dei beneficio et inter seminatas mundo virtutes
 quasi de latebris euocant in lucem: non tam facit miranda quam facienti nature
 sedula famulat. hec in mundis recessibus: in nature gremio: in promptuarijs
 archanisque dei latitantiaque miracula: quasi ipsa sit artifex promit in publicum
 et sicut agricola vltimos vitibus: ita magus terram celo. id est inferiora superiorum
 donibus virtutibusque maritat. Ex differentia posita inter magiā naturalem et
 prohibitam consequitur necessario: ut dicunt fautores magicæ naturalis: quod opera ma-
 gorum Pharaonis Appollonii Thianei ceterorumque magorum quod christiana dānat re-
 ligio: facta sunt virtute nature hominum ministerio et non demonum adiute. Et hinc
 est quod propter futurorum diuinatiōem et occultorum reuelatiōem ac mirabilium effe-
 ctuum operatiōem non oportet consulere demones vel substantias alias sepatas:
 sed virtutes occultas nature: quas qui cognoscunt: omnium predictorum causas et ratio-
 nes reddere possunt. Huic autem opinioni seu potius errori innititur defensor pre-
 dicte conclusiōis: ut per eas quas de magia naturali iuxta Pythagoricos et
 Platonicos phiam scribit conclusiōes. Nec mouere debet (ut aiunt) virum ali-
 quem doctum: magus vocabulum: quod maleficium significare videtur. hoc enim nomen
 magus nec latinum est nec grecum: sed persicum: et idem lingua persica significat quod
 apud nos sapiens. sapientes autem apud persas idem sunt qui apud grecos phi
 dicuntur: sic vocati a Pythagora: qui prius dicebantur sapientes. fere enim apud
 diuersas gentes diuersis nominibus sapientes eorum nuncupabantur: ut druides apud
 gallos: prophetes apud hebreos: vel pharisæi vel cabaliste: apud indos gymnoso-

phiste: apud egyptios sacerdotes: apud grecos phis: apud persas magi. Et in hac significatōe euāgelista Matthe⁹ scribit: q^d magi venerūt ab oriēte adorare xpm: nō erāt illi magi necromātes et cū demonibus p̄federati: qui hostes demonū imo dñm: et de eis mox triūphaturū veniūt adorare. sed erāt veri sapientes celestiu et terrenarū rex sciam edocti: q^d ipam patris sapiam in hūano corpe factā visibilē coluerūt et venerati sunt. Hāc autē dñitiam ap̄tissime dat intelligere Hiero. in eplā ad Paulinū: in qua mentōez faciēs de Appollonio Tbianeo ait: Appollonius Tbiane⁹: siue magus ut vulg⁹: siue phs ut pitbagorici dicūt. in qbus verbis exp̄sse significat Hiero. q^d illud q^d ē vera phia a vulgarib⁹ qñq⁹ credit ē illud q^d ipi appellāt magiā. Et q^d p³ q^d nomē magia fm opinōez istā est equocū ad magiā supstitiosam et nālem. vñ Guill⁹ Parisiēn. in de vniuerso scribit: q^d magi a magia nāli dicti sunt: q̄i magna agētes: l³ qdā male interpretati sunt magos: q̄i male et mala agētes. q^d autē misterio demonū talia opant: reuera et male et mala agētes et hñdi et dicēdi sūt. P³ igit qd sit magia nālis fm sic opinātes: ad qd et ad q^d se extēdit ei⁹ cognitio et opatio.

¶ Improbatio eorū que dicuntur de magia naturalī per octo conclusiones probabiles.

Consideratis rōibus p̄tra magiā primo. c. descriptā induct⁹: luce clari⁹ p³ q^d magia nālis illicita et p̄hibita sit censenda. p̄stat enī q^d magia nālis est ars cognoscēdi occulta faciēdiq⁹ mirifica opa in natura ut ipi fatent⁹. quare si magia sic a nobis descripta tanq⁹ supstitiosa et fraudulētissima oī lege sit p̄hibita: cōsequit⁹ nēcio q^d nālis magia sit illicita et p̄hibita. P̄terea certū est q^d Plin⁹. i⁹. nālis historie libro de magia naturali disse⁹rit et scribit: ad quā ut inqt Pitagoras Empedocles Democritus Plato discendā nauigauere. et h⁹ defensores magie nālis fatent⁹. h⁹ manifestū est Plin⁹ ex aucte Hieronis tanq⁹ vanā et frudulentissimā illā dānare: ut ibidē p³. h⁹ bētur p̄positū. Itē ad magiā nālem p̄tinet fm Pl⁹. ea magia q^d a besp̄heris ex aere ex stellis ex lucernis ac peluib⁹ securib⁹q⁹: et ex vmbraz inferiorūq⁹ collogis et mule⁹ alijs diuina p̄mittit. h⁹ p̄stat talem esse p̄hibita oī lege ciuili etiā romanorū. scribit enī Plinius vbi. s. q^d galloz druides et b⁹ genus vatū medi corūq⁹ Liberij cesaris principatus sustulit. druides autē et vates fm defensorē p̄dicte p̄clusiōis idē q^d vocabulū magus a magia nāli dictū significat. P̄terea exp̄imentū de talpa et eliotropio et lucerna ex cera et semie asini cōfecta ad magiā naturalē p̄tinet. h⁹ Plin⁹ dānat exp̄imentū de talpa et eliotropio in. xxx. et vlti. nālis historie li. p̄ q̄to ut credo supstitio quedā in his admisce⁹ vires enī religionis in talibus operibus dicit magos addere: q^d supstitiosum censetur. eadem ergo ratione damnanda vident⁹ cetera exp̄imenta arte magica inuenta et experta. Si dicatur q^d p̄dicte rationes non concludunt: q^d magia naturalis sit illicita et p̄hibita: nisi ostendatur efficaciter q^d mirificentia operum que in magia naturali sunt: virtute demonum et non virtute

k

nature ministerio magorum adintra fiat, dictum est autem supra quod in rebus creatis sunt
 virtutes quedam occulte et mirifice; quas qui cognoscunt et applicare sciunt; miri-
 fica opera facere possunt. propter quod in experimentis magorum naturalium si veritas quicquid non
 inveniatur; referendum est potius ad ignorantiam experimetatorum; quam ad defectum virtutum
 occultarum nature. Preterea in magia de qua Plinius differit et scribit; plura
 narrat que ad magiam prohibitam pertinet; quare allegandus non venit in putatorem
 magie naturalis. Rursus quod rationes predictae efficaciter concludunt contra magiam naturalem
 quia cum virtutes occulte non possint euidenter cognosci per humanam inquisitionem
 ut statim patebit; necesse est in operibus magorum auxilium demonum expressum vel
 occultum intervenire. Quod octo conclusionibus probabiliter tamen et non assertive ostendo.
 Prima igitur conclusio et fundamentalis omnium dicendorum in presenti materia est hec:
 Preter virtutes nature quas communiter philosophantes in rebus naturalibus ex-
 periuntur; non sunt dabiles tales virtutes occulte et mirifice quas magi fingunt;
 quia non est probabile aliquid esse in natura quod efficaci ratione aut experimento non de-
 prehendantur. sola enim hec via intellectui humano relinquatur ad philosophandum.
 virtutes autem occultas quas magi fingunt; nec ratio efficax convincit; nec experientia
 docet; ut ex incertitudine et deceptione operum magicorum apparet. Preterea si
 entia imperfecta ut mineralia vegetabilia et plantae animalia quoque imperfecta et ce-
 lestia corpora habent tales virtutes occultas et mirificas; ut magi farentur; rationabile
 est per locum a minori ad maius; quod animalia perfecta et maxime homo tales virtutes
 habeat; qui supremum locum obtinet inter res naturales. non apparet autem nec experi-
 mur in animalibus perfectis nec in homine tales virtutes occultas et mirificas; nisi
 dicatur secundum intentionem Avicennae; quod virtus imaginativa et intellectiva in homine
 pro virtute occulta et mirifica habetur quod ridiculum et inopinabile in promptu appa-
 ret. Itaque certum et manifestum est apud omnes philosophantes; quod Aristoteles philosophorum
 princeps et subtilis inquisitor veritatis sufficienter et complete tradidit et scripsit sciam
 rebus naturalium finem se et omnes eius partes; in quibus non numeratur sciam virtutum occulta-
 rum et mirificarum nature; quam isti magiam naturalem dicunt. Relinquatur ergo quod tales
 virtutes occulte et mirifice non sunt dabiles. Si dicatur quod irrationabile videtur ta-
 les virtutes occultas negare; apparet namque magnetem ferrum attrahere; et eum
 dem ne attrahat ab adamante ligari; visum est sepe zaphirum entracem fugare;
 aurum cor letificare; et iaspidem undecumque fluxum conservare; et plura his similia; que
 cum ab omnibus vulgata sint; impossibile est veritatem non in maiori parte habere. Rursus
 quod hec ad virtutes communiter expertas reducuntur; cum contingat in pluribus; ut medici
 dicunt; quorum est tales virtutes considerare. Secunda conclusio; processu talibus virtu-
 tibus occultis nature et mirificis; impossibile est intellectum humanum sue nature re-
 lictum tales virtutes distincte et per certitudinem cognoscere; cuius causa et ratio duplex
 colligitur ex dictis Petri de Ebano Consiliatoris. lxxi. dicitur. Prima quidem ratio et
 causa est; difficultas cognitionis proportionis mixtionis in qua forma cum eius virtute
 occulta suscipitur; cognitionem namque simplicium causantium homini mixtionem
 ignoramus; quod diu vixerimus in hoc mundo. unde Averrois quinto coll. Im-
 possibile inquit est scire per arbitrium mensuram mixtionis; per quam operatio

specifica fit in ipso ente; qm̄ cōmixtiō totius duorū cu; toto alterius ex opere
 dei est benedicti et summi et opere nature, difficilis preterea est talis virtutum
 occultarū cognitio propter ignorātiā principiorū proventus huius virtutis
 occulte; cū ipsa non educatur omnino de potentia materie; sed ad hoc agens
 operatur extrinsecum; ut corpus celeste; deinde intelligētia plena formis; de
 mūq; primus benedictus. Secunda vō causa et ratio est separabilitas et cor-
 ruptio talium virtutum occultarum a suis proprijs substantijs; quod euenire
 potest aut propter indispositionem materie cum distemperata complexione
 in qua fuit suscepta; cui innitebat forma, vel ex parte loci; eo qd a locis in quib;
 bus producte fuerunt et pseruabantur remouētur, est enim patria principij
 generatiōis velut et pater, locus enim virtutē habet contentiuā et saluatiuā
 locati, iij. phy. aut hoc euenit ex parte corū a quibus illa forma imprimi-
 tur virtutibus, cū enim vnūquodq; periodo terminetur; ut. ij. de gñatione scribit
 virtutes celoz ad tempus determinatū in formis et materijs sustentant, et ex
 hoc apparet multoties defectus et deceptio illoz qui virtutes has occultas et
 mirificas experientes non obseruant tempus signatū et determinatū, inueniē-
 tes namq; substantiā et ppositū credūt experimentatores et illic virtutes occul-
 tas inuenire; in quo maxime fallunt et decipiunt, quare videm⁹ moderno tpe
 multos lapides virtutibus olim sibi attributis deficere, tūz propter corū sepa-
 rationem a locis proprijs, tum etiā pp tēpīs antiquitatem. Pōt igit incertitu-
 do et ignorantia hūane nature circa tales virtutes occultas; deceptio quoq;
 et fallacia in experimentis illaz. Tercia conclusio; homo sue naturali virtuti re-
 lictus non pōt mirabiles et insolitos effectus per modū artis causare applicā-
 do, s. predictas virtutes occultas et mirificas adinuicem, et notanter dicit ho-
 mo sue naturali virtuti relictus; quia adiutus et instructus a deo vel angelo
 pōt nō solū mirabiles; sed miraculosos effectus causare; ut post patebit; h̄ sua
 propria et naturali virtute hoc reputo impossibile. Cuius rō est; quia agere p
 modū arti; est agere p cognitiōem et appetitū; applicādo, s. actiua passiuis, oī-
 suz est autē qd homo sue nature relictus nō pōt cognoscere certitudinalit et di-
 stincte virtutes tales occultas nature; nec ppositiones nec applicationes eaz
 adinuicem ad mirificos effectus pducendos, nec est opus ad hoc plures rō-
 nes adducere; cū experientia hoc doceat. Ex qbus conclusiōibus pz qd magia na-
 turalis non est ps scie naturalis; ut Guillius Parisiē credidit; et in suo li. de
 legibus asserit; quia magus nō hz certitudinem neq; euidentiā distincte et in-
 particulari de virtutibus occultis et mirificis rez naturalium; nec de ipaz ppor-
 tiōibus et applicatiōibus; ut deductū est, scia autē naturalis certitudinalit et euidē-
 tiā facit de suo obiecto; alis nō est scia. Hoc etiā pbatur ex alio; qd magia na-
 turalis est noticiā expimētatiua q̄ circa singularia et singulares circūstantias
 versat; in qbus ut in pluribus deceptiōes et errores ptingunt, asserere autem
 talem noticiā experimentatiuā esse scientiam vel partem scientie naturalis est
 ridiculū, vnde tales magi experimentatores potius q̄ scientes appellantur.
 Preterea magia fm sic opinantes est noticiā pratica, scia autē naturalis fm
 k. ij.

se et omnes eius partes est noticia mere speculatiua: cum sit de his quorum principium non est in sciente; quod est probere et voluntas. vi. metaphy. Et ex eadem radice patet quod magia naturalis non est perfecta sapientia; ut defensor predictae conclusionis sine probatione asserit: quia sapientia non est quocumque noticia. vi. ethi. sed diuinissimorum entium a motu et materia tam sensibili quam intelligibili separato. magia autem naturalis est de virtutibus occultis et mirificis rebus naturalium secundum sic opinantes; que non abstrahunt a motu nec a materia sensibili; ut scribitur. vi. metaphy. Quarta conclusio: intellectus angelicus sua naturali virtute potest certitudinaliter et euidenter cognoscere et de facto cognoscit virtutes occultas et mirificas rebus naturalium; quecumque similiter concurrunt et concurrere possunt ad insolitas et mirificas illarum operationes. Hec conclusio quibus nulli philosopho nec theologo dubia videri debeat; efficaciter tamen potest demonstrari: quia certum est secundum philosophos intelligentias separatas mediante motu corporum celestium et istorum inferiorum causare predictas virtutes occultas et mirificas. talis autem calitas fit per intellectum et voluntatem secundum omnes recte philosophantes. ergo eas distincte et euidenter cognoscit. Preterea cognita distincte et euidenter natura subiecti proprii alicuius virtutis cognoscit distincte et euidenter virtus consequens tale subiectum. et hec est per se nota cuilibet philosophanti: cum principium cognoscendi distincte et demonstrandi que insunt subiecto; sit ipsum quicquid est alterius extremi. i. posteriorum. manifestum est autem quod quolibet suba separata cognoscit euidenter et distincte quidditates rebus materialium; aut per species inditas; aut per species a rebus acceptas secundum ponentes species intelligibiles; aut quodam alio modo: per notitiam intuitiuam. scilicet vel abstractiuam secundum modernorum theologia. Quinta conclusio: substantie separate sua propria et naturali virtute possunt mirabiles effectus per modum artis facere: applicando. scilicet actiua passiuus; in quibus tales virtutes occulte et mirifice reperiuntur. Hec conclusio non potest in lumine naturali efficaciter demonstrari: quia non est per se notum nec ex per se notis deductum; quod materia corporalis generabilium et corruptibilium ad nutum obediatur substantiis separatis vel ad motum localem vel ad motum ad formam. nec est per se notum quod intelligentie possint virtute sua naturali immediate mouere localiter hec corpora inferiora; et ideo ex principiis fidei probanda est; ut beatus Thomas probat. q. vi. de potentia dei. ar. iij. ubi sic dicit: Fidei autem sententia est quod angeli non solum corpora celestia suo impetu moueant localiter; sed etiam alia corpora deo ordinata et permittente. mouent ergo localiter suo imperio corpora in quibus est vis actiua naturalis ad aliquem effectum producendum; que Augustinus appellat nature semina in li. de trinitate. et sic operatio eorum non erit per modum miraculi; sed per modum artis. In miraculis enim producantur effectus absque actionibus naturalibus a causa supernaturali. producere autem aliquem effectum quem vel natura producere non potest; vel non ita conuenienter mediante actione principiorum naturalium artis est. vnde philosophus dicit. ij. phy. quod ars imitatur naturam; et quedam perficit que natura facere non potest. in quibusdam etiam naturam iuuat: sicut medicus iuuat naturam ad sanandum; alterando et digerendo per appositionem eorum que ad hoc naturalem virtutem habent. In effectibus autem hominum producendis ars angeli boni vel mali efficacior est

et meliores effectus facit quam ars humana: propter tres rationes. Prima quidem:
 quia cum effectus corporales in inferioribus maxime dependant a celestibus
 corporibus: tunc precipue ars potest sortiri effectum: quoniam virtus celestis corporis ad
 hoc coopatur, vnde in opibus agriculture et medicine valet consideratio motus
 et situs solis et lune et aliarum stellarum: quarum virtutes situs et motus multo cerni
 cognoscuntur angeli naturali cognitione quam homines. unde horas eligere potest melius
 in quibus virtus celestis corporis ad effectus intentos magis cooperetur, et hec
 videtur esse ratio quare necromantici in inuocatibus demonum situs stellarum obser-
 uent. Secunda ratio est: quia virtutes actiuas et passiuas in corporibus inferioribus
 melius nouerunt quam homines: et facilius et celerius applicare possunt ad effectum: utpote
 qui imperio suo corpora localiter mouent, unde etiam medici mirabiliores effe-
 ctus in sanando faciunt: quia plura de virtutibus rerum naturalium sciunt. Tercia ratio
 quia cum infinitum agat non solum in virtute sua: sed in virtute mouentis, vnde etiam corpore
 celeste aliquem effectum habet ex virtute sube spiritualis mouentis: sicut quod est causa vite: ut
 patet in animalibus ex putrefactione nature generatis, et calor naturalis in quantum est
 infinitum anime vegetabilis agit ad spiritum carnis: non est inconueniens ponere: quod ipsa
 corpora naturalia in quantum sunt mota a spirituali suba sortiantur maiorem effectum
 quod videri potest ex hoc quod Genesim, vi, scribitur: Gigantes erant super terram in diebus
 illis, postquam enim ingressi sunt filii dei ad filias hominum: ille que genuerunt: isti sunt
 potentes a seculo viri famosi, ubi glossa dicit: quod non est incredibile a quibusdam
 demonibus qui mulieribus sunt incubi: homines homines gigantes esse procreatos
 libas duas conclusiones pertractat beatus Augustinus, iij, de trinitate. Sicut inquit parietes non di-
 cimus creatores hominum nec agricolas frugum: quousque eorum extrinsecus adhibitis
 motibus ista creanda dei virtus interius operetur. Ita non solum malos sed nec bo-
 nos angelos fas est putare creatores, sed per subtilitatem sui sensus et corporis se-
 mina istarum rerum nobis occultiora nouerunt: et ea per congruas contempationes ele-
 mentorum latenter expurgunt: atque ita cognenda rerum atque accelerando incre-
 mentorum prebent occasiones. Sic igitur patet secundum intentionem Augustini, quod angeli boni et mali
 virtute naturali semina rerum nobis occulta cognoscunt: et mirabiles effectus per
 modum artis facere possunt, hoc idem sentire videtur super Genesim, ad hebraeam. Sexta con-
 clusio: homo auxilio subarum separatarum adiutus et instructus potest occulta cogno-
 scere et mirifica opera causare. Cuius ratio est: quia id quod est proprium superi-
 ori nature non conuenit inferiori nisi communicetur a superiori natura, hoc
 patet de calore: qui cum sit proprius igni non conuenit mixtis nisi communicetur ab
 igne, cognoscere autem virtutes occultas rerum naturalium: et mirifica opera facere: est
 proprium nature angelice: ut probatum est, si ergo homo tales virtutes occultas co-
 gnoscit et mirifica opera facit: communicatur sibi ab intelligentia separata. Hoc autem
 fit multipliciter secundum doctores. Primo quidem reuelando hominibus noticiam talium
 virtutum occultarum: modum etiam applicationis ipsarum ad effectus mirificos et insolitos,
 quod creditur fuisse reuelatum primis inuentoribus et scriptoribus artis magice
 quorum curiositati malignitas spirituum quandoque expresse quandoque occulte deo
 permittente se ingerit: ut Augustinus videtur sentire in libro de natura demonum

k.ij.

Secundo fit per pacta et signa inter hominem et substantias separatas inita: quibus
stantibus substantia separata per verba vel signa inuocata aduenit: et occulta
mago reuelat et effectus mirabiles facit. Septima conclusio: substantia separata
cuius auxilio magus occulta cognoscit et mirifica opera facit est mala et non bo-
na: quia si deus permitteret bona substantia hoc facere posset. Cuius ratio est
quia prestare patrocinium aliquibus que sunt contraria virtuti: non est alicuius
substantie bene dispositae finem effectum. hoc autem fit in hominum artibus magicis et di-
uinationibus occultorum: plura namque adulteria furta homicidia et alia hominum ma-
leficia procurant arte magica: que constat contraria esse virtuti. ergo substantia
separata que ad hec prestat auxilium mago non est sancta et iusta sed mala. Hoc
videtur in simili tangere beatus Augustinus. super Genesim. ad Iram: ubi sic dicit: Scitendum
est quia mathematicis vera dicunt: instinctu quodam occultissimo dicit: quod ne-
scientes bene mentes patiuntur: quod tamen ad decipiendos homines fit spiritum imum-
dorum et seductorum operatione: qui vera quique de temporalibus rebus nosse permittun-
tur. quapropter bono christiano siue mathematici siue quilibet impie diuinantium quibus
quique vera dicentes cauendi sunt: ne consortio demoniorum animam deceptam pacto
quodam societatis irretiant. Hoc idem sentiendum est de mirificentia operum: quod
de diuinatione occultorum. et hinc est quod Euillius Parisiensis in libro de legibus scri-
bit: quod libri magicarum artium sunt scripti a magis ex demonum reuelatione: aut a de-
monibus sub nominibus magorum. quod intelligendum est de primis inuentoribus et
scriptoribus artis magice: ut in primo capitulo dictum est. Octaua conclusio in operibus
mirificis et insolitis que arte magica fiunt: magus se habet solum per modum in-
uocantis: et demon per modum applicantis actiua passiuus: vel rem de loco ad
locum transferentis: quia non est probabile quod corpora in quibus tales virtutes
occulte sunt obediunt mago ad nutum quo ad motum localem: cum virtus motiua
hominis magi sit materialis et extensa contrarietatem beatis et resistentiam ad talia cor-
pora. et per prius non ita velociter et imperceptibiliter virtutes tales occulte sunt
applicabiles a mago: sicut requirit productio talium effectuum. substantie autem
separate cuius omnis virtus tam cognitiua quam appetitiua et motiua finem locum est
in materialis et inextensa: materia generabilis et corruptibilis ad motum localem
obedit ad nutum. quare concluditur euidenter ad talia opera insolita et mirifica
magum nihil aliud facere et operari quam demones ad hec peragenda per signa in-
ita eos inita inuocare. Et hinc est quod opera magorum Pharaonis non dicuntur fuisse
facta simpliciter a magis: sed tamen finem quid per incantationes videlicet egiptiacas
et archana quedam: ut scribitur. Exo. vii. et viii. c. Super quo loco Nicolaus de
Lira recitatis tribus opinionibus: solum illam tenet et probat que dicit: quod conuer-
sio virgarum in dracones per magos facta fuit finem apparentiam aut finem impercep-
tibilem suppositionem serpentium alibi naturaliter generatorum loco virgarum: quorum
quodlibet certum est magos virtute eorum naturali non posse facere: sed demo-
nem ad hec facienda inuocare. Notandum pro solutione eorum que defensor pre-
dictae conclusionis inducit de vocabulo magus: quod sicut albus ab albedine dicitur
et denotatur formaliter album: et sciens a scientia: et sapiens a sapientia. sic a magia

primo descripta dicitur et denominatur quis formaliter magus. Cuius ratio est
quia in vocabulorum significatiōibus sequi debemus usum eodem. et hinc est quod
Aristoteles philosophus princeps in philosophicis et dialcticis libris semper perbat quid
nomen vocabulorum per eodem modum dicendi. usus autem eodem loquentium appellat
magis illam tamen qui scit futura predicere et diuinare: maxime quo ad hominis bona
vel mala et mirifica opera facere. et quia per astrologorum peritiā et virtutū occultarū
noticiā solent philosophi diuinare et mirifica opera facere: hinc est quod astrologi magi di-
cuntur. propter quod Dionysius in quinto historiæ libro et Hermodorus tradit So-
roastrem magice preditionis et diuinatiōis principem astrologorum fuisse cultorem:
ut Laertius Diogenes in libro de moribus et institutis philosophorum refert. Hoc idem
sentire videtur Aristoteles in Ethimologicis: ubi scribit: quod primum stellarum inter-
pres magis nuncupabatur: sicut de his legitur qui in euangelio nati christum annū-
ciauerunt. postea hoc nomen soli mathematici cuius artis scientia usque ad euan-
gelium fuit concessa: ut christo edito nemo erinde naturitatem alicuius de celo inter-
pretaretur. Cuius prohibitiōis ratio est: quia in talibus futurorum diuinatiōibus per
vanam curiositatem et inquisitiōem humanam demon ut in pluribus se ingerit: ut
sepe dictum est. propter quod philosophantes de talibus non solum magis: sed male-
fici apud eodem loquentes appellantur. quare sequitur quod nomen magus non in bo-
na sed in mala significatiōem apud christianos est accipiendum. significat enim di-
uinandi artem lege diuina prohibita. unde Rogeriusbacho quem defensor
predicte conclusionis in defensionem sui erroris allegat in libro que ad Clemē-
tem papam scribit: mathematicā prohibita et malefica: mathematicā magicā ap-
pellat. per quod datur intelligi quod nomen magus prohibita artem et maleficam
apud eodem loquentes significat. Magi autem qui adoraturi christum ab oriente ve-
nerunt: non dicebantur magi ab arte magica: ut defensor conclusionis in apolo-
getico scribit: sed a magnitudine scientie: non naturaliter inuente: sed diuina inspi-
ratione tradite: ut magister Nicolaus de Lira ad 2. dicit. isti enim videtes
nouam stellā: cognouerunt per diuinā inspiratiōem quod illa erat stella que predicta
fuerat per Balabam: qui in orientali plaga prophetauerat. Nec dictum Hiero-
nymus de Appollonio Thibiano iuuat defensorem predicte conclusionis: quia no-
men magus nec apud veteres nec apud modernos philosophiam aut sapiam vliter
et simpliciter significat. hoc enim esset ridiculum ut dictum est: sed significat prem
illam philosophiam que de astrologorum cursu et situ est: aut de virtutibus occultis superiorum
corporum et inferiorum. propter quod philosophantes de talibus magi apud perfas
nuncupabantur: apud nos vero diuinatores vel malefici. nec prophetae nomen
apud hebreos idem quod apud perfas magus significat: ut defensor conclusionis
sonnat: quia propheta secundum hebreos ex diuina inspiratione futura preueniat
unde prophetia donum dei est: et non ab astris vel hominibus allata. magus autem ex
causis naturalibus aut demonum reuelatione futura predicit. Relicta ergo con-
tentione de verborum significatiōibus: que apud sapientes vana et inutilis est:
cum de rebus prester: tenendum est firmiter secundum christianam religionem: quod nomen ma-
gia a quo magus quis appellatur significat artem quandam superstitiosam: qua

32
ministerio demonum magus occulta cognoscere et mirifica facere falso pro-
mittit. Cuius superstitionem et fraudulentiam sub falso nomine sapientie na-
turalis multi etate nostra probant imitantur et defendunt, de cuius partibus et
speciebus ad ampliozem destructionem erroris ipsorum in speciali magis et in
particulari differendum est.

Opinio quorundam magorum quod diuinitio occultorum
artis magice fieri potest naturaliter per inspectionem cor-
porum luminosorum et aliarum causarum naturalium.

Quod conclusioibus predictis et his que dicta sunt. h. c. perspicuum est quod
talia diuinitio occultorum; quam mirificetia operum artis magice fit auxilio de-
monum. vix quia fautores magie naturalis conantur predicta reducere ad
casus mere naturales; ingrendum est si occultorum diuinitio et mirificetia operum vir-
tute nature fieri possit. Et primum de occultorum diuinitioibus; de quibus ali-
qui dicunt et scribunt; quod tribus modis quis potest naturaliter per virtutem anime occul-
ta cognoscere et diuinare. Primus quidem modus est per inspectionem corporum
et instrumentorum luminosorum. Cuius ratio est; quia mentis humane acies eius que
aspicit in talibus instrumentis reflectit in seipsam. prohibet enim luminositas
instrumenti ipsam aspicientem faciem mentis in exteriora intendere seu dirigere
et repellit eam atque reflectit in se. propter quod cogitur intueri in semetipsa; in qua
iuxta Platonis philosophiam; si purgata sit et tersa a sordibus; que a parte corporis
aduenerunt et adherent anime; vel ut in speculo claro et terso videntur; vel omnia occul-
ta vel partem eorum vel occultum quod queritur. nec mirum si anima in seipsam reflecta vi-
deat talia occulta; quia secundum Platonem anima humane creata est perfecta inscripta formis
omnium cognoscibilium; et hoc quantum ad eius virtutem intellectiuam; ornata autem ac
decorata tota pulchritudine ac varietate virtutum quantum ad eius virtutem ap-
petitiuam. propter quod Platonem dicebat nos nihil omnino posse addiscere vel inue-
nire; nec in animabus nostris nouam scientiam per doctrinam aut disciplinam aut experientiam
sensum fieri; sed veteres et inatas nobis; que quasi sepulte fuerant et obtecte de-
tegi per exercitationes doctrinales et experientias; et apparere etiam nobis ipsis;
quas prius apud nos esse non videbamus. Secundum igitur istorum magorum sententiam
hec operantur luminosa corpora et instrumenta et singulariter specula; ut ad se
ipsas reuersa aspicientis anima in semetipsam perfundet intuitum et figat intimius aciem
intellectus. quod quanto amplius intimius figet; et ampliora et lucidius in semetipsa in-
tuebitur et cognoscet et diuinabit occulta. et a deo intimitur et perfundatur poterit
esse; ut dicunt in animam ipsius hominis intuitus; adeoque ad seipsam poterit esse con-
uersa et quasi infra semetipsam collecta; ut vel raptus sit hominis collectio vel prope
raptum; vel extasis vel prope extasim. propter quod in hominis operibus exercitati statim
consummato opere hominis claudunt et clausos foriter tenent oculos puerorum;
quibus facte sunt apparitiones hominis; donec anima reuersa sit ad statum pristinum
a collectione hominis et effusa iuxta consuetudinem atque sperata in corpus suum

et eius organa, et hoc est dicere; donec resumpserit vires et organa que deservisse saltem ad modicum videbatur; alioquin immineret puero ut dicitur periculum corporis aut forte insaniam, et hic est unus modus iuxta platonicoz pbiam salvandi occultoz divinationes per cas mere naturales sine quocumque auxilio expresso vel occulto demonum. Est preterea alius divinandi modus et cognoscendi occulta naturaliter: per medicinas, scilicet et virtutes occultas mineralium et herbarum et animalium; de quibus Guillius Parisiensis scribit in de universis: quod oculus indice testudinis et cor buppupe et omnia homini habent virtutes attrahendi vapores qui ingrauant somnum et generant fantasias somniorum, et propter hoc suis virtutibus liberant et expeditam faciunt animam a grauedine et crassitudine: quibus impeditur apte corporis anima; ne possit in seipsam reflecti et intueri: velut in speculo claro presentia preterita et futura. Tercio modus divinandi et cognoscendi occulta naturaliter magis aptus et conformis anime humane quam modi supradicti: qui non sunt sine aliquo horrore et periculo ut dicunt: est per armonias, id est concentus musicorum instrumentorum. Cuius ratio est: quoniam concentuum quorundam suauitas mirabiliter est demulcens animas humanas et rapiens eas in se: et propter hoc eripiens eas a passionibus que impediebant intuitum oculorum in seipsa, propter quod Plato in libro qui vocatur Timaeus: magnam armoniam attribuit proutem, dicit enim quod potentissima artium musica est: et mirificam habet virtutem armonia ad mitigandos dolores animarum humanarum et ad incutiendos eosdem, scilicet ad letificandas ipsas et ad omnes passionem ingerendas easdem, tantaque est vis armoniarum in promouendis animabus ut etiam eas cogat mouere corpora sua motibus gesticulationum: quibus quousque possit effugiat motus passionum suarum interiorum. Per armonias etiam sugatur naturaliter maligni spiritus: siue recedant ab animabus quas vexant, cuius causa in hoc est secundum Platonem: quod virtus armoniarum adeo rapit animas humanas in se adeoque abstrahit illas non solum ab alijs passionibus et sollicitudinibus: sed etiam a seipsis, nimirum igitur si recedant a malignis spiritibus et seorsum fiat a passionibus: per quas tenebantur ab ipsis: quoniam a semetipsis quodammodo abstrahunt et in ipsarum armoniarum suauitatem rapiunt. Ex quibus manifestum est quod armonie non mediocriter adiuuant animam ad diuinorum contemplationem et occultorum diuinacionem. Ideo igitur tribus modis supradictis disponitur et iunatur anima humana ut in se ipsam conuersa et reflecta possit videre naturaliter omnia occulta vel partes eorum vel occultum quod queritur absque auxilio demonum: iuxta Platonis pbiam; ut dicitur.

Quod supradicta opinio magorum est contra veritatem fidei catholice et pbie naturalis.

Nec autem opinio de occultorum cognitione et diuinacione per inspectionem corporum luminosorum est contra fidei catholicam et veritatem pbic, fundatur enim in tribus propositionibus falsis et erroneis. Prima: quod anime humane creantur a deo perfecte quantum ad scias et virtutes. Secunda: quod unio anime ad corpus non est naturalis sed violenta et penalis. Tercia: quod per inspectionem corporum lumi-

noſoz vel virtutem medicinaz ⁊ ceteraz rez naturaliu: aut musicaliu armo-
niay aia huana iuuatur ⁊ disponitur ad videndum in ſeipſa tanq̃ in ſpeculo
claro ⁊ terſo imagines rez oium occultaz. Primi fundamentu Platonis eſt ꝑ
Aristotele expreſſe: cuius phia apud oēs recte philoſophantes tanq̃ rōni et
experientie conformior eſt magis recepta ⁊ probata: q̃ phia Platonis. ſcri-
bit eniz Ari. to. in libris poſteriorz ⁊ de aia: q̃ omnis huana ſcia cauſat ex pre-
exiſtenti cognitione: ⁊ q̃ intellectus nō ſe habet in potentia ad formas intelli-
gibiles ſicut materia ad formas ſenſibiles: ⁊ q̃ nihil hoz actu eſt aia: ſed po-
tentia tm̃: ⁊ q̃ intellectus poſſibilis eſt oia fieri: ſicut intellectus agentis oia
facere: ⁊ plura his ſimilia. per quod datur intelligi: q̃ aia non habet ſcientias
⁊ virtutes innatas: ſed per uſum ⁊ exercitiu circa ſenſibilia generatas ⁊ acq̃-
ſitas. vñ deficiente aliquo ſenſu deficit ſcia quē circa illum ſenſum eſt: vt ſcri-
bitur in libro poſteriorz. Preterea ꝑtra opinionem Platonis rōnibus ſic ar-
guitur: Qd eniz eſt perfectionis in natura inferiori non eſt remouendū a ſupe-
riori ⁊ perfectiori: ſed magis attribuendū ſm modū ſibi puenientem. hec pro-
poſitio eſt per ſe nota cuilibet philoſophanti. manifeſtu eſt aut q̃ aialia bzura
que ſunt infra hoīem acgrunt de nouo ſpēs ⁊ cognitiōes rez ſenſibilia. acq̃ui-
runt preterea imaginatiōes inemorias ⁊ ſtimulationes: ex quibus diſpoſitiōes
⁊ habitus in pre ſenſitiua generātur ⁊ acquirunt: quod eſt perfectiōis in aias
libus brutis. ab aia ergo intellectiua non eſt negāda acq̃ſitio noua ſpēs intelli-
gibiliū ⁊ virtutū intellectualiū. Cōfirmat iſta rō: in quacūq̃ natura eſt prin-
cipiū actiū ⁊ paſſiū acgrende pfectionis: ibi pōt acquiri talis perfectio: alis
frustra ꝑ ocioſe ponent in tali natura principia predicta. aia aut huana bz
in ſe actiua principia ⁊ paſſiua reſpectu ſciay ⁊ virtutū: quare ſequitur q̃ de
nouo pōt ſcias ⁊ virtutes acgrere. ⁊ negare ab aia huana acq̃ſitiōem ſciay
⁊ virtutū eſt incidere in errorem phoz antiquoz: qui negabāt ab agentibus
naturalibus actiones proprias ⁊ virtutes agendi: reducentes oēs effect⁹ in
deum tanq̃ in cām totalem: ita q̃ ignis non cauſabat calorem ſm ipſos: ſꝑ pri-
ma cauſa ad preſentiā ignis. nec ſenſibilia imutabant ſenſus nec cauſabāt cog-
nitiōes ⁊ noticiās ſuas in aiam: ſed deus ad pſitiam ſenſibiliū. ⁊ ſic de vir-
tutibus moralibus: que oia ſunt contra veritatē phie ⁊ fidei catholice. Pres-
terea tam ſcientes q̃ non ſcientes conſitent ſe addiſcere ⁊ addiſcendo de no-
uo acquirere doctrinales ⁊ diſciplinales ſcias ⁊ cognitiōes. ⁊ nemo eſt q̃ nō
experiat apud ſe vacuitatem ⁊ ignorantia ab hmoi ſcientijs ⁊ cognitionibus
anteq̃ per experientia ſenſuū aut doctrinā peipiat hmoi ſcientias et noticias
in eo gigni ⁊ fieri. propter qd addiſcent ſi nemo dicit: oſtende mihi ſcientiam
que latet in aia mea: ſꝑ fac me ſcire quod ignoro: fac me videre qd non video
quia reuera illud ſcio q̃ ego me neſcire indubitāter ſentio. vnde in fine primi
poſteriorz ſcribit Ariſto. contra Platonem: q̃ incōueniens eſt nos hēre no-
biliſſimos habitus ⁊ latere. Item ſi aia huana ſm platonem affert ſecū huius
ſciay ⁊ virtutū: cōtrarij habitus ⁊ qualitates erunt in aiaibus noſtris ab ipſa
creatione aiaz. Qd ſic ꝑz: quia virtus ⁊ ſcia nō pōt oboleri ab aia huana nec

de nouo fieri fm Platonem; cum naturaliter et indelebiliter insint. p eandem
 ergo rōnem nec habitus istis contrarij. Qd si dicat q virtutes tā intellectu
 ales q̄s morales sunt naturales animabus nostris eisq̄ innate atq̄ concreate
 vitia vō et ignorantia prauae dispositionis aduenticia. hoc nō valet; quia quē
 rendū est a Platone; vtz tales habitus p̄trari possunt fieri in anima; vel nō.
 Si primū bētur propositū. s. q̄ habitus contrarij sunt simul in anima. et p̄ p̄ns
 aia humana simul scit et errat; scit et ignorat; simul est virtuosa et viciosa; simul
 bona et mala. quod est impossibile; cum vnū contrariorū expellat alterū. Si dī
 catur secundū: q̄ habitus contrarij nō p̄st fieri nec causari in animabus n̄is
 sequitur q̄ nemo hoīm erit ignorans vel errans; cum naturaliter sit sciēs. nec
 malus cum naturaliter sit bonus. quare soli boni homines peccant; soli boni
 omnia mala faciunt; soli boni furant; soli boni rapiunt fraudāt iniuste iudicāt;
 cum mali nulli sunt vel esse possunt; postq̄ malicia nec naturaliter est aīabus
 innata; nec aduenire possit eisdem fm platonicos. hoc idem de errore et igno
 rantia sequi necesse est; que omnia sunt contra experientiā ph̄icom et veritatē
 sacre scripture. Secundū fundamentū predictae opiniois: videlicet q̄ vnio aīe
 ad corpus non sit naturalis sed violenta et penalis; est falsum et hereticū. con
 stat enim aīam humanā esse formā et endelenchiam corporis humani; cum sit
 tali corpori primū principū viuendi sentiendi mouendi fm locū; vt exp̄mēto
 patet. forma vō et actus proprius vnitur de per se et inclinatione naturali suo
 proprio perfectibili; quia actus proprius naturaliter sit in propria materia et
 potentia. vnio ergo anime ad corpus non est innaturalis et violenta. Itēz ho
 mo cū sit ens naturale et sensibile nō est sola materia nec sola forma; s̄ vtrūq̄
 simul; vt. viij. metaphy. probat et in symbolo Athanasij scribitur; q̄ sicut anima
 rōnalis et caro vnus est homo; ita deus et homo vnus est x̄ps. sed manifestū
 est q̄ homo est ens vnū et p̄positū ex partibus de per se. ergo p̄tes adinuicem
 vniuntur de per se et naturaliter; quia si partes de per se adinuicēz nō vniunt
 nec in toto de per se vnirentur. et per p̄ns homo non esset ens nec vnū de per
 se; sed per accidens; quod est incōueniens manifestū in metaphy. P̄terea si
 anime humane repugnaret vniri de per se et per modū forme corpori hūano;
 esset hoc fm Platonem et Auerroim quī Platoni consentit propter ei⁹ im
 materialitatem et subsistentiā. implicatio nanq̄ videtur p̄tradictiois fm Pla
 tonem q̄ forma imaterialis et subsistens vniatur materie corporali tanq̄ for
 ma. ex quo enim est imaterialis non potest esse forma materie. ex quo est subsi
 stens: non pōt cū quocunq̄ alio formaliter et intrinsece componere aliquod
 terciū de per se. hoc aut nō impedit quin vnio anime et corporis sit naturalis
 et de per se; quia anima intellectiua non subsistit subsistentia complete speciei;
 quēadmodum forma separata angelica. nec est forma imersa materie; sed sup
 grediē eius naturā non vtens organo corporali in suis operatōnibus p̄p̄is
 vt forme materiales; quare nec eius imaterialitas nec subsistentia impedit; q̄
 sit forma et pars intrinseca humane nature. propter q̄s separata a corpore re
 manet imperfecta; hīs esse et opari imperfectū; donec vnita sit proprio corpori

Ex quo patet vanitas opinionis platonicoꝝ: qui credunt q̃ anima intellectiua
propter vnionem ad corpus moriatur ⁊ impediatur in suis nobilibus opera-
tionibus ⁊ vsu sciãz ⁊ virtutū cum quibus fuit creata: quia nō videt̃ rōnabile
q̃ anima patiat̃ detrimentū in suis propriis opationibus propter id quod est
sibi naturale, quod enim est alicui naturale: non impedit eius p̃p̃ia opatōem
sed conseruat ⁊ auget, vniri aut̃ ad corpus est anime hūane naturale: vt pro-
batū est, per hoc enim differt s̃m fidem ab angelis, ergo per vnionem ad cor-
pus nō mori nec impeditur aīa: sed viuūt vita intellectuali sibi propria, Item
vnio aīe intellectiue ad corpus organicū non est nisi aptatio ⁊ applicatio vir-
tutū opatiuaz aīe ad organa sua propria ⁊ sibi proportionata, sed nemo sane
mentis dicit ex h̃mōi applicatione vel aptatione ad organa sua virtutes opa-
tiuas mori vel impedi: sed potius iuuari ⁊ vigoꝛari in opationibus propriis,
quod experimento probatur: quia lesis organis potentiaz sensitiaz p̃ quas
conseruantur ⁊ comprehendunt̃ fantasmat̃a: impedit̃ aīa in considerādo etiā
ea quoz sciāz habet, ergo vnio anime ad corpus non impedit proprias aīe
operatiōes, Si dicat̃ q̃ virtutes que per corpus ad membra corporis opant̃
non moriunt̃ vel impediunt̃ p̃ applicatiōem ad organa quibus perficiūt̃ opa-
tiones suas: sed vis intellectiua que per h̃mōi organa nō operat̃ vt dictū est:
corpori iniungit̃ ⁊ quodāmodo in eo moritur ⁊ sepelit̃: iux̃ illud Sapie: Cor-
pus quod corripitur aggrauat aīam, Contra hoc arguit̃: quia querendū est
a Platone qualiter ⁊ quā ob cām proueniat aīe intellectiue ex corpore mori ⁊
impedi a suis propriis opatōibus imaterialibus: cū vnio ad corpus sit ei na-
turalis q̃tum ad esse ⁊ operari vt dictū est, virtus preterea intellectiua quasi
seorsum ⁊ longe est valde a corpore s̃m statū suū ⁊ sublimitatem essentie sue:
cū sup̃grediatur natūā materie, tñ manifestū est multas bonas ⁊ nobiles opa-
tiones ⁊ influentias ex ipsa in corpus ⁊ partes eius prouenire, ipsa enim est
que totū corpus viuificat totū corpus regit ⁊ toti p̃uidet, Nec est dicendū:
vt platonici dicūt: q̃ merito peccatoꝝ que p̃miserit in p̃paribus stellis anteq̃
corpus intraret: infligitur ei h̃mōi vnio ad corpus ⁊ impedimentū ad penam
quia nihil putari debet pena quod non cognoscit̃ nec sentitur, aīa aut̃ hūana
nec in corpore nec extra corpus sentit vel cognoscit̃ se sic punitā, Nec opinio
de vnione anime ad corpus dānatur in clemen, vnica, de sum, trini, q̃ substan-
tia aīe rōnalis seu intellectiue vere ac per se hūani corporis non sit forma: er-
ror, Terciuū quoq̃ fundamentū predictę opinionis: q̃ per inspectiōem cor-
poꝝ luminosoꝝ vel medicinas aut musicales armonias quis possit diuinare
occulta: est falsū ⁊ hereticū, Qd̃ sic ostēditur: quia hūana aīa nō pōt diuinare
nec cognoscere occulta p̃sētum preteritoꝝ ⁊ futuroꝝ p̃ sup̃dicta nisi altero
triū modoz: vel q̃a talia in se ⁊ per se causant̃ noticiā sensitiuā aut intellectiua
taliū occultoz: aut quia in ipsis ⁊ maxime in corpibus luminosis relucēt̃ ima-
gines sensibiles vel intelligibiles occultoz: aut quia talia iuuant ⁊ disponunt
aīam vt in seipsa videat ⁊ intelligat̃ imagines occultoz, manifestum est aut̃ q̃
nullo istoz triū modoz aīa hūana potest diuinare nec cognoscere naturaliter

occulta. De primo quidem modo sic patet: quia talia ut talia sunt in se non cau-
 sant nec nata sunt primo causare: nisi propriam noticiam sui et communem sibi et
 alijs. et hoc loquendo de prima noticia rei apprehensiva, scilicet et incompleta, quod si cau-
 sant noticiam alterius rei: talis noticia non est prima et incompleta: sed completa et
 deductiva per modum cause vel effectus vel signi vel alicuius huiusmodi. quod non prin-
 git in proposito: quia nullum predictorum habet rationem cause aut effectus respectu
 occultis quod queritur: ut est manifestum. Nec secundus modus est possibilis: quia oc-
 cultum quod queritur non potest naturaliter loquendo relucere in armonijs musicalibus nec
 herbis nec lapidibus nec quibusvis medicinis: cum talia non sint susceptiva huiusmodi
 impressionum sensibilium vel intelligibilium: ut est manifestum. Nec potest relucere in
 corporibus luminosis de quibus est magis rationabile: quia tale occultum quod queritur non
 habet existentiam in re, vel si habet: est in tanta distantia situatum et positum quod non
 potest quovis modo naturaliter causare vel imprimere imaginem sensibilem sui in corpe
 luminoso, quod si tale occultum non sit ens susceptibile et materiale sed intelligibile et
 immateriale: ut stat de pluribus occultis que querunt ostendi a divinatoribus: hoc
 est magis impossibile cum corpora luminosa non sint susceptiva huiusmodi impressionum
 intelligibilium. Preterea certum et manifestum est quod in corporibus et instrumentis lu-
 minosis neque res sunt que querunt ostendi a divinatoribus: neque rerum similitu-
 dines vel forme que videri videantur, alioquin necesse esset ut ab aspicientibus
 omnibus eque clare videntibus equaliter viderentur: cum talis visio secundum ipsos sit na-
 turalis ex parte causarum suarum. clariuit autem multis experimentis: quod cum decem vel
 septem pueri et virgines ad huiusmodi visiones applicantur vix unus ex eis invenit
 qui videat rem cuius revelatio queritur: videlicet furtum aut latronem aut aliquid aliud
 de occultis. Ex quo patet falsum et impossibile esse quod Artesius magus de inspe-
 ctione corporum luminosorum dixit et scripsit, dixit enim per solam aquam resurgentiam
 ex superpositione gladii elimati et tersi visionem omnium occultorum quocumque inspe-
 ctore obtinere posse. Nec tertius etiam modus est possibilis: quia quicquid per cor-
 pora luminosa et armonias musicales possint sonari et disponi virtutes orga-
 nice sensitiue tam exteriores quam interiores: ut liberius anima sentiat imagines et
 intelligat: quia bona dispositio imaginatiue et fantasie innuat intellectui, ex
 hoc tamen non sequitur quod anima in seipsam conuersa et reflexa videat tanquam
 in speculo terso et mundo imagines et similitudines occultorum presentium prete-
 ritorum et futurorum: cum probatum sit quod anima tales imagines non offert secum
 nec habet in se, et dato quod haberet per creatorem tales imagines in se: ut Pla-
 to dixit: adhuc per eas non posset diuinare nec occulta cognoscere: quia tales
 species et imagines representant res in quadam vniuersalitate et abstractione
 a materia et conditionibus materialibus: a quibus occultum quod queritur
 non abstrahitur: sed a divinatoribus hoc queritur et petitur. Relinquitur ergo
 quod per supradicta haberi non potest occultorum diuinatio et cognitio modo etiam supra-
 dictis. Ex quibus patet solutio ad rationes per opinionem magorum inductas de corporibus
 luminosis et armonijs musicalibus.

Quod diuinatio occultorum que arte magica sunt
in corporibus lucidis fit virtute demonum.

Demonstratum est efficaciter animam humanam nec per cor-
pora lucida nec armonias musicales nec per quascuq; herbas vel
medicinas habere vim naturaliter diuinandi occulta que a magis
queruntur: restat ostendere p quid habet anima vim diuinandi et cognoscendi
talia occulta: Ad quod dicimus fm doctrinam sacre scripture et determina-
tionem ecclesie: q; hoc habet anima a demone. Cuius ratio est: quia diuina-
tio diuinitatis quedā imitatio est fm propriā nomis rōnem: licz vsu strictissi-
mo sola malignorū spirituum reuelatio diuinatio nomine, neq; enim btōs illos
ac sublimes spūs diuinare dicim⁹: cū aliqua de secretis creatoris reuelat ho-
minibus: sic nec pphas scrōs diuinare vllus hoim dicit: s; magis prophetare:
neq; diuinos sed prophetas sancti vocare cōsueuerūt. cōiter autē et pprie di-
uini noiantur qui ex reuelatiōe malignorū spirituum secreta aliqua vel occulta
loquunt^r: et sic loqui pprie diuinare est. Adedici autē q; interdū sanatores ho-
minū et mores predicunt ex peritia artis sue: q; q; occulta alijs hoibus dicāt
nemo diuinare eos dicit: quia diuinare non ex arte vel artificio est: sed ex re-
uelatione, sic nec astronomos diuinos hoies dicūt: quoniam non ex reuelati-
one sed ex arte et peritia astroz multa alijs hominibus occulta reuelant. sed
cum per stellas de rebus particularibus et singulariter ptingentibus ad vtrū
libet nulla certitudo vel scientia haberi possit: astronomi qui de talibus certi-
tudinaliter et infallibiliter vera predicere promittunt: tanq; diuini habendi et
nominandi sunt. Ariolos etiam et phanaticos et arepticios diuinos vocauit
antiquitas, et nostra etiam consuetudo siue cū furore siue alio modo diuinent
hoc est ex reuelatione diabolica loquantur occulta, illos similiter diuinos nū-
cupat: qui instrumenta aliqua luminosa adhibent in quibus inspiciantur oc-
cultā: sicut speculum et vnguis puerilis: quibus omnibus additur vinctio ex
oleo vt augeatur instrumentorum luciditas, addunt etiam diuinatores sorti-
smata quedam siue adiuratōnes et obseruantias temporum et horarum tanq;
virtute rerum huiusmodi fieret apparitio vel visio in instrumentis prenomina-
tis: quod auxilio demonū fieri non est dubium, maligni enim spiritus imiscēt
operationes suas operibus istis: vel vt noceant hominibus lesione visus corz
et inspectione luminosorū corporum: que reuera noxia est oculis humanis vt
dictum est, vel hoc faciunt demones vt assuefactione reuelationū et diuinati-
onum pertrabant homines ad aliqua que sine periculo et offensa creatoris
exerceri non possunt. Unde multi ex hominibus auaritia et nimio desiderio
sciēdi occulta in impietate cultus demonū, i. idolatriā lapsi sunt: et vsq; hodie
plabūtur: q; pcul deb; eē a qlibet xpiano. Hoc sentire videt bñs Aug⁹. xij.
sup Geni. ad lram: q; tres modos et cās diuinādi ponens: quoz altero necesse
est vt hoc fiat: premitit q; quidam volunt animam humanam habere vim

quandam diuinationis in seipsa, quā opinionem excludit per hoc: quia si aīa
 in sua potestate hoc haberet; semper posset homo diuinare cum vellet: quod
 patet esse falsum. cōcludit ergo Augustinus: q̄ anima indigeat ad h^{enū or}
 quo extrinseco adiunari; non quidem a corpore sed a spiritu. Queri^{e quada}
 ulterius: q̄sio aīa iuuat a spiritu ad aliqua vidēda: vtz. s. in corpore^{gicas ex}
 vt inde quasi relaretur et emittatur eius intentio; quo in idem veniat^{luā sen fa}
 ipsa videat; significantes similitudines que ibi iam erant nec videbantur; sicut
 multa habemus in memoria que non semper intuemur; an sunt illic que ante
 non fuerunt. et subdit terciū membrū: vel in aliquo spiritu sunt: quo illa erum
 pens et emergens ibi eas vidit. hoc autem terciū reputat Aug^s. impossibile
 anima enim humana fm presentis vite statum non potest in tantū eleuari vt
 ipsam essentia; spiritualis et incorporee substantie videat: quia in statu p̄ntis
 vite non intelligimus absq; fantasmate; per quod cognoscere non possumus
 de aliqua spiritali substantia quid sit. multo autem minus potest inspicere spe
 cies intelligibiles que sunt in mente spiritalis substantie; quia que sunt hoīs
 nemo nouit nisi spiritus hominis qui in ipso est. Et quicquid sit de intellectu
 ali cognitione anime humane: certum est q̄ imaginaria eius visio vel sensua
 lis nullo modo eleuari potest ad videndam incorpoream substantiam et spe
 cies in eis existentes; que non sunt nisi intelligibiles. Secundum similiter dī
 ctorum trium modorum esse non potest fm Augustinum: vt fiant scilicet de
 nouo in anima que ante non fuerant. non enim potest demon nec bonus an
 gelus fm Augustinū ibidem influere nouas formas in materiam corporealem
 nec in sensum nec imaginatiōem in quibus nihil recipitur sine organo corpo
 rali. vnde relinquitur primū membrum fm Augustinū per quod fiat diuina
 tio: vt scilicet aliquid p̄existat in corpore quod per quandam transmutatiōem
 localem spiritū et humorum reducitur ad principia sensualium organoꝝ: vt
 sic videantur ab anima imaginaria vel sensuali visione. hec autem transmuta
 tio localis spiritū et humorū sit quandoq; ab angelo bono: vt in propheticiis
 et diuinis reuelationibus. quandoq; a malo scilicet demone: vt in diuinationib;
 bus magoꝝ et mathematicoꝝ. quandoq; a causa intrinseca naturali. vnde
 ex transmutatione locali spiritū et humorū fm nature operationem contingit
 aliqua fm imaginatiōem vel sensum videri. dicit enim p̄bs in libro de somno
 et vigilia; assignas causas apparitiōis somnioꝝ: q̄ cū aīa dormierit descendē
 te plurimo sanguine ad principiū sensitiuū: simul descendūt mot^o siue impres
 siones relictę ex sensibiliū motionibus: que in spiritibus sensibilibus conserua
 tur. et mouent principium apprehensiuū: ita q̄ aliqua apparent ac si tūc prin
 cipium sensitiuū a rebus exterioribus imutaretur. et hoc modo demones fm
 intentiones Augustini in diuinationibus et reuelationibus occultoꝝ imutant
 imaginatiuam et sensum: non solum dormientium sed etiam vigilantium. Sic
 igitur patet q̄ diuinatio et reuelatio occultoꝝ que per artem magicam sunt:
 auxilio demonū et non virtute naturali fm Augustinū fieri dicuntur.

l.ij.

Opinio aliorum magorum quod vis diuinandi et predicandi
occulta est ex astralitate celesti non ex pacto demonum.

Dant vero alij philosophi qui ad armonias et virtutes occultas celorum vim
diuinandi et cognoscendi occulta reducunt. Quod qualiter intellige-
ndum sit vnus magorum in libro de stellaris radijs hoc modo declarat:
Quilibet inquit stella irradiat spherifice influentiam suam vndequeq; orbis-
culariter diffundendo per totum vniuersum; cuius partes variatur secundum propin-
quitatem et distantiam ad agens; vel ad ipsum obiectum radios suos imittens
vel secundum varietatem angulorum ab huiusmodi radijs supra passum constitutoz;
nam radius perpendiculariter cadens fortior est radio oblique incidente. iste
autem irradiationes et influentie sunt alterius speciei; secundum quod stella differt spe-
cifice ab stella in virtute et claritate; vt Aristoteles scribit in libro de celo et mundo.
tales autem radij stellari ex quo vndequeq; multiplicantur orbiculariter per
totum vniuersum commiscuntur simul; ex quibus resultat armonia celestis; que
continue variatur propter motum et applicationes varias; ex quarum variati-
one; vt dicunt resultant varie et diuerse combinationes; quarum aliquae sunt
note vulgo quantum ad effectum; vt patet de motu solis et de accessu et recessu
ipsius a nobis. Ex quo multa mutatio et variatio fit in sphaera generabilium et
corruptibilium. vnde Aristoteles scribit in libro de generatione; quod per acces-
sum et recessum solis in obliquo circulo; sunt generationes et corruptiones in
his inferioribus. Alia est combinatio et armonia celestis nota superioribus. scilicet
philosophis et astrologis; et ignota vulgo. Tercia vero combinatio et armonia
est que se habet ad secundam sicut secunda ad primam. vnde sicut communes
philosophi cognoscunt particulariter aliquas influentias et virtutes corporum celestium
vltra vulgus; ita sunt alie influentie et virtutes magis occulte que non sunt
note nec experte communiter philosophantibus; note vero sapientibus; id est ma-
gis et cabalistis; quia secundum istos ars cabala circa istam combinationem terciarum
virtutum occultarum et influentiarum corporum celestium proprie versatur. ab hac
armonia celesti et irradiationibus infunduntur vt dicunt hominibus a natiuitate
virtutes prophetandi et diuinandi occulta; a quibus per vices et perio-
dos proueniunt operatioes mirabiles; eo quod ad huiusmodi nati sunt illi tanquam
impetum habentes sine doctrina quidem ac disciplina seu instructione morali
et hi quidem in talibus doctore non indigentes nec arte; de sublimioribus sunt
gradu prophetarum. Sunt autem et alij qui proculdubio sicut et primi ex vi
quarundam constellationum et armonie predictae ad hoc nati sunt; quod neque scientiam
neque vite bonitatem habentes extranea quedam operantur et mira tanquam
inter prophetas ac diuinos monstra quedam existentes et portenta propter
futura quedam iudicanda seu portendenda; quemadmodum primo meta-
physice scribit Aristoteles de quibusdam experimentatoribus qui sicut inani-
matorum quedam faciunt quidem aliqua; scilicet extranea; non scientiam autem
faciunt ea que faciunt; vt ignis exurit; scientiam inquit actionis proprie

non habens: sicut nec adamas neq; magnes: et hi nihilominus hmoi mirabilia faciētes et occulta predicentes ac diuinantes propter maiore vniuersi perfectionem et varias hoim utilitates rōnabiliter in rerum natura seu entiu ordine locum habent. Alij vō sunt qui similiter ex astroz configuratiōe quada et armonia sunt nati quodāmodo potentes ad quasda opationes magicas exequendas: quēadmodū et hi qui ad medicatiuam, hi autē ad edificatiuā seu fabilem aut statificā et protractiū: alij vō ad agriculturam aut militiā aut ad ceteras artes, sed potentiam hmoi per se perficere seu ad perfectum actū cōplete perducere nequeūt: quinimo requiritur vltra potentiā hmoi naturalem in quibusdam ars aut scientia necnon et vsus forsan et exercitium seu assuetudo. et in hoc concordari sunt astroz sapientes: q; electiones quorundā opabilium seu ad quedam operabilia peragenda non proiunt neq; valent nisi potentibus ad hoc natis: eo q; aliter perducere nequeunt ad effectum, quāobrem tam in astrologia q; in quadā prestantissima parte magice documentū quoddam et regula est: potentē signatū operari nō debere: nisi vel in die sui planete vel sub constellatione congrua, illi vō qui virtute celestis armonie potētes nati non sunt ad operationes hmoi: tales proculdubio frustra se ingerunt seu imiscunt: sūm q; omniū astrologoz concordans auctoritas testatur, vnde Ptholomeus in quarto sui quadripartiti, c. v. scribit: q; si locum operatiū obtineat luna a coniunctione cui sūm faciens cum mercurio in sagittario quidem et piscibus in mortuis diuinatores demum cōmotores facit: in virgine autem et scorpione magos astrologos p̄nunciatores et p̄scientias habentes, in libra autem et ariete et leone raptos s̄mniū indices et coniuratiuos. Magnitudinem autem huiusmodi operationum et virtute astrozum dominantium oportet accipere, et quemadmodum hec ita fore de mirabilibus operatiōibus huiusmodi aiunt: sic etiam diuinatiuas et prophetales anime passionēs et corporis hinc prouenire et causari dicunt principaliter. Sic igitur isti erronei de sensorēs magie naturalis asserunt et defendunt: q; propter diuinationem occultorum et mirificentiam operum non oportet recurrere ad demonum pacta sed ad predictam armoniam et virtutes occultas astroz et planetaz.

¶ Quid predicta opinio de astralitate celesti est p̄tra veritatem fidei et contraria rōni naturali.

Predicta autem opinio de stellicis radijs et armonia celesti propter subtilem et gratum imaginandi modum: magnam videtur habere probabilitatis apparentiam: cum in rei veritate sit fidei catholice et rōni p̄traria: diabolico instinctu seminata et introducta: ad inducendū simplices ad cultū et idolatriā corporū celestiu et planetaz credentes in talibus aliquid numinis et diuinitatis esse. Vñ p̄ eam pōt sic argui. Et videt p̄mo q;

l. ii.

id qd dicitur de stellis radijs et de triplici illa combinatione et armonia cele
 sti sit pura fictio et sine ratione adinuentum; quia preter influentiam generalem
 corporum celestium in hec inferiora nec ratio nec experientia philosophica nec
 astrologica conuincit tales irradiationes occultas et armonias quas magi fin
 gunt; quia tales irradiationes et armonie celestes aut sunt cause totales et suf
 ficientes homini effectuum qui contingunt in sphaera generabilium et corruptibi
 lium; vel sunt cause partiales et insufficientes. hec propositio est manifesta cui
 libet philosophanti; quod enim dependet ab aliqua causa dependet ab ea vel
 totaliter vel partialiter. corpora autem celestia cause totales et sufficientes esse
 non possunt; quia cum necessario et naturaliter causent omnes effectus dependen
 tes ab eis; necessario euenirent a corporibus celestibus; quod est contra fidem et ex
 perientiam. Preterea si tales irradiationes et armonie celestes tanquam cause tota
 les et sufficientes concurrunt ad tales effectus mirabiles; sequeretur quod sine
 causis particularibus et vniuocis possent causari effectus omnes dependen
 tes a predictis irradiationibus; quod videtur esse contra experientiam. videmus
 enim quod homo hominem generat; et asinus asinum et sic de similibus. Hanc ratio
 nem tangit Auerrois contra Auicennam et Platonem de generatione animalium post
 diluuium. tenet enim Auicenna quod post diluuium vlt per quod animalia perfecta
 destructa fuerunt; adhuc virtute stellarum et predictarum armoniarum possent homines
 animalia generare ad species gigni et produci. Hoc idem sentire videtur Plato
 in thymeo dicens: quod deus creauit sementem deorum; id est virtutem seminales
 producendi corpora omnium specierum et indiuiduorum et tradidit stellis inco
 porandum et exequendum. unde Auicenna et Plato videntur reducere ad corpora
 celestia totalem causalitatem et virtutem causandi quemlibet effectum in sphaera
 generabilium et corruptibilium; quod si verum est; ratio predicta efficaciter conclu
 dit; quia non videtur naturaliter possibile quod homo et cetera animalia perfecta possint
 causari nisi ab agente vniuoco et ex semine virtualiter organizationem et perfecti
 onem talium animalium continente; et cum hoc in loco ipsius conseruatio. scilicet in ma
 trice. non stat ergo hominem vel equum virtute stellarum posse totaliter produci; ut
 Plato et Auicenna dicunt; quos defensor conclusionis imitatur. et per eandem
 rationem nec quicquam alius effectus ad cuius productionem requiritur agens vniu
 uocum. Si dicatur quod predictae irradiationes et armonie celestes sunt cause partiales cum
 agentibus particularibus concurrentes ad productionem hominis effectuum im
 rabiliu. hoc stare non potest; quia cum causa particularis et immediata sit causa vniu
 uoca respectu effectus producendi; necesse est quod sit talis formaliter qualis est
 effectus productus ab ea. et per hoc si ex astralitate celesti aliquis nascitur magus
 vel diuinator seu propheta; ut dicit predicta opinio; causa particularis et vniu
 uoca concurrens cum predicta armonia celesti erit talis formaliter. et ita magus
 non generabitur nisi a mago; et propheta nisi a propheta; et diuinator a diui
 natore; quod est contra experientiam; cum videamus generans et genitum
 non communicare in predictis accidentibus indiuidualibus. Si dicatur quod non
 oportet agens particulare esse tale formaliter qualis est effectus; sed sufficit quod sit

tale virtualiter, hoc est contra rationem agentis particularis et vniuersali; et contra
 opinionem predictam: quia cum effectus sit magis reducendus in causam proximam
 et immediatam: quam remotam et vniuersalem: vis diuinandi occulta reducenda esset ad cau-
 sas particulares et non predictas armonias celestes: quod ipsi negant. Secun-
 do predicta opinio falsa et erronea multipliciter ostenditur: in hoc quod vim diui-
 nandi et prophetandi prouenire dicit hominibus ab astralitate celesti: quia fu-
 turoz predictio et diuinatio conuenit homini secundum partem intellectiuam que im-
 materialis et incorporea est secundum omnes recte philosophantes. corpora autem
 celestia cum omnibus suis irradiationibus et armonijs non possunt agere in animam
 intellectiuam nisi per modum obiecti: nec possunt quancunque dispositionem in
 eam imprimere: nec materialem nec immaterialem: cum corpus non agat nisi in
 corpus. ergo ex virtute celestium corporum non consequitur homo vim di-
 uinandi futura et cetera que ad partem intellectiuam pertinent. Item vis pre-
 dicendi futura et diuinandi occulta pertinent necio ad habitum naturalem et in-
 natum aut acquisitum: quia omne quod quis nouit aut naturaliter aut per doctrinam
 vel inuentum propriam nouit, manifestum est autem quod habitus naturales sunt a
 generante: cum simul incipiant cum ipsa re. pars autem intellectiuam secundum philosophos non cau-
 satur ab aliquibus principijs corporalibus sed est omnino ab extrinseco. scilicet deo. et
 vis predicendi futura et diuinandi occulta non causabitur a corporibus cele-
 stibus: sed a deo creatore animam. Si dicatur quod vis predicendi futura sit habitus
 vel dispositio per doctrinam vel inuentionem acquisitam: cum talis doctrina et disci-
 plina causetur virtute luminis intellectus agentis: quod corporali virtuti non subij-
 citur: sequitur idem quod prius. Item omne quod recipit impressionem ab aliquo corpore oportet
 esse corpus vel virtutem corpoream: quia corpus actiue propria et reali non agit nec
 mouet nisi corpus nec aliquid mouetur nisi corpore: ut probatur. vi. phys. anima autem in-
 tellectiuam nec est corpus nec virtus in corpore. et vim diuinandi et predicendi
 futura non potest a corpore celesti accipere. Confirmatur ista ratio: quia que sunt omnino
 extra tempus et motum non possunt causari a corporibus celestibus que nihil possunt causare
 nisi per motum et transmutationem. ea vero que proueniunt homini secundum partem intelle-
 ctiuam sunt omnino extra motum et tempus: ut Aristoteles probat. vii. phys. Cuius signum est:
 quia per quietem a motibus sit anima prudens et sciens: ut ibidem scribitur. et vim
 diuinandi et predicendi futura non habet homo ab astralitate et armonia celesti. his ratio-
 nibus fidem faciunt que circa hoc sunt a philosophis dicta. antiqui enim philosophi naturales ut
 Democritus Empedocles posuerunt quod intellectus non differt a sensu: ut p. iij.
 metaphys. et. iij. de anima. ad quod sequebatur quod intellectus sit quedam virtus corporea
 sequens corporis transmutationes. vnde dixerunt quod cum transmutatio corporis inferioris
 sequatur transmutationes corporis superioris: intellectualis etiam operatio sequatur celestium
 corporum motus: secundum illud Democriti: Talis est intellectus in dijs et hominibus terrenis:
 qualis inducit per viros deorum: scilicet sol vel magnus Jupiter: quem summum deum di-
 cebant: intelligentes per ipsum totum celum: ut Augustinus in li. de ciuitate dei scribit. hinc etiam pro-
 cessit stoicorum opinio: quod dicebant cognitiones intellectus causari ex his: quod imagines
 corporum nostris mentibus imprimuntur: sicut speculum quoddam: vel sic pagina recipit litteras
 l. iij.

impressas absq; hoc qd aliquid agat, fm quoz sniaz sequebat qd ex impresside
corpoz celestium intellectuales notiones nobis imprimerent. vii Stoici fue-
runt qui necessitate quadā fatali hoim vitam duci posuerūt; qd experientie ⁊
rōni contrariā. intellectus enim humanus componit ⁊ diuidit ⁊ suprema ad
infima comparat ⁊ simplices formas ⁊ vlla cognoscit; que in corporibus non
inueniuntur. ⁊ sic manifestū est qd intellectus non est recipiens tm imagines
corpoz; sed habet aliquā virtutem corporibus altiorē, nam sensus exterior
qui solū imagines corpoz recipit ad predicta se nō extendit. ⁊ hinc est qd vis
diuinandi ⁊ predicendi futura nō pōt conuenire homini fm cognitiōez ⁊ vir-
tutem sensitīuā. ⁊ ideo oēs sequentes phi intellectū a sensu discernentes; cām
nostre scie non aliquibus corporibus; s; rebus imaterialibus attribuerūt; sicut
Plato ydeis; Aristoteles aut intellectui agenti. Ex quibus omnibus est ac-
cipere; qd ponere corpora celestia esse causam hominibus diuinandi ⁊ predi-
cendi futura vel habendi quācūq; artem vel sciam aut dispositiōem intel-
ctualē; vt astronomi ⁊ magi asserunt ⁊ scribūt; est psequens opinionē oīam
eoz qui ponebant intellectū a sensu non differre, quod non solum ptra fidem
sed contra veritatem phie est; vt Aristoteles scribit in li. de aīa, Sciendum tñ
est qd l3 corpora celestia directe ⁊ per se non possint esse causa eoz que ad in-
tellectūam pertinent cognitiōem; quasi intellectū illuminādo ⁊ in ipm influ-
endo; aliqd tñ ad h operantū indirecte; quia licz intellectus non sit virtus cor-
porea; tñ in nobis operatio intellectus compleri non pōt sine operatiōe virtū
tum corporeaz; que sunt imaginatiua ⁊ vis memoratiua ⁊ cogitatiua. ⁊ hinc
est qd impeditis hāz virtutū operatiōibus propter aliquā indispositiōem cor-
poris impeditur opatio intellectus; sicut p3 in freneticis ⁊ letargicis ⁊ alijs
binōi. Et propter hoc etiā bonitas dispositiōis corporis humani facit aptum
ad bene intelligendū; inq̄tum predictę vires ex hoc fortiores existunt, vnde
in. ij. de anima scribitur; qd molles carne aptos bene mente videmus. Dispo-
sitiō aut corporis humani subiacet celestibus motibus, dicit enim Aug. in. v.
de ciui. dei; qd non vsq; quaq; absurde dici potest ad solas corpoz dñtias af-
fatus quosdā valere sidereos. ⁊ Bama. in. ij. li. scribit; qd alij ⁊ alij planete di-
uersas pplexiōes habitus ⁊ dispositiōes in nobis constituūt; ⁊ ideo indirecte
corpora celestia ad bonitatem intelligentie operātur. propter qd sicut medici
possunt iudicare de bonitate intellectus ex corporis complexionē sicut ex dis-
positiōe ⁊ causa proxima; ita astrologus ex motibus celestibus ⁊ astralitate
sicut ex causa remota ⁊ vñ talis dispositiōis. Et per hunc modū pōt verificari
quod Pto. in centiloquio dicit; Cū fuerit inq̄t mercurius in natiuitate ali-
cuius in aliqua domoz saturni ⁊ ipse fortis in esse suo; dat bonitatem intelli-
gentie medullitus in rebus, quod ad corporis dispositiōem tñ ⁊ non aīe refe-
rendū est. Eisdem rōnibus ostendi potest qd corpora celestia non possunt esse
causa voluntatū ⁊ electionū humanaz; quia voluntas in rōne est; id est cogni-
tionem intellectiua in suis actibus ⁊ operatiōibus segtur. Si ergo impossibile
est qām humanam fm ea que ad intellectum pertinent dependere a motibus

corporum celestium ut probatum est; eadem ratione voluntates et electiones humane ab astralitate dependere non possunt. Preterea inditum est homini naturaliter ut in societate vivat; cum sit animal politicum et sociale per naturam. Ordo autem divine providentie non auferat alicui quod est sibi naturale: sed magis puidet vni cuiusque finem suam naturam. per ordinem ergo divine providentie non est sic homo ordinatus ut vita socialis tollatur; tolleretur autem si voluntates et electiones humane ex impressionibus corporum celestium puerirent; sicut naturales instinctus aliorum animalium. frustra enim darentur leges et precepta vivendi si homo suorum voluntatum et electionum et operationum exteriorum dominus non esset. frustra etiam adhiberentur pene et premia bonis aut malis; ex quo non est in nobis hec vel illa velle aut eligere aut operari. his autem desinentibus statim socialis vita dissolvitur et corrumpitur: quod est contra experta ab omnibus hominibus. Sciendum tamen est quod licet corpora celestia non sint directe causa voluntatum et electionum humanarum quasi directe in voluntates humanas imprimantur; ut efficaciter rationes inducte probant; indirecte tamen ex his aliqua occasio humanis prestat electionibus: finem quod habent impressionem super corpora. quod contingit dupliciter. Uno quidem modo finem quod impressiones corporum celestium in exteriora corpora sunt nobis causa alicuius electionis; sicut cum per corpora celestia disponit aer ad frigus intensum: eligimus calefieri ad ignem vel aliqua homini facere que congruit temperi. Alio modo finem quod imprimunt in corpora nostra aliqua ad quorum imitationem insurgunt in nobis aliqui motus passionum: vel per talium impressionem efficiuntur habiles ad aliquas passiones. sicut colerici sunt prout ad iram vel finem quod ex corporum impressione nascitur in nobis aliqua dispositio corporalis que est occasio alicuius electionis; sicut nobis infirmantibus eligimus accipere medicinam. Interdum etiam ex corporibus celestibus actus humani causantur: in quantum ex impressione corporum aliqui efficiuntur dementes visu rationis privati; in quibus proprie electio non est; sed moventur aliquo naturali instinctu sicut et bruta. manifestum est autem et experimento cognitum quod tales impressiones celestes siue sint interiores siue sint exteriores non sunt causa sufficiens et necessaria voluntatum et electionum humanarum: cum homo per rationem possit ei resistere vel obedire. sed plures sunt qui naturales impetus sequuntur. et propter hoc dicit Ptolemaeus in centiloquio: quod anima sapiens adiuvat opus stellarum: et quod non poterit astrologus dare iudicia finem stellarum nisi vim anime et complexionem bene cognoverit. et quod astrologus non debet dicere rem specialiter sed uniuersaliter: quia scilicet in pluribus stellarum impressio sortitur effectum in eo qui non resistit inclinationi que ex corpore est: non autem semper in hoc vel in illo: qui forte per rationem inclinationi naturali resistit. Ex quo patet vanitas mathematicorum nostrorum temporis: qui permittunt se posse predicere in speciali per certitudinem non solum futurorum euentus qui a causis naturalibus et necessariis: sed voluntariis et liberis dependent: quorum quodlibet in particulari et distincte est impossibile per certitudinem predicere. Tunc quod aliqui volentes defendere opinionem predictam de astralitate et causalitate celorum ad predicta respondunt: quod corpora celestia non solum indirecte et per occasionem: sed directe

et de per se in intellectu et voluntates humanas possunt imprimere, ponunt enim
 corpora celestia esse aiaa, unde oportet quod cum motus celestis sit ab aia et sit
 motus corporis; quod sicut in quantum est motus corporis habet virtutem transmu-
 tandi corpora; ita in quantum est ab anima habet virtutem imprimendi in aiaa nra
 dispositiones imateriales ad intelligendum et volendum, ad quod etiam redire videtur
 opinio Albumasar in primo sui introductorio; et plura astrologorum; ut ex supra
 dictis patet. Sed autem ratio et defensio irrationalis multipliciter apparet. Primo: quia omnem
 effectum qui est per instrumentum aliquod ab efficiente procedens; oportet esse pro-
 portionatum instrumento sicut et agenti, non enim quolibet instrumento utimur
 ad quolibet effectum, et ideo illud non potest fieri per aliquod instrumentum ad quod
 nullo modo se extendit actio instrumenti, actio autem corporis nullo modo se ex-
 tendit ad mutationem intellectus et voluntatis nisi per accidens; in quantum ex
 his corpus imitatur; de quo non loquimur, motus ergo corporis celestis a
 quocumque sit siue ab aia siue ab intelligentia separata; non potest imprimere vel
 influere per se et directe in intellectum et voluntatem. Secundo: quia secundum Avicennam
 nam qui auctor est huiusmodi opinionis; intellectus agens est quedam substantia se-
 parata que agit in aiaa nra in quantum facit intellecta in potentia intellecta in
 actu, hoc autem fit per abstractionem a motu et materia secundum eos, et per consequens
 aia celi vel intelligentia separata per motum corporeum non agit nec imprimit di-
 recte et per se in aiam intellectiuam. Patet igitur quod vis diuinandi et predicandi
 futura et his similia de quibus vulgus miratur non conuenit homini ab astralitate
 et armonia celesti; ut magi et mathematici opinantur; sed a malignis spiri-
 tibus; ut Augustinus et ceteri sancti dicunt.

Opinio magistroz imaginum et sigilloz: quod mirifi-
 centia operum que a talibus sunt; est per virtutem
 naturalem imaginum et sigillorum.

Destructo magorum errore: qui omnem vim diuinandi et predicandi fu-
 tura ad astralitatem et armoniam celestem reducunt; inquirendum restat
 ulterius: si corpora artificialia; ut figure imagines sigilla et caracte-
 res fusi siue liquati aut quouis alio modo sculpti et fabricati ab astralitate et
 armonia celesti sortiantur virtutem faciendi mirifica illa opera que vulgus mi-
 rat: quod certissimum et verissimum esse quidam magorum pluribus rationibus declarant
 et probant. Primo quidem ex intentione astrologorum; quia secundum Ptolemaeum
 in centiloquio; vultus huius seculi subiecti sunt vultibus et configuratiombus
 celestibus, id est imagines que in sphaera generabili et corruptibili siue a natura
 siue ab arte sunt; subiecte sunt et dependentiam habent a vultibus et imaginibus
 siderum; a quibus esse virtutem et operationem consequuntur. Idem sentire videtur Ari-
 stoteles in i. meteororum dicens: quod necesse est mundum hunc inferiori et pignari
 lationibus corporum celestium, propter quod sapientes imagines fabricantes pla-
 netarum introitus in celestem vultus observant et considerant, et tunc ad constructionem

et destructiōem quā expedit operantē, et hinc est quod celestis scorpīo nō solū natu-
 ralibus dñatur scorpionibus; et serpens serpentibus; et sic de alijs spēbus rez
 naturalū; hāc artificialis figura vel imago scorpionis celestis que fusa vel scul-
 pra vel alijs figurata fuerit sub ascensione scorpionis celestis dñatur scorpionibus
 naturalibus; et hoc propter virtutem et splendorē celestem quem talis
 imago recipit a scorpīe celesti. Idem censendū est fīm istos de rebus alijs na-
 ralibus; cū quolibet res huius mundi inferioris suū obtineat sidus in mundo
 superiori. Secūdo hoc idem ostendūt ex intentione Alberti magni in. ij. li. mi-
 neralū; quia certū et manifestū est inquit Albertus figuras et imagines celoꝝ
 primas eē; et ante oīm generatoꝝ natura et arte figuras et imagines. Quod autē
 primū est genere et ordine generantiū absq; dubio causalitatem suam p modū
 cuiq; congruū omnibus influit sequētib; habebit ergo figura et imago cele-
 stis causalitatem in omni figura et imagine generata a natura et arte; et eo ma-
 rine; quod ars resoluit in principiū nature; quia principiū artis natura est fīm quod
 exiit a suo celesti principio; cuius principiū est intellectus practicus; sicut idē
 intellectus est principiū artis. Ex his autē de necessitate cōcluditur fīm Alber-
 tum; quod si observare ad celestem figurā imprimi figurā in materia per naturā
 vel arte; quod celestis figure aliqua vis influitur operi nature et artis. et inde est
 quod observare ad imagines celi precipiatur fieri opera et exitus et introitus et
 incisio vestīū et vestitura; hinc etiā est quod in scia geomantie figure punctoꝝ ad
 imagines tales reduci precipiunt; quia aliter non sunt vtilēs. Hac ergo indu-
 stria p̄siderata inquit Albertus primi preceptores et professores phisici Ad-
 goth. s. grecus et Berma babilonicus et Idernes egyptius imprimis gēmas et
 imagines metallicas ad imagines astroꝝ observatis temporibus quā vis cele-
 stis fortissima ad imaginem eandē esse probatur; vtp̄ta celestibus multis vir-
 tutibus admixta; sculpi precipiebant et mira per tales imagines operabatur.
 vnde quēadmodū ab ipsis constellatiōibus observatis cum fausse et forūate
 sunt; quedā sup̄eminētie ipsis hoibus sub ipsis nascētib; puenire videmus
 ut quod reges et principes prophete et sapiētes sint ante alios; lapidibus quoq;
 et gēmis virtutes quasdā mirificas et divinas a predictis constellatiōibus pro-
 uenire videmus; ut zaphirus virtutem habet naturalē curandi antracem ex-
 tinguentis ardores et reprimendi tumores. et ad hunc modū carbunculus et
 diamas ceteriq; lapides p̄ciosi; sic figure et imagines anuli et characteres vir-
 tutes his similes rōnabiliter credendū est ab astralitate et armonia celesti ac-
 cepisse. vnde quedā imagines et figure; ut narrat Albertus; hñt virtutem pre-
 standi his pro quibus fiunt honores dñationes prelatiōes artes eloquentiā
 invincibilitatem temperantiā castitatem et gratiositatem apud homines. Ex
 eadem radice procedit; quod imago musce sub certa constellatiōe sculpta habet
 virtutem fugandi omnes muscas a loco in quo talis imago est; et imago scor-
 pionis habet similiter virtutem fugandi oēs scorpiones a ciuitate et regione
 in qua sculpta est. eodem mō et imagines quorundā aliorū hñt virtutes cō-
 gregandi. similiter quedā specula fīm ipsos habent virtutē liberandi quēcūq;

captiuū vel carceratū. Imagines præterea et figure sigilla et characteres hñt
virtutem et efficaciam naturalem ab astralitate et armonia celesti inducendi sa-
nitatem et morbos grauissimos et infirmitates vsq; ad mortem inclusiue: quod
non solum indiuiduo sed patrie toti contingit: vt recitat Ebeit de Fedice:
qui construxit imaginem regionem destruentem. hinc etiam procedit q; tales
imagines fuisse ac fabricate sub determinatis constellatiõibus causant odia et
amores et mirabiles passiones in appetitu sensitiuo vsq; ad mentis alienationem
Ligant præterea tales imagines et figure corpora naturalia ne suas proprias
et naturales exerceant operationes: vt q; ignis ad combustibile applicatus
ardere nõ possit nec extinctus reaccendi: neq; latrones in aliqua regione su-
rari nec fornicari: nec mercatores vendere nec emere: nec molendina quacūq;
vi ventorū aut aque molere: nec a puteis aut fontibus aqua hauriri qui vasa
aquaria quæcumq; fortia frangantur: nec fulgura nec tempestates similiter
in aliquibus locis nocere: nec naues vlla vi ventorū a portu egredi. Unde
Gaillius Parisiensis in de vniuerso narrat de vectanabo mago: quod hostes suos
et naues ipsorū periclitari faciebat in mari et in alijs aquis: ex eo q; imagi-
nes nauis hostiū suorū cereas faciebat. et eo mō et artificio: vt cū ipse imagines
mergebatur submergerentur et naues hostiū. Tercio hoc idem probat ex inten-
tione medicorū: q; predictis figuris imaginibus sigillis et characteribus in opi-
bus suis empiricis vtunt. quod nõ esset nisi tales figure et imagines ab astralitate
et armonia celesti virtutes mirificas et diuinas recipere. vnde Petr^{us}
de Albano consultator et medicus præstantissimus dñs. lxxiij. contra theologos
qui mirifica opa predictarū imaginū et figurarū ad malignitatem spirituum. i. demo-
nū reducūt: scribit et tenet: q; materia stellis proportionali suscepta et liquata
sic aut aliter vt consonū est illis et pro quo fit figurata tempore conuenienti
lux celestis que intelligentiarū est velut instrumentū motu et radijs in hanc dis-
positā imprimatur materiā: vt virtus quedam decidatur intentionaliter seu spi-
ritualiter vim estimatiuam illius pro quo agitur primitus imitari: quia alijs
spiritualior est virtutum allegatarū. hñdī tunc inuentio sic lumine stellarū cum
intelligentijs suscitatur: vt q; intentionale existit: sibi proportionabilis am-
plius imutetur ad amorem vel ad odiū incitando. vnde hñdī operatur de no-
cte plus q; die: ne virtute solis radij aliorū corporū celestium obtenebrentur et
dissoluantur. conant etiam radios directe sup id quod funditur facere incidere:
et q; simplices magis alijs cōsequant effectū fortassis euenit quia firmitus in
his credunt. et ideo in his magis possunt estimatiuas illorū pro quibus talia
sunt alterare et imutare. concludit igitur Consultator q; quicq; homini natu-
raliter euenit opus est materia disposita et eius coastralitate quocūq; modo
conferre: inuari tñ arte. fm nāq; Astrologia sapiēs opus adiuuat stellarū
vt seminatio fortitudines naturales. vnde dñs. Crisostomus narrat de seipso: q; ima-
go fabricata capite cū ioue in medio ente celi et luna eunte ad ipm cōtulit sibi
plurimū ad sciām. quod reges inquit grecorū cum volebant aliquid suis peti-
tionibus exaudiri obseruabant. dñs etiam præterea. x. expertum se dicit figuram

leonis auro impressam certa sub dispositione celi auferre dolorem renū. Hoc sentire videtur Plinius. li. xix. naturalis historie; Si cū lacerta inquit viridi et excecata in vitro vase includatur anulus aureus vel ferreus tantū lacerta visum recipiet; et anulus contra lipitudinem oculorū maxime confert. Quarto hoc idem probatur ex intentione beati Tho. li. iij. cōtra gentiles. c. Cv. qui reprobata opione magorū de characteribus figuris et vocibus quibus in opibus magicis vtitur; cōcludit per hec verba: Quia vō figure in artificialibus sunt quasi forme specificę; potest aliquis dicere; qd nihil prohibet quin constitutionem figure que dat speciem imagini consequat aliqua virtus ex influētia celesti; non fm qd figura est; sed fm qd causat spēm artificiati quod adipiscitur virtutē ex stellis. sed de litteris quibus scribitur aliquid in imagine vel alijs characteribus nihil aliud potest dici qd qd signa sint. vnde non habent ordinē nisi ad intellectū. quod etiā ostenditur per sacrificia prostrationes et alia hmoi quibus malefici vtiunt; que non possunt esse nisi signa reuerentie exhibita alicui intellectuali nature. Et quibus verbis ptz fm bñm Tho. qd figure et imagines sortuntur ex astralitate et armonia celesti virtutes naturales mirificas et diuinas. vnde quidam modernus theologus Hispanus; in libro quem scripsit de catthenarū virtutibus beati Petri; credens predictam opinionem esse beati Thome probabiliter defendit fabricationem et vsum imaginum et sigillorū esse licitum et non prohibitum. dicit enim qd aliter faciunt magi figuras et anulos; aliter astronomi atqz alii medici. De characteribus vō et lris alia est rō fm Tho. magi aut quia faciūt imagines et sigilla per pacta cū demonibus inita aperta vel occulta; illicita et prohibita sunt. imagines vō et sigilla que ab astronomis obseruata figura celesti sunt; si nihil superstitionis imisceat a sideribus virtutem accipiūt et in vsum licitū accipi possunt. imagines vō et sigilla que a medicis cū herbarū succis vel certis quibusdā rebus fiunt inspecta imagine celi; si nihil superstitionis misceat in eorū constitutione et applicatiōe virtutem naturalem ab astris recipiunt et in vsum licitū sine preiudicio xpiane religionis accipi possunt. Hanc opinionē tenet et defendit defensor p̄dicte p̄clusionis. dicit enī qd necesse est p̄fiteri ex principijs phic plus posse characteres et figuras in ope magico; qd possit q̄cunqz qualitas mālīs. qd tali rōne in suo apologetico probat; quia vt pitagorici dicunt: sicut mathematica sunt formaliora phisicis; ita etiā actualiora. et sicut in suo esse minus dependent; ita etiam in suo operari. vnū enim quodqz sicut se habet ad esse; ita ad intelligi et operari. Et sic fm pitagoricos characteres et figure habent ex se actiuitates naturalem et in agendo et patiēdo et in modo agendi et patlendi. Notandū tñ qd magistri hmoi imaginū et anulorū aliqui opinant; qd tales imagines fuse vel sculpte hmoi virtutes mirificas et diuinas nō recipiūt ab astralitate et armonia celesti; nisi mediantibus quibusdā consecratiōibus fumigatiōibus et benedictionibus; quibus in fabricatione ipsarū vtiunt. Si enim vt inquit forme cereę que vtriqz similitudinem habent agnorū hanc virtutem celestem et diuinā accipiunt per benedictiōem Romani pontificis; vt fulgura arceant et p̄pescant

ne ledant eos qui illas detulerint, si campane que vtrique nec formā hñt aiales
vll: similem virtutem in consecratōe sua seu benedictōe recipiūt: vt tempe-
states ⁊ fulgura nihil ledere possint in regiōibus qbus sonitas ear eo tpe au-
ditus fuerit, si sal ⁊ aqua per exorcismos ⁊ benedictōem virtutem effugandī
⁊ abiciendi demones recipiūt, si cerei qui benedicunt in festo purificationis
beate virginis virtutē arcendi fulgura ex benedictōe illa suscipiūt, que virtu-
tes oēs celestes ⁊ diuine esse dubitari nō pōt: verisimile apparet vt dicūt istī
magistri imaginū: q imaginibus et sigillis mediāribus pdictis cōsecratōibus
ab astralitate ⁊ armonia celesti virtutes celestes ⁊ diuine darentur, Alijs autē
magistris imaginū videtur magis probabile ⁊ rōnabile: q sine talibus benedi-
ctōibus ⁊ consecratōibus imagines fuisse sub tali constellatiōe vel astralitate
recipiant naturaliter predictas virtutes, ⁊ quēadmodū res naturales debito
modo appropimate sine quibuscunq verbis suas complent actiones natura-
les: sic suo modo predictae imagines ⁊ figure sigilla ⁊ characteres per artem
applicati, Sic ergo patet opinio magor de imaginibus figuris sigillis ⁊ cha-
racteribus.

Quā opinio de virtute imaginū ⁊ sigilloz est suspecta
de idolatria gentiliū ⁊ contraria phie principijs.

Quāvis predicta opinio de imaginibus et characteribus magnā vi-
deatur habere probabilitatis rōnem, tum propter motiua ⁊ ratiōes
inductas, tum propter defensores quos habet magne auctōis viros:
a nullo tñ catholico debet teneri neq defendi propter duo. Primo quia sus-
pecta de superstitiōe ⁊ idolatria gentiliū. Secūdo: quia contraria phie princī-
pijs. Prīmū sic ostendo: Constat enim q predicta opinio ortū habet a phia
Egiptior ⁊ Chaldeor: in quibus idolatrie impietas oīs ⁊ supstitiō emanauit,
phi nāq egiptij ⁊ chaldei vnicuiq celoz spūs ppios presidere ⁊ ministrare
opinati iunt: quoz ministeria iuxta distinctionem circuli signoz qui zodiacus
grece vocat distinguerunt, vñ quidā eoz presidebāt prime triplicitati eorūdez
signoz: quidā secūde: alij vñ terciē, ⁊ eodez mō de circulis alioz planetaz di-
cendū est, posuerūt insup p opzios spūs qui pcescent terre ⁊ mari ⁊ igni ⁊ ce-
teris elementis ⁊ rebus alijs oibus. Itaq fm egiptior phiam oia erāt plena
dijs: iuxta quoz pprietates imposuerūt noia eis: que scripturis imaginibus
figuris ⁊ instrumentis lris ⁊ characteribus descripserūt: quibus in inuocatio-
nibus hñdi spiritū vtebant: pout credebāt congruere operibus suis, verbi
grā: cū intendebant operari in rebus pertinentibus ad saturnū: inuocabāt per
noia sua vel etiā p imagines saturni predictos spūs quos credebāt presidere
circulo saturni siue celo eius, ⁊ cum volebāt operari in rebus ad venerē per-
tinentibus inuocabant spūs quos credebant presidere circulo veneris, et ad
hunc modū de alijs. Vñ Thos magus in libello detestabili quem scripsit de
statiōibus ad cultū veneris promittit culturā epercentibus: q venus mittet

septem angelos obedientes vniuersis beneplacitis eorū et iussis, hoc idē sen-
 tit de saturno: videlicet qd spiritum de celo suo mitteret in ortu suo: qui loque-
 retur in imagine erea tunc fusa: vt refert Guillus Parisien. que oia manife-
 stissimū idolatrie continent errorem, contra quos Paulus Aplos. i. ad Co-
 rinth. xiiij. scribit idoli nihil esse, eodē mō faciebāt operari volentes in rebus
 ignis et in rebus maris et in rebus terre, sicut legi et docetur in libris septem
 planetarū: quos demones fm Guillum Parisien. in libro de legibus sub no-
 minibus perditōz hoīm scripserūt. Ex quo patz qd ars fabricandarū imaginū
 et sigilloz sub astralitate celesti peruenit primū ad nos ex reuelationibus de-
 monū. Ex hac igitur pbia processit opinio Mercurij egiptij: qd deos ficticios
 humana arte fieri posse credidit: cū a spiritibus, scilicet celestibus vel stellis et celis
 ac luminibus splendor quidam deitatis et virtus numinis infundebat seu im-
 primebat imaginibus suis vel fabricatis, iuxta obseruationes magorū sub ceris
 horis et cōstellatōibus: quibus idolis et imaginibus subsumigla siue subsumi-
 gationes verbaq; et decantatiōes: ac si veri dī essent fictici: predictus Mer-
 curius egiptius constituit. vnde in libro quem scripsit de Ellera: hoc est deo
 deorū ad Esclepiū discipulū eius sic nūdet: Proani nostri inuenerūt artē qua
 deos efficerent: cui adiunxerūt de mundi natura puententem materiā: eamq;
 miscantes: qm aīas facere nō poterāt: euocantes aīas deorū vel angelorū eas
 indiderunt imaginibus sanctis diuinisq; mysterijs: per quas idola et benefaci-
 endi et malefaciendi virtutes hēre potuissent, et infra, o Esclepi. de lapidibus
 et aromatibus vim deitatis naturalem in se habent, et propter hāc causam sa-
 crificijs frequentibus oblectantur hymnis et laudibus et dulcissimis sonis in
 modū celestis armonie cōcinentibus. Ex quibus manifestū est p̄dictos p̄bos
 dei honorem et gloriā et virtutem transtulisse in hōīs imagines et idola, nec
 solum in imagines: sed in stellas ipsas et luminaria, nec in ipsa solum: sed etia;
 in figuras quasdā: quaz alias sigilla planetarū alias characteres alias imagi-
 nes vocant, que omnia manifestū est ad superstitiōem et impietatem idolatrie
 pertinere. Ex hac igitur radice processit fm Guillum Parisien. idolatria de-
 monū stellarū luminū elementorū imaginū figurarū verborū nominū tempōz et
 partiū eius: horarū videlicet et quattuor partiū anni: initiorū et initialiū rez inue-
 tionū et inuentiarū rez: que oia perditū hoīes colebant et vt deos venerabant
 falso credentes in talibus aliquid numinis seu diuinitatis esse, sicut legi Sa-
 pientie. xiiij. ignem aut spūm aut citatū aerem aut girū stellarū aut nimīā aquā
 aut solem aut lunā rectores orbis terrarū deos putauerūt. P̄tz igit qd opinio
 magistroz imaginū de figuris imaginibus et sigillis liquandis et fabricandis
 sub ceris cōstellatōibus planetarū ortū habet ab idolatria et supstitiōe egiptiorū
 et chaldeorū: propter quod xp̄iana religio tanq; supstitiosam et illicitam dānat
 et prohibet. Secundo p̄dicta opinio est cōtraria p̄bie principijs: quod mul-
 tipliciter ostenditur. Primo q̄tum ad hoc qd dicit p̄dictas figuras et imagines
 ab astralitate recipere virtutes celestes et diuinas nōn elementales neq; mi-
 xtas: quia cū p̄dicta virtus sit accidens ab extrinseco tōtaliter proueniens

fm magistros imaginū: necesse est qd imago vel figura recipiat talem virtutē
 celestem ⁊ diuinā vel ex parte materie in qua est vel ex parte forme imaginis
 scz figuratiōis vel lineatiōis: vel ex parte amboꝝ simul. qd si a parte materie
 videlicet metalli vel ligni vel cere vel cuiuscunq; rei naturalis: consequitur ne
 cessario qd in omni materia eiusdem rōnis eidem planete applicata talis vir-
 tus recipiat: quia qd cōuenit alicui inq̃tum tale: cuiuslibet eiusdem rōnis cōue-
 nit. si ergo materia cupri inq̃tum cupriū est rō recipiendi talem virtutē ce-
 lestem ⁊ diuinā: cuprū omne recipiet vbicunq; sit sub eodem aspectu saturni
 vel alterius planete. ⁊ sic de quacunq; materia figurabili: ⁊ tunc frustra ⁊ sine
 necessitate talis materia figurat. vnde si figuratio fiat ad superstitiōem perti-
 nere videt. Si vō hmoi virtus celestis ⁊ diuina recipiat in figura: vel imagi-
 ne ex parte figure: puta lineatiōis vel protractiōis artificialiter facte (quia de
 talibus figuris nunc loquimur) idem sequit incōueniens: quia cū talis figura in
 differenter possit fabricari in quacunq; materia naturali figurabili: omnis ma-
 teria sub figura eiusdem rōnis cōsimilē virtutem posset recipere a corpōrib;
 celestibus. ⁊ sic quodlibet corpus naturale ⁊ q̃libz artificiale et oīs domus
 quadrata vel quolibz alio mō angulata posset recipere talem virtutē celestem
 qd est ridiculū. Et p eandem rōnem quilibet figura mathematica angularis
 scz vel pentagona vel circularis cōsimilem virtutem celestem ⁊ diuinā posset
 recipere: non solū descripta in materia naturali: sed etiā cōsiderata ⁊ existens
 in se: vt de pentagono Salomonis a superstitiōis credid. Si vō dicat qd pre-
 dicta virtus celestis non recipit in predictis figuris et imaginibus rōne mate-
 rie tñ nec rōne forme tñ: sed rōne vtriusq; simul: vt videtur dicere sanctus
 Tho. li. iij. contra gentiles. dicit enim qd figure in artificialibus sunt quasi for-
 me specifice. ⁊ ideo nihil prohibet quin constitutiōem figure que dat speciem
 imagini consequat aliqua virtus ex influētia celesti: qd nō ptingit de litteris
 ⁊ characteribus que inscribunt in imagine vel quacunq; alia materia. Vult ḡ
 dicere bñs Tho. qd materia naturalis que est habitura virtutem celestem p
 figuratiōem celesti coaptat imaginē: vt neq; virt⁹ celestis sit figure fm se neq;
 materie figurande: sed materie figurate: fm qd inspecta imaginē celi p̃stituitur
 sub tali figura. Contra hoc arguitur: quia enti per accidens nihil conuenit
 de per se nisi rōne suaz partiū. cū igitur figure ⁊ imagines artificiales nō sint
 entia de p se ḡ de p accis: vt cois fatef phia: sequeret qd si figura vel imago
 nō recipit talem virtutē celestē ex pte materie nec ex pte forme: qd nō recipiat
 ex parte vtriusq; simul: cū tales partes nō p̃stuant aliquod vnū terciū de p
 se: rōne cuius aliqd pōt puenire toti quod nō parti. Preterea figura nō cau-
 sat speciem artificiati nisi sub rōne figure. sed figura fm Tho. inq̃tum figura
 non est rō recipiendi predictā virtutem. ergo nec inq̃tum causat spēm artifi-
 ciati. Preterea: sicut figura constituit spēm artificiati in imaginibus ⁊ statuīs
 sic in litteris et characteribus. q̃libet enī illoꝝ est figuratū. si ergo figura nō
 vt figura sed vt constituit species artificiati est rō recipiendi virtutes celestes
 necessario sequitur qd characteres ⁊ lfe habebūt predictas virtutes celestes

et diuinas: quod ipsi negant. Si dicat quod non quelibet figura est ratio recipiendi
 tales virtutes celestes: sed ea tantum que appropriatur corporibus celestibus vel
 que assimilatur et conformatur materiam naturalem imaginibus celestibus: iuxta
 illud Ptholomei: Vultus huius seculi sunt subiecti vultibus et imaginibus ce-
 lestibus. talis autem assimilatio et conformitas non inuenitur in characteri-
 bus et litteris: ideo characteres et littere non possunt recipere a corporibus
 celestibus aliam virtutem naturalem preter eam quam habent ex parte mate-
 rie naturalis. Contra hoc arguitur: quia nullum patiens ordinatur ad susci-
 piendas impressiones agentis nisi per hoc quod est in potentia quodammodo
 naturali. figura autem artificialis quantumcumque assimilet et configuret corpora
 inferiora superioribus: non disponit materiam ut sit in potentia ad aliquam for-
 mam: quia figura abstrahit finem suum rationem ab omni materia et forma sensibili: cum
 sit quoddam mathematicum. et si hoc verum est in figuris corporum naturalium: verissi-
 mum erit rationabiliter in figuris corporum artificialium. non ergo per figuras siue na-
 turales siue artificiales determinatur aliquod corpus ad suscipiendam aliquam influ-
 entiam celestem et diuinam. Preterea corpora in quibus sunt impressae huiusmodi figu-
 re et imagines sunt eiusdem habilitatis ad recipiendam virtutem celestem cum
 alijs corporibus eiusdem speciei. quod autem aliquid agat in vnum corpus que sunt equa-
 liter disposita propter aliquid sibi appropriatum ibi inuentum et non in aliud: non
 est operantis per necessitatem nature: quod vniuersimode agit in passiva eiusdem ra-
 tionis. Relinquitur igitur quod figure qualitercumque considerentur non determinant
 neque disponunt materiam ad recipiendum predictas virtutes celestes et diuinas.
 Preterea si celestes imagines presentent sic factis imaginibus et figuris preno-
 minatas virtutes: quia imagines rerum sunt: rationabilius videtur quod imagi-
 nes naturales tanquam propinquiores et similiores ordine nature imaginibus ce-
 lestibus recipiant predictas virtutes ab imaginibus celestibus. verbi gratia:
 si super imaginem scorpiionis mortuam: utpote eream vel auream vel ex alio
 metallo arte factam descendit virtus congregatiua scorpiionum vel diffuga-
 tiua eorum aut virtus inductiua sanitatum vel morborum: finem quod dicunt ma-
 gistri imaginum: cum scorpio viuus et naturalis sit propinquior ordine natu-
 re et similiores scorpiioni celesti: videtur magis rationabile: quod huiusmodi virtus
 descendat super scorpiionem viuum: et sic de ceteris rebus naturalibus corre-
 spondentibus imaginibus celestibus: quod non est expertum. Dicere autem
 quod materia metallica lapidum et gemmarum per artem figurata sit magis apta
 et idonea ad recipiendum predictas virtutes celestes: est voluntarie sine ratione
 dictum: ad defendendum supstititioem imaginum: que ad questum magorum astronomicorum
 et medicorum pertinere videtur. Preterea figura in quantum causat speciem artificiatam de-
 pedit ab arte et non a natura. id autem quod depedit ab arte non potest esse ratio recipiendi ali-
 quid a natura. Cuius ratio est: quia ars possit iuuare naturam applicando actiua passiuam
 ad quam applicationem sequuntur effectus naturales non quidem ab arte sed a natu-
 ra, nulla tamen ars nec intellectus creatus potest dare alicui rationem agendi

vel patiendi: quia ratio agendi et patiendi necesse est quod sit quid absolutum; et non respectiuum, ars autem et intellectus practicus non possunt imprimere directe et per se entitates aliquam absolutam in rebus naturalibus; ut omnes probati philosophi dicunt; sed solam compositionem et ordinem partium; quod per subtractionem vel juxtapositionem vel motum alium localem fit. unde figura super res naturales non addit nisi ordinem et situm partium, talis autem ordo et compositio cum sit respectus non potest esse ratio cuiusque rei naturali recipiendi a corporibus celestibus tales virtutes mirificas et diuinas; quales magistri imaginum fingunt. Secundo predicta opinio est contraria philosophie principijs quantum ad hoc quod dicit predictas imagines prestare hominibus bona intrinseca anime; ut scientias et virtutes; quia nullum corpus nec virtus existens in corpore potest causare per se et directe dispositiones quas cumque spirituales in animas nostras; ut scientiam sapientiam et his similia; ut ex supradictis patet. Manifestum est autem quod figure et imagines fuse vel sculpte corpora quedam sunt naturalia et artificialia; omnis denique virtus earum ab intrinseco siue ab astralitate causata virtus corporea et in corpore est; non excedens naturam proprii subiecti; nec actu nec potentia tales imagines habent scientiam aut quamcumque dispositionem spirituales. Irrationabile ergo videtur quod his pro quibus tales imagines sunt vel qui eas apportant; prestet scientiam aut eloquentiam et cetera intrinseca bona anime, nec videtur ratio nabile quod imago mortua et omnino inapprehensibilis et immobilis moueat viucentem ad aliquam predictarum dispositionum, et maxime ad amorem vel odium et alias animi passiones; ut magistri imaginum dicunt. Quod si dixerint quod imago regis omnino mortua; utpote vel cerea vel plumbea vel aurea mouet imagines viuentes; id est homines et inclinatur voluntates eorum ad faciendam voluntatem regiam; et hoc facit virtute imaginis viue que est rex, sic imagines huiusmodi quia imagines sunt imaginum celestium; que utique viue sunt; ut ipsi ponunt; virtute illarum scilicet celestium faciunt omnia hec; et multo maiora facere possent; si materia hec inferior esset capax et disposita, et hoc est quod dicit Plotinologus in centiloquio; quod imagines terrestres subiecte sunt celestibus imaginibus et eis obediunt. Hec ratio non est ad propositum; nec soluit argumentum. Ad propositum quidem non; quia nos loquimur de causalitate imaginum naturalium et reali; non autem intentionali et obiectiua; de qua loquitur philosophus ratio, certum est enim et manifestum quod imagines vel quecumque corpora virtute propria et naturali non possunt causare dispositiones spirituales et imateriales per se et directe in animam nostram; ut supradicta ratio efficaciter concludit. Imagines preterea quousque apprehensibile et cognite per modum obiecti possunt causare motus spirituales et cognitiuos ipsarum et aliarum rerum quarum sunt imagines; prestare tamen non possunt animabus nostris scientiam et sapientiam et cetera bona intrinseca anime. Secundo predicta responsio non soluit argumentum; quoniam imagines regalium sigillorum; nisi apprehensibile sint neminem mouent; nisi motus

apprehensionis. nec ad voluntatem regiam faciendam: nisi ipsa voluntas re-
 gia vel scriptura cui appensa sit imago regia: vel mō aliquo alio innotescat.
 imagines vō & figure que fm istos talia bona spūalia prestāt: nec apprehense
 nec cognite: sed omnino inapprehense & occulte talia bona spiritalia prestāt
 Tercio predicta opinio est contraria philosophiē principijs: q̄tuz ad hoc q̄
 dicit figuras & imagines prestare hominibus extrinseca bona fortune et ani-
 me: vt principatus & honores & his similia: quia manifestuz est q̄ dignitates
 & honores & potentie seculares & ecclesiastice: aut hereditario iure aut lar-
 gitione maiorum proueniunt: aut etiam electione multitudinis. Si ergo ima-
 go aliqua sculpta vel fusa vel descripta prestaret honore vel dignitatem que
 aliqua predictarū causarū alicui de iure competit: posset quis per artem ima-
 ginū auferre hereditariū honorem. & ad hunc modum de alijs que quisq; iu-
 stissime possidet: & pro libito sue voluntatis preferre seu proficere rebus hu-
 manis nequissimos ac peruersissimos homines: & sic necesse est per artē ima-
 ginū turbari res omnes humanas: ac omnia iura subverti: quod est intolerabi-
 lis error. Item q̄ aliquis non obtineat dignitatem per electionem: aut erit
 per impedimentum electionis: aut per aliquem aliū defectum aut impedimen-
 tum. nō videtur autem rōnabile q̄ imago aliqua sub astralitate fusa & sculpta
 recipiat virtutem mouendi corda hominū: vel ad concordiam vel discordiā:
 vel flectendi iudices ad iniquitatem: vel procurandi & inducendi mores ho-
 minū. fm enim hoc nihil esset in potestate hominū positum vel voluntate: cū
 tota potestas hominum omnesq; voluntates subdite essent hōmī imaginibus
 vt contra eas omnino nihil posset humana voluntas. & sic periret libertas ar-
 bitrij & humanū consilium & redditio premiorū & penarū: pro actibus bonis
 & malis. Item ars fabricandarū imaginū apud Egiptios Chaldeos & Ara-
 bes maxime viguit: si ergo tales imagines possunt prestare imperia principa-
 tus & regna: & inuincibilitatem & cetera his similia: sequitur Egiptios Chaldeos
 & Arabes absq; viribus & armis totum mūdum subuertisse: & inimicos
 suos per ligationes atq; prestigia imaginum exterminasse. quod non legitur
 factum fuisse: immo cum igne & gladio omniq; genere bellandi contra hostes
 pugnasse. Preterea data ista opinione de imaginibus sequitur de necessitate
 q̄ omnia regna terrarum omnis dominatio & omnis principatus terrenus
 esset in potestate vnus modici hominis magi: cum per artem faciendi tales
 imagines posset omnia hec auferre & conferre quibus ei placeret. et quod est
 apertioris insanie elementis et animabus tam hominum q̄ aliorum anima-
 lium: & toti nature imperare & dominari: quod est contra ratiōem & experien-
 tiā. Preterea sint duo magi ambientes vnū & eundem principatū vel impe-
 rium: & quilibet eorum fabricet imaginem pro obtinendo principatu & impe-
 rio: casus est possibilis. aut ergo quilibet obtinebit totum principatum: quod
 non est possibile. vel neuter: & ita ars faciendarum imaginū est falsa & mendo-
 sa. vel vterq; obtinebit partem: & iterū mentitur ars que faciebat imaginem
 pro obtinendo totum principatum. Eodem modo dicendum est de imagine
 m.ij.

pro obtinenda victoria. Tunc in talibus imaginibus fabricandis pro aliqua
re obtinenda: aduertere debet magistri imaginum: ne aliquis eis contra opere
tur: aliter tales imagines nullius essent efficacie neque virtutis. Quarto et ult
mo predicta opinio est contraria philosophie principijs quoniam ad hoc quod di
cit de ligaturis virtutum naturalium: quia ligare virtutes agentium naturalium
adinvicem approximatorum: Verbi gratia: quod combustibile in medio ignis
non comburatur: quod aqua profusum inveniens non fluat: et sic de ceteris li
gaturis causarum naturalium: inter opera miraculosa computatur: cum su
peret facultatem nature create. Manifestum est autem quod nulla creatura quoniam
cumque nobilis potest facere miracula: ut infra patebit. ergo imagines et figure
artificiales ligare non possunt virtutes causarum naturalium: nec suspendere
eas ab actibus propriis. Preterea non est possibile finem naturam quod ab uno agente
vel patiente aliud agat vel patiat loco et subiecto distinctum: et maxime actione
vel passione eiusdem rei: nisi per aliquam ligaturam et convenientiam inter illa: ut per
de anima et corpore: que propter unionem et identitatem suppositi humani
patientis corpore patitur et animum: et econverso. Hoc etiam patet de duobus
amantibus inter quos est adeo fortis ligatura amoris: ut interdum quod pa
titur alter eorum: pati velit et reliquus. sed unitas amoris vel quaecumque alia
coniunctio amanti efficere non potest quod si unus mergatur alter mergatur:
vel si unus priuatur actione propria alter priuatur. hoc enim videtur esse con
tra nature ordinem. cum ergo inter imaginem et imaginatum nulla sit ligatura
vel habitudo nisi representantis ad representatum: non videtur rationabile quod
si imago alienus patiatur vel agat: quod imaginatum agat vel patiat. Preterea
tales imagines et figure non operantur per intellectum et voluntatem: cum nihil
horum habeant: sed operantur per virtutem corporalem per modum nature
operationes autem corporales per modum nature sunt per contactum aut me
diatum vel immediatum secundum philosophie principia. huiusmodi autem imagines
manifestum est quod non agunt in terram vel in locum quo sepulte sunt vel ab
sconite: quem ex omni parte contingunt. ergo impossibile est quod agant in cor
pora magis distantia actione reali et naturali: que sit ex virtute corporis sine
generabilis et corruptibilis siue celestis. Patet igitur quod predicta opinio de
virtute imaginum et figurarum sub astralitate celesti fabricatarum a quolibet christiano
tamquam suspecta de superstitione et idolatria gentiliu est fugienda et vitanda.

Quod mirificentia operum que falso provenire cre
dunt ab imaginibus et sigillis sit virtute demonum.

Priusque argumenta et motiva a magistris imaginum inducta solvamus
reddenda est causa et ratio huiusmodi mirabilium effectuum: qui pro
venire creduntur ab huiusmodi imaginibus fuis et sculptis sub ima
ginibus celestibus. Ad quod intelligendum premittendum est primum secundum si deum

catholicam; q̄ licz natura angelica fuerit a deo omnipotentissimo creata bona & recta, iuxta illud Genes. i. c. Vidit deus cuncta que fecerat et erat valde bona; nihilominus tamen pars eius aversa a deo per liberum arbitrium peccando cecidit a loco sue creatōis eternaliter misera & damnata, pars v̄o ad deum conuersa remansit in celo eternaliter beata, primi appellantur demones; secundi v̄o angeli boni sancti & iusti, primi propter superbiam & inuidiam inseparabilem inimicissimi sunt generis humani & dei altissimi, iuxta illud ps. Superbia eorum qui te oderunt semper ascendit in celum, & ideo omni astutia malignitatis sue hominibus nocere; et diuini cultus honorificentiam minuire; & etiam ad seipsos trahere intendunt. Et qua radice omnes species & modos idolatrie suggererunt & cōtinue suggerunt hominibus; vt ipsos deo altissimo offensos & odibiles reddant & in potestatem suam redigant; vt patet ex historia veteris & noui testamenti, vnde beatus Petrus in Canonica sua scribit; Aduersarius vester diabolus tanq̄ leo rugiens circuit querens quem deuoret; cui resistite fortes in fide, Demonibus igitur diuina prouidentia et bonitas propter multiplices vtilitates et propter pulchritudinem iusticie sue omni genere temptationis temptare homines & multipliciter etiam impugnare permittit; quemadmodum videmus inter homines q̄ boni a malis iusto & occulto dei iudicio vetari & turbari permittuntur. Et suggestionibus igitur demonū hanc opinionem de virtutibus mirificis imaginū & figurarum eis habuisse originem; vt homines traherent ad idolatriam stellarū; et a cultura & seruitio dei altissimi auerterent, quemadmodū enī cū ignis presto sit ad calefaciendum; non a creatore calefactio petitur; sed ad ignem recurritur; quia scitur virtutem habere calefaciendi, sic qui tot et tantas virtutes stellis esse crediderunt & adhuc credunt; pro oibus bonis temporalibus; & multis etiam ac magnis spiritualibus recurrendū esse putauerūt ad stellas & imagines eis correspondentes fabricatas; & etiam in bonis & malis; quorum largitio vel a quibus liberatio soli deo est possibilis. Nihil enim idolatre maius censerunt de idolis; nihil adeo magnum eis attribuerunt; q̄ vt isti magistri imaginū sentiunt de imaginibus sepultis & absconditis & de quibusvis alijs, quis enī vnq̄ sane mentis homo regnum vel imperiū petere vnq̄ cogitauit ab imagine aliqua vel ab aliquo demone; presertim cum ipsi magistri imaginū opinentur se posse ligare spiritus huiusmodi & incarcerare ipsum principem eorum. Dico igitur q̄ sicut homines multa procurant circa obtinendos honores & dignitates principatus similiter & dominationes; & interdum beneplacitum est dei altissimi vt fiat quod intendunt, interdum v̄o iudicio suo vel occulto vel manifeste fieri illud pmittit; videlz vt mali dñentur & malos subditos p̄mant ad correctōes ip̄oz; vel etia bonos vt meliores efficiant; sic & demonibus possibile est; & etia facilius suggerere multa hōibus; & etia inducere eos vt aliqua velint aut nolint tanq̄ suggestores cōsultores & suatores, cogere autem eos nunq̄ illis permittitur, & de multis credid q̄ huiusmodi procurationibus demonū

m. lxx.

summas dignitates obtinuerunt tam ecclesiasticas q̄m seculares. quod utiq̄
deus altissimus sicut et alia mala p̄pter bona que inde nouit sustinuit: sic et de
amatorijs carminibus vel alijs operibus que propter amorem mulierū stultī
et decepti homines faciunt sentiendum est. si enim possibile est viro aut mulie
ri suggestionibus aut suasionibus mulierem aliquam seducere et in consensu
turpitudinis inclinare: q̄to facilius istud est demonibus: si fuerit in hoc per
missio creatoris. tales etenim et etiam fortiores suggestiones mulieri que cō
cupiscitur ingerere: et quia spirituales substantie sunt siue per cogitationem siue
per somnū formas viroꝝ eas cōcupiscentiū et alia amoris h̄mōi incentiua in
imaginationibus earum p̄ingere. quia igitur delectabile imaginatum mouet
desideriū s̄m Aristotelem in libro de anima: manifestū est ex hoc: qualiter de
mones procurent fieri occultis suggestionibus opera h̄mōi. suggerunt tamen
fieri eas per imagines et figuras et characteres: ut sic trahāt homines ad ve
nerationem et seruitium stellarum: cum omnes virtutes imaginū h̄mōi et cha
racterū stellis tanq̄ causis influentibus attribuant. Hoc idem sentiendus est
de iuultuatione imaginū. non enim dubitandum est quin omnipotens altissi
mus suo semper laudando iudicio p̄mittat aliquos ex hominibus vexari mul
tis modis a demonibus: et quosdam fieri demoniacos: quosdam arrepticios:
quosdam lunaticos. quid ergo mirū si ea hora qua malus h̄mōi imaginū vel
figurarū operarius: vel pungit imaginem vel in aquam feruentē mittit: demo
nes similes passionibus infligant eis interdū quibus ascripte sunt et p̄tra quos
fabricate. Opinantur autem deceptissimi homines q̄ talia fiant per virtutes
imaginū a corporibus celestibus impressas: quod ostensum est esse superstiti
osum: et philosophie principijs contrarium. Cuius signū euidentissimū est:
q̄ frequenter falluntur et frustrantur intentionibus suis operadores h̄mōi ima
ginum: quod virtutibus naturalibus non conuenit. natura enim vniformiter
et vno modo operatur. nec est dubitandum hoc ideo esse: quia bonitas crea
toris non permittit nisi raro: ut demones operentur pro voluntate hominū.
et hoc ipsum est propter multiplices vtilitates ipsorū hominū. Prima est de
clinatio ab erroribus et seductionibus demonū. Secunda est declinatio ne
pharioꝝ operum ad que paratissimi homines multi sunt: si opportunitatem
vel facultatem demones eis faciendi talia procurarent. nulla enim mulier spe
ciosa incorrupta remaneret: nullus principū vel magnatum incolumis persi
steret: si demones malis voluntatibus hominum adesse et satisfacere permit
terentur. Tercia causa est: ut bonoꝝ proprius et gloria debita creatori ser
uetur: que huiusmodi operibus leditur et minuitur vltra modū: dum ea que
ipsius solius dona sunt: ab eius inimicis capitalibus petuntur: et ab eisdem ob
tineri queruntur. Patet igitur q̄ mirificentia operū que falso prouenire cre
duntur ab imaginibus et sigillis fit virtute demonum.

Responso ad rationes magistroz
imaginum superius inductas.

His igitur premis et rōnabiliter creditis rñsio facilis p̄t ad ratōes
magistroz imaginū. Cū enim primo arguit̄ ex intentione astrologoz:
q̄ vultus huius seculi sunt subiecti vultibus et cōfiguratiōibus cele
stibus: vera est hec p̄positio Ptoleomei q̄rum ad figuras et imagines que
sūt a natura et nō ab arte: vt precedenti, c. probatū est, dicit enī bñs Tho. ij.
ij. q. xcvi. ar. ij. ad secundū: q̄ virtutes naturales corpoz naturalū p̄sequunt̄
corpoz formas subales quas sortiunt̄ ex impressiōe celestis corpoz. et ideo ex eo
rundem impressiōe sortiunt̄ quāsdā virtutes actiuas, sed forme corpoz arti
ficialiū procedūt ex p̄ceptione artificis, et cū nihil aliud sint q̄ p̄positio ordo
et figura: vt dicit in. ij. phisicor; non p̄t habere naturalē virtutē ad agendū
et inde est q̄ ex impressiōe celestis corpoz nullā virtutē sortiunt̄ inq̄tum sunt
artificialia: sed solū fm materiā naturalē. falsum est q̄ qd̄ Porphirio videbat̄
vt Aug. dicit in. x. de ciui. dei: herbis et lapidibus et animātibz et sonis certz
quibzsdā ac vocibus et figuratiōibus atq; figmentis quibzsdā et obseruat̄ in
celi conuersione motibus siderū fabricari in terra ab hoībz potestates ido
neas siderū varijs effectibus exequendas: quasi effect⁹ magicaz artiū ex vir
tute corpoz celestis p̄uenirent, sed sicut Aug. ibidem subdit: totum hoc ad
demonē pertinet ludificatores aīaz sibi subditaz, vnde etiā imagines quas
astronomicas vocant: ex opatione demonis habent effectū, cuius signū est q̄
necesse est eis inscribi quosdā characteres qui nāliter ad nihil operant̄, non
enī est figura actiōis naturalis p̄incipiū, sed in hoc distāt astronomice ima
gines a nicromanticis: quia in nicromanticis sūt expresse inuocatiōes et prestī
gia quedā, vñ pertinet ad expressā pacta cū demonibus inita: sed in alijs ima
ginibus sunt quedam tacita pacta per figurarū seu characterū quedam signa
hec Thomas. Et quo patet q̄ vsus imaginū et figuraz tam in arte magica
q̄ astronomia et medicina est illicitus et superstitiosus. Ad secundam rōnem
que sumitur ex dictis Alberti magni dicendum: q̄ licz figure et imagines ce
lestes sint prime natura et ordine figuris et imaginibus que sunt tam a natu
ra q̄ ab arte, ex hoc tamen non habetur q̄ corpora artificialia vt artificialia
sub quacunq; astralitate fabricata recipiant virtutem agendi ex impressiōe
corporum celestium, sed si aliquam recipiunt: hoc est ratione materie: vt di
ctum est: quia artificialia vt artificialia dependent ex conceptione artificis:
que non subijcitur per se et directe causalitati corporum celestium. Et hec est
ratio fundamentalis quare forme rerum artificialiū non sortiuntur aliquam
virtutem agendi a corporibus celestibus: sicut forme rerum naturalium. Et
quo patet falsum et superstitiosum esse quod Albertus magnus ibidem dicit:
de obseruatione ad imagines celi et de figuris punctozum: quibus ars vtitur
geomantie. Et multo falsius patet esse quod dicitur de p̄ceptis Abagoribz
greci et Berme babilonici in fabricandis imaginibus metallicis et lapideis.

m. liij.

Ad experientias vero adductas dicendum: quod nec ex virtute astroꝝ nec imaginũ
talia sunt: ut precedẽti, c. ostẽsum est: sed ex virtute demonũ vel alterius cause
superioris. Ad terciã rõnem que sumit ex intentione medicoꝝ: dicendum quod
effectus qui provenire credunt ex applicatione aliquoꝝ de quibus nõ est ma
nifestũ habere virtutem ad tales effectus causandos: necesse est tales effectus
reduci in aliquã causam superiorem corporali natura. Cõstat autẽ quod figure et
imagines characteres et sigilla quibus medici in opibus suis empiricis vtun
tur: non habent virtutem naturalem ad morbos curandos: ut probatum est.
Relinquit ergo quod talia nõ adhibeantur ad hos effectus causandos tanq̃m cãe
sed solũ quasi signa ad pacta significationũ cũ demonibus inita. Ex quo patet
solutio ad rõnem Consiliatoris, falsum est enim quod materia sic vel aliter figu
rata sub alia et alia astralitate celesti recipiat aliquã virtutẽ agendi ex impressi
sione corpoꝝ celestiu rõne figuratiõis: quia figura non est rõ alieni recipiendi
talem virtutẽ: asserere enĩ hoc: est supstitiosum, sed si aliqua virtus in rebus
artificialibus recipiat est ex pte mĩe nãlis et nõ rõne forme artificialis: ut sepe
dictũ est. Ad autẽm Ptholo. quod anima sapiens inuat opus stellarũ: dicendum
quod stãte determinata influẽtia celi: si cãe naturales nate recipe talẽ influẽtiã
debito mō applicent ab aĩa sapiente et sciente bĩmõĩ influẽtias sequentur effe
ctus: aliter non, figura autẽ artificialis non est dispositio actiua nec passiua co
adiuvans vel cooperans astralitati celesti ad aliquẽ effectũ causandũ in hec
inferiora: ut dictũ est. Ad experientiã Consiliatoris et Ptholũ dicendum ut patet
quod talia sunt supstitiosa ad altiorẽ cãm rednẽda: q̃s ad imagines et sigilla
Ad quartã rõnem que sumit ex dictis bĩi Tho. in. iij. p̃tra gentiles dicen
dũ quod non loquitur sũm propriã opinionem: ut patet per verba sua, dicit enĩ sic: quia
vero figure in artificialibus sunt quasi forme specifice: pōt aliq̃s dicere quod nihil
prohibet quin constitutionem figure que dat spẽm imagini consequat aliqua
virtus ex impressione corpoꝝ celestiu. Ex quibus verbis patet quod non loquitur
Tho. sũm propriã intentionẽ: sed sũm opinionẽ magistroꝝ imaginũ: quam ibi
reprobat quo ad figuras et quo ad characteres. Idem etiã patet ex his que dicit
ij. ij. q. xvi. et xij. quodlibet. Et dato quod in. iij. cõtra gentiles loquat sũm p̃p̃iã
intentionem: tenenda est tĩm sũm. ij. ij. tanq̃m vltima retractãs p̃iores. Nec va
let distinctio data ab actore libri de cathenarũ virtutibus bĩi Petri: de imagi
nibus que sunt a magis astronomis et medicis: quia oĩm taliu imaginũ et si
gilloꝝ fabricatio est illicita et supstitiosa ad pacta demonũ pertinẽtia. dicere
enim quod si nihil misceat supstitiõis: licite talibus quis potest uti: videt̃ ridiculũ
quia eo ipso quod aliquid habens tĩm rõnem signi: adhibetur ut causa in aliquo
opere: est supstitiosum ad pacta cum demonibus inita aperta vel occulta.
Ad illud vero quod a defensore conclusiõis additur: quod necesse est p̃st̃eri ex p̃in
cipijs p̃bie plus posse characteres et figuras in opere magico: q̃s possit que
cunq̃ qualitas materialis. Dicendũ quod hoc est falsum: ut ostẽsum est: et ab ec
clesia damnatũ, et concessio quod mathematica sint formaliora p̃hysicis: quia ma
gis abstracta: abstrahunt enim a materia sensibili: quã p̃hysica entia includit.

ex hoc tñ non habet q̄ sint magis actiua: quia mathematica se tenent ex pte
materie cui repugnat agere. Ad illud vō qđ vltimo adducit̄ de imaginibus
agnor̄ et campanar̄ et aliar̄ rez artificialiū quibus vtitur xp̄iana religio. Et
censū qđ similitudo que inducitur non est ad propositū: quia manifestū est qđ
hec que sunt in religione xp̄iana non sunt virtute stellar̄ vel vocū: vt p̄dicti
magistri imaginū credunt de suis imaginibus: sed sunt oīpotenti virtute crea
toris, vnde non petit xp̄iana deuotio ab aqua benedicta vt fuget demones:
neq; a cāpana neq; ab agno nec a cereo benedicto vel candela vt arceat ful
gura et tempestates: sed ab omnipotentī creatore. Patet igitur qđ imagines
figure et characteres hūmāni magor̄ nō ex virtute sua naturali operantur mirā
fica illa opera que eis attribuūtur: sed ex demonū pacto: quo cultoribus suis
per hūmāni signa se adesse polliciti sunt. propter quod dicit Aug. qđ oīa hec pa
cta sunt demonū et non operatio virtutū naturalū. et ex hoc vt dicit Guillus
Parisien. p̄ iusticia diuine legis: que oīa predicta tanq̄ nepharia prohibet:
vt pote hūmāni generis pollutiōes vilissimas et creatoris intolerabiles iniurias.

Opinio magor̄ de vocibus et incantationibus
quibus vtuntur in operibus magicis.

De magia vocum et nominū quā multi magor̄ credunt esse naturales
disserendū est quibus tantā virtutem imposuerunt magi: vt ipsis au
ditis vel visis boīes et aīalia occiderent et etiā inspectione figurarū
seu lras quib; inscripta eēt hūmāni verba et nomina: sicut dicebat iudeus qui
dam magus: qui sola insusurratōe quorundā verbor̄ taurū visus est occidisse
asserebat quippe qđ verba illa nec homo nec aliud aīal audire poterat qm mo
reretur p̄tinuo: nec etiā lras inspicere quibus verba illa inscripta essent. Re
fert p̄tererea Guillus Parisien. in li. de vniuerso: qđ Mercurius in libro quē
scripsit de captionibus aīalium et ferar̄: docet per verba et incantationes ani
malia q̄tum: cūq; fera deposita feritate induct et inclinari ad veniēdū et dādū
se in manus capere volentiū ad oēm eor̄ volūtatē. Quā opinionē Petrus
de Albano Consiliator dñi. Clvi. rōne et experientia nitit̄ corroborare. Rōne
quidem sic: quia incantatio habet virtutem et efficiētā naturālē respectu in
cantati. incantatio aut̄ pertinet ad genus vocis fm Aristot. in p̄mo peribet
mentas. ergo voces et noīa habent virtutem naturalem et efficaciaz in opere
magico. assumptum pro vtraq; sui parte probatur per diffinitōem incantatio
nis: que fm cum talis est. Incantatio est oratio admiranda affectōne in sub
sidiū incantati p̄cipue confidentis explicata. dicitur aut̄ oīo ad dr̄itiam ter
minor̄ non significatiuor̄. dicitur admiranda affectōne: quia incantatio cum
sit de miris et occultis amplius eam reputans incantatus eidem cōferret ma
gis. et ideo q̄tum possibile occultatiōe est vtendū. deitatem enim minuit qui
secreta mystica vulgar. ars notoria precantans etiā vt dicit cū grandiori diffi
gentia debzīpam p̄mere: vt tam ab ipso q̄ ab incantato dignissima reputata

possit amplius conferre, cum enim fuerit de ipsa amplius confidens eandem
 incantatum iuuabit maxime, iuxta illud: Ille plures sanat egritudines de quo
 plures p̄sunt. Precantator preterea debet esse astutus credulus affectuo-
 sus anime fortis impressus, incantandus v̄o audius speras q̄ maxime ac dis-
 positus omnimode: vt actio incantatoris concidat in materiā preparaturā, et
 merito: quia cum incantatio sit quid intentionale: non agit efficaciter nisi in-
 terueniant predicta: cum actus agentis sit in passum et susceptiuū p̄disposi-
 tum, et ideo pertransmutat et alterat quod est maxime permutabile: sicut vir-
 tutem animalem, et maxime in somnijs: cū motus reliqui tūc cessant corpore
 Et quo p̄ precantatiōem conferre in egritudinibus et sanitatibus humanis.
 Secūdo hoc idem probatur experientia: videmus inquit q̄ verba sacramen-
 talia habent virtutem et efficaciam cauendi et efficiendi aliquid, nomina etiam
 id confirmant diuina notorie artis, magicis etiam verbis prolatis in auriculā
 tauri: cum incantator prosternebat in morte in p̄stia Siluestri: hunc et reui-
 scere denuo effectū, b̄ etiā p̄firmat mor̄ panis ad furtū inueniendū aut psalterij
 vel cribi, verba etiam quedā in aurem cuiuscunq; hominis prolata: satagit eū
 tibi quecūq; petieris elargiri, incantatiōe similiter prolata vel scripta ne vnq;
 pandant qui cruciantur, ea etiam super gladiū ambulāt acutissimū et prunas
 viuaces: digito:ūq; vno applicantes alterutrūq; boiem aut pondus subleuāt
 in altū grauissimū: serpentēq; stupefaciūt vt nō ledat: equos furibundos car-
 mine quietant eosq; castrant cū alijs: immobiles eadem redditi, hoc etiam mō
 trucidati euadunt periculū, prima similiter astronomie oratione placant et in
 subsidij concitant nostrū: vt orationū epilogus insinuat planetaz, vñ Albu-
 masar insadan: reges grecoz cū volebāt obsecrare deū, p̄pter aliq̄d negociū
 ponebant caput draconis in medio celi cum ioue aut aspectum ab eo figura
 amicabili: et lunam coniunctam ioui aut recedentem ab ipso et coniunctionem
 a dño ascendenti petentem, adhuc aut et cum caput amicabile figura: tuncq;
 dicebant ip̄oz petitiōez exaudiri, vñ Almanso: in Alforismis: si quis postula-
 uerit a deo aliquid capite existente in medio celi: non preteribit quin breuiter
 adipiscatur quesitū. et ego quidem in h̄mōi orbis q̄q; configuratiōe scientiā
 petens a primo visus sum amplius in eam proficere, Incantatione quoq; q̄
 dormire non valet: rep̄tationem p̄tinue incantantis imaginās, ipsa etiā pol-
 lutōez inducit in somnis: quid erit futurū taliter aperit de aliquo, sagitta etiā
 ossi adeo infixa vt alio nequit ingenio digitis lateraliū duobus facile ac sine
 dolore dulci applicatis foras educitur, cancerq; mortificat: lumbici occidun-
 tur: sanguis ea et caractere vndecunq; fluens sistitur, paroxysmus epilentie
 quietatur, noībus magoz in aure prolatis aut portatis super se cessare cogit
 omnis, epilenticus sanat et lunaticus incantatione, vnde cū pater aut mater
 in quattuor tempoz seria quarta cū ad ecclesiā deducat: et seria sexta et deī-
 de sabbato super ip̄m cantetur et suspendat illud dñicum euangelij: hoc ge-
 nus demonioz nō eijcitur nisi orationibus et ieiunijs, caractere similiter et car-
 mine passio curat renalis: et furtū p̄noscitur, vnde qui dicunt precantatiōez

non conferre: nec nomina et verba efficaciaz in opere magico habere: negant
experientiam tanq̃ grossi et increduli: non putantes aliquas actiones proue-
nire nisi materiali et grossiori quodā contactu mediantribus qualitibus pri-
mis sensibilibus valde. q̃d accidit propter imersionem plurimā ipsoꝝ materie
corporali. unde nec p̃sita utcunq̃ denudata futuraq̃ minus concipere p̃nt.
P̃ter igitur fm̃ Petru de Albano Consiliator: em noia et verba et oīones effi-
caciā habere in opere magico. Q̃d si queraſ a quo characteribus et precāta-
tionibus euenit talis virtus et efficacia? R̃s̃idet ubi. ſ. q̃ necesse est hoc pro-
uenire aut ab aīa incantatoris et incantati: tanq̃ a causis proximis et immediat̃
aut a solo deo immediate: qui solitudinez habet humanaz rez: aut ab angelo
bono nos custodiente: aut a demone: aut a corporibus celestibus propria in-
telligētia motis: quēadmodū de imaginibus suis et liquatis sub determinato
astro dicebat. et hinc est q̃ multi magoꝝ in predictis incantationibus inuocāt
ionem saturnū vel aliū planetā nomine intelligentie: quā credūt prestare effi-
caciā predictis incantationibus. Et hac ultimā viam tenere videtur Petrus
de Albano: vt p̃ verba sua consideranti predicta dīa. Hāc opinionem de vir-
tute et efficacia vocum sequit̃ et imitatur defensor predictę conclusionis. dicit
enim q̃ voces et verba in magico opere efficaciaz h̃nt inq̃tū dei voce for-
mantur. et q̃ non significatiue voces plus p̃nt in magia q̃ significatiue. unde
si aliqua noia significatiua per se sumpta in magico opere virtutem habet: illa
sunt hebreā vel inde proxime derivata: quod Origenes vt dicit sentire videt̃
q̃ dicit: q̃ quedaz noia hebraica in sacris l̃ris sicut oīanīa. sabaoth. alleluia et
similia fuerunt sic reseruata et non mutata in aliā linguā in qua nō retinuisent
suam naturalem significatiōem: et consequē virtutem. Hoc idem sentire vi-
detur defensor predictę cōclusionis de numeris fm̃ pitagoricoꝝ p̃biam. vñ
dicit q̃ sicut characteres sunt: propriū operi magico: ita numeri sunt: p̃p̃iū opi-
cabale. quod consimili rōne probat. que de characteribus et figuris: quia sunt
formaliores inter oīa mathematica: et p̃r p̃sequens actualiores et actiuiores
q̃d etiā aucte sanctoꝝ doctoꝝ p̃bat: qui numeris efficientiā et virtutē tam ad
bonū q̃ ad malū attribuūt. Tñ Hilari⁹ in cōmento suo sup̃ psalmos: inquirē-
do causam cur psalmoꝝ ordo non sit fm̃ historiā: sed sepe p̃s. qui prius fuit
compositus: posterior in ordine collocat̃. sic inquit: Non est aut̃ ignorandum
indiscretū apud hebreos esse numerū psalmoꝝ et sine ordinis aduocatōe esse
conscriptos. non enim illic primus aut secundus aut tercius aut quinquage-
simus aut centesimus prenotant̃: sed sine prescriptione aliqua ordinis in vnū
permixti sunt. Hēsdras enim (vt antiquę traditiones ferunt) incōpositos eos
et pro auctoꝝ et tempoꝝ diuersitate dispersos: in vnū volumen collegit et retu-
lit. sed septuaginta seniores fm̃ Moysi traditiōem ad custodiā legis atq̃ do-
ctrinē in synagoga manētes postea q̃ illis a rege Antiocho transferende ex
hebreo in grecū sermonem totius legis cura mandata est: spiritali et celesti sci-
entia virtutem psalmoꝝ intelligentes: in numerū eos atq̃ ordinē redegerunt
singulis quibusq̃ numeris pro efficientia sua et absolutiōe perfectis: p̃fectoꝝ

et efficientiū psalmoz ordine deputantes. Et quibus apertissime p[er] q[uod] nume-
rus virtutem dat et efficientiā. Hieronymus quoq[ue] contra Iovinianū in fau-
stem dicit numerū vicesimū: in quo seruauit Jacob et venditus est Ioseph: et
quem dilexit Esau in eo quedā munera accipiens, in eodē loco laudat dena-
riū dicens de eius laudibus se sepius dixisse, et in eodem libro. c. viij. dicit: q[uod]
ideo in secūda die nō fuit dictū: Et vidit deus q[uod] bonū: quia binarius nume-
rus sit malus: quinimo ex numero binario sumit argumētum cōtra bigamos.
et propter hoc dicit omnia animalia imunda in archam. Hoc bina ingredi, se-
prena autem que sunt munda. Hoc idem de numeris Basilii, Nazarenus
Ambrosius, Origenes, Augustinus et alij doctores catholici sentiunt, quin
Rabanus insignis doctor ecclesie de numeror[um] virtutibus: ut inquit: specialē
librum composuit. P[er] igitur s[ecundu]m opinionem magor[um] q[uod] voces et numeri vir-
tutem et efficaciam habent in opere magico.

Quod opinio magor[um] de virtute vocum et
numeor[um] est falsa et ab ecclesia damnata.

Redicta autē opinio de virtute et efficiētia vocū et numeror[um] est p[er]tra-
phie principia et ab ecclesia tanq[uam] superstitiosa dānata. Quod sic po-
test ostendi: quia nullus agens naturale virtute proprie nature agit
ultra suā spēm, et hec propositio est per se nota in p[ro]p[ri]a: quia si agit actiōe vni-
uoca: agit simile s[ecundu]m spēm, si equiuoca: non p[otes]t agere se solo. i. virtute proprie
nature aliquid nobilius se: sed virtute alterius nobilioris secū concurrentis.
et hinc est q[uod] omne agens equiuocū est prestantius eo quod sit: s[ecundu]m p[ri]mū. iij. de
aia. et Augustinū octogintatritū quæstionū. Et sic patet q[uod] nullus agens virtu-
te proprie nature agit ultra suā spēm, vox autē siue sit complexa siue incōplexa
siue significatiua siue nō significatiua s[ecundu]m se est quid īperfectius et alterius rō-
nis q[uam] opus magicū a voce causatū: ut patet discurrendo per effectus quos
magi vocibus attribuūt, ergo nulla vox s[ecundu]m se et virtute proprie nature habet
efficaciā in operibus magicis. Confirmat ista rō: quia si vox s[ecundu]m se hēret vir-
tutem et efficiētiā in opere magico: et oīs vox: cum non sit maior rō de vna
voce q[uam] de alia: oīs enim vox est eiusdem rōnis inq[ui]tum talis cū alia voce: cō-
sequēs est in promptu falsum: quia vox inq[ui]tum vox non alterat de per se cor-
pus ad sanitatem vel egritudinem: nec causat alios effectus mirabiliores qui
in arte magica fiunt: cum sanitas inducat naturaliter alteratione, vñ Aristot.
ij. et. iij. de aia. Manifestū est inquit q[uod] neq[ue] lumen et tenebra neq[ue] sonus neq[ue]
odor nullū facit in corpore effectū: videl[icet] nisi per accēs: puta si simul sono de
pulso fiat ictus: et in tonitruo scindente lignū, et a visis similiter et odoratis sit
motus corruptib[us] accidētaliter tactū vel meatū, ex p[ri]mis enim qualitatib[us]
constamus: non autē ex tercijs. Patet igitur q[uod] voces non habent virtu-
tem et efficiētiā in opere magico. Preterea si vox haberet virtutē et efficiē-
tiam in opere magico: talis virt[us] inesset vocibus et verbis de necessitate vno

quattuor modor: vel ex parte materie que est aer: aut ex parte forme que est
sonus vel sonatio. vel ex parte significati in vocibus significatiuis: aut ex ois
bus his aut ex aliquibus illorum. Primum dari non potest: nisi cum aer vene-
no vel alia causa corruptus fuerit vt morte inferat. hec aut virtus veneni est
aut alterius pestis: non verbi nec vocis: qualis virtus apparet in acre quem
spirat dracones et cetera animalia venenosa. Nec secundum est possibile: quia
sonus siue sonatio non potest nocere audientibus nisi per vehementiam acumi-
nis sui aut magnitudinem suam per quam interdum est terrificus: sicut frangor to-
nitru: et rugit leonis. vñ et per terrorem seu timorem possibile est mori audientes vt
homines vel alia animalia. manifestum est enim omnem passionem animarum vehementiam
sua mortem posse inferre patienti. et hoc apud vulgus famosum est: videlicet ni-
miam amore vel odio: nimio dolore et gaudio: et sic de alijs passionibus veheme-
ntibus anime: mori homines et animalia in quibus tales passionibus vehementes re-
periuntur. et hoc modo ex vehementia concussione siue percussione ossis petrosi
in quo fit auditus: potest tanta perturbatio fieri in interioribus capitis: vt mor-
tem inducat. hoc autem est de per accidens et non de per se vt dictum est: ratione im-
mutationis realis et corruptiue. Nec tertium est possibile: vt videlicet ex parte
significati voces habeant hanc efficaciam et virtutem: quia si malicia et nocumen-
tum significati prestarent hanc virtutem nocendi verbis atque nominibus: no-
men mortis et inferni mortem et tormentum intolerabile necessario inferrent
audientibus: quod est ridiculum. et per contrarium salubritas et bonitas signifi-
cati prestaret virtutem verbis atque nominibus: et hoc proportionabiliter iuxta
quantitatem et magnitudinem bonitatis rei significate. quare tanta virtus esset
vnicuique nominum vocalium creatoris: vt ad prolatum ipsius omnia mala tolleretur
ab audientibus et omnia bona prestarent eisdem. quare et mors tolleretur et omnis
infirmetas. et ex hoc sequitur ulterius quod virtute nominum vocalium resurrectio
mortuorum fieret: et sanatio cuiuslibet generis infirmorum: et ablatio omnium penitus
nocuentorum. Preterea ista virtus quam habent voces et verba ex parte signifi-
cati: aut inest vocibus et verbis quia significant: hoc est ratione significationis:
aut quia res: hoc est propter ipsam rem que significatur. Si ratione signifi-
cationis: tunc necesse est vt que magis significant maiorem habeant homini virtutem
quare imagines rerum homini siue picte siue sculpte siue fise magis habunt homini
virtutem quam verba et nomina: cum euidentius et expressius significant. et ita fortior
erit imago aliqua vel similitudo ad occidendum rem inspicientem eam quam nomina
quicunque vel verba. et ita inspectione alicuius imaginis vel visu morietur
quicunque visor vel inspector ipsius. et de omni signo naturali similiter est dicen-
dum: cum naturalia signa magis significant quam posita. id est ad placitum significatiua.
Si dicatur quod vocibus et verbis inest predicta virtus propter res quia res: non
quia significant nec ratione significationis: hoc est falsum et impossibile. res enim
quia res non pertinent ad verba et nomina: non enim pertinent ad ea nisi propter
significationem. et ita non potius prestant eis virtutem homini quam alijs quibuscunque
rebus. quare nulla erit virtus a parte illa nominibus et verbis. Preterea cum signi-

ficatio nihil possit nisi ratione imaginatiōis aut intellectiōis: cum vox nō significet nisi sit imaginata et cōcepta: ut habetur. ij. de aīa. ipsa rō imaginatio et intellectio significationes sunt maxime atq; fortissime: ut scribit primo peribermēnas: tales virtutes erunt necessario imaginatiōis aut intellectiōis primū q̄ ipsarū vocū et verborū. et ita aīa imaginando et intelligendo absq; nominib; et verbis faceret mirifica illa opera: que virtute verborū et noīni magi facere opinant: quod est ridiculū et contra experientia. Et quibus oībus p̄ q̄ si voces et verba huiusmodi virtutem non habent ratione materie nec ratione forme nec ratione significationis nec rei significate: q̄ non habeant ratione oīni istorū simul nec aliquorū. Si dicat q̄ h; voces et verba ex propria natura specifica vel ex parte predictorū non hēant talem virtutē: ut argumenta facta conuincūt: tñ ut sunt instrumenta magi recipiunt quandā virtutem cauſandi effectū a mago principaliter intentū. et hoc mō aliqd pōt agere: ultra suā spēm: ut p̄t de calore: qui ut instrumentum anime attingit ad carnis generatiōem. Contra hoc arguit quia cum magus ad opus magicū non se habeat nisi per modū artis applicādo. scilicet actiua passiuū: non pōt prestare vocibus et verbis nisi motum localem. per motū autē localem nō habet vox formaliter virtutē agendi quā prius non hēbat: cū motus localis non sit principū agendi nec patiendi. Itēz quicquid agit magus circa voces et verba: agit p̄ virtutes imaginatiuā vel intellectiua. virtus autē imaginatiua et intellectiua non pōt cauſare aliquā entitatem abſolutā ad extra: qualis est virtus agendi vel patiendi. Et in hoc errant Aulicena qui voluit q̄ anima per solā imaginatiōem et intellectiōem potest alterare et transmutare substantialiter corpus extrinsecū: ut post patebit. Et quo patz q̄ neq; desiderii neq; spes vel quecunq; passio interior appetitus sensitī ex parte magi vel incantatoris: neq; fides neq; confidentia ex parte incantati pōt prestare incantatiōi vel vocī virtutē aliquā agēdi vel patiēdi: ut Petrus de Ebano Cōsiliator falso opinat. bene tñ verū est q̄ predictę passiones pōt alterare corpus intrinsecū ad egritudinez vel sanitatē vel ad alias qualitates corrumpentes vel saluantes naturam proprii subiecti: ut dictū est. Preterea voces et verba in opere magico non habent rationem cauſę: sed signi tñ. sunt enim signa inter magū et demonem inuita: ut statim probabit et ex dictis patz. voces ergo et verba ut instrumenta magorū non recipiūt virtutem aliquā. Si dicat ulterius q̄ voces et verba a mago prolata sub certo tempore et certa constellatione recipiūt ex impressione corporū celestium virtutem aliquā cauſandi mirifica illa opera que arte magica sunt. Hoc similiter stare non potest: quia voces humane et verba non recipiūt ex impressione corporū celestium nisi virtutes consequentes esse specificū vocis: quia virtus vniuersalisq; rei consequit esse ipsius. talis autē virtus est naturalis: et per p̄s non se extendit ultra operationem proprie speciei vel imutatiōem spūalem et intentionalem ad potentiā auidiua. Itēz si voces et verba humana ex impressione corporū celestium recipiēt tales virtutes mirificas quas magi fingunt: cū oēs voces inq̄tum huiusmodi sint eiusdem rōnis: vocesq; aliorū eodem tempore et sub eadem constellatione for-

mate reciperent ex impressione celesti consimiles virtutes, et sic voces non si-
gnificatiue aialium haberent efficientiam in operibus mirificis artis magice
quemadmodum voces et verba humana: quod est ridiculum. Confirmant iste ro-
nes per rationem beati Thome, xij. quodlibet, quia in rebus naturalibus omnia que ha-
bent aliquam virtutem ex corpore celesti; habent illam consequentem aliquam formam sub-
stantialiorem: quia forma substantialis est radix et fundamentum omnis virtutis et
operationis naturalis, unde nihil agit ad spiritum nisi virtute corporis celestis;
et sic forma substantialis est prius in unoquoque quam virtus ad talia, remoto ergo
priori remouetur posterius. Si ergo homini virtutes attribuantur aliquibus; oportet
quod radicentur super formam substantialem, vox autem cum sit qualitas quedam et
accidens nullam talem formam habet, forme autem artificiales non sunt nisi figure
quedam, et hoc idem dicendum est de numeris, et ideo falsum est quod voces et ver-
ba corpora etiam artificialia et numeri virtutem aliquam habeant ex impressione
corporis celestis. Si dicatur finaliter ut dicit defensor conclusionis quod voces et
verba recipiunt homini virtutem in quantum voce dei formant, hoc stare non potest
Primo; quia ridiculum est asserere quod deus formet voces; cum non habeat
in se instrumenta formande vocis. Secundo; quia non constat nobis per rationem
vel autem sacre scripture quod deus dederit vocibus et verbis magicis virtutem
causandi illa mirifica opera que arte magica fiunt, quemadmodum fide tenemus
quod verba sacralia ex institutione diuina virtutes et efficaciam habent causandi in anima
gratiam sacramentalem. Tercio; quia non est probabile quod deus conferat verbis quibus-
cunque virtutem ad effectus contrarios virtuti; vel qui vergunt in iniuriam creatu-
ris; quemadmodum contingit in operibus magorum. Quarto quia dicere quod voces
et verba magica formantur voce dei; est defendere artem notoriam; que homini vo-
cibus et orationibus diuinis; ut dicunt; maxime vitatur. Ars autem notoria ab ecclesia
est damnata; ut habetur, xxvi. q. v. Patet ergo quod opinio de virtute vocum et ver-
borum in opere magico est contra philosophice principia. Per easdem rationes potest similiter
probari quod numerus ex se nullam habeat efficientiam in opere magico. In speciali
tamen arguitur sic; quia secundum Aristotem, iij. physicorum; numerus tripliciter dicitur, est nu-
merus numerans; et hoc est anima, est numerus formalis quo numeramus; et
hoc est quantitas discreta, de quo dicitur quod idem est numerus decem hominum
et decem canum, est tertio numerus numeratus et materialis; ut boves asini le-
ones et sic de similibus; que per diuisionem materie plurificantur. Constat autem
quod numerus numerans et numerus numeratus suas virtutes proprias et natu-
rales habent agendi vel patiendi cum sint entia naturalia, sed quod numerus forma-
lis quo numeramus habeat virtutem naturalem ex sua natura specifica agendi
in opere magico videtur omnino impossibile; quia talis numerus est quid ma-
thematicum; ut omnes recte philosophantes procedunt, mathematica autem abstrahit
ab actione et passione, iij. metaphysicorum. et per philosophiam non habent ex se virtutes actiuas,
unde si voces et verba humana de quibus magis videtur probabile; cum sint qua-
litates sensibiles non habent tales virtutes ut probatum est; sequitur quod nec numeri
nec aliqua quantitas continua habet virtutem aliquam actiuam, Preterea im-

possibile est accidens absolutū idem numero esse in pluribus subiectis loco et situ discretis, sed virtus actiua est qualitas absoluta; numerus autem est quantitas discreta et discontinua huius partes loco et situ discontinuas, ergo impossibile est quod in numero sit aliqua virtus actiua vna numero. Preterea numerus formalis secundum cōiter loquentes habet esse ab anima, quod sic ostendo: quia binarius duorum hominum quorum unus est Rome alter Parisius non potest esse accipere reale: quia nullū tale idem numero potest esse subiectiue in pluribus loco et situ distantibus, oportet ergo quod sit ab anima; in cuius prospectu res numerate quantumcunque discrete et distantes sunt simul obiectiue, quod autem habet esse ab anima non sortitur virtutem aliquā actiuā, ergo numerus non habet aliquā virtutem realem actiuā. Si dicat quod numerus formalis abstractus non habet virtutem neque efficientiā in opere magico; sed applicatus rebus numeratis: ut patet de numero sonoro in armonia musicali; cuius consonantia et dissonantia virtutem habent maximā et fortissimā, propter quod et Plato dicit in Timæo: quod potentissima artium est musica. Hoc idem sentiendum est de numero applicato rebus medicinalibus et rebus alijs naturalibus. Unde et dico quod huiusmodi virtus que est in armonia musicali vel in numero rerum naturalium non est virtus numeri secundum se nec numeri applicati ad voces sonoras; sed est virtus naturalis ipsarum vocum adinuicem ordinatarum vel proportionatarum; secundum quam virtutem imitatur intentionaliter potentia auditiva; quēadmodum se habet de pulchritudine colore sapore odore et alijs qualitatibus sensibilibus, hoc modo armonia musicalis preest ad passionem anime incitandas et mitigandas; ad egritudines quoque et morbos corporales curandos. Item si numerus applicatus ad res numeratas ex huiusmodi applicatione haberet virtutem et efficientiā in opere magico: talis virtus inest potius numero ex parte rerum numeratarum; quam ex ratione specifica numeri, et sic numerus non daret efficientiā rebus numeratis; sed res numerate numeris; quod ipsi negant. Patet igitur quod voces et numeri non habent efficientiā et virtutem ex se in opere magico; sed si aliquā habeant; ut decepti homines credunt; est ex malignitate spirituum imundorum; qui secundum Theophrastum, vi. 8. imiscunt se verbis hominum ut decipiant eos secundum Augustinum, unde tales voces et verba potius se habent per modum signi; quam per modum cause, et hinc est quod demones aliqui vtuntur verbis fabulosis et falsis et vanis; quibus ad illudendum homines se imiscunt, unde omnia ista firmola et superstitiosa sunt, imagines quoque astronomice in quibus etiam non adsit aliqua expressa invocatio demonum; tamen est ibi quidam tacitus consensus. Hoc idem sentire videtur Gualterus Parisiensis, in libro de fide et legibus, dicit enim quod quemadmodum veri cultores dei altissimi pronūciando sermones eius et etiam scriptos interdum differendo ipsum venerant; et per huiusmodi venerandem miram interdum a creatore obtinent; sic et malefici non virtute verborum que vel proferunt vel scripta deferunt sed veneratione quam vel proferendo illa vel deferendo demonibus impendunt; ab eisdem obtinent multoties que homines admirantur, multoties autem non obtinent; vel quia demones dei altissimi creatoris imperio illa facere prohibentur vel malicia vel fraude ipsorum qui forsitan cum possint petita cultoribus suis non

annuat vt eos gratis seruos possideant : dum eorum seruicijs nihil rependat
 Per hunc modū ad prolatiōem quorundā verborū ligantur interdū serpen-
 tes a maleficijs et aggregantur : non quidem ipsorum virtute : sed ministerio ocula-
 to demonij. scribit enim Augustinus. xi. super Gen. ad lram : q̄ gaudet demo-
 nes banc prātem sibi dari : vt ad incantatiōem hominum serpentes moueant vt
 quolibet modo fallāt quos possunt. hoc autē facere permittunt ad primi facti
 memoriā commendandā : q̄ sit eis quedam cū hoc genere familiaritas. Et hinc
 est q̄ ecclesia damnat et reprobat tanq̄ falsam et superstitiosam predictā opi-
 nionem. vnde. xxvi. q. v. scribitur : Si quis ariolos aruspices vel incantatores
 obseruauerit : aut filaterijs eorum vsus fuerit : anathema sit. Et infra : Non opor-
 tet sacris officijs deditos : vel clericos magos aut incantatores existere : aut
 facere philateria : que animarū suarum vincula probantur. hos autem qui ta-
 libus rebus vtuntur : proijci ab ecclesia iussimus. Hoc idem. c. nō liceat xpia-
 nis : prohibetur. Plura capitula contra incantatores et magos : que ponun-
 tur in predicta causa per totum possent allegari : sed breuitatis causa hec di-
 cta sufficiūt. Notandum tamen q̄ licet voces et verba ignota et non significa-
 tiua prohibeantur per dicta capitula : verba tamen dei et sacre scripture si bo-
 na et recta intentione dicantur et apponent non sunt prohibita sed licita. nec
 ad incantationem : sed ad preces et orationes pertinent. Si vō cū verbis sacris
 contineantur aliqua vana : puta aliqui characteres inscripti preter signū cru-
 cis : aut spes habeatur in modo scribendi aut ligandi aut in quacūq̄ huiusmodi va-
 nitate : que ad diuinā reuerentiā nō pertineant : est illicitum et superstitiosum. Et
 ad hanc intentionem reprehendit Chrysostomus sup illud Mathei : Dilatāt
 philateria illos qui collo verba euangelij suspendunt : dicens : Quidam ali-
 quam partem euangelij scriptam circa collum portāt : sed nōne quotidie euā-
 gelij in ecclesia legūt et audīt ab omnibus : cui ergo in auribus posita euā-
 gelia nihil prosunt : quomodo possunt eum circa collum suspensa saluare : de-
 inde vbi est virtus euangelij : in figuris scriptarū : an intellectu sensuū. si in figuris
 bene circa collū suspendis. si in intellectu : ergo melius in corde posita p̄sunt :
 q̄ circa collum suspensa. Dicendum ergo q̄ remota omni superstitiōe nō est
 illicitū sup se gerere euangelij ex deuotiōe : quia de b̄a Cecilia legūt : q̄ euā-
 gelij xpi semper gerebat in pectore : sine tñ aliqua additiōe vel verborū vel
 characterū vel ceterorū suspectorū. Patet igitur q̄ predicta opinio de virtute
 et efficientia vocum et numeroꝝ est contra pbic principia et ab ecclesia tanq̄
 illicita et superstitiosa damnata.

**Solutio ad rōnes magorū de
 virtute vocum et numeroꝝ.**

Et his que dicta sunt precedenti capitulo contra magiam vocum et
 numeroꝝ patet solutio ad rationes pro opinione magorū inductas.
 Quod enim primo inducit de iudeo mago : q̄ in p̄tia b̄i Siluestri

in susurratōne quorundam verboꝝ occidit taurum: Dicendum qꝫ hoc non
fecit virtute verboꝝ ꝛ nominũ: sed ex pacto ꝛ virtute demonũ. Hoc idem de
inspectiōe litterarꝫ vel characterũ predicta nomina significantius dicendum
est. Ad secundũ argumentũ quod inducitur de Mercurio: qui per verba
ꝛ incantatiōes docet capere animalia q̃stuncunqꝫ fera: Dicendum qꝫ cum
animalia non intelligant nec audiant predicta verba vt significatiua sunt: nō
videtꝫ probabile qꝫ talia verba agant in predicta aialia auferendo ab eis feri
tatem, ꝛ ideo referendũ est hoc ad virtutem malignoꝝ spiritũũ: vt dictum est.
Ad terciã rōnem que est Petri de Ebano Consiliatoris: neganda est maior
scz qꝫ incantatiō habeat virtutem formaliter ad causandũ opus magicũ. Nec
valet eius probatio: quia vt probatum est: nec admiratio nec affectio neqꝫ si
des neqꝫ confidentia ex parte incantatoris vel incantati confert virtutem ali
quam incantatiōi: licz quodlibet illorũ aliquo modo disponat subiectum ad
recipiendam impressiōem agentis: qualecunqꝫ sit illud agens. Ad experien
tias adductas dicendũ: qꝫ non est simile de verbis sacramentalibus ꝛ de ver
bis artis notorie ꝛ artis magicę: quia verba sacramentalia sunt instituta a deo
ad significandum et causandum gratiam sacramentalem, deus autem qui est
auctor nature potest dare verbis sicut et rebus virtutem causandi effectum
realem, quod non potest cōuenire homini nec angelo bono vel malo, ꝛ ideo
verba ꝛ nomina ab eis instituta solum se habent in ratione signi: ꝛ nullo mo
do in ratione cause. Et cōsequenter dicendum ad omnes experientias: qꝫ ta
les effectus non causantꝫ virtute incantatiōis: sed virtute demonũ: vel a cau
sa quodā: iux̃ illud posteriorꝫ primo: Te ambulāte choruscauit, vñ cū nobis
lis quis pauperculā docuerit vetulā precātare: dicendo duo ꝛ tria constituunt
quinqꝫ: ꝛ tria siliter ꝛ duo, dū autē hic spina piscis gutturi eius infra cruciāre
tur: caqꝫ tñ vocata: perueniēs ad eũ dixit se aliã nescire medelā: nisi eā quam
ab eo didicerat, is autē in vehementiorem risum concitatus spinā cū sanguine
foras mandauit: qđ a casu vel fortuna euenisse certissimũ est. Qđ additur de
lunaticis ꝛ arrepticis qꝫ sanantꝫ p verba euāgelica sup eos plata. Dicendũ:
qꝫ verba euāgelij cū deuotiōe dicta vel apportata sine admittiōe alicuius su
pstitiōis: impetrāt a deo plura bona aie ꝛ corporis: quēadmodũ ꝛ oīones ad
deũ directe: qđ nō ptingit in incantatiōibus. Nec negando virtutē ꝛ efficien
tiā formālē a vocibus ꝛ verbis negamus experientiā: s̃ sequimur rōem: que pre
fert experientiā: cū in talibus experientia sit fallax. Sequimur preterea autē
eccleie ꝛ sacre scripture que p̃dictos effectꝫ attribuit malignitati spiritũũ: et nō
virtutibus vocũ ꝛ incantatiōis. Ad illud s̃o qđ vltius inducitur de vocibus
nō significatiuis: qꝫ plꝫ p̃sit in ope magico qđ voces significatiue. Dicendũ qꝫ
nulle voces vt pbatũ est hñt virtutē ꝛ efficiētiā in ope magico, vñ si voces
ꝛ verba aliquo mō pcurrūt in ope magico: rōnabilius est qꝫ tales voces sint
significatiue: quia voces vt dictum est in talibus operibus se habent per mo
dum signi tñ, voces autē significatiue magis habent rationem signi qđ non
significatiue: licz voces non significatiue magis pertineant ad superstitionem

ut dictum est. Ad illud vero quod dicitur de nominibus hebreis: dicendum quod nullum nomen siue hebreum siue grecum siue latinum siue barbarum habet virtutem aliquam causandi effectum realem ex parte significatiōis. Cuius ratio est: quia cum significatio sit respectus rationis ex humana institutiōe voci pueniens: ut omnes grammatici et logici dicunt: non potest esse ratio vel causa ipsi voci recipiendi virtutem aliquam realem. et per primum nomina illa hebreia: nec quia hebreia nec quia significant: habent talem virtutem. nec iuuat defensorum conclusiōis dicti origenis de vocabulis illis hebreis: quia si talia nomina sunt reseruata apud latinos et grecos: non est per effectiua et virtutem nominum hebreorum: sed per dignitatem et primitiuitatem lingue hebreice et rei significate per talia nomina. hoc enim asserere esset incidere in errorem magorum et astronomorum: qui virtute cuiusdam nominis creatoris ut refert Guillus Parisiensis. in libro de legibus opinati sunt se operari omnia mirabilia artis magice. cui etiam id honoris et reuerentie impendi volunt: ut librum in quo scriptum esset nemo tangere presumeret nisi mundus et mundis vestibibus indutus: quod ad superstitionem pertinet. et tale nomen vel vox est vox barbara: et non est aliquid ex decem nominibus quibus apud hebreos nominator creator. Dicendum ergo quod nomina et verba diuina significatiua dei ipsi in se quo ad proprietates absolutas et respectiua sibi proprias siue sint hebreia siue greca siue latina siue barbara nullam habent ratione sui. nec ratione significatiōis virtutem et efficiētiā causandi effectum realem: sed ratione significati quod est deus benedictus. Unde si cum deuotione et reuerentia debita audiuntur proferantur et possuntur: credibile est deum pro tali deuotione tanquam merito de congruo conferre suis deuotis bona spiritalia et temporalia. Ad illud vero quod ultimo adducitur de numeris: dicendum quod numerus sequitur diuisionem quantitatis contingit se tenentis ex parte materie: que ita est principium patiendi: quod non agendi. quantitas ergo omnis siue sit continua siue discreta quous sit accidens et forma: non propter hoc est actiua quia consequitur materiam. si enim quelibet forma accidentalis esset actiua: tunc forme omnes respectiue essent actiue. quod est falsum et contra Aristotelem. v. physicoz. licet ergo omne quod agit sit forma vel habens formam: non tamen omnis forma accidentalis agit vel est principium agendi: nisi sit forma absoluta consequens formam substantialem. quod nec de numero nec de quantitate continua contingit: quorum quodlibet consequitur materiam. Et hec est ratio fundamentalis et potissima quare quantitas a toto genere non est actiua. hoc idem dicendum est de figura: cum sit passio quantitatis. Ad auctoritates vero sanctorum dicendum: quod sancti non attribuunt efficiētiā et virtutem numeris nisi ratione materie: id est reze numerata: ut patet consideranti verba Hilarii. dicit enim quod lxx. seniores spiritali et celesti scientia virtutem psalmoz intelligentes in numerum eos atque ordinem redegerunt: attribuētes proportionaliter perfectis perfectum et perfectionibus perfectionem numerum. Ex quo patet quod virtus psalmoz non est ex numero et ordine eis attributo: aliter antequam essent a. lxx. senioribus ad numerum et ordinem reducti: nullam habuissent virtutem: quod est hereticum.

n. ij.

Ccedimus tñ q̄ sicut in numeris est ordo specificus; ita est ordo maioris et minoris p̄fectōis; vt scribit, viij. metaphy. et fm hoc Hieronym⁹ et Rabanus et ceteri sancti et arismetrici p̄siderātes nās et p̄prietates numeroꝝ scribūt de laudibus ip̄oꝝ. h̄ ex maiori et minori p̄fectiōe numeroꝝ arguere maiorem vel minorem actiuitatē; est fallacia p̄ntis. Notandū q̄ multa dicunt et scribuntur a sc̄tis de laudibus numeroꝝ; que potius p̄tinet ad sensus mystici q̄ l̄ralem; vt p̄ ea que defensor p̄clusiōis adducit de Jacob et Esau. q̄d certū est debere intelligi mystice et allegorice; et nō fm p̄prietatem nālez numeri. Ex sensu aut̄ mystico nō pōt sumi argumentū efficax ad p̄uincendū aduersariū; sed ex solo sensu l̄rali; vt Aug⁹. dicit in eplā ad Vincentiū Donatistam. Patet ḡ solutio ad rōnes pro opinione magoꝝ inductas.

**Q̄d Cabala q̄tum ad rem nois
est ars illicita et prohibita.**

Ars cabala sicut et magia est illicita et prohibita q̄tum ad rem nois verlat enim circa diuinationē occultoꝝ et mirificentiā op̄e fm defensorē p̄clusiōis. dicit enī in suo apologetico: q̄ ars cabala est duplex. Una que dicit̄ ars combinandi. Alia est de virtutibus rez sup̄ioꝝ que sunt supra lunā; et est p̄s magiē nālis sup̄rema. Prima vocat̄ alphabetaria reuolutio. Secunda que de virtutibus rez sup̄ioꝝ. i. corpoꝝ celestiuū est; vno mō pōt capi vt est pars magiē nālis; Alio mō vt res distincta ab ea. de qua vt dicit loquū in p̄fati conclusiōe: q̄ magia et cabala certificāt nos de diuinitate xp̄i. Ex q̄bus verbis p̄s q̄ per easdē rōnes per quas probatū est magia esse illicitā et p̄hibitā; per easdē probat̄ cabalā esse illicitā et prohibita; ex quo cabala est p̄s sup̄rema magiē nālis; vt dicit. et sicut magia est ars vana sup̄stitiosa et fraudulentiſſima reuelatiōe demonū introducta; vt probatū est; hoc idē tenendū est de cabala. Et notant̄ dicit̄ q̄tum ad rem nois; quia l̄ apud latinos et xp̄ianā religionem tale nomen nō sit in vsu; nec res sub tali noie significata sit prohibita; ex q̄ tñ idē significat̄ p̄ vocabulū cabala q̄d p̄ vocabulū magus et druidas; vt defensor p̄clusiōis fatef̄; sequit̄ q̄ res nois apud xp̄ianā religionem sit prohibita tanq̄m illicita et sup̄stitiosa. Cuius signū est; q̄ quidā hebreoꝝ cabalistaz dixerūt se hēre secreta dei noia; et virtutes q̄bus demones ligaret et miracula faceret; et xp̄m nō alia via fecisse miracula q̄ p̄ artē cabalisticā; quā vt dicūt deus reuelauit Moysi. q̄d q̄ salū et erronē sit p̄s ex dictis. Notandum q̄ defensor p̄dictē conclusionis ad ostendendum q̄ cabala non sit scientia illicita et prohibita; sed a deo reuelata; ponit in suo apologetico quatuor notabilia. Primum; q̄ sicut magia est duplex; quedam illicita et prohibita auxilio demonum introducta. quedam vero licita et non prohibita; que vocatur magia naturalis totius scientie naturalis pars nobilissīma; sic dicendum est de cabala. quedam enim est illicita et prohibita; quedam vō licita et non prohibita reuelatione diuina habita. fm enim sapientes hebreoꝝ preter

legem quam deus dedit Moysi in monte: et quā ille quinq; libris contentam
 scriptam reliquit: reuelauit quoq; deus eidem Moysi verā legis expōitiōem
 cum manifestatione omnīū mysteriōz et secretōz: que sub cortice et rudi facie
 verborū legis continerent. Deniq; duplicē accepit legem Moyses in monte
 litteralem et spiritalem. litteralem scripsit et ex pcepto dei populo cōmunica
 uit. de spiritali mandauit deus ei ne ipsam scriberet: sed sapientibus solum qui
 erant. lxx. cōicaret. quos idem Moyses ex pcepto dei elegerat ad custodiē
 diendā legem: eisq; itidem pcepit ne eam scriberent: sed successoribus suis
 viua voce reuelaret: tum et illi alijs: et sic ordine perpetuo. Ex quo modo tra
 dendi istā sciētiā p successiūā. s. receptiōem vnius ab altero: dicta est ipā scia
 scia cabale. qd idem est qd scia receptiōis: qā idem significat cabala apud he
 breos qd apud nos receptio. Fuerūt autē postea hī mysteria lris mandata tpe
 et cā infradicendis. et illi libri dicti sunt cabale: in qbus libris multa imo pene
 oīa inueniunt consona fidei nostre. fuerūt enī et ab ore dei traditi: et a iudeis
 ante xpm scripti: quo tpe nulla passiōe moueri poterāt ad viciandā vel corrū
 pendā ipsam veritatē. Qd aut ita sit qd deus Moysi pter lralem legē quā ipse
 scripsit dederit etiā et reuelauerit mysteria in lege cōtenta: hētur ex quinq; te
 stibus: Eldra. s. Paulo. Origene. Hilario. et Euangelio. Primo enim habet
 hoc ex textu Esdre: apud quē loquens dñs sic inq: Reuelis reuelatus sum
 sup rubi et locutus sum Moysi: qñ populus meus seruiebat in egipto: et misi
 eum et eduxi eum de egipto et adduxi eum super montem synai: et detinebam
 eum apud me diebus multis: et enarraui ei mirabilia multa: et ostendi ei tem
 porum secreta et finem. et pcepi ei dicens: hec in palam facies verba: et hec
 abscondes. Secundo hoc idem probatur auctoritate Origenis: qui super il
 lud Pauli ad Romanos. iij. Quid ergo amplius iudeo: aut que utilitas cir
 cumcisiōis: multū p oēm modū. Hymū qdem: quia credita sunt illis eloq
 dei: dicit Origenes. Considerandū est: qā nō dixerit lras esse creditas: s. elo
 quia dei. Ex quo dicto Origenis hētur: q pter lralem legem aliud qd tra
 ditū fuit iudeis: qd hic vocat Hilarius eloquia dei. lras enim. i. lralem legem
 eis fuisse traditā nemo negat. s. nō imputat eis ad pterogatiūā: quia lra per se
 occidit. et nisi alit spūs viuificās: oīno per se est res mortua. s. pter has lras
 tradita sunt eis eloq dei: de qbus merito gloriānt: que nihil aliud sunt qd qd
 apud hebreos dī cabala. i. verns legis sensus ab ore dei acceptus. vñ et apud
 hebreos qñq; vocat lex de ore natus: que pp illā successiūā receptiōem deinde
 dicta fuit cabala. Et q istam sciētiā deinde Moyses iam a deo acceptam
 lxx. senioribus tñ cōicaret: apc. testat Hilarius: q in expōitiōe psalmi secūdit:
 Quare fremuerunt gentes: sic scribit. Erat aut iam a Moyse ante institutum
 in omni synogoga. lxx. esse doctores: Nam idē Moyses qñq; veteris testa
 menti verba in lris cōdidisset: tñ separatim quedā ex occultis legis secretis: a
 mysteria. lxx. senioribus: qui doctores deinceps manerent: intinuerat. cuius
 doctrine etiā dñs in euāgelis meminit dicēs: Super cathedrā Moysi seden
 tes scribe et pharisei: oīa ergo quecūq; dixerint vobis facite et seruare. m. jo
n. iij.

facta eorum nolite facere; doctrina vero eorum mansit in posterum. Hec Hilarius ad
verbum. Ecce quod Hilarius expresse testatur fuisse preter legem scriptam doctrinam
quandam aliam secretiorem; quam Moyses ipsis, id est, sapientibus intimabat. Quod
autem et ista secretior et verior de mysteriis legis expositio omnibus passim non pu-
blicaretur; sed solum Moysi specialiter a deo; et ab eo aliis tantum, id est, sapientibus
fuerit reuelata; testatur etiam Origenes in loco preallegato sic dicens: De Moys-
se prophetisq; et ceteris horum similibus hec intelligenda sunt dici; quibus sunt
credita eloquia dei, adde: Et si quis apud eos sapiens hec intelligens audi-
tor et mirabilis consiliarius fuit, hec Origenes. Per hos autem mirabiles
consiliarios illi intelliguntur quos vocant hebrei senedrin: id est, id est, illos se-
niores quos elegit Moyses ex precepto domini. Secundo notandum quod ad imita-
tionem numeri illorum, id est, seniorum ut nunc declaratum est: fuerunt redacta myste-
ria cabale in, id est, libros principales tempore Esdre, usque enim ad tempus Esdre de
ista doctrina nihil erat scriptum; sed solum per successiuam receptionem tradebatur;
unde cabalistice nomen accepit, postquam autem a babilonica captiuitate restituti
fuerunt per Cyrum et Zorobabel instauratum fuit templum; tunc Esdras qui fuit
prefectus synagoge; postquam reparauit legem scriptam a Moysse et correxit testa-
mentum vetus; voluit etiam ut ista secreta dei eloquia que usque ad illud tempus
scripta non fuerant scriberent, et hoc quia propter captiuitatem gentis non po-
terant seruare illum ordinem tradendi sibi illam doctrinam per manus, et merito erat
dubitandum; ne propter dispersionem eorum; si non inueniebant scripta; tandem pe-
rissent. Statuit ergo Esdras ut scriberent adhibitis ad hoc specialiter notariis
et qui erant, id est, seniores siue consiliarii inter quos erat hec doctrina; iussit ut
redigerent omnia illa secreta in, id est, volumina principalia; que tamen deinde etiam non
nisi sapientibus conciderent, et hoc est quod apud Esdram legitur his verbis. Ex-
actis, xl, diebus locutus est altissimus dicens: Priora que scripsisti in palam
pone; legant digni et indigni, nouissimos autem, id est, libros conseruabis; ut tradas
eos sapientibus de populo tuo, in his enim est vena intellectus et sapientie fons
et scientie flumen; et sic feci. Hec Esdras ad verbum. Habet autem de isto concilio
in quo fuerunt scripti isti libri mentio lata et diffusa apud hebreos in libro qui
dicitur Sederolam; id est liber seculorum, ubi habetur qui sederunt in concilio; et de-
nique totius concilii gesta; et ordo. Ex quibus omnibus satis patere potest non esse
confictum quod preter legem scriptam Moyses veram quoque legis expositionem a deo
accepit; et quod illa deinceps per successum a Moysse, id est, senioribus; et ab illis
alijs suis successoribus fuerit reuelata; unde et nomen accepit ut diceretur Ca-
balistica; et tempore Esdre in plures libros fuerit redacta; qui dicuntur libri Cabale
Tercio notandum quod ista expositio biblie proportionatur modo exponendi bi-
bliam; qui apud nos dicitur anagogicus, sicut enim apud nos est quadruplex
modus exponendi bibliam, Litteralis, Mysticus siue Allegoricus, Tropologi-
cus, et Anagogicus. Ita est apud hebreos, Litteralis apud eos dicitur Pesar,
Allegoricus Asdras, Tropologicus dicitur Sechel, Anagogicus dicitur Ca-
bala. Et hoc quia illa expositio que dicitur ore dei tradita, Moysi; et accepta per

successionem modo predicto; quasi semper sensum sequit anagogicū; qui etiā
 inter oēs est sublimior: et diuiniō: sursum nos ducens a terrenis ad celestia
 sensibilibus ad intelligibilia: a temporalibus ad eterna: ab infimis ad superna:
 ab hūanis ad diuina: a corporalibus ad spūalia. Et hinc est q̄ validissima inde
 argumenta habentur cōtra iudeos: quia discordia que est inter eos et nos: et
 maxime p̄t̄ ex eplis Pauli: hinc tota precipue dependet: q̄ ipsi sequunt̄ līte-
 ram occidentem: nos autē spūm viuificantem. Quō unico exemplo declaratur:
 nam cū eis in prophetiis promittit̄: q̄ Messias eos liberabit de captiuitate
 et adducet in terrā promissiōis: et ciuitas destructa et diruptū fuit templū. q̄
 si noluerint simul cum cabalisticis anagogice exponēdo scripturā intelligere
 illa de celesti hierusalem: de captiuitate spūtuali: de celesti terrā uiuentium.
 agnoscat et p̄steanē nō ēē illū verū fuisse Messiam: p̄ quē totus pene orbis
 de manu demonis: cui per idolatriā seruiebat: fuit liberatus. quēz forte effectū
 precipuū aduentus xpi ipsoz cabalistaz firma est opiniō. Quarto notandū:
 q̄ qñ doctores nostri. s. Hieronymus Augustinus Eusebius maxime et Origenes
 ad probandū quod dicit̄: allegant hebreoz sapientes: non est dubitan-
 dū de doctoribus cabale eos intelligere. Quō euidentī rōne pōt demonstrari:
 Est enī omnis schola hebreoz in tres sectas diuisa: in Phos: in Cabalistas
 et in Talmudicos. Talmudicos allegari ab antiquis doctoribus nris nō est cre-
 dendū. Tum quia Clemens et multi alij qui hebreos allegāt: fuerūt ante cō-
 positū ipsius Talmut: que fuit post xpi mortem plusq̄ per centum quin-
 quaginta annos. Tū quia doctrina Talmudica est totaliter p̄tra nos cōficta
 ab ipsis hebreis iam cōtra xpianos pugnantibus. quare illi doctrine talē hō-
 norē nō detulissent nris: ut tūc maxime aliquid dicit̄ ab eis firmū putaret̄: cum
 iudeoz testimonio corrobora. Phos pariter certū est eos nō allegare: quia
 et isti qui. s. fm phiam exponere ceperūt bibliā: ceperūt a modico tpe. p̄simus
 enim fuit Rabi Moyses de egipto: quo adhuc uiuēte floruit Auerrois. Cor-
 duben. nondū autē fluxerūt. CCC. anni a morte Auerrois. Relinquit̄ ergo: ut
 hec hebreoz doctrina cui doctores catholici ex Hieronymi testimonio tān-
 tū deferūt: et quā adeo approbant: sit illa quā ipsimet nri doctores fatentur et
 credunt a deo Moysi: et a Moysē per successiōem alijs sapientibus fuisse re-
 uelata. et est illa que ex hoc mō tradendi dicitur Cabala: quā sepe etiā video
 a nris auctoribus hoc modo designari: dicēdo ut dicit antiqua traditio. Hec
 sunt verba defensoris conclusionis in apologetico.

Confutatio eoz que defensor conclusionis in-
 ducit de cabala cum solutione rationū ipsius.

Predicta autē sententia de cabala iudicio nostro multa falsa et sibi in-
 uicem p̄tradictoria continet. Quō ut manifestius fiat: inquirendū est
 qui libri apud iudeos tanq̄ auctētici recipiunt̄: ut intelligat si caba-
 listarū libri sint de numero talis. Pro quo sciendū fm Hieronymū in p̄logo

galeato: q̄ libri canonici veteris testamēti sunt a iudeis recepti tanq̄ deo in-
spirante scripti, et sunt in vniuerso. xxiij. fm antiquā computatiōem: et. xxiij. fm
modernā: quia lamentatiōes Hieremie et liber Ruth ponunt̄ mō pro duobus
libris: a libris Hieremie et Iudicū separatis. De istis aut̄ libris aliqui dicunt
legales. s. quinque libri Moysi: et sunt in primo ordine apud iudeos. Alij dicūt
tur prophales. s. Josue, Iudicū, Samuel: id est primus et secundus Regum.
Malachin: id est tertius et quartus Regum. Ysaías, Hieremias, Ezechiel, et
liber. xij. prophaz qui dicūt Thareasra, et isti octo sunt in secundo ordine. Re-
liqui vō dicunt̄ Agyographi, i. scripture sancte: vel setōz scripture: et sunt isti,
liber Job, liber Psalmoz, Parabole, Ecclesiastes, Cantica canticoz, Pa-
ralipomenon, Daniel, Esdra: qui in duos libros diuisus est, et Iester, Ruth,
lamentatiōes Hieremie, et isti sunt in tercio ordine. Isti aut̄ libri fm Nicolau
sunt apud iudeos multipliciter cōscripti. Vno mō pure hebraice: et sic primo
traditi sunt: videlz sermone hebraico cū lris hebraicis. Alio mō hebraice hñō
pure: videlz sermone chaldaico sed lris hebraicis. Sed q̄a hebraicum et chal-
daicū sunt idioma propinqua eundem numerū lraz habentia: que lre q̄uis
discrepent in figura: tñ pueniūt in sono et virtute: vt scribit Hiero, in prologo
galeato: ideo vnū idioma pōt facilliter scribi per lras alterius. Hoc igit̄ modo
plures scripserunt vetus testamentū, et maxime Jonathan filius Oziel, cuius
scriptura est ita autentica apud hebreos: q̄ nullus adhuc ausus fuit sibi con-
tradicare, propter quod in libris notabilibus iudeoz ponit̄ hebraicū purū in
vna colūna: et chaldaicū scriptum ab isto Jonathan lris hebraicis in altera, et
vtunt̄ iudei isto chaldaico: quasi pro expositione: quia aliqua que crāt multo
obscura in hebraico puro: clariū ponunt̄ et quasi exponunt̄ in isto chaldaico
propter quod illa trāslatio est necessāria xp̄ians ad disputandū p̄tra iudeos.
Similiter translatio. lxx. interpretū apud iudeos hētur et recipit̄ tanq̄ autēti-
ca saltem apud aliquos studiosos, illi enim, lxx. fuerūt electi de toto populo
israel tanq̄ excellentissimi et studiosissimi ac periti in lingua hebraica et greca
fm q̄ dicit Joseph⁹ in. xij. li. antiquitatū. ipsi aut̄ nō semp trāslulerūt de he-
braico in grecū verbū ex verbo: sed frequēnt̄ sensum ex sensu: mutātes aliqua
vel occultantes ex industria ea que possent̄ esse causa erroris Ptholomeo
regi, hanc aut̄ translatiōem voluerūt habere studiosi hebreoz: tanq̄ factū sa-
pientissimoz viroz. Et dato q̄ nūq̄ ab eis haberet̄: nō tñ possunt̄ ipsam ne-
gare: cū fuerit facta a sapientissimis et valentioribus de toto populo et in tan-
to numero, et ideo ex illa possunt̄ sumi argumenta ad probandū aliquid cōtra
iudeos. P̄ter scripturas aut̄ canonicas sunt alię scripture a iudeis recepte
tanq̄ autentice, s. Talmuth, et fm eos scriptura ista nō differt a scripturis ca-
nonicis: nisi sicut lex data verbo a lege data scripto: q̄a ista fuit reuelata moy-
si a deo: sicut illa que sunt scripta in libris Moysi, sed tunc Moyses vt dicūt
hebrei non scripsit ea que continent̄ in Talmuth, et hoc potuit esse duplici de
causa fm Nicolau de Lira. Primo: quia non erat necessārium vt populus
sciret talia: sicut erat necessāriū de p̄ceptis in lege. Secundo: quia ista crāt

magi in secretis habēda. Moyses tñ tradidit ea Josue ⁊ alijs senioribus ver-
bo: sicut habuerat a dño: ⁊ alij alijs posterioribus eodem mō: ⁊ sic p̄ster: quo
usq; scripta sunt talia per posteriores doctores: ne cederent in obliuionē. hāc
autē doctrinā talmudicā scripsit post mortem xp̄i: vt dicunt hebrei: Rabi Isr-
rauiua. Præter scripturas canonicas ⁊ talmudicas sunt alie scripture doctoꝝ
hebreoꝝ q̄ glossarūt vetus testamentū: auctērice ⁊ recepte apud iudeos: mul-
tomagis q̄ apud nos dicta Hieronymi ⁊ Augustini ⁊ alioꝝ doctoꝝ catholi-
coꝝ. ⁊ hoc potissime per id quod scribitur Deutero. xxiij. Non declinabis a
verbis eoꝝ ad dexterā siue ad sinistā. vbi loquitur scriptura de sacerdotibus
⁊ doctoribus ad quos precepit scriptura in dubijs recurrere: ⁊ eoꝝ suam in
discusse tenere. Is autē scripture canonicæ sint vere: vtpote diuina inspiratione
cōscripte: scriptura tñ talmuth et glose doctoꝝ hebraicoꝝ in magna pte sunt
falsæ ⁊ fidei catholice contrarie. per eas tñ p̄nt xp̄iani contra iudeos efficacit̄
arguere: ex quo sunt ab eis predicto mō recepte. Patz igitur q̄ apud iudeos
tria sunt tñ genera libroꝝ: quos tanq̄ auctēricos ⁊ veros recipiūt: int̄ quos
libri cabale nō p̄numerant̄. Prīmū genus libroꝝ est canon veteris testamētī
Secundū libri talmuth. Tertiū libri doctoꝝ qui sacrum canonem exposuerunt
Ex quo sequit̄ q̄ si ars cabalistica est auctētica ⁊ recepta apud iudeos: vt de
sensoꝝ cōclusionis affirmat ⁊ predicat: necesse est q̄ cōtineat̄ aut sub doctrina
libroꝝ canonis: aut sub doctrina talmudica: aut sub doctrina canonis exposi-
tiua. ⁊ hoc p̄ ex sufficienti diuisione libroꝝ quos iudei recipiūt. Manifestum
est autē fm defensorē cōclusionis q̄ sub nullo genere istoz p̄tinet̄. Relinquit̄
q̄ talis doctrina cabalistica aut nullius sit auctis: aut tanq̄ falsa habeatur:
a iudeis videlz hereticis conficta ⁊ inuenta. Præterea si cedat q̄ scia caba-
listica reducat̄ ad aliquā illaz triū doctrinaz: hoc maxime erit ad doctrinam
talmudicā. est enī doctrina talmudica fm hebreos lex ore dei prolata Moysi
verbo ⁊ nō scripto data: per successiuā receptiōem tradita ⁊ tandem scripta:
que omnia defensor cōclusionis attribuit scie cabale. sed doctrina talmudica
fm fidem nostrā pro maiori sui parte est falsa ⁊ heretica. ergo doctrina cabali-
stica. Si dicatur q̄ reducitur ad doctrinā expositiuā canonis indeoꝝ: videlz ad
expositiōem anagogicā: vt dicit̄ in tercio notabili: hoc non valet. Tuz primo
quia expositiōes tam l̄tales q̄ mystice doctoꝝ hebreoꝝ reputant̄ falsæ ⁊ cō-
trarie fidei nostre: vt patet ex dictis. ⁊ per p̄ns doctrina cabalistica a nullo ca-
tholico est imitanda nec defendenda: sed tanq̄ falsa ⁊ fidei nostre p̄traria ha-
benda. Tum secundo: quia cum doctrina cabalistica fm defensoꝝ cōclusionis
fuerit vine vocis oraculo Moysi tradita: est maioris auctis ⁊ probabilitatis
q̄ mystica expositiō doctoꝝ hebreoꝝ. ⁊ per p̄ns cabala non continet̄ sub do-
ctrina expositiua canonis: sed sub doctrina talmudica: que fm fidem est falsa
⁊ fidei catholice contraria. Si dicat̄ secūdo q̄ cabala ad nullā predictaz do-
ctrinaz enumerataz reducitur. hoc stare non pōt: quia non est ponenda plura-
litas absq; necessitate. sed ad fidem antiquoz sufficiebat lex scripta que in ca-
none continetur: ⁊ lex ore dei prolata: que fm iudeos continetur in doctrina

talmudica et doctrina expositiva et defensiva sacri canonis hebreorum, si q cabala
 la non continetur sub aliquo istorum trium membrorum; ut predicta ratio dicit et defen-
 sor conclusionis in suo apologetico scribit, ergo frustra et preter necessitatem
 talis scia cabalistica fingitur. Nec valet quod adducit et allegat in primo no-
 tabili ad probandum sciam cabalisticam esse Moysi reuelatam, concedimus enim
 quod deus preter legem quam dedit populo iudaico; ut habetur Exodi, xx. c. reuelavit
 Moysi veram legis expositionem cum manifestatio omnium mysteriorum et secretorum
 que sub cortice et rudi facie verborum legis continebatur; ut dictum est, rationabile
 enim erat; quod Moyses qui fuit a deo electus doctor et dux iudeorum; haberet le-
 gis intelligentiam laicalem et mysticam seu spiritalem, sed quod occulta legis intellige-
 tia pertineat ad sciam cabale; et quod deus preceperit Moysi ne ipsam scriberet
 sed verbo, lxx. legis sapientibus conciperet; non habetur ex lra Exodi; sed a iu-
 deis predictae artis cabalistiche inuentoribus est confectum. Illud autem quod ex
 sacra scriptura non habet autem; eadem facilitate qua dicit; eadem premittit
 fin Hieronymum, Nec dictum Esdre iuvat defensorem conclusionis. Tum primo
 quia liber tercius Esdre apud sapientes hebreorum grecorum et latinorum apocriphus
 iudicatur et habetur. Unde contra defensorem conclusionis dici potest quod Hierony-
 mus contra Vigilantium scribit epistola, xi. Tu inquit vigilans dormis et dormiens
 scribis; et proponis mihi librum apocriphum; qui sub nomine Esdre a te et filibus
 tuis legitur, ubi scriptum est; quod post mortem nullus pro alijs audeat deprecari
 quem ego librum nunquam legi, quid enim necesse est in manu sumere quod ecclesia
 non recipit? Ex quo patet quod ex libro Esdre non potest sumi argumentum ad proban-
 dum artem cabalisticam a deo Moysi esse reuelatam. Tum secundo; quia dato quod
 liber Esdre haberetur in auctoritate; adhuc non habetur quod talis occulta intelligentia le-
 gis pertineat ad sciam cabalisticam; sed ad doctrinam talmudicam; ut patet ex dictis
 Nicolai de Lira. Ad autem vero Pauli apostoli dicendum; quod non facit ad
 propositum; quia Paulus per eloquia dei non intelligit sciam cabalisticam; ut
 defensor conclusionis inepte exponit; sed doctrinam in lege et prophetis populo iudaico
 traditam. Quod sic patet; quia Paulus apostolus ad Romanos, ii. c. intendens probare
 meliorem esse conditionem iudeorum quam gentiliis per hoc quod deus iudaico populo spe-
 cialiter dedit legem; querit; quid melius iudeo quam gentili? aut que utilitas cir-
 cumcisionis a deo dare patribus sanctis? Et respondet quod multum per omnem modum.
 Primum quidem; quia tradita sunt specialiter iudeis eloquia dei in lege et prophetis
 que in deum dirigunt et ad susceptionem christi disponunt, unde ad Galatas, iii. scribitur;
 quod lex pedagogus noster fuit in christo. Ex quo patet quod per eloquia dei non intelli-
 gitur cabala; sed lex illi populo data, et in hoc consistebat prerogativa iudeorum
 super gentes, propter quam merito gloriabantur. Preterea certum et manifestum est
 fin apostolum ibidem; quod eloquia dei in lege et prophetis contenta sunt credita, id
 tradita populo iudaico, per hoc enim differt populus ille deo peculiaris a ge-
 ntibus; que legem non habebant, sed cabala fuit reuelata Moysi tunc; et non populo
 fin defensorem conclusionis, ergo per eloquia dei non intelligit Paulus apostolus
 cabala; ut iste novus expositor sacre scripture dicit; sed legem illi populo traditam.

Si dicatur q̄ traditio littere, i. legis litteralis nō imputabat̄ in deſa ad p̄ro-
 gatiuam: ſed verus legis ſenſus ab ore dei acceptus, propter quod Paulus
 Ap̄lus, ij. ad Corin̄th. iij. ponens differentiā inter l̄ram ⁊ ſp̄ritū, i. litterale ⁊
 ſp̄rituale ſenſum: dicit: q̄ littera occidit ſp̄s aſt viuiſicat, hic aſt ſp̄s viuiſi-
 cans nihil aliud eſt ſm̄ hebreos q̄ cabala. It̄ideo q̄ deus qui humanā car-
 nem aſſumpſit ex populo iudaico: non ſolum dedit illi legem ⁊ prop̄has: ſ; ve-
 ram intelligentiā litteralem ⁊ myſticā legis ⁊ prop̄hetarū, deus enī nunq̄ de-
 fuit fidelibus ſuis in neceſſarijs ad ſalutem, ⁊ in hoc conſiſtit magna imo ma-
 xima p̄rogatiua illius populi, hec aſt myſtica ⁊ occulta intelligētia legis ⁊
 prop̄hetarū quā maiores tm̄ illius populi habuerunt: non pertinet ad ſcia; ca-
 bale: vt probatū eſt, ſed ad ſciam legis ⁊ p̄pharū: quā proprio vocabulo theo-
 logiam greci appellāt: de qua Origenes ⁊ Hilarius ⁊ Saluator in locis pre-
 allegatis loquūt̄. Nec auctas Pauli, ij. ad Corin̄th. iij. L̄ra occidit ſp̄it⁹
 aſt viuiſicat: facit ad p̄poſitū: ſ; ad oppoſitū: quia Paulus in predicta aucte
 non intendit diſtinguere inter ſenſum l̄ralem ⁊ ſp̄ſialem ſeu cabaliſticū, ſ; inter
 legem veterē que fuerat data in l̄ris ſcriptis, ſ. in tabulis decalogi et in libris
 moysiſ legis ⁊ inter legē nouā: que data fuit in ſp̄u ſancto in cordibus: put
 fuit p̄phetatū Iheremie, iij. c. Unde lex vetus dicit̄ lex l̄re: ⁊ lex noua lex ſp̄i-
 ritus. Et quia teſtamentū vetus cognitiōem peccati dabat: ex qua augebatur
 concupiſcentia occasionaliter ex malicia humana: que ſemp̄ nititur in veritū
 non aſt dabat gratiam qua homo adiuuaretur ad implenda diuina p̄cepta
 It̄circo dicit Ap̄lus: L̄ra occidit, ſ. lex l̄re: que occasionaliter occidit mō pre-
 dicto, ⁊ hoc eſt quod dicit Ap̄lus ad Ro. viij. Occaſiōe aſt accepta peccatū
 per mandati operatū eſt in me oēm concupiſcentiā, ſine lege enim peccatum
 mortuū erat: ego aſt viuebam ſine lege aliquādo, ſed cū veniſſet mandatum
 peccatū reuixit, Lex aſt nona que lex ſp̄itus dicit̄ viuiſicat inq̄tum eſt lex
 gratie: qua homo adiuuat̄ ad implenda diuina p̄cepta. Hāc aſt differentiā
 inter litteram occidentem ⁊ ſp̄m viuiſicātem ponit Ap̄lus ad Ro. viij. dicens
 Cum eſſemus in carne paſſiones peccatorū que p̄ legem erant operabant̄ in
 membris noſtris vt fructificarent morti, nunc aſt ſoluti ſumus a lege mortis
 in qua detinebamur, ita vt ſeruiamus in nouitate ſp̄is ⁊ non in vetuſtate l̄re.
 Patet igitur q̄ per l̄ram occidentem ⁊ ſp̄m viuiſicantē non intelligit Paulus
 Ap̄lus ſenſum l̄ralem ⁊ ſp̄rituale ſeu cabaliſticū legis moysiſ: ſ; leges
 veterem ⁊ nouam. Ad ſecundū rō argumentū quod ſumitur ex ſecūdo nota-
 bili dicendū: q̄ liber, iij. Eſdre eſt apocriphus: vt probatū eſt ex aucte Iſtero.
 Et cū dicit̄: q̄ ad imitaciōem, lxx. ſeniorū fuerūt redacta myſteria cabale in, lxx.
 libros principales tpe Eſdre: Dico q̄ eſt fabuloſum: quinimo Eſdras, xiiij. c.
 libri terciū oppoſitū ſcribit, dicit enī in predicto, c. hoc modo: Et r̄ſidit ad me
 ſez altiffimus: vadens cōgrega populū ⁊ dices ad eos vt non querāt te die-
 bus quadraginta, tu aſt p̄para tibi buros multos: ⁊ accipe tecum Saream
 Babuiam Seleſiam Echanū ⁊ Alſel quinq; bos: qui parati ſunt ad ſcribē-
 dum velociter: ⁊ venies huc: ⁊ ego accendam in corde tuo lucernam que nō

extinguetur quousq; finiantur que incipis scribere; et tunc perfectis quedam
palam facies: quedam sapientibus absconſe tradas. Et ſequitur infra: Altissi-
mus dedit intellectum quinq; viris; et ſcripſerunt que dicebant exceſſiões no-
tis; quas non ſciebant. ſcripti ſunt per quadraginta dies libri. CCiiij. et factū
eſt cum p̄pleuiſſent. xl. dies locutus eſt altiffimus dicens: Priora que ſcripſi
ſi in palam pone; et legant digni et indigni. nouiſſimos autē. lxx. p̄ſeruabis tra-
dens eos ſapientibus de populo. in his enim eſt vena intellectus et ſapientie
ſons et ſcientie flumen; et feci ſic. Hec Eſdras. Et quibus verbis patet primo
q. lxx. illi ſeniores non ſcripſerunt libros cabale; vt dicitur in tercio notabili;
ſed illi quinq; quos Eſdras ex p̄cepto dñi ſecum aſſumpſit. Secūdo ſequit̃
q. illa que Eſdras tunc ſcripſit; non a prioribus ſapientibus legis; ſed a deo
immediate accepit; quod eſt contra deſenſorem conſuſionis. Tercio ſequitur
q. in illis. xl. diebus ſcripti fuerunt. CCiiij. libri; quoz. Cxxiiij. mandauit deus
manifeſtareñ populo vt legeret digni et indigni. quod non poteſt intelligi de
libris legis; qui non ſunt in tanto numero. reliquos ſo. lxx. p̄cepit deus cō-
ſeruari; vt ſapientibus de populo traderentur. qđ non pōt intelligi de cabali-
ſticis libris; vt p̄z ex dictis deſenſoris cōcluſionis. Relinquit ergo q. libri illi
CCiiij. qui tpe Eſdre fuerūt ſcripti p̄tineāt ad aliā ſciāz qđ cabale. Et ſi querañ
ad quā doctrinā p̄tinent; rñdeo q. ſolutio querenda eſt ab his qui tales librū
recipiūt. ſufficit enim nobis oñdiſſe q. ex illo libro qui imponit Eſdre; non ha-
betur q. Eſdras ſcripſerit libros cabale; nec. lxx. ſeniores legis. Ad terciū ſo
argumentū qđ ſumit̃ ex tercio notabili; q. cabala proportionat̃ modo anago-
gico exponendi ſacrā ſcripturā; Dicendum q. illud dictū in ſe eſt falſum et ad
oppoſitū ſue opinionis. Qđ ſit falſum ſic p̄z; quia cabala eſt lex ab ore dei nata
vt in primo notabili dicit̃; cui nō l̄z d̄dicere ſm hebreos. et hinc eſt q. apud ſa-
pientes hebreoz libri cabale in maiori auct̄e habent̃; qđ dicta quozumcūq; ex
poſitoz. expoſitiōibus aūt quibuscūq; doctoꝝ ſacre ſcripture licet p̄tradecere
Vñ Aug. ſup. Geñ. ad l̄fam dicit: q. cū ſcriptura diuina multipliciter expōni
poſſit; nulli expoſitioni ita p̄ceiſe aliquis inhercat; q. ſenſum ſcripture hñc aſ-
ſerere p̄ſumat. ex hoc enim ſcriptura ab infidelibus derideretur; et eis p̄clu-
deretur via credendi. ars ergo cabala non pertinet ad expoſitiōem anagogicā
ſacre ſcripture. P̄deterea ſm deſenſorem p̄cluſionis cabala pertinet ad oc-
cultā et ſecretā intelligētiaz legis; quā deus Moysi reuelauit; et Moyses. lxx.
ſapientibus legis; vt dicit̃ in primo notabili. talis aūt occulta et ſecreta intelli-
gentia nō ſolā pertinet ad ſenſum anagogicū ſed litteralem; qui principali⁹ in-
tenditur ab auctore ſacre ſcripture. et hinc eſt q. ſenſus l̄ſalis eſt radix et fun-
damentū oīm alioꝝ ſenſuū; ex quo argumenta ſumenda ſunt p̄tra iudeos. ſen-
ſus etiā allegoricus et tropologicus ad occultā intelligētā et ſecretā p̄tinet
legis et prop̄haz magis qđ ſenſus anagogicus; cum p̄tineat ad eccleſiā militā-
tem; in qua militamus. anagogicus aūt ad triūphantem; quā ſperamus. ergo
ſi cabala pertinet ad expoſitiōem ſacre ſcripture; vt in tercio notabili dicit̃; vi-
det̃ magis rōnabile q. p̄tineat ad ſenſum l̄ſalem; qđ anagogicū; vel ad omnes

pertineat sensus. Ex quo sequitur falsum esse quod in tercio notabili dicitur. scilicet. quod ex sensu anagogico que cabala considerat in sacra scriptura; efficacissima argumenta inde habentur contra iudeos; quia secundum Augustinum in epistola ad Vincentium donatistam; ex solo sensu litterali efficaciter argumentum sumitur contra aduersarios; et non ex sensu mystico vel spirituali. Confirmat ista ratio; quia secreta et occulta intelligentia legis quam deus reuelauit ad Moysen et ad Moysen. lxx. senioribus extendebatur ad totam sacram scripturam et quolibet passum eius; alii ad Moysen et lxx. seniores non fuissent sufficientes doctores illius legis; si aliquid contineretur in scriptura eis occultum. sed sensus anagogicus non se extendit ad quemlibet passum sacre scripture. ergo cabala que pertinet ad occultam et secretam intelligentiam legis non pertinet ad expositionem tamen anagogicam. Assumptum pro minori probatur euidenter; quia duo precepta charitatis in quibus tota lex pendet et propheta; ut habetur ad Galatas. xxiij. scilicet. tamen sunt exponenda et non mystice nec anagogice. unde beatus Thomas. viij. quodlibet. q. xliij. dicit. quod sacra scriptura quicquid est exponenda quattuor sensibus; quicquid tribus; quicquid duobus; quicquid uno tamen. unde ea que secundum litteralem sensum ad facta veteris testamenti spectant possunt. lxx. sensibus exponi. similiter ea que ad litteras de christo capite dicuntur; possunt exponi litteraliter de christi gestis; et allegorice referendo ea ad corpus christi mysticum; et moraliter referendo ea ad actus nostros; qui secundum ipsum debet regulari; et anagogice in quantum in ipso christo est nobis iter glorie demonstratum. Illa autem que secundum sensum litteralem dicuntur de ecclesia; possunt exponi moraliter et anagogice. ea vero que secundum litteram moraliter dicuntur; non consueuerunt exponi nisi anagogice. illa vero que secundum sensum litteralem pertinent ad statum glorie; nullo alio sensu consueta sunt exponi; eo quod ipsa non sunt figura aliorum; sed ab omnibus alijs figurata. Sic ergo patet quod cabala non solum pertinet ad expositionem anagogicam sacre scripture; sed ad omnem modum exponendi eam. Secundo predictum dictum est ad oppositum sue opinionis; quia secundum fidem nostram expositiones doctorum hebreorum tam litterales quam mystice pro maiori parte sunt false et fidei nostre contrarie; ut patet ex dictis. et per omnia a nullo catholico sequende et imitande. Si ergo cabala pertinet ad mysticam expositionem; ut dicitur in tercio notabili; falsa est a quolibet christiano tanquam falsa et fidei nostre contraria; cuius oppositum in primo notabili dicitur. Ad quartum argumentum quod sumitur ex quarto notabili dicendum quod doctores hebreorum quos Hieronymus. Augustinus. Eusebius. Clemens et Origenes allegant ad probationem fidei nostre; non sunt doctores cabalistici sed talmudici; aut veritatis hebraice expositores. quod quibus in multis nobis predicant; aliqua tamen vera et persona fidei nostre scripserunt; a quibus tanquam ab iniustis possessoribus argumenta sumunt a nostris in perditionem eorum; ut patet per magnum Nicolaum de Lira et Hugonem et dominum Episcopum Burgensem. in scrutinio scripturarum. Et si dicatur quod non est credendum doctrinam talmudicam allegari ab antiquis doctoribus nostris; Tunc quia Clemens et multi alij hebreos allegant fuerunt ante compositionem ipsius talmuth. que fuit post christi mortem plusquam per. C. annos. Tunc quia doctrina talmudica est totaliter contra nos constituta ab ipsis hebreis igitur contra

xpianos pugnantes: quare illi doctrine talem honorem non derulissent nisi
ut aliquid dictum ab eis firmum putarent. Relinquit ergo quod hebreorum doctores
qui allegant a nostris: non sint talmudici aut veritatis hebraice expositores: sed ca-
balistici. Rursus quod vera intelligentia legis et prophetarum incepta a Moyse: ut sepe
dictum est et duravit usque ad christi aduentum: quo tempore propter cecitatem et
infidelitatem iudeorum: et maxime sapientium apud quos erat defecit et successit in
apostolis et ecclesia christianorum: quibus lux intelligentie et veritas legis et propheta-
rum per christum orta est: ut Paulus Apostolus testatur, et quibus sapientes iu-
deorum propter infidelitatem et ingratitude amiserint veram intelligen-
tiam legis et prophetarum, credibile tamen est: quod talis intelligentia in eis tota-
liter extincta non fuit: sed in schola eorum aliquantulum remansit: ut ad viam ve-
ritatis possent redire, propter quod aliqui eorum: varia et vario modo scripse-
runt: inter quos ut dicunt sapientes hebreorum Rabi Juda Amazi primus post
christi mortem scripsit Amisna, post quem Rabi Hyrranina scripsit libros talmuth
in quibus secundum hebreos vera intelligentia legis et prophetarum continetur, pro-
pter quod Amisna et talmuth apud eos secundum locum obtinent auctorita-
tis post legem et prophetas: ut dictum est. De cabala vero dicunt sapientes he-
breorum: quod post excidium et destructionem hierosolymorum fuit a Rabi Simone
filio Johay in sexaginta libros redacta: quibus Abraham (ut dicunt) primus a
deo habuerit: et tres libros scripserit, de qua scientia miror cur Iosephus in
libris antiquitatum iudaicarum non fecerit mentionem: nec nostri doctores, si tam
sancta tam vera et tam consona fidei nostre est: ut iste Cabalanorum princeps
affirmat et predicat. Quare pro certo tenendum est: quod sicut libri talmuth et Ami-
sna a discipulis phariseorum contra christianos pugnantes in fauorem iudaice per-
fidie scripti sunt: sic dicendum est de libris cabalisticis. Ex quo patet quod si do-
ctrina talmuth, et expositiones hebreorum post christi aduentum scripte a iudeis
cum christianis pugnantes sunt falsae et fidei nostre contrarie: per eandem rationem
cabala est a christianis habenda ut falsa et fidei contraria, et per con-
sequens non licet cuiquam christianorum sequi tales doctrinas: imo qui sequuntur et
imitantur doctrinam cabalisticam et talmudicam habendi sunt tanquam suspecti
de perfidia iudaica. Unde Joannes Andree doctor egregius in. c. quod su-
per his, de voto, dicit hec verba de talmuth: Papa punit iudeos cum con-
tra legem suam hereses inueniunt et observant, et hac ratione motus Grego-
rius papa et Innocentius quartus mandauerunt comburi librum quem iu-
dei vocant talmuth: in quo multe hereses continentur: et puniri illos qui do-
cerent illas hereses vel seruarent. Hoc idem sentiendum et tenendum est de
libris cabale. Clemens vero et ceteri doctores primitive ecclesie christianorum: qui
precesserunt doctrinam talmudicam: non argumentantur ex auctoritatibus
cabale: sed ex auctoritatibus sacre scripture et expositionum eiusdem: ut Paulus
Apostolus frequenter facit in epistolis suis, et christus in doctrina euangelica, nec
est inconueniens ex libris talmudicis et expositionibus doctorum hebreorum contra
christianos pugnantes: sumere argumenta contra perfidiam eorum: quia tales libri quibus

contra nos scripti: multa vera et fidei nostre consona continent: ut magister Nicolaus de Lira scribit sicut dictum est. Notandum quod contentio inter christianos et iudeos orta de aduentu Messie et trinitate personarum non fundatur in sensu mystico veteris testamenti: ut defensor conclusiois in suo apologetico falso scribit: quia ex tali sensu non potest convinci iudei: ut dictum est. sed fundatur in sensu literalis qui communis est nobis et iudeis. et ideo ubi inter nos et ipsos est contentio et differentia in littera: recurrendum est ad veritatem hebraicam: a qua translatio nostra dependet et originem trahit. et hinc est quod doctores nostri sepissime dicunt: hebraica veritas sic habet: Quis Nicolaus de Lira affirmet: quod ipse non vidit aliquam bibliam iudeorum antiquam: que non sit in passibus pro fide christianorum facientibus corrupta. Ex quo patet quod per antiquam traditionem quam sepe nostri allegant contra iudeos: non sunt intelligendi libri cabale: ut defensor conclusiois in. iiii. notabili dicit. sed hebraica veritas in qua translatio. lxx. interpretum et Symachi Theodotionis Aquile Origenis et beati Hieronymi fundantur. Patet igitur ex dictis quod fundamenta defensoris conclusionis ad probandum artes cabalisticas fuisse Moysi a deo reuelatas: et tempore Egidii a. lxx. sapientibus et senioribus legis ex precepto dei litteris mandatas: sunt falsa et sibi invicem contradicentia. propter quod tenendum est cabalam quantum ad rem nostris esse prohibitam tanquam ad perfidiam iudaicam pertinentem.

Quod supradicta conclusio est simpliciter falsa et heretica
ad superstitionem gentilium et perfidiam iudeorum pertinens.

Regula generalis apud dialecticos quod artem exponendarum propositionum perscrutari est: quod propositio velis negativa nec copulativa nec disiunctiva exponitur: sed per sua singularia aut dictorum probatur. predicta autem conclusio est velis negativa cuius aliqua singularis est falsa: vel eius dictorum est simpliciter verum. scilicet quod aliqua scientia demonstrata theologia certificatur nos magis de divinitate christi quam magia et cabala: quia sola theologia tractat de christo et eius mysteriis. et maxime per illa que pertinent ad novum testamentum. et oppositum dicere est hereticum. si magia et cabala non pertinent ad habitum theologie. sed predicta conclusio est simpliciter falsa et heretica. Preterea christum esse deum et facere miracula divinitate eius attestata est articulus fidei. et per ipsum pertinet ad scientiam fidei. si sacra theologia et sola illa est scientia fidei: ut patet per beatum Augustinum. viii. de trinitate. dicentem: Non utique quicquid sciri potest ab homine in rebus humanis: ubi plurimum superflue vanitatis et nostre curiositatis est: huic scientie est tribuendum: sed illud tantummodo quo si des saluberrima que ad veram beatitudinem ducit gignit nutrit defendit et reboratur. qua scientia non pollent fideles plurimi: quibus polleant ipsa fide plurimi. aliud est enim scire tantummodo quod homo credere debeat pro adipiscenda vita beata: que non nisi eterna est. aliud autem scire quemadmodum hoc ipsum et prius oportet et contra impios defendatur. quam proprio appellare vocabulo scientiam videtur. Apertius. Ex qua auctoritate patet quod sola theologia est scientia fidei. et per consequens magia et cabala non certificatur magis de divinitate christi quam theologia.

o. ij.

Præterea omnis certitudo sive doctorum theologorum aut est evidentiæ aut fir-
me adhesionis, sed magia et cabala non certificant nec certificare possunt vi-
aroque certitudine evidentiæ; quia Christus sit verus deus et homo; aut quia eius mira-
cula sint vera miracula; cum talis evidentiæ non stet cum fide, nec magia et ca-
bala possunt certificare certitudine firme adhesionis; quia Christus sit verus deus et
homo; quia talis certitudo pertinet ad solam fidem infusam vel acquisitam, quarum
quolibet est alterius generis et speciei a magia et cabala. Præterea si magia et
cabala sunt scientiæ et non revelate; sed per humanam investigationem acqui-
site; ut defensor conclusionis dicit; sequitur quia sunt scientiæ facientes evidenti-
am de suis conclusionibus, et per consequens quilibet magus et cabalista eviden-
ter cognoscit quia Christus sit verus deus et homo; et quia eius miracula sint vera mi-
racula, et per consequens non est necessaria fides ad talia credenda; quod est
hereticum. Si dicatur quia prædicta conclusio est intelligenda de scientia non
revelata; sed humanitus adinventum et acquisita; qualis non est theologia.
Unde sensus et intellectus conclusionis est; quia si aliqua scientia humanitus in-
venta et non revelata certificet de divinitate Christi per miracula eius; hoc maxi-
me facit scientia qua cognoscuntur virtutes et actiones agentium naturalium;
et eorum applicationes ad invicem et ad sua passiva naturalia, et per quam co-
gnoscitur quid possint agentia naturalia virtute propria; et quid non, hoc enim
cognito; videntes deinde opera Christi excedere gradum et terminum illorum que
possunt fieri per agentia naturalia; concludimus necessario quia fuerunt facta
virtute divina, quod scire non possumus illo non cognito; nam ignoratis ter-
minis potentie et virtutis rerum naturalium; stat nos dubitare illa eadem ope-
ra que fecit Christus posse fieri per media naturalia, cum ergo talia maxime cogno-
scat illa pars cabale que est de virtutibus corporum celestium, et illa pars scien-
tiæ naturalis que a pluribus catholicis vocatur, magia naturalis, ideo non he-
retice sed catholice; non superstitiose sed verissime et scientifice dici potest; quia
magia et cabala certificant; id est adiuvant nos in cognoscenda divinitate Christi.
Hæc autem defensio et declaratio conclusionis non salvat conclusionem; sed
continet plures errores in fide periculosos. Primum sic patet; quia signum uni-
versale distribuit terminum communem non distributum pro quolibet suo signifi-
cato, cum ergo theologia sit scientia et verissima scientia; ut ex auctoritate beati
Augustini patet; sequitur quia theologia non excluditur a subiecto prædictæ co-
clusionis; sed includitur. Secundo; quia data quia scientia revelata non continet
res nec intelligitur sub illa distributione; magia et cabala non certificant nec certifi-
care possunt scientifice, id est evidenter de divinitate Christi; ut probatum est. Tercio; quia
sive doctorum; præter theologiam revelatam primis scriptoribus sacri canonis et ma-
gistri sententiarum et expositorum acquisita, manifestum est autem quia talis theolo-
gia acquisita magis certificet nos de divinitate Christi quam magia et cabala. Quar-
to; quia sive defensorem conclusionis cabala pertinet ad scientiam divinitatis
revelatam; et non ex humana adinventione acquisitam, fuit enim primo revelata

Moyſi: et a Moyſe ſapiētibus legis et prophetarū vſq; ad tpa Eſdre, et p pſis
 ſi cōcluſio intelligit de ſcīa acquiſita: ſequit̃ q; cabala nō ſit ſcīa reuelata; ſed
 acquiſita, in quo manifeſte ſibiſi contradicit. Secundū: ſcilicet q; predicta de-
 fenſio et declaratio contineat plures errores periculofos in fide: patet indu-
 ctine. Primus quidem error eſt q; magus vel cabaliſta poteſt per magiā vel
 cabalā cognoscere ſcientifice de aliq; effectu: an ſit miraculū vel nō. Secund⁹
 error q; mag⁹ vel cabaliſta pōt cognoscere ſcientifice: q; opa que xp̄s fecit ex-
 cedebant gradum et terminū eorum que poſſunt fieri per agentia naturalia.
 Tercius error: q; magus et cabaliſta videntes opera xp̄i poterant cōcludere
 neceſſario et ſcientifice: q; talia opera fuerunt facta virtute diuina. Quartus
 error: q; magus vel cabaliſta videns xp̄m talia opera facientem poterat con-
 cludere ſcientifice xp̄m eſſe verū deum. Quis autem predicti errores ſequantur
 ex dicta defenſione et declaratione: patet per id quod dicit: q; magus et caba-
 liſta videntes opera xp̄i excedere gradum et terminū illorum que poſſunt fieri
 per agentia naturalia: concludunt neceſſario: q; fuerunt facta virtute diuina,
 et infra concludit: q; cū talia cognoscat pars cabale: que eſt de virtutibus eor-
 porum celeſtium: et magia naturalis: vere et ſcientifice magia et cabala certifi-
 cant nos de diuinitate xp̄i. Quis autem quodlibet iſtorū ſit: erroneum et in fide
 periculofum: vnica generali ratione pro omnibus ſic oſtendo: quia certum et
 manifeſtum eſt ſm defenſorem concludionis: q; ſcribe et phariſei cum quibus
 xp̄s diſputabat erant veri magi et cabaliſte, dicit enī in apologia de magia: q;
 ſapientes gentis hebreorū appellabantur prophete apud hebreos vel ſene-
 drin vel phariſei vel cabaliſte, ſed tales magi et cabaliſte videntes xp̄m et opa
 eius: negabant xp̄m eſſe deum: et opera eius fieri in virtute dei, quinimo dice-
 bant in nomine belzebu xp̄m eijcere demonia, vnde xp̄s deteſtando infidelita-
 tem phariſeorū et cabaliſtarū dicit Jo. xv. Si non veniſſem et locutus eiſ non
 fuiſſem et opera non feciſſem in eiſ que nullus alius fecit peccatū non habe-
 rent, et loquitur de peccato infidelitatis ſm Aug⁹. ſuper Joannē, ergo magus
 vel cabaliſta videns xp̄m et opera eius non cognoscat nec cognoscere poteſt
 ſcientifice per magiā et cabalā: q; xp̄s ſit verus deus et eius opera ſint vera
 miracula. Confirmatur iſta ratio: quia omnis argumentatio ſcientifica neceſ-
 ſitat intellectum ad aſſentiendum cōcluſioni. Si ergo magus vel cabaliſta vi-
 dens xp̄m et opera eius poteſt cōcludere ſcientifice: q; xp̄s ſit deus et eius opa
 ſint vera miracula ſola virtute diuina facta: ſequitur eos ad talia conſtitenda
 neceſſitari, et per pſis omnes magi et cabaliſte qui xp̄m et eius opera viderūt
 conuerſi fuiſſent ad xp̄m per ſcientiam magie et cabale ſine fide: quod eſt he-
 reticum, tenendum eſt ergo q; xp̄m eſſe deum: et miracula feciſſe veritate ſue
 doctrine atteſtantia ſemper fuit creditum: et per nullam ſcientiam humanitus
 inuentam (qualis eſt magia et cabala: vt defenſor concludionis fatetur) ſcitu
 aut concludum. Et ſic patet q; predicta concludio de virtute ſermonis eſt falſa
 et heretica ſuperſtitioni gentiliū et perfidie iudeorū conſentiens.

o. lii.

Quoddecima Conclusio Apologetica Joannis

Pici Adirandulani Concordie Comitis.

**Miracula christi non ratione rei facere sed ratione
modi faciendi sue diuinitatis argumentum sunt cer-
tissimum.**

Determinatio magistralis.

Dredicta conclusio quo ad eius primam partem non videtur nobis ve-
ra; sed comuni doctrine theologorum contraria. et quia posita inter
conclusiones magicas et cabalisticas habenda est etiam ut suspecta de supersti-
tione gentilitatis et danabili perfidia iudeorum; propter duas rationes. Primo
quia magi: ut dictum est precedenti determinatione: miracula omnia et mirifi-
centiam operum que nos reducimus ad virtutem diuinam: reducunt ad cau-
sas naturales, ad quod sequitur miracula christi non fuisse facta virtute diuina:
quod est hereticum. Secundo: quia cabaliste dicunt et asserunt ut dictum est
in rubrica de cabala: quod miracula que christus fecit non ut deus sed ut homo fecit
per scientiam cabale vel virtute quorundam diuinorum nominum hebreorum: que
in femore scripta portabat, que omnia sunt ridicula et contra fidem catholicam.
Ut ergo sciatur quid veritatis contineat predicta conclusio: investigabimus
primam rationem miraculi: species quoque et gradus miraculorum. Secundo reci-
tabitur opinio philosophorum et singulariter Auicenne de potestate et virtute faciendi
miracula. Tercio predicta opinio ostendetur falsa secundum principia fidei et philosophie
peripateticorum. Iuxta que quarto ad rationes fundamentales predictae opi-
nionis respondebitur. Quinto ponetur sententia fidei: quod solus deus miracula
facere potest. Sexto inquiretur qua potestate et virtute christus miracula fecit.
Ex quibus manifestum erit quid tenendum sit de predicta conclusione.

**Quid sit miraculum: et quot sunt
gradus et differentie miraculorum**

Miraculi nomen secundum communiter loquentes ab admiratione est sumptum.
Ad admirationem autem duo concurrunt: ut potest accipi ex verbis
philosophi in principio metaphysice, quorum unus est: quod causa illius quod ad-
miramur sit occulta, secundam: quod in eo quod miramur appareat aliquid per
quod videatur contrarium eius debere esse quod miramur: sicut aliquis posset mi-
rari si videret ferrum ascendere ad calamitam: ignorans calamite virtutem.
cum videatur quod ferrum naturali motu debeat tendere deorsum. hoc autem
contingit dupliciter, vno quidem modo secundum se: alio modo quo ad nos, quo ad
nos quidem: quando causa effectus quem miramur non est occulta simpliciter:
sed occulta huic vel illi, nec in re quam miramur est dispositio repugnans
effectui: que miramur secundum rei veritatem: sed solum secundum opinionem admirantis. et ex

hoc contingit qd id quod est vni mirū vel admirabile; nō est mirū vel admira-
bile alteri; sicut sciens virtutem calamite per doctrinam vel experimentū non
miratur predictū effectū; ignorans aut miratur, fm se aut aliquid est mirū vel
admirabile; cuius causa simpliciter est occulta et quādo in re est cōtraria dis-
positio fm naturā effectui: qd apparet. Ex quo sequit qd miraculi nomen du-
pliciter accipit. Uno qdez mō gñaliter p oī effectū insolito hñte cām occultā
vel simpliciter vel quo ad nos, et hoc mō nō solū deus; s; ars et natura et sub-
stantie septe tā bone q̄ male miracula facere pñt; vt p; de mirificētia opex
art; magice; que virtute demonū vel nature a mago adiute fieri dicunt. Alio
mō accipit miraculū pprie; pro effectū insolito hñte simpliciter cām occultā
et hoc sonat pprie miraculi nomen; vt, s. sit de se admiratiōe plenū; nō quo ad
hūc vel illū tm; s; simpliciter quo ad oēs, causa aut simpliciter occulta oī ho-
mini et a sensib; nris remotissima est diuina virtus; que in rebus omnibus se
cretissime opatur. Tñ illa que sola virtute diuina sunt in rebus illis in qbus
est naturalis ordo ad p̄rariū effectū vel ad contrariū modū faciendi; dicitur
pprie miracula, ea vō que vel etiā natura facit alicui nrm occulta; vel etia;
que deus facit nec aliter nata sunt fieri nisi a deo; miracula pprie dici nō pñt
sed solū mira vel mirabilia, propter quod in diffinitōe miraculi quam ponit
Aug., in libro de vilitate credendi dicens; qd miraculū est arduū aliquid et in-
solitū sup̄a facultates nature et spem admirantis apparens, ponit aliquid qd
excedit nature ordinem; in hoc qd dicit; sup̄a facultatē nature; cui ex pte rei
mirabilis respōdet qd dicit; arduū, ponit etiā aliquid qd excedit nrām cog-
nitionem in hoc qd dicit; p̄ter spem admirantis apparens, cui ex parte rei mi-
rabilis responderet qd dicit insolitū. Ex quo p̄t qd accipiēdo hoc mō miraculū
nihil pōt dici miraculū ex p̄paratiōe ad potentiā diuinā; quia quodcūq; factū
diuine potentie p̄paratū est minimū; fm illud Ysa, xl. Ecce gentes quasi stilla
situle et quasi momentū stature reputate sunt, Sed dicit aliqd miraculū p cō-
paratiōem ad facultatē nature quā excedit, et ideo fm qd magis excedit facul-
tatem nature; fm hoc maius miraculū dicit, Excedit aut aliqd facultatem na-
ture tripliciter; vt dicit sc̄s Tho. parte, i, q. Cv. Uno mō q̄stum ad substan-
tiā facti; sicut qd duo corpa sint simul; vel qd sol retrocedat aut ster; aut qd cor-
pus humanū glorificet; et qd mare diuisū transcūtibus iter prebeat, que nullo
mō natura facere pōt, et ista tenent summū gradū in miraculis; inter que etia;
ordo attendit; nā quanto maiora sunt illa que deus opatur; et quāto sunt ma-
gis remota a facultate nature; tanto miraculū maius est, sicut maius est mira-
culū qd sol retrocedat vel ster; q̄ qd mare diuidatur. Secūdo modo aliquid
excedit facultatē nature; non q̄stum ad id qd fit; s; q̄stum ad id in quo fit, sicut
resuscitatio mortuor; et illuminatio cecor; et similia, pōt enim natura causare
vitā s; nō in mortuo; pōt prestare visum s; non ceco, et hec tenent secundū lo-
cū in miraculis; inter q̄ etiā gradus attendit; fm qd id qd fit magis est a facul-
tate nre remotū, Tercio mō excedit aliqd facultatē nature q̄stum ad modū et
ordines faciendi; sicut cū aliquis subito p virtutem diuinā a febre curat absq;
o, liq.

curatiōe et p̄suetō processu nature in talibus. et cū statim mare diuina virtute
 in pluuias densatur absq; naturalibus causis; sicut factū est ad preces Samu-
 elis et Helie. Et h̄mōi miracula tenent infinitū locū in miraculis que h̄nt etiā
 diuersos gradus; s̄m q; diuersimode excedunt facultates nature. Preter autē
 istos tres gradus et differentias miraculorū ab antiquis doctoribus positas
 ponunt theologi moderni quattuor gradus et spēs miraculorū a causis secu-
 dis iussu et imperio dei prouenientū. Quod sic declarat ab eis; dicunt enī q;
 aliqua causa pōt hēre triplicem causalitatem seu triplicem modū causandi ef-
 fectus suos. Primus est s̄m naturā propriā specificā et indiuidualem. et hoc
 modo quelibet res p̄currit ad opatiōes sibi ppriās; sic enī terra collocaē in
 centro mundi et tendit ad ip̄m qñ est extra. et sic de alijs rebus nālibus. vnde
 Aug. in libro de trini. scribit; q; sic deus cōdidit res vt pprios motus agere
 sinat. Secundus modus agendi est s̄m nām vlēm et cōm; hoc est s̄m vlēm in
 stinctū rebus oibus et spēbus et indiuiduis inditū; quo quelib; res appetit de
 coram vniuersi et bonū totius. et hoc mō si dare vacuū; graui tenderent na-
 turaliter sursum et leuia deorsum ad illud replendū et impediendum. Tercius
 modus agendi est s̄m iussu et imperiū sup̄mi agentis; cui tota latitudo se-
 cundo agentū ad nutū obedit respectu cuiuscunq; effectus quem pducere
 velit. et hoc mō sol stetit tpe Josue ex precepto et voluntate diuina Josue. r. c.
 quia certū et manifestū est; q; Josue nō hēbat ex se antem nec virtutē faciēdi
 sistere solem; s̄ p modū meriti impetrauit preceptū a deo quo p̄ciperet soli; q;
 staret. ad quā stationem nō hēbat sol inclinatiōem nālem; sed obedientiā tñ
 Hoc idem dicendū est de suspensione actiuitatis ignis in camino vbi erāt po-
 siti tres pueri. et sub isto tercio modo causandi aliquem effectū continent oīa
 miracula proprio modo sumpta; quorū quattuor sunt spēs et dr̄tie s̄m istam
 op̄inonem. Prima spēs est; qñ aliqua causa producit aliquem effectū supra
 eius causalitatem naturalem et virtutem proprie nature. et hoc vel q̄stum ad
 spēm ascendendo vel q̄stum ad gradū vel q̄stum ad mediū vel q̄stum ad tps
 vel locū vel quantitātē. Exemplū q̄stuz ad spēm; vt si spēs inferior pduceret
 effectū sup̄ioris spēs; h̄mōi effect⁹ eēt miraculose pductus. nā h̄mōi cā inferi-
 oris spēs pducēdo effectū sup̄ioris spēs ageret supra causalitātē sibi ppriā et
 nālem a principio inditā; qā ex cālitatē a principio sibi indita talis causa non
 potest producere effectū sup̄ioris speciei. absolute tñ pōt ad hoc supra suā na-
 turā elenari; et tñc miraculose talis causa operaret. Exemplū q̄stum ad gradū
 vt si caliditas vt duo produceret caliditatem vt centum; q̄stum ad spēm non
 esset miraculū; qā caliditas s̄m naturā suā specificā est caliditatis productiua
 sed q̄stum ad gradū esset miraculū; quia eius prima et naturalis inclinatio nō
 est nisi ad pducendū caliditātē vt duo. Exemplū de medio; vt si aliqua causa
 que s̄m cōm cursū operat aliquem effectū ad certā distantā; si ageret illū
 vel similem in specie ad duplā distantā; tñc ageret miraculose. Vnde sit ita q;
 spera actiuitas alicuius cāe terminet ad. A. pūctuz; si illa causa agat vltra. A.
 diceret agere miraculose respectu medij. Exēpluz de tpe; vt si aliqua causa sit

nata pducere aliquē effectū in vna hora; et velociter mot^o nō aucta eius acti-
uitate; tunc illa causa ageret illū effectū miraculose q̄tum ad t̄p̄s. *Exemplum*
de loco: quod multipliciter p̄t ptingere, vel quia vna res p̄t esse in diuersis
locis: cū vna res vnicū sitū sibi determinat, vel quia in eodem loco p̄ter suū
naturalem modū quem naturaliter requireret stat; vt p̄z in sacramento altaris
vbi totū integrū corpus xp̄i in quolibet puncto hostie continet, et hoc est mi-
raculū. *Exemplū de quātitate*; nam quelibet res determinat sibi certā quanti-
tatem et habet certos terminos sue quantitatis: vt hētur. ij. de aīa. vñ si vltra
habeat quantitatem maiorem vel minorem: miraculū est. *Secunda sp̄s*
miraculorū est qñ aliqua causa producit aliquem effectū sub sua naturali cau-
salitate descēdendo; vel q̄tum ad spēm vel q̄tum ad gradū vel q̄tum ad me-
diū vel q̄tum ad tempus vel locum vel quantitātē. *Exemplū q̄tum ad spēm*
vt si homo produceret lapidem: esset miraculū; quia infra suā naturalem cau-
salitatem ageret. *Exemplū q̄tum ad gradū*; vt si caliditas vt decem applicata
passo summo disposto remotis impedimentis oibus p̄ter voluntatem diuinā
nā non pduceret nisi caliditatem vt duo: esset miraculū. et ita de medio et de
alijs oibus discurrendo per singula est dicendū. *Tercia species miraculorū*
est: qñ effectus aliquis pducit a causa fm quā nō cōsuevit produci fm cōem
et solitū cursum nature; vt si deus se solo causaret ignem. q̄uis enim a natura
sit producibilis ignis: quia tñ nō pducit a suis causis a quibus consuevit pro-
duci; hñōi effectus vocaretur miraculosus in ordine ad causas a quibus natu-
raliter p̄suevit pducī; et sine q̄bus etiā non pducere fm cōem et solitū nature
cursum. *Ex quo p̄z q̄ deus producendo aīam intellectuā nō agit miraculose*
sed si pduceret se solo aīam asini ageret miraculose. *Prīmū p̄z*; quia aīa intel-
lectiua non est nata pducī a causis secundis: sed a solo deo, et ideo nō est eius
productio miraculosa; sed excedat totius nature facultatem. *Consimiliē dicen-*
dū est de gratia fide et spe et de alijs donis supernālibus; que q̄uis sint dona
supernaturalia; nō tñ miraculosa; ex eo q̄ nō dependent vel habent ordinē pro-
ductionis ad cās secundas; propter quod nō sunt vltra cursum naturalem. *Se-*
cundū p̄z; quia deus producendo se solo aīam asini ageret vltra cursum nature
institutū; quia produceret effectū se solo: producibilem a causis secundis; imo
remoueret ordinē institutū; quia asinus fm ordinē cōem nō pducit nisi fm
dispositiōem materie et virtutem seminis cāz secundaz; que fm institutōem na-
ture cōem p̄sueuerūt cōcurrere ad asini pductiōem. *Quarta sp̄s miraculorū*
est: qñ, scilicet, effectus nō producit a causis sufficientibus fm cōem nature cursum
remotis ipedimentis oibus p̄ter volūtates diuinā; sicut fuit in camino ignis
vbi fuerūt positi tres pueri. passum enim ibidem erat applicatū sufficienter; et
ignis etiā erat agens sufficiens fm cōem nature cursū ad p̄burendū; et tñ nō
p̄bussit nec lesit eos, q̄s miraculosum fuit. Et fm q̄ dictū est de effectū mira-
culoso respectu cāz agentū ex imperio et iussu diuino: ita dicēdū est respectu
passiuaz causaz, et ad istas quattuor sp̄s miraculorū reducitur fm predictā
opinionem oīa mundi miracula; vel ad aliquā ipsaz. Q̄s si querat: quō cause

secundum possunt agere vel pati ex precepto diuino predictos effectus miracu-
losos: cum tales cause non sunt capaces precepti diuini. sola enim creatura ratio-
nalis est capax talis precepti. Respondeo secundum predictam opinionem: quod tale preceptum
diuinum nihil aliud est formaliter: quam voluntatem diuinam velle aliquam causam secun-
dam noniter agere vel pati aliquem effectum: cuius dicta causa non est actiua
nec passiva secundum propriam naturam specificam et potentiam naturalem: sed obedientiam
lem tantum. et hoc modo accipiendo preceptum diuinum: omnis natura creata tam intellec-
tualis quam non intellectualis est capax precepti diuini. Sunt vero alij doctores
theologi qui aliter distinguunt spiritus et dristias miraculorum quam supradicti: id est in idem
videantur redire: quia quedam miracula dicuntur fieri supra naturam: quedam contra na-
turam et quedam preter naturam. Illa miracula dicuntur fieri supra naturam: quoniam deus
facit aliquem effectum quem natura nullo modo facere potest. Quod quidem contingit du-
pliciter. vel quia ipsa forma inducta adeo omnino a natura induci non potest: sicut for-
ma glorie quam inducet deus in corporibus electorum: et incarnatio verbi. vel quia
etiam talem formam possit in aliquam naturam inducere: non tamen in istam. sicut ad causan-
dam vitam natura potens est: sed quod in mortuo natura vitam causet: hoc facere non
potest. Illa vero miracula dicuntur fieri contra naturam: quoniam in natura remanet contraria
dispositio ad effectum quem deus facit. sicut quoniam perseruauit pueros illesos in cami-
no: remanente natura oburendi in igne. et quoniam aqua iordanis stetit remanente
grauitate in ea. et sile est quod virgo peperit. Illa vero miracula dicuntur fieri preter
naturam: quoniam deus producit effectum quem natura producere potest: illo tamen modo quo na-
tura producere non potest. vel quia defuncti in ista quibus natura operatur: sicut cum
christus conuertit aquam in vinum Io. 4. quod tamen natura aliquo modo facere potest: dum aqua
in nutrimentum vitis assumpta: suo tempore in succum vite per digesta. producit. vel quia
est in diuino opere maior multitudo quam natura facere consueuerit: sicut per de raris
que sunt producere in egipto. vel quantum ad tempus: sicut cum statim ad inuocandum
alicuius sancti aliquis curatur: quem natura non statim sed successiue et in alio tempore non
in isto curare posset. et sic accidit in miraculo de socru Petri: ut legitur in acti-
bus apostolorum. Datur igitur quid sit miraculum: et quot sunt spiritus et dristie miraculorum
secundum antiquos et modernos theologos.

Opinio philosophorum Arabum: et singulariter Auicenne: quod
miracula que contingunt in rebus sunt virtute nature.

Omnis autem virtus atque potestas faciendi miracula secundum philosophos Arabes ad
causas secundas per se primo et immediate reducitur: cuius opinionis defen-
sor precipuus Auicenna est in libro quarto sexti naturalium. dicit enim
quod anime humane dupliciter sunt nature: quedam sunt elate et nobiles: quedam demerse
et ociose. Elate vero et nobiles sunt grandis et mirabilium operationum effectrices
necesse in corpore proprio: factis alterationibus et transmutationibus: verum etiam ali-
eno absque medio. De tali igitur anima nobili dicit Auicenna: quod multotiens operatur
in corpore alieno sicut in proprio. quemadmodum est opus oculi fascinationis

et estimationis operantis: imo cum anima fuerit potens et nobilis sibi principis que
 vestiunt materiam formis: obediunt ei materia que est in mundo: et patietur ea: et in
 uenietur in materia quicquid formabitur in illa, quod sit propter hoc quod anima humana non est
 impressa in materia sua: sed est prouidens ei, et propter hunc modum colligatis
 potest ipsa permutare materiam corporalem: ab eo quod expetebat natura eius, et tunc
 non est mirum: si anima nobilis et fortissima transcedat operationem suam in corpore propter
 ut cum non fuerit demersa in affectum illius corporis vehementer: et preter hoc
 fuerit nature preualentis et constantis in habitu suo sancti infirmos et debilitet
 priuos: et contingat priuari naturas et permutari sibi elementaria: ut quod non
 est ignis fiat ei ignis: et quod non est terra fiat ei terra, et pro voluntate eius per-
 gat pluuia et fertilitas: sicut pergit absorbitio a terra et mortalitas, et hoc to-
 tum prouenit secundum necessitatem intelligibilem, oino enim possibile est ut comu-
 teretur eius uelle omne id quod pendet ex permutacione materie in contraria, nam ma-
 teria obediunt ei naturaliter: et sit ex ea secundum quod uidetur eius voluntati, materia
 etenim oino est obediens anime: et multo amplius obedit anime quam prius agentibus
 in se, et hec est etiam una de proprietatibus virtutum prophetarum. Et quod dictum est
 de virtute et potentia anime particularis: hoc idem est intelligendum de anima com-
 que secundum Auicennam est intelligentia mouens celum, unde dicitur: Si autem fuerit hoc
 in anima com que est celi et mundi: possibile est tunc ut eius operatio sit ad naturam
 totius, si uero fuerit in anima particulari: qualis est anima humana: poterit operari in na-
 tura particulari per modum supradictum, altera uero anima demersa et ociosa est passi-
 onibus corporis subiecta et paucarum operationum et minimarum operum: propter eius im-
 perfectiorem, unde indiget instrumentis et medijs: quibus materiam tam intrinsecam
 quam extrinsecam transmutare possit, et hoc est quod dicit Auicenna ubi supra sub his
 uerbis: Forma que est in anima principium est eius quod contingit in materia: sicut
 forma sanitatis que est in anima medici: principium est sanitatis que accidit in egro
 curando, et preter hoc forma stanni in anima carpentarii, sed hec non adducunt
 ad id quod prouenit ex illis nisi per instantia et media: que non egent huiusmodi instantiis nisi
 propter debilitatem et propter ociositatem. Ex quibus inferunt Auicenniste, iij.
 conclusiones, Prima est: quod ad hoc quod anima humana vel in suo corpore vel alieno
 per solam imaginacionem vel intelligibilem apprehensionem sine medijs possit operari
 tria requiruntur. Primum quod sit anima elata et nobilis: hoc est multum separata et eleua-
 ta supra naturam corporis. Secundum quod non sit demersa in affectum corporis: hoc est
 quod non sit vicinis carnalibus irretita: sed similis effecta suis principijs: puta intel-
 ligentijs: quas Auicenna posuit naturarum causarum causas, Tercium quod sit nature
 preualentis constantisque in habitu suo: hoc est quod sit fortis atque vehemens in
 imaginatione vel cogitatione forme imagine vel concepte quecumque sit illa, ta-
 lis inquam anima vi sue apprehensiois sanabit infirmos: debilitabit priuos: naturas
 deprauabit: et miracula faciet secundum Auicennam sine quibuscumque intermedijs cor-
 poralibus actioibus: sed solo contactu virtutis, et hinc sequitur quod aliquid potest
 calefieri et infrigidari: nullo formaliter calido vel frigido ad hoc concurrente
 sed per solam speciem imaginatam vel conceptam virtualiter calidam vel frigidam.

Secunda conclusio: q materia inferioris mundi est tali anime elate et nobili
 obedientior: q prarijs agentibus. Cuius ratio est: quia materia mundi inferio-
 ris obedientior debet esse naturaliter causis et principijs magis nobilibus: q
 minus nobilibus: alia ordo vniuersi esset peruersus et male dispositus. sed anima
 elata et nobilis siue sit anima particularis humana: siue coelis. scilicet celi: sunt cause nobi-
 liores et virtuosiores ad agendum q agentia praria. Et tales anime per solam vehementer
 apprehensionem possunt transmutare materiam huius mundi inferioris. Confir-
 mat ista ratio: quia cum anima nobilis producat sub dominio iouis vel saturni vel
 alterius motoris ipso existente fortunatissimo: erunt duo formaliter et ex natu-
 ra rei in tali anima consideranda. Primum: quod est anima: et hoc corde habet cum alijs
 animabus. Alterum: quod facta est imago motoris hespere celestis saturni. scilicet vel iouis
 et hac ratione induit virtutem illius motoris: cuius imago facta est: a quo etiam
 resultatioem quandam lucis virtutisq sequitur: ut possit non modo coniuncti sibi cor-
 pus mouere: verumetiam totum quod subiacet hespere: quaz mouet motor ille cuius
 imago facta est. et ex hac parte potest anima naturam inferiorem a suo cursu atq or-
 dine per nutu suo si velit transmutare et impedire. Ex quo patet quod rationabile et pro-
 babile videtur materiam mundi cui dicitur intelligentia iouis vel cuiuscumq alte-
 rius hespere esse huic anime et sue imaginationi vel apprehensioni obedientem:
 sicut intelligentie iouis. cum enim imago vel similitudo iouis vel eius intellige-
 tia secundum eius imperium materiam mundi dispositam exterioriter realiter immutat: et nouis
 formis hanc induat et vestiatur: necesse est hanc animam secundum eius imperium exterior-
 rem materiam posse transmutare realiter per solam imaginationem aut perceptionem
 forme imagine vel precepte. Tercia conclusio: anima demersa et ociosa non potest
 transmutare corpus proprium nec alienum per solam imaginationem quantumcumq for-
 tem et vehementem siue corporali transmutatione intermedia. Probat ista con-
 clusio: quia talis anima non est filius effecta suis principijs. et per se non obediunt sibi
 materia immediate ad solam apprehensionem: sicut anime nobili et eleuate. requiritur
 ultra apprehensionem actio aliqua realis et corporalis intermedia: ut patet ex
 dictis Auicenne. Quarta conclusio: anima elata et nobilis potest transmutare cor-
 pus proprium et alienum transmutatione. scilicet locali et formali per solam estimationem fortem
 et constantem siue quocumq medio corporali. Ista conclusio probatur ratione et experientijs.
 Ratio sic: quia non minores virtute vel potentia virtualiter transmutandi corpora
 possunt celum et intelligentie imprimere in anima: q in lapidibus et gemis preciosis. si
 impressa est virtus virtualiter transmutandi corpus alienum lapidibus et gemis
 preciosis siue instrumentis realibus intermedijs: ut iacincto sanandi et coter-
 uandi sanitatem: et expellendi egritudinem cordis dum exterius applicatur: ut
 Auicenna testatur. hoc idem de smaragdo exterius obiecto oculis serpentis
 quos liquefacit: ut Serapio in. c. de smaragdo dicit. Cum igitur iacinctus et sma-
 ragdus non operentur per infinitum reale intermedium: sed solum per contactum virtutis non
 videtur irrationabile quod anima elata et nobilis excellentior existens illud facere possit
 hoc idem probatur experientijs. Prima tangit ab Auicenna ubi supra. de trabe
 que est in media via: super quam potest homo ambulare. sed si posita fuerit veluti ponam

super aquam profundā; non audebit ambulare super eam; eo q̄ imaginatur in
aīa vel aīo eius formā cadendi vehementē impressā; cui obedit materia eius
et virtus mēbroꝝ; et nō obedit eius p̄tario, s. ad erigendū et ambulandū. Se-
cunda experientia quā ponit Auicenna; quia sepe videmus egrotantes cōua-
lescere; cū se p̄ualescere fortit ac vehementer imaginant, et sanos egrotare cū
se egrotare putant, quod propterea contingit; quia forma sanitatis vel egritu-
dinis fortificat ac roborat in aīa, et corpus aīe cedens atq; obediens sanitatē
vel infirmitatem suscipit, et hanc opatiōem dicit Auicēna efficaciorē ea esse
que a medicis fit medicinis mediantibus et reliquis instris sue artis. Tercia
experientia ponit ab Auicenna, vi. naturalis, c. vlt. De mirabilibus inq̄t aīa-
lium est; q̄ gallina q̄n videt gallū in pugna erigif; quasi si eēt gallus; et eleuat
suā caudā sicut gall⁹, et aliqui etiā nascitur illi cornu in crure; sicut gallo, et ex h
p̄cipi pōt obedientia materie; q̄n propter suā cogitatiōem in pugna nascitur
galline cornu in crure sicut gallo. Eandem suam tenet Aristoteles, iij. de hi-
storis aīalium, c. vlti. Galline inquit dñ vicerint masculos cohibant et crure
conuuant, et tunc decentius erigunt se et caudam; et calcaria parua sup̄rescūt
Quarta experientia est; si quis frequēter imaginē et cogitet de venereis; eri-
gitur virile membrū; ita et q̄nq; semen expellat, et sic virtus naturalis motiua
ventositatis et spūs et expulsua seminis obedit cogitationi. Quinta exp̄ientia
ēst; q̄ puer genitus frequenter similatur ei quē viderunt coeītes; aut de quo
imaginati efficaciter fuerūt; aut super quo cadit vehemens imaginatio mulie-
ris tpe p̄ceptionis, quod nō esset nisi materia generatiōis embriōis eēt obe-
dientior imaginatiōi q̄ virtutibus naturalibus transmutantibus materiā, pp
quod Jacob ponens virgas diuersoꝝ coloꝝ in canalibus vbi effundebatur
aqua; factū est vt in ipso calore coitus oues intuerent virgas et parerent ma-
culosa et varia et diuerso colore respersa; vt scribit Geni, xxx. c. Sexta exp̄i-
entia est de hoīe vidente aliū ossitare facta imaginatione de fumosis sup̄flui-
tatibus que ex ossitatione ducunt; mouetur spiritus et virtus naturalis ad ex-
pellendū has sup̄fluitates fumosas, et ossitat homo; vt scribit, vij. probleuma-
ti, i. et, ij. probleumati, Pueri etiā haurientes vinū ex vase per canulam ex
imaginatione micturę frequenter mingere cōgunt, et imaginantes aquā mul-
tam; prouocantur ad mingendū, vij. probleumatū, ij. probleumate, Et multū
cogitantes de sanguine aut res rubcas; incurrunt fluxum sanguinis variū, vi-
dentes etiā alios comedentes acredinem incurrūt stuporem dentis, hoc autē
non accideret nisi virtutes naturales essent aliquo mō obediētes imaginati
ōi siue estimatiōi, vnde patientes itēriciā iuuantur per aspectū in rebus
citrinis, illud enim mouet naturaliter ad expellendū materiā citrinā totā ad
eum; et sic adiuuatur adiutorio curationis in ea. Ad hanc igit aīam nobilē
velut causam naturalem et sufficiētē reducant Auicēniste mirificentiā op̄eꝝ
que per artem magicā vel per imagines astronomicas vel per verba incan-
tationū sunt. Et finaliter dicūt; q̄ mirabilia et miracula que cōmendantur in
sacris litteris per virtutem anime nobilis et constantis naturalis facta fuerūt

et nullo modo supernaturaliter; ut lex christianorum firmiter credit.

**Improbatio opinionis Avicenne
quo ad singula dicta ipsius.**

Predicta tamen Avicenne opinio ridicula et suppositiosa apud philosophos iudeos
caus. fuit enim deceptus fictionibus secte machumeti: et eorum qui falsi
nationes et incantationes defendunt. propter quod ostendendum est supra
dictam opinionem esse falsam in singulis dictis suis. Et primo quod ad distin
ctionem fundamentalem quam premitit de diversitate animarum: quod quedam sunt nobiles
et elate: quedam demerse et ociose: quia talis diversitas et distinctio animarum necesse
est quod sit essentialis et specifica: aut accidentalis et materialis. Primum dari non
potest: quia tunc individua humane nature distinguere specificiter iuxta distin
ctionem specificam animarum suarum: quod est falsum et per experientiam. videmus enim quod
omnes homines concitant in accidentibus et operationibus totam speciem consequentibus. hoc
etiam habet rationem speciem specialissime secundum dialecticos. et per philosophos animarum distinctio non est essen
tialis et specifica. nec potest dici quod sit accidentalis et materialis ex parte corporis pueniens;
quia secundum Avicennam. tales anime siue sunt nobiles siue ociose: non immergunt neque inheret
corpi: sed omnes sunt independentes quantum ad essentiam et esse a corpore et corporali
bus dispositionibus. et per philosophos animarum distinctio et diversitas non dependet a corpore
Confirmat ista ratio: quia anima intellectiva cum non educatur de potentia materie secundum
Avicennam: prius naturaliter habet propriam essentiam et esse: quod vniuersi corpori humano
et per philosophos diversitas animarum quantum ad magis nobile et minus nobile non provenit
a corpore. Si dicatur quod diversitas animarum puenit ex parte agentis. hoc esse non potest
quia secundum Avicennam. iuxta metaphysicam. c. iij. anima intellectiva producit ab intelligentia
agente per actum intelligendi. et sic necesse est quod procedat ab eadem intelligentia vel
a diversis. ab eadem non: quia ab eodem principio non possunt immediate procedere
diversi effectus: quia idem in quantum idem semper facit idem immediate. i. de genera
tione. et in hoc principio fundat Avicenna totam imaginationem suam de diversita
tate effectuum: que secundum eum non potest reduci ad causam primam immediate: sed ad causas secun
das. Relinquit igitur quod diversitas animarum procedat a diversis intelligentiis. et cum ta
les sint diversarum specierum secundum ipsam: quia impossibile est plura separata a materia esse
solo numero differentia: sequitur quod effectus eiusdem speciei procedunt a causis differē
tibus specie immediate: quod est contra opinionem Avicenne. Si dicatur quod diversitas animarum
secundum magis nobile et minus nobile infra eandem speciem provenit ex parte agentis
supposita diversitate dispositionum existentium in materia. vñ. iij. de anima scribitur: quod
actus activorum sunt in patiente et disposito. per quod cum materia plus et minus dis
ponitur: recipitur in eo forma ab eodem agente perfectior vel imperfectior. vñ in corpore
minus disposito recipitur ignobilior anima: et in corpore melius disposito nobi
lior ab eodem agente. Et ex hac diversitate dispositionum corporaliū que habet lati
tudinem quodammodo infinitam: puenit secundum intentionem Avicenne et Algazelis
diversitas predicta animarum. Nec autem ratio et evasio stare non potest. Et primo: quia anima

Intellectiva non causatur nec producitur ab intelligentia agente; ut dicit Avicenna; sed a solo deo creatur; ut infra ostendetur. Tunc secundo: quia si ex parte dispositionum esset inequalitas animarum; non minus imo magis esset ex parte dispositionum existentium in materia cum formis; quod ex parte dispositionum precedentium introductionem forme; quia ille corrumpuntur in adventu forme secundum eam opinionem; sicut earum subiectum. manifestum est autem quod ex parte dispositionum rationis tantum formam in materia non potest argui inequalitas animarum; alioquin cum in eodem supposito per alio et alio tempore sint dispositiones inequales; sequeretur quod alio et alio tempore eadem anima esset nobilior et ignobilior; elata et deorsum; quod est absurdum. Et ex parte dispositionum non potest argui talis inequalitas animarum. Preterea dispositiones materie non redundat in formam que non educitur de potentia materie nisi forte quantum ad operationes in quibus indiget materia seu corpore. hanc anima humana ponit esse talis forma que non dependet quantum ad esse a corpore secundum Avicennam; nec educitur de potentia materie quous dependeat a corpore quantum ad alias operationes sensitivas et vegetativas et quantum ad intellectivam; putat enim corpus ut obiectum. Et ex diversitate dispositionum materie vel corporis non arguitur diversitas animarum quantum ad essentiam et esse; sed quantum ad predictas operationes. et hoc modo anima que habet corpus magis aptum et dispositum ad operationes exequendas est nobilior et perfectior. unde fantasia existit eodem modo disposita in diversis dispositione innata et dispositione acquisita per exercitium et doctrinam; et pariter eodem modo obiecto; non est probabile quod unus melius intelligat illud obiectum quam alius. et quod dictum est de operatione peris intellectivae; hoc idem dicendum est de operationibus partibus vegetativae et sensitivae. hoc autem diversitas operationum non arguit aliquam diversitatem in essentia anime nec in eius potentibus; ut una dicatur nobilis et elata; altera demerita et deorsum; ut Avicenna falso imaginatur. Secundo predicta opinio Avicenne est falsa in hoc quod dicit animam eodem modo in intellectu agente et datricem formarum nominat; per suum imperium immediate transmutare materiam generabilem et corruptibilem ad formam subalem tam materiale quam immateriale; quia secundum magnum suum Aristotelem; forme materiales non imprimuntur in materiam ab aliqua substantia separata; sed reducuntur in actum de potentia materie per actionem forme in materia existentis. unde. vii. metaphysice. probatur quod id quod sit proprie est proprium; non forma vel materia. proprium enim est quod proprie habet esse. omne autem agens agit sibi. unde oportet quod id quod est faciens res naturales actu existere per generationem sit proprium non forma sine materia; hoc est substantia separata. Alia probatio ponitur in. viii. physicorum; quia cum idem semper natum sit idem facere. id. de generatione. quod autem generatur vel corrumpitur vel alteratur aut augetur vel diminuitur non semper eodem modo se habet; oportet quod id quod est generans et movens secundum quod movetur non sit semper eodem modo se habens; sed aliter et aliter. hoc autem non potest esse in substantia separata quia omnis talis substantia est immobilis secundum Avicennam; omne enim quod movetur corpus est; ut in. vi. physicorum. probatur. unde id quod est immediata causa reducens formam de potentia in actum per generationem et alterationem est corpus aliter et aliter se habens; secundum quod accedit et recedit per motum localem. et inde est quod substantia separata suo imperio in corpore causat immediate motum localem; et eo mediante causat alios motus quibus mobile acquirit

aliquā formā, et hoc rōnabiliter accidit: nā motus localis est primus et perfectissimus motus; utpote qui nō variat rem quātum ad rei intrinsecā: sed solum quātum ad exteriorē locū, et ideo p primū motū suū, s. locale corp̄alis natura a spiritali mōet. fm hoc ergo corp̄alis creatura obedit impio sp̄sali fm naturalē ordinē ad motū locale; nō autē ad alicuius forme m̄lis receptiōem. Ex quo p q si materia corp̄alis nō obedit substantie spiritali quātum ad receptiōem forme materialis educibilis de potentia materie; nec obediēt quātum ad receptiōem aīe intellectiue; ut Auicenna falso imaginat. Tūc Cōsiliator deridēs Auicennā dicit, Ci. dicit; Auicenna ordinem tollens agens scire frustrat partem culare principalius dearticulatiū. Inīam etiā deprauās Aristotelis; cū idem fm eundem sit disponens materiā; et formā suscitās ex eadē; ut apparuit ex eo hō enim boīem generat et sol. ij. phis. Neq; etiā illius valet motiū; qm̄ et si prima p̄moneat eadem realiter cā; rōibus tñ ydealibus qbusdā ponit nō in eo ueniens ipsam mō aliquo pmutari; ea tñ pmutatiōem nō suscipiēt; sed effectus sicut tradit cū phis tractātes que dei. Notandū q cū dicit q materia corp̄alis nō obediēt sube sp̄sali ad receptiōem forme subalis; intelligendū est de suba sp̄sali creata; cuius virtus et essentia est limitata fm determinatū genus; non de suba sp̄sali increata; cuius virtus est infinita non limitata ad aliq; genus fm regulā alicuius generis. et ideo tali sube quelibet creatura obedit ad nutū Tercio p̄dicta opinio Auicenne est falsa in hoc q dicit aīam nobilē et eleuātā p solā imaginatiōem et fortem estimatiōem vel intelligibilem apprehensiōem sine quocūq; medio corp̄ali trāsmutare corpus propriū et alienū trāsmutatiōe locali et formali; quia maioris virtutis et efficacioris sunt intelligentie mouentes orbes celestes; q; aīa hūana quātumcūq; nobilis et eleuata materia etiam mundi inferioris obediētiōis est intelligentijs; q; aīe hūane. oīsum est autē q intelligentie sepeate citra primā nō p̄sit materiā mundi inferioris realiter imutare, et maxime trāsmutatiōe formali; nisi mediāte actiōe corporeā. non enim imprimūt in h inferiora nisi motu et lumine mediāte; et nō sola sua intellectiōe vel affectiōe, aīa igit hūana p solā imaginatiōem vel affectiōem hoc facere nō poterit. Ad hoc facit articulus dānatus Parisius; q dicere angelū sola voluntate mouere; error. Confirmat ista rō; qā sicut agens realiter trāsmutans ceteris paribus est propinquius passio sue actiōis receptiū; ita fortius illud trāsmutat. h aīa et imaginatio quelibet est proximior et vicinior corp̄i pprio q; corp̄i alieno, materia preterea obediētiōis debet esse impressioni pprie forme. q; quacūq; trāsmutatiōe et eiusdē rōis trāsmutabit aīa p solā imaginatiōem corpus alienū; trāsmutabit immediatius corpus propriū; q; est p̄positiōe; Auicenne et experientia. Secūdo arguit sic; quia aīa trāsmutat corpus alienū per solā imaginatiōem vel trāsmutat ipsum cū resistētia vel sine resistētia. Si secundū; subito ageret oīem formā vel dispositiōem quā deberet producere; qd apparet impossibile. et p̄ia colligit. iij. phis. p̄mento. vii. Si deū primū; sic si cut esset limitata gradualiter velocitate; ita esset limitata distantia; quia corp⁹ extrinsecū possit imutare, qd nō ponit positio Auicēne, vult enī q aīa nobilis

et eleuata pōt per solā imaginatiōem in q̄tācūq; distantia agere. Preterea
 data opinione Auicenne sequit̄ q̄ in eodem subiecto adequato possent simul
 recipi forme p̄trarie. ponat̄ enim q̄ pro eodem tpe due aīe nobiles et eleuate
 eque efficaciter imaginent̄ vel appetant duo contraria inesse eidem subiecto
 puta caliditatē et frigiditatē. et p̄ fm positōez Auicēne q̄ idem subiectū simul
 fiat calidū et frigidū sanū et egrū; q̄ est incōueniens. Preterea egrotet Pe-
 trus egritudine mortali; et cadant super eo due imaginationes duarū animarū
 nobilissimā; vna salutis et vite; altera mortis. et sequit̄ fm predictam opinionē q̄
 Petrus simul viuet et moriet̄. et per idēz pōt deduci: q̄ si essent due aīe equa-
 liter eleuate; et equaliter imaginarent̄; vna camelū cadere; altera camelū non
 cadere: q̄ camelus caderet et nō caderet; q̄ est p̄dictio. si enim caderet; ima-
 ginatio casus esset efficacior; q̄ est p̄positū. si nō caderet; tūc imaginatio nō
 cadendi esset efficacior; q̄ est p̄tra positū. Item data positioe auicēne; seque-
 ret̄ q̄ sine cibo posset homo viuere: et p̄ totū decursum suarū etatū nālīter de-
 curreret; absq; q̄ aliquis comederet aut biberet; q̄a qua ratiōe pōt imaginatio
 hoīs nutriendi nō terrā in terrā puertere fm Auicennā; si sit aīa nobilis et ele-
 uata; eadem rōne pōt nō nutrimentū vel elementa in cibū et sanguinē et partes
 membrorū puertere. et p̄ p̄s nutriti et augeri poterit; absq; hoc q̄ sumat cibū
 ab extra. Et ex eadēz radice sequit̄: q̄ aīa nobilis et elata posset hoīem perpe-
 tuare; quia obedientius est humidū radicale imaginationi aīe eleuate; q̄ cal-
 ido naturali ipsū resoluētī. ergo si feratur ad oppositū imaginatio vel affe-
 ctio caloris in humidū; non aget calor in humidū radicale. et per p̄s non re-
 soluet ipsū. Item data opinione Auicenne; t̄ps non illuminasset miraculose
 cecos; nec claudos crepisset; nec aquā in vinū cōuertisset; nec mortuos susci-
 tasset. hec enim oīa per potentia naturalem aīe nobilis cum imaginatiōe hīa
 fieri pōt. et per eandem fortem imaginationem posset vīrgo sine p̄cursu maris
 impregnari. et sic btā vīrgo sine p̄cursu maris nālīter p̄cepisset sine miraculo;
 q̄ est p̄tra fidem et experientia. p̄s probat̄; q̄a partem menstrui ad matricem
 virginis descendentem pōt aīa nobilis et eleuata p̄ forte imaginatiōem et affe-
 ctioez in fetū et plificū sperma puertere. quo in esse posito; fiet pregnās vīrgo
 sine p̄cursu maris; q̄ est p̄ experientia et p̄ fidez. Et hāc opinionē videt̄ tenere
 defensor p̄dicte conclusiois in quadā conclusioe quā ponit sub hac forma: Possi-
 bile est hoīez ex putrefactōe gñari. q̄ nō pōt alit̄ itelligi q̄ p̄ imaginatiōez aīe
 nobilis et eleuate; aut p̄ intelligibillē apprehensiōez sube separe; quā Auicenna
 intelligentia agentē et datricē formarū appellat. Preterea data opinione Auic-
 enne; seq̄ q̄ qua rōne sine p̄cursu calidi et frigidi pōt aīa nobilis et eleuata p̄
 solā imaginatiōez calidi et frigidi cāre caliditatē et frigiditatē; possz sine p̄cursu
 lucis v̄l coloris p̄ducē sp̄ez lucis et coloris in organo visus. et sp̄em soni in or-
 gano audit⁹. et sic de alijs sp̄ibus sensibilibz exterioribz. et sic p̄tingeret fieri visio-
 nem v̄l auditioez sine obiecto visibili aut audibili. et ex h̄ sequitur vltteri⁹ q̄ nullū
 euident̄ est notū; an id q̄ videt̄ sit color vel coloratū. et p̄ idē possz cec⁹ et ca-
 res oculis p̄prehēdere colorē. et h̄ oīa patet; q̄a imaginatio fm p̄dictā opinionez

potest causare omnia supradicta sine obiectis exterioribus. quod ab omnibus recte philosophantibus reputatur absurdum. propter quod Consiliator et plures medicorum reputant predictam opinionem Auicenne falsam et supposititiosam.

**Solutio ad rationes et experientias pro
Auicenne opinione superius inductas.**

Rationesque argumenta et experientias per Auicenne opinionem inducta soluamus est notandum: quod non quilibet apprehensio vel imaginatio anime quicumque fortis potest esse causa transmutacionis realis corporis: sed illa tantum quae coniungitur cum passione appetitus sensitui: quia certum et manifestum est quod apprehendentes et imaginantes calorem aut frigus vel quodcumque aliud obiectum: non alterant in corpore de per se: imo secundum tales apprehensiones et imaginaciones: ut dicit Aristoteles in libro de anima non habemus: ut respicientes in picturis: quae non mouent ad fugam vel persecuciones. sola ergo imaginatio ad quam sequitur passio gaudij vel tristitie vel aliquid huiusmodi alterat reale corpus. Cuius causa et ratio est: quia huiusmodi passionibus accidunt cum aliquo determinato motu cordis: ut statim patebit. ex quo sequitur ulterius imutatio totius corporis vel secundum motum localem vel secundum aliquam alterationem. Cum sensu et experimento patet quod in timore et gaudio spiritus mouentur intus vel extra diuersis modis secundum diuersitatem motuum appetitus sensitui. Sed etiam patet in operationibus estimatiue virtutis. unde opinantes vehementer aliquos puenies vel discoueniens: alterant et fortificant in eis spiritus et debilitant. ex quibus accidit alteratio ad caliditatem vel frigiditatem humiditatem vel siccitatem. et hoc est quod dicit Aristoteles in libro de causa motus animalium sub his verbis: Spiritus fingit et fantasie alterant nos: quia habent repperit virtutem. unde sicut res exteriores habent virtutem alterandi corpus nostrum: ita et spiritus apprehensa et imaginata coniuncta. scilicet passio: ut dictum est. et ideo post illud verbum subdit philosophus: Aliquod enim modum spiritus intellectus calidi aut frigidi delectabilis aut tristabilis talis existit: qualis quidem repperit unaquodque secundum in alterando corpus. vult enim his verbis philosophus: quod spiritus apprehensa calidi calida sit: quemadmodum et res a qua suscepta est. et spiritus frigidi sicut sit frigida. et spiritus apprehensa rei quae voluptatem vel dolorem ingerit: nam spiritus apprehense repperit tales virtute sunt: quales et res a quibus suscipiuntur: cum omnis effectus virtutem suae cause aliquo modo retineat. meditatio igitur calidarum repperit causa calefactionis est. et etiam si res absint. et meditatio frigidarum causa est refrigerationis. sunt autem calida vel frigida virtute omnia quae mouent appetitum suae ad prosecutionem siue ad fugam. propter quod omnes passionibus anime sunt cum calore vel frigiditate. non enim sine frigiditate timor est: neque audacia sine calore. Quod qualiter fiat est sciendum: quod ad meditationem cuiuscumque rei appetende vel fugiende sequitur motus appetitus: quem passionem dicimus. ad talem vero motum appetitus sequitur alteratio cordis ad caliditatem vel frigiditatem. alterationem denique ipsam quicumque paruum sequitur alteratio magna in partibus exterioribus: nam si fiat alteratio circa cor ad frigiditatem reuocatur calor et spiritus ab exterioribus ad interiora: remanentes partes exteriores frigide: et pallescunt ac tremunt

interdum vehementer. Si vero fiat alteratio cordis ad calorem; emittitur calor ac spiritus ad exteriora; et fit in corpore rubor et membra etiam roborantur. et hoc est quod dicit Aristoteles ubi supra. alteratis quidem partibus quedam sunt maiores; quedam vero minores; nam si alteratio ad caliditatem fuerit; partes quidem extenduntur et maiores sunt; quasi per quandam rarefactionem et dilationem spirituum. Si vero alteratio fuerit ad frigiditatem; sunt partes minores quasi per quandam spirituum condensationem et retractionem. quod in eis partibus maxime perque generationi deseruiunt. His itaque premisis facile iam est ad rationes Avicenne respondere; quibus opinionem suam probare conatur. Nam quod primum inducit quod anime duplicis sunt nature; Dicendum quod omnes anime humane sunt eiusdem nature; nec una est nobilior altera quantum ad essentiam vel esse; ut probatum est; sed quantum ad operari. quod peruenit ex varijs et diuersis dispositionibus naturaliter acquisitis vel innatis. potest etiam homini diuersitas operationum prouenire ex diuersitate donorum gratuitorum et supernaturalium; ex quibus peruenit quod aliquae anime habent altiores et nobiliores operationes quam alie. et si modo anima christi est nobilior ceteris secundum quod sibi datus fuit spiritus non ad mensuram ut ceteris animalibus. de talibus autem perfectioribus gratuitis non loquitur Avicenna; quia tales nec nouit nec credidit. Et ex his per falsitas omnium eorum que de anima nobili Avicenna scribit. dicimus enim quod talis anima nobilis nec habet potentiam faciendi miracula nec prophetandi nec transmutandi materiam ad nutum. et hoc considerata tali anima in sua natura et perfectioribus naturalibus. Et quibus per falsitas prime conclusionis Avicenne; quia dato quod aliqua anima sit eleuata super naturam corporis; et vicis carnalibus non sit irritata; quod potest fieri per morales virtutes; sitque fortis et vehemens in imaginatione sua; adhuc non potest omnibus istis positum; si aliud non ponatur; per solam imaginationem transmutare materiam immediate transmutatione formali seu locali. nec sola spiritus calidi vel frigidi imaginata potest causare calorem vel frigiditatem; nisi coniungatur passio appetitus sensitui; que non potest esse sine transmutatione corporali; ut probatum est. Nec secunda conclusio Avicenne prinet veritatem; in qua dicitur quod materia inferioris mundi est obediencior anime nobili quam prius agentibus; quia actio naturalis et physica non potest fieri sine prietate et resistencia; qualis est eius actio transmutatiua materie ad formam subalem vel motum localem. Et ad probationem cum dicitur quod materia inferioris obediencior debet esse naturaliter causis et principijs magis nobilibus quam minus nobilibus. Dicendum quod non quodlibet fit ex quolibet nec quodlibet agit in quodlibet; sed determinatum in determinatum et modo determinato et ideo licet naturalis potentia anime vel angeli vel demonis sit maior et nobilior quam naturalis potentia corporis vel agentis per prietatem; non tamen est ad hoc quod immediate formam in materiam inducat; sed mediante corpore. unde hoc facit nobilior quam corpus; quia primum mouens principalius est in agendo applicando actiua passiuis; quam secundum. Et ad confirmationem cum dicitur quod cum anima producat sub domino iouis vel saturni habet quod sit imago iouis vel saturni. et ut sic potest transmutare totam materiam ioui subiectam. Dicendum quod falsum et hereticum est dicere quod anima intellectiua producat secundum se sub domino iouis vel saturni; nisi quantum ad dispositiones materie vel corporis in quod suscipitur. falsum etiam et hereticum est dicere quod anima intellectiua quantum ad substantiam producat a ioue vel saturno

p.ij.

vt probatū est, et dato fm Auiennā q̄ aīa humana esset producta a ioue vel saturno: adhuc nō sequit̄ q̄ tali aīe vt est imago iouis vel saturni ad nutū obediat materia inferioris mundi immediate: quia probatū est fm Aristō, q̄ forme separate non p̄t imprimere immediate aliquā formā subalem in mām nisi appli cādo actiua passiuis, et p̄ p̄ns aīa hūana vt imago iouis vel saturni non p̄t p̄ solā imaginatiōem vel p̄ceptiōez trāsmutare mām ad formā subalem sine motu aliquo locali. Ex quo patet falsitas quarte p̄clusiōis Auiennē in qua dicit̄ q̄ aīa nobilis p̄t trāsmutare corpus propriū et alienū trāsmutatiōe locali et formali sine quocūq; medio et contactu corpali p̄ solā imaginatiōem et p̄tactū virtualē. Et ad rōem p̄clusiōis cū dicit̄: q̄ sicut entia imperfecta vt iacinctus et smaragdus et his similia: hnt virtutē virtualit̄ agēdi et trāsmutādi corpus remotū et distans sine instrumētis realibus intermedijs: sic aīa tanq̄ nobilior et̄is p̄ solā imaginatiōem hoc facere p̄t. Dicendū q̄ aīa vnitur corpori humano vt forma et motor fm q̄ scribitur, ij. de aīa, et ideo naturali ordine suo imperio mouet corpus localiter: nā vis eius appetitiua est imperans motū: et corpus obedit ad nutū aīe ad motū, q̄ et̄a est p̄ virtutes mortuas que sunt organis affixe et fluūt ab aīa in corpus ab ipsa formatū, alie vō alteratiōes vt calefactiōis infrigidatiōis et similiū: sequunt̄ ab aīa mediāte motu locali, ex ipsa enim imaginatiōe sequit̄ passio per quā aliquo mō variat̄ motus cordis et spiritus. Ex q̄bus vel retract̄ ad cor: vel diffusi in mēbra: sequit̄ aliq̄ alteratiō in corpore: que et̄a p̄t eē infirmitatis vel sanitatis cā: p̄cipue si sit materia disposita. Sic igitur patet q̄ si aīa p̄ solā imaginatiōem non potest causare in corpore proprio quod est sibi propinquius aliquā alteratiōem sine motu locali p̄cedente sequit̄ per argumentū a minori ad maius: q̄ non poterit in corpore alieno et distanti consimilem vel alterius rōnis causare alteratiōem sine motu locali in termedio, nec hoc prouenit ex imperfectione aīe: sed ex modo suo agēdi. Et si obijciatur: vt Consiliator et ceteri medici obijciūt: q̄ species calidi imaginata vel cōcepta est virtualiter calida: vt dicit Aristoteles in libro de motu animalium, et per cōsequens erit productiua caloris formalis in subiectum receptiuū et dispositū. Preterea nos videmus q̄ qualitates spūales hntes esse intentionale sunt p̄ se cā immediata alteratiōis realis: vt p̄ de illuminatiōe ad quā sequit̄ calefactio in subiecto disposito, hoc idem de sp̄ibus sensibiliū exteriorū ad quā receptiōem in medio et organo sequit̄ alteratiō corruptiua organo plurimi et̄a influxus celestes q̄ sunt spūales et intentionales ex se calefaciūt et infrigidant, nō videt̄ q̄ p̄ter rōem q̄ sp̄es imaginata vel p̄cepta causet immediate aliquā formā realē in corp⁹ supra q̄ cadit imaginatio, nec est opus vt dicūt q̄ talis aīa agat prius in ppinquū q̄ in distās: q̄a videmus multa agētia per virtutes occultas et immanifestas agere in distans: sine hoc q̄ agant in propinquū: vt patet de virtute magnetis trahentis ferrum: que nō trahit nec alterat mediū, iacinctus et̄iam collo appensus conforat cor imprimēdo cordi qualitatem conforatiuā: quā nō imprimat in partibus intermedijs, et sic de smaragdo liquefaciendo oculos serpentis: vel calefaciendo vel infrigidando

aliquod distans sine liquefactōe ⁊ alteratione mediū propinquioris. Sol etiam calefacit ⁊ alterat ista inferiora: ⁊ tñ nō calefacit nec alterat sū calorem cor- pora celestia intermedia, multa alia exempla adducuntur a medicis pro opi- nione Auicenne: sed hec sufficiant, istis enim solutis patebit rāio ad similia. Respondeo igitur ⁊ dico: q̄ nulla forma q̄tuncunq; perfecta imaginata vel cōcepta potest esse causa imēdiate productiua alicuius forme absolute in ma- teria: vt dictum est, vnde forme rerum naturalium in mente angelica existen- tes; q̄uis sint magis actuales ⁊ perfecte q̄ forme que sunt in materia, ⁊ pro- pter hoc sunt imēdiate principium perfectioris operationis que est intelli- gere: operationis tamen que est actio materiam transmutans: non sunt imē- diatum principium: sed mediante voluntate: ⁊ voluntas mediante virtute; et virtus imēdiate mouet ad motum localem: que mediante motu locali corpo- rum est causa inductōis forme in materia: applicando scilicet actiua passiuis. forme etiam que sunt in intellectu humano non sunt actiue rerum artificialiū nisi mediante voluntate ⁊ virtute motiua ⁊ organis naturalibus ⁊ instrumē- tis artificialibus. Hoc idem dicendum est de forma imaginata: q̄ ipsa non est principium imēdiate transmutationis materie ad aliquam formam nisi me- diante aliquo motu locali, ⁊ per hunc modum concedimus q̄ species imagi- nata vel concepta calidi vel frigidi est calida vel frigida virtualiter, ⁊ per cō- sequens caloris vel frigiditatis causatiua: vt sepius dictum est. Notandū q̄ Auicenna ⁊ Aristoteles magis suus pueniūt quidem in hoc; q̄ oēm motū aīa- lem referunt in apprehensioem aīe velut in cām primā: quia forma imaginata vel pcepta mouet ipm appetitū p modū appetibilis: q̄ est primū principū in tali motu: vt scribit. iij. de aīa. differūt tñ in duobus. Primū est: q̄ Auicenna refert tales alterationes ⁊ transmutationes in apprehensionem propter vir- tutem atq; potentiā aīe app:ehendentis. quas ponit separatam esse et poten- tem suo nutu inmutare materiā corpalem sine medio. Aristoteles autē refert ta- les transmutatiōes in formā app:ehensam: que cū sit similitudo ⁊ effectus rei retinet virtutē eius. aliquo enim mō vt inquit spēs intellecta calidi ad calorem incitat; atq; ad frigus spēs intellecta frigidi. Qd signo pbat dicēs: ppter qd timent ac tremūt intelligentes solū. hoc est dictū: sepe enim videmus eos qui formidolosum aliqd cogitāt: si vehemētes in sua cogitatiōe fuerint; etiā si rem ipam nō videāt; nihilominus timent frigescūt pallefcūt ⁊ horrorem patiuntur atq; tremorē. qd in illis sepiissime apparet: q̄ vltimo supplicio p̄demnati sunt. prius enim q̄ ad locum supplicij deducantur: sola imaginatione rerum vehe- menti pteriq; moriuntur vel p̄moriui esse videntur. hoc enim refert Aristo- teles in speciem rei formidabilis imaginatam vel conceptam: que cum talis aliquo modo sit qualis ⁊ ipsa res: eundem quasi effectum habet. Est etiam hoc manifestum in his moribus: qui a pruritu carnis ⁊ desiderio venereorū oriuntur. constat enim q̄ sola meditatione rei veneree absente obiecto alte- rantur vehementer cor et membra deinde pudoris intumescunt ⁊ totum de- niq; corpus incalescit: ⁊ nōnunq; mens ipsa furij agitari consuevit. Alterum

In quo differunt predicti phi est: qd Aristoteles quis spem intellecta dicat vir-
 tute talem qualis est et ipsa res a qua suscipitur. et per his cōsimiles effectus
 efficere; non tamen absq; corporali medio: vt dicit Auicenna: imo hūc motu;
 animalem similem esse asserit motui currus. In quo sicut est aliqd mouens nō
 motū; et aliqd motū et non mouens, et inter hec intercedūt multa et mota et
 mouentia: sic in motu animalis res appetenda vel fugienda mouet; quis nō
 sit mota vel simpliciter vel saltem non eo motu. exteriores vero partes ani-
 malis mouentur et ultra nihil mouent, inter hec autem extrema sunt multa
 mouentia simul et mota; que seinuicem in motu consequuntur; nam sunt pri-
 mi fantasia siue imaginatio et intellectus; que a rebus mota mouent appeti-
 tum, ad motum autem appetitus sequitur alteratio et motus cordis, ad alte-
 rationem vero motus cordis etiam si sit parua atq; remissa alteratio magna;
 quoniam vel extendunt vel retrahuntur spiritus, ad quam deniq; extensionem
 vel retractionem sequit calefactio vel infrigidatio partiu; et alteratio in calore
 et robore, ad qua postremo alteratio; casus dolor et lassitudo quedā et multa
 alia accidentia consequuntur, et hinc prouenit qd egrotantes cū se ualescere
 fortit ac vehemēter imaginant; ualescūt, et sani cū se egrotare putāt; infirmā-
 tur, ipēs nāq; apprehēsa sanitatis vel egritudinis; que talis qdem aliquo mō
 est: quales sunt et ipse res; dū fortiter ac vehemēter sub imaginatiōe vertit
 appetitū impellit ad sanitatē cupiendā et timendā egritudinē, motū aut appe-
 titus cordis alteratio comitat; que si ad calorem fuerit; in toto corpe calorem ex-
 citat, calor aut ipse; vt dicit in, vii, metaphy. vel sanitas est vel sanitatis ps, vel
 si neutri sit saltē calorem ipm sequit sanitas aut quedā sanitas ps, pp qd Lō
 mētator dicit in, iij, de celo et mūdo: qd cor alterat membrū ad sanitatē; et mē-
 brū ipm infirmū est alterabile, Si vō cordis alteratio ad frigiditatem reuocant,
 in toto corpe frig⁹ expandit; pstringit deinde cor; et spūs ad interiora reuocant,
 ex q sequit dispositio ad egritudinē quā imaginatio pcedebat, Ex quo patz qd
 dato et pcesso qd spēs imagiata vel pcepta sit talis virtualitē quale est obiectū
 formalit; nō sequit vt dicit Lōciliator et Jacobus; qd sit cā p se et imediate ali-
 cuius forme mālīs sine motu locali intermedio, Ad aliud argumentū de qua-
 litatibus intentionalibus dicendū; qd ab eodē agēte corporali et mālī a quo pro-
 ducunt tales qualitates spūales et intētionales; causant qualitates reales et
 mālīs; pncps qd attendit alteratio saluatiua vel corruptiua, vñ sol et corpa
 celestia motu suo causant lumē; quo mediante causant calorem et alias formas
 mālīs in hec inferiora, Ex quo patz qd tales alterationes reales et mālīs nō cau-
 santur de per se a predictis qualitatibus intentionalibus; vt predicta rō pren-
 debat; sed tñ de per accidens, Ad aliud argumentum de agente per conta-
 ctum virtutis; quod agit in distans et non in propinquū, dicēdum; qd nullum
 agens finitū et limitatū quicunq; perfectum pōt agere in extremū p mediū;
 nisi prius agat in mediū; et hoc vel effectum eiusdem rationis vel alterius, vi-
 demus enī qd sol alterat ista inferiora ad caliditatē; quā nō pōt imprimere in
 orbis intermedios; quia sunt inalterabiles tali alteratione, tamen alterationem

quandā facit in eis alterius rōnis: videlz illuminatiōem, et hoc ideo est: qā me-
 diū et extremū sunt diuersarū rōnū in recipiēdo tales alteratiōes. Item piscis
 quidam retentus in reti mediante reti stupefacit manus piscatoris et facit eas
 tremere: sicut dicit Cōmentator, vij. phis. et tamen constat qd piscis non stu-
 pefacit rete. B est qā rete et manus piscatoris nō sunt eiusdē naturre: aliquā tñ
 alterationem facit piscis in rete. Hoc idem dicendū est de adamante iacincto
 et smaragdo et de omnibus his similibus: qd aliquā qualitatem causant in ex-
 tremū quam non causant in medium: sed aliam alterius rationis occultam et
 innominatā. Unde p regula generali vniuersaliter tenendū est: qd quocumq;
 aliqua cā est pluriū effectū productina: quoz vnus est altero posterior et de-
 pendens: nō repugnat effectū posteriōre puenire ad extremū et nō ad mediū.
 et hoc ideo: qā mediū pōt esse susceptiū prioris effectus et nō posterioris: vel
 quia mediū fortius resistit q̄ extremū. Exēpli grā: sol est calefactiū et illumi-
 natiū: cuius calefactio dependet ab illuminatione. et ideo pōt illuminando
 calefacere extremū: quā nō calefaciat quodlibet intermediū, mediā enim re-
 gionem aeris que sufficienter est disposita p diaphaneitatē illuminat et nō cale-
 facit pp multā frigiditatē. Ex quibus oibz patz solutio ad oēs experientias
 que adducunt p opinione Auicenne. Ad primā de casu illius qui ponit sup
 trabē in alto loco positā: dicendū qd talis casus non puenit ex sola apprehen-
 sione vel imaginatiōe casus. s̄ quia forma ipsa cadendi q̄ imaginatiōi impressa
 est virtutem retinens rei a qua suscipitur: inclināt ad casum, sicut forma calidi
 vel frigidi apprehensa calorem vel frigiditatē excitat et inclinans ad casum ti-
 morem ingerit, ad timorē autē alterat cor ad frigiditatem et retrahit calor: spi-
 ritus ab exterioribus ad interiora: frigesctūq; deinde pres extreme corporis
 atq; pallefcunt: et sequitur tremor et instabilitas tibiaz: ad quaz de necessitate
 sequitur calūs. Ad alias vō experientias dicendū est: qd tales effectus nō se-
 quūtur in corpore imaginātis ex sola imaginatiōe: sed ex motu locali spiritū
 et dispositione que est in materia partiū ad tales transmutatiōes et alteratiōes
 suscipiēdas. Dicit enim Thomas de Barbo medicus in questioe de accēti-
 bus aie: qd nō solū ex imaginatiōe causante appetitū cupiscibile causat realis
 trāsmutatio in nro corpe: vt calor vel frigus et silla pp motū spūs cordis vita-
 lis intus vel extra: s̄ etiā sepe et sepius accidit alteratio in corpe nro multifa-
 rie ex imaginatiōe pp motū factū in spū nālī et hūoribus et humiditatib; alijs
 sicut euenit in multis accētibz aie: que vocant animi affectiōes: in qbus aia
 vehementer imaginās afficit ad aliqd appetibile: ex q̄ affectiōe nō solū spūs vi-
 talis: s̄ nālīs et aialīs et alie hūiditates exītes in corpe mouent: corpus nrm
 multū alterātes, sicut accidit qd ad imaginatiōes alicuius pulchre mulieris ge-
 nitale membrū statim erigit et vehementer calefit, silitur ex imaginatiōe alicuius
 de sanitate sanā hō. in pūctiōe etiā masculī cū femella cū vehementer imagi-
 natio cadit sup formā et figurā alicui: accidit qd fetus illi similes. et oportet ad
 hoc qd tales effectus sequant: sit etiā dispositio et aptitudo in mā. et pp s̄ non
 oportet qd ex aspectu comedendi acerrima: percipiamus in dentibus semper
 p. iij.

acredinem vel stuporem; sed cū est dispositio p̄p̄inqua in dentibus alicuius ex
humiditate aliqua vel quantis alia cā ad id incurrendū, ex aspectu sicut rerū
rubeaz non semp̄ causat fluxus sanguinis nariū; s̄ cū hō est dispositus in suo
sanguine ad illud defacili incurrendū, et oīa h̄ causant p̄p̄ motum factū in spū
quicūq; sit ille spūs: qui mouet localit̄ et alterat p̄ s̄ dictos modos, et talis spi
ritus aliqñ est vitalis et aliqñ nālis; et aliqñ est vterq; qui aliqñ mouet vapo
res in ventositates; aliqñ humores et hūiditates. Si q̄s aut̄ nō poneret spūm
nālem distinctū a vitali; hēret ponere p̄dictas transmutatiōes fieri ex alterati
one facta in spū a corde p̄cedente s̄m diuersas et varias imaginatiōes causan
tes diuersos appetitus et affectiōes aīe in q̄bus accidit diuersimode spūm al
terari et moueri. hec Thomas de Garbo. Hoc idē sentire videt̄ Jacobus de
Forlino in eadē. q. dicens: q̄ si tpe p̄ceptiōis fiat fortis imaginatio determi
nati corpis vel figure; et fuerit in materia generatiōis fortis p̄paratio ad tales
figurā vel colorem; hec fortis imaginatio mouet nāliter spūm et hūiores hūmōi
impressiōis receptiuos ad locū p̄ceptiōis; et p̄miscet eos et temperat s̄m exīgē
tiā talis figure vel coloris. quare p̄ducit fetus taliter colorat⁹ vel figuratus
ad q̄s inuat multū nālis obediētia et subordinatio viriū naturalū ad virtutes
aīe moriūā. et s̄m hoc pōt reddi cā stigmatū apparentiū in natis p̄p̄ vehemen
tem affectiōem mulieris pregnantis, nō fuit aut̄ hec stigmata in membris pa
rentiū; q̄a nō sunt ita facile passibilia, nec hoc magis mirabile videri debet; q̄
ex forti imaginatiōe acredinis esse acredinem in dentibus imaginātis. vñ vi
dentes comedere rem acrem ex imaginatiōe vehementi mouet natura; et na
tura mouet spūm et hūorem salualem ad os: et p̄miscet et tempat s̄m exīgen
tiā acredinis inducende. Ad aliā experientia de fascinatiōe dicendū; q̄ in fa
scinatiōe nō transmutat materia naturalis ex sola vi apprehensiōis; vt Auicē
na posuit; s̄ ex eo q̄ p̄p̄ vehementē affectiōem inuidie vel ire seu odij vel cu
iuscūq; alterius cāe; vt plerūq; accidit in vetulabus; inficiunt spūs. et hec infe
ctio p̄tingit vsq; ad oculos; ex q̄bus inficit aer circūstās; ex q̄ corp⁹ alicuius
infantis p̄p̄ teneritudinē recipit aliquā infectiōem; p̄ modū quo speculū nonū
inficit ad aspectū mulieris mēstruate; vt ab Aristo. scribit̄ in li. de som. et vigi.
Plinius quoq; vij. naturalis h̄storie; refert familias quasdā fuisse in aphri
ca et scythia. et illiria; que oculos effascinat quos inspererint. q̄d a mala p̄ple
xione puenire p̄stat; vel aliqua occultiore cā; vt in determinatiōe de magia
dictū est. Sic igit̄ p̄ q̄ opinio Auicenne reducentis oīa mirabilia et miracula
que p̄tingūt in rebus ad virtutē aīe nobilis et eleuate nō solū in se; s̄ q̄sum ad
distinctionem et rōes et exp̄ientias quas adducit est falsa et in fide erronea.

Quod solus deus propria virtute et aucte mira
cula facere pōt; creatura vō per gratiam.

Quāto ex supradictis sit manifestū; q̄ solus deus miracula facere pōt
nō tñ est notū; si creature repugnet aliq̄ mō miracula facere; vt multi

pbi astruere conant. pp qd declarande sunt probabiliter tm̃ & nō assertiue ali
 que pclusiōes. ¶ Prima: q loquēdo pprie & stricte de miraculis: nō est euīdēs
 in lumine naturali aliqd esse miraculū. i. aliqd esse a deo factū supra faculta
 tem & cursum nature quē experimur in rebus. Cuius rō est: quia non est p se
 notū nec ex p se notis deductū q deus agat ad eē mere libere libertate ptra
 dictiōis: vt fides ponit: als pbi qui veritatē rez nālīter cognoscibiliū diligēter
 inqsiuerūt: nō tenuissent Prius. i. q deus agit ad extra p modū nature & nēcio
 fm subordinatōem cāp nēcio requisitaz ad productiōem cuiuslibet effectus.
 Scdo: quia nature facultas & possibilitas est cuilibet viatori ignota qstuz ad
 totā ei⁹ latitudinē. & p pns de nullo effectū pstat nec pstat pōt euīdēt: quī
 fiat pte nature. ex quo enim potestas nature est nobis ignota quocūqz effe
 ctū dato qstuncūqz magno: in euīdēs est an ptās nature ad illū effectū se ex
 tendat vel nō. cui⁹ ignorātia pz ex pbinatiōibus infinitis: que nō sunt scibiles
 a nobis. ¶ Secundo p applicatiōem agentii ad sua passia: nā sicut magnes qn ap
 plicat ferro trahit ipm ad se & hz specialem effectū & mirabilē respectu ipsius
 ita forte quelibet res hz passum in qd hēret speciales effectū & mirabilē si sibi
 applicaret. nō impossibile est q quodlibet agēs ad quodlibet passum appli
 care possimus. Et itēz sicut magnes hz respectu ferri specialem & mirabilē effe
 ctū: forte respectu alterius passi si sibi applicaret hēret adhuc specialiozem et
 mirabiliozem effectū. & ideo planta qa est aiata & nobilioz pfectiōis q sit la
 pis magnes: hēret nobiliozes & mirabiliozes opatiōes: si sibi applicarent pas
 sia debita. ex pre igit applicatiōis agentii naturalii ad passia est nobis impossi
 bile cognoscere ptatem nature: & p pns nullius agentis naturalis scit tota fa
 cultas vel possibilitas actiōis. Scdo aliq agēs est pductiū alicuius effe
 ctus cū alio agente & nō p se. h impossibile est oīa agentia simul cōbinare: vel
 quodlibet cū quolibet. q nos latent effectus q ex pbinatiōe agentii puenirēt
 cōbinatio enim agentii facit diuersitatē in effectibus. vñ certū est q aliquis
 effect⁹ puenit ex pbinatiōe aliquoz agentii: qui nō puenirēt ex aliquo illoz
 vt pz in ppositiōe medicinarū & in theriaca vbi ponit venenū: qd tñ preseruat
 ab alio veneno pp cōbinatiōem alioz cū ipso veneno. & ideo si ponerent oēs
 pbinatiōes oīm agentii: infinite veritates scirent que latent nōs. impossibile
 est aut istud scire p humanū studiū. ¶ Relinquit q impossibile est euīdenter
 cognoscere p humanā inuestigatiōem naturalem facultatem & ptatem nature
 Item ex applicatiōe distantiaz pnt infiniti effectus diuersificari: qa in aliqua
 distātia aliq agēs pōt pducere vñ effectū: quē citra illā distātia vel infra
 nō pduceret. Itēz fm quantitatē tā agentii q passoz possent etiā infiniti effe
 ctus diuersificari. & sic infinita restat latitudo inuentiōis hūane circa opatiōes
 naturales. quare patet q nature facultas est nobis ignota. & p pns quocūqz
 effectū dato: non est euīdēs in lumine naturali: qn possit fieri p naturā. pp qd
 liber ille qui intitulat de mirabilibus sacre scripture: bto Augustino ascriptus
 oīa mirabilia & miracula a principio creatiōis mūdi & totius veteris testamēti
 reducit ad cās naturales. ¶ Rabi quoqz Moyses recitat opinionem aliquoz

dicentibus q natura ab initio nō fuit ad vnicū opus instituta; imo primaria insti-
 tutōe fuit instituta ad plures effectus alterius rōis. et qñq; oppositos; imo ge-
 neraliter ad oēs q pñt ptingere in hoc mundo inferiori. vñ dicit q ex lege in-
 dita ab initio; mare potuit stare fixū in transitu filioꝝ israel de egipto ad deser-
 tū; ita q naturale fuit ipsi mari nō fluere; naturale etiam fuit ipsi igni tres pue-
 ros positos in camino ignis nō pburere; et sic de ceteris effectibꝝ miraculosis.
 Notandū q dato q nō sit euidentis nobis; q aliqꝝ opus sit miraculū. i. supra
 nature facultatē. de facto tñ tenendū est fide et pꝑabili rōne; q multi effectus
 sint miraculosi et preter facultatem cuiuslibet nature create; vt statim patebit.
 propter qꝝ hereticū est dicere q miracula que legunt fuisse facta in veteri te-
 stamento; reducant ad cās naturales; vt dicit Rabi Adoyfes; et auctor de mi-
 rabilibus sacre scripture; nisi dicat illud naturaliter fieri; qꝝ insu diuino fit; ut
 aliqui dicūt. et sumit a bñ Tho. li. iij. q gentiles. c. C. dicit enī Aug⁹ q deus
 creator et pꝑitor oīm creaturaz; nihil ē naturā facit; quia id est naturale cuiq;
 rei; qꝝ facit. a quo est oīs modus numerus et ordo nature. Ex ista cōclusionē
 sequit q viator non pōt in lumine naturali euidenter discernere inter vera et
 falsa miracula; neq; inter miracula et pꝑstigia. vñ si qꝝ discernit inter talia; hoc
 facit fm Altiſiodorēsem li. iij. c. de fide p grām gratificatā; que vocat discretio
 spiritū aut p fidem aut aliqd aliud preter lumen naturale. Secūda cōclusio
 Solus deus pꝑria aucte et virtute miracula facere pōt. hec cōclusio nō pōt
 in lumine naturali demonstratiue pbari; vt dictum est; sed sola fide tenetur et
 ratiōe probabilis magis qꝝ opposita; conclusio potest ostendi. scribitur enim in
 psalmo de deo: Qui facit mirabilia solus. Oēs preterea secte hñtes cognitio-
 nem vñius veri dei; credūt solū deū miracula facere. Rōne vñ pꝑuadet sic; qꝝ
 probabilis est in lumine naturali deū velle et intelligere omne aliud a se libere
 qꝝ necessario et naturaliter; qꝝ oīa alia a se sunt entia et bona p participatiōem
 et p pñs ordinata ad ipm tanqꝝ finem; sine qbus finis esse pōt. solā q bonitate;
 suā que est finis vltimus oīm vult et intelligit de necessitate absoluta. et p pñs
 omne aliud a se vult mere libere libertate pꝑradictiōis. Item probabilis est in
 lumine naturali q totū vñuersum fm se et suas ptes et ordines partiū depen-
 deat a deo; non solū in genere cause finalis; vt scribit. xij. metaphy. sed etiā in
 genere cause efficiētis. vñ Aristo. loquēs de primo ente. i. deo dicit; q ab ipso
 dependet celū et tota natura. dicit etiā q bonū extrinsecū vñuersi est deus. et
 p pñs si deus vult omne aliud a se mere libere; p eandē libertatē causat res ad
 extra; et instituit ordinē in rebus vñuersi libertate pꝑdictiōis. et p pñs pōt op-
 positū velle; et preter ordinē institutū agere. Iste due pꝑpositiōes sunt proba-
 biliores in lumine naturali qꝝ eaz oppositē; qꝝuis multi pꝑbantes a veritate re-
 cedentes oppositū sentiāt. Quibus qꝝ premis oñditur pꝑclusio; solus ille pꝑ-
 pria virtute pōt miracula facere; qui preter ordinē rebus nālibus inditū pōt
 velle et agere. manifestū est aut ex pmissis; q sol⁹ deus pōt hoc velle et agere
 quia ab ipso solo tota natura et ordo nature dependet libere; vñ sicut in poli-
 ticis ille solus pōt legem imutare vel dispensare in lege qui leges pꝑdidit; sicut

patet de imperatore qui solus potest legem mutare quam condidit: sic solus deus
 qui leges naturalis cursus instituit: potest preter legem naturalis cursus et supra legem
 et contra legem agere, quod est miracula facere: ut patet ex dictis. Ex ista conclusio sequi-
 tur: quod nulla creatura propria virtute et auctore potest miracula facere, quod quattuor
 rationibus probatur. Primo quidem sic: omnis creatura in sua actione requirit subiectum in quod
 agat: quia solius dei est ex nihilo aliquid facere, nihil autem quod requirit in sua actione
 subiectum potest agere nisi illa ad quam subiectum est in potentia: quia si solus agens operatur in
 subiectum: ut educat ipsum de potentia in actum, sic igitur nulla creatura virtute propria
 potest aliquid creare: ita etiam nec agere in aliquo subiecto: nisi quod est in potentia il-
 lius subiecti, manifestum est autem quod multa miracula fuerunt in re aliqua: que non sunt
 in potentia illius rei, sicut quod mortuus reuiuiscat: et quod sol retrocedat: et quod duo
 corpora simul sint. Hec igitur miracula nulla creatura propria virtute facere potest. Hoc
 sentire videtur Aristoteles in libro de generatione dicens: Quorum verba deperit impossibile
 est eadem finem numerum redire, et in postpredicamentis ponens diuinitatem in habitu
 et priuationem dicit: quod a priuatione in habitum impossibile est regressus. Secundo
 sic: eiusdem rationis esse videtur quod aliquod agens operetur ex subiecto et quod operetur id ad quod
 est in potentia subiecti: et quod ordinate operetur et per determinatam mediam, nam subie-
 ctum non fit in potentia propinqua ad ultimum: nisi cum fuerit actu in media, sicut ci-
 bus non est statim potentia caro: nisi cum fuerit peruersus in sanguinem, omnis autem cre-
 atura necesse habet subiectum ad hoc quod aliquid faciat, nec potest aliquid facere nisi ad
 quod subiectum est in potentia: ut dictum est, et per prius non potest facere aliquid: nisi sub-
 iectum reducat in actum per determinatam mediam, miracula igitur que sunt ex hoc quod
 aliquis effectus produci non illo ordine quo vliter fieri potest: nulla creatura virtute
 propria facere potest. Tercio sic: quoniam aliqua virtus finita proprium effectum operatur ad
 quem determinat ex propria natura: non est miraculum: sed possit esse mirum alieni qui
 illam virtutem non apprehendit: sicut mirum videtur ignaris quod magnes trahit ferrum: vel
 quod aliquis paruus piscis sit retinens nauim, omnis autem creature potentia naturalis
 est limitata et determinata ex sua natura ad aliquem effectum determinatum vel
 ad aliquos, quicquid igitur virtute cuiuscunque creature fiat non potest dici miraculum
 proprie: quous sit mirum creature virtutem illius non apprehendenti. Quarto et vl-
 timo sic: quicquid est sub ordine totaliter constitutum: non potest preter ordinem illum operari
 omnis autem creatura est constituta sub ordine quem deus rebus statuit: ut supra dictum
 est, nulla igitur creatura potest supra hunc ordinem operari: quod est miracula facere. Has
 rationes tangit beatus Thomas in libro secundum gentiles, c. cii. que quous non concludat demon-
 stratiue opinionem Auicenne: efficaciter tamen et probabiliter ostendunt veritatem fidei
 et predicte conclusionis. Tercia conclusio: quolibet creatura in quocunque gradu en-
 titatis sit potest participare virtutem et potentiam miracula faciendi per gratiam. Hec conclu-
 sio non potest demonstratiue probari: sicut nec precedens: sed fide et probabiliter ratione per-
 suaderi. Primo quidem sic: quia ordines angelorum non sunt constituti nisi ad ea que an-
 geli possunt facere et operari, sed ordo aliquis angelorum est institutus ad miracula facien-
 dum, dicit enim Gregorius in omelia quadam: quod virtutes sunt per quas signa et
 miracula frequentius fiunt, igitur angeli per gratiam miracula facere possunt. Secundo sic

Actuū, vi. dicit: Stephanus plenus grā et fortitudine faciebat prodigia et signa magna in populo, nō autē premitteret dei grā: nisi actus sequēs ex grā pcederet, per virtutē q̄ grē hoies miracula facere p̄nt. Tercio sic: donū grē nō dat nisi ad id qd p hntem grām fieri pōt, aliqbus autē dat donū grē gratisdate ad miracula facienda. vii. i. ad Corinth. xij. scribit: Alij dat grā sanitatū in vno spū: alij opatio virtutū, scī q̄ p grām miracula facere p̄nt. Quarto sic: Gregorius in. ij. dialogoꝝ dicit: q̄ qui deuota mente deo adheret: cū rex necessitas exposcit: exhibere signa mō vtroq̄ solēt: vt mira quēq̄ aliquo mō ex prece faciūt: aliqñ ex ptate, angeli q̄ et scī hoies p pces et ptatem miracula facere p̄nt vt dicit Grego. Confirmantē iste rōes: q̄ cui nō repugnat qd maius est: nec repugnat qd minus est, manifestū est autē q̄ ptās creandi est maior et pfectior q̄ sit ptās miracula faciēdi, et tñ ptās creādi saltē ministerialit est cōicata creaturē: s̄m magr̄m sen. in. iij. di. v. quā opī, multi solēnes doc. vt. b. Tho. et dñs Durand. in. ij. tenēt. q̄ ptās miracula faciēdi ē cōicabilis et de facto est cōicata vt ostendunt p̄dicte auctes: multis creaturis. Notandū q̄ de ptate faciendi miracula duo egregij doctores Augustinus. s. et Gregorius adinnicē cōtrarij et dissentire vident. Aug^o enī. xxiij. de ciui. dei: sub dubio relinqt: si creatura ptātiue vel impetrādo tñ miracula faciat, dicit enim: siue deus ipse p seipm mirō mō: siue p suos ministros etiā faciat: siue etiā p martyru spūs: siue p hoies adhuc in corpe p̄stitutos: siue oīa ista p angelos quibus inuisibiliter impat opatur: vt que p martyres fieri dicunt eis orantibus tñ et impetrantibus siue etiā opantibus fiant: siue alijs modis qui nullo mō pprehēdi a mortalibus p̄nt: tñ attestant hec miracula fidei: in qua carnis eternū resurrectio predicat. Sed Gregorius in. ij. dialogoꝝ: hāc questiōem determinare videt dicēs: q̄ sancti hoies etiā in carne viuentes nō solū orādo et impetrādo: s̄ etiā ptātine ac per hoc coopando: miracula faciūt. qd pbat et rōne et exemplis. Primo quidem rōne: quia si hoibus data est ptās filios dei fieri: nō est mirū si ex ptate miracula facere p̄nt. Exemplis autē: quia Petrus Anania et Saphiram mentientes morti increpando tradidit nulla oīone pmissa: vt hētur Actuū. v. btūs etiam Benedictus dñ ad brachia cuiusdā ligati rustici oculos deflexisset: tanta celeritate inceperūt illigata brachijs lora dissoluere: vt dissolui tā concite nulla boīm festinatiōe potuissēt, vñ pcludit q̄ scī qñq̄ faciūt miracula orādo: qñq̄ autē ex ptate. Qualiter autē hoc esse possit: declarat a btō Tho. in quadā questiōe disputata de miraculis hoc mō. constat inq̄ q̄ deus solo imperio miracula opatur. videmus autē q̄ imperiū diuinū ad inferiores rōnales spūs. s. bu manus mediātibus supioribus. s. angelis puenit: vt in legis veteris latīōe apparet. et p hunc modū p spūs angelicos vel hūanos imperiū diuinū ad corporales creaturas puenire pōt: vt p eas quodāmodo nature p̄stetur diuinū preceptū: et sic agāt quodāmodo spūs hūani vel angelici vt instrumentū diuine virtutis ad miraculū pfectiōem. nō quasi aliqua virtute habitualit in eos manēte vel gratuita vel naturali in actu miraculi possint: quia sic qñcunq̄ vellēt miracula facere possent, qd tñ Grego. in. ij. dialogoꝝ non esse restat. et pbat per

Exemplū Pauli: qui stimulū a se remoueri petiit: nec impetrauit. et per exem-
plū Benedicti: qui detentus fuit p̄tra suā voluntatē per pluriā sororis preci-
bus impetratū. h̄ virtus ad coopandū deo in miraculis in sc̄is itelligi p̄t ad
modū formaz̄ impfectaz̄: que intentiōes vōcant: que nō p̄manēt nisi ad p̄-
tiam agentis p̄ncipalis: sicut lumen in aere et motus in instr̄o. et talis virtus
p̄t intelligi donū gr̄e gratisdate: que est gr̄a virtutū vel curationū: vt sic hec
gr̄a que dat ad operandū sup̄naturaliter sit filis gr̄e prophetie: que dat ad su-
pernaturaliter cognoscendū. per quā p̄pha nō p̄t quocunq; vult p̄phetare
h̄ solū cū sp̄s p̄phetie cor eius tangit: vt Greḡ. ponit in p̄ima om̄elia super
Ezechielem. nec est mirū si per hūc modū sp̄iali creatura deus instrum̄entalit̄
vritur ad faciendū mirabiles effectus in creatura corpali: cū etiā corpali crea-
tura vrit̄ instrumentaliter ad sp̄itus iustificatiōem: vt in sacramentis p̄t. Et
sic p̄ fm̄ Greḡ. q̄ p̄tēim miracula faciendū creature deus cōcat fm̄ capaci-
tatem creature et diuine sapiētie ordinē: ita q̄ creatura per gr̄am miracula in
misterio operat̄. Sed obijciēt aliq̄s: quia nō videt̄ p̄sonū rōnt nec fidei q̄ que
libet creatura p̄tēim miracula facere possit: vt dicit̄ p̄clusio: q̄ p̄tās faciendū
miracula pertinet ad donū gr̄e: cuius capaces nō sunt nisi solē creature rōna-
les. Dicendū q̄ h̄ orādo et impetrādo solē creature rōnales miracula facere
possunt: p̄tēim tñ quelibz̄ creatura siue rōnalis siue irrōnalis p̄t miracula fa-
cere: vt dicit̄ p̄clusio: quia quelibet talis est in potentia obedientiali ad talem
gr̄am. et p̄ p̄s deus p̄t cuilibet creaturē talē gr̄am cōicare. nec magis repu-
gnat creaturē irrōnali a deo recipere gr̄am faciendū miracula q̄ donū p̄phie
Quod de facto recepit asina Balain: vt scribit̄ Numeri. xxi. c. et quibz̄ de pos-
sibili quelibet creatura sit capax talis p̄tatis: de p̄gruo tñ et potentia dei ordi-
nata est tenendum q̄ sola creatura intellectualis p̄t miracula facere p̄tēim
coop̄ando et impetratiue orando.

Quod mali xp̄iani possunt facere vera miracula
quod de iudeis et paganis disputabile est.

Obitare cōtingit circa p̄dicta: si existens in peccato mortali et ca-
rens gr̄a gratūfaciēte p̄t vera miracula facere. Ad q̄s dicimus sine
p̄iudicio sanctoris snie: q̄ existentiū in peccato mortali: quidaz̄ sunt
xp̄iani: quidā iudei: quidā pagani. De malis vō xp̄ianis dico q̄ p̄nt facere et
de facto faciūt vera miracula p̄ signa publicē iusticie. Cuius rō est fm̄ Tho.
ii. ii. q. Cxxix. q̄ vera miracula opatur deus ad hōim vtilitatē duplici. Uno
quidē mō ad veritatis p̄dicatē cōfirmationem. Alio mō ad demonstratiōem
sc̄itatis quā deus hōibus vult p̄ponere in exemplū virtutis. Primo aut̄ mō
miracula p̄nt fieri per quemcūq; qui verā fidem p̄dicat et nomen xp̄i inuo-
cat: q̄s etiā interdū per malos sit. et fm̄ hūc modū xp̄ites in peccato mortali
p̄nt vera miracula facere. vñ sup̄ illud Math. vii. Nonne in noīe tuo p̄pba-
uimus: dicit̄ Hierony. p̄phare vel virtutes facere et demōnia eijcere: nō est

eius meriti qui opatur: huiusmodi inuocatio nominis christi hoc agit: ut boni deum honorent
ad cuius inuocationem sunt tanta miracula. Secundo autem modo non sunt miracula nisi a
sanctis: ad quorum sanctitatem denuncianda miracula sunt: vel in vita eorum vel etiam post
mortem: siue per eos siue per alios. legimus enim Actuum. xix. quod deus faciebat virtutes
per manus Pauli: et etiam desuper languidos deferebant a corpore eius sudaria
et recedebant ab eo languores. et sic etiam nihil prohiberet per aliquem peccatorem mi-
racula fieri ad inuocationem alicuius sancti: que tamen miracula non dicitur facere ille: sed
ille ad cuius sanctitatem denuncianda hec fierent. Hoc sentire videtur Augustinus in
libro. lxxxiij. questionum: Aliter inquit magi faciunt miracula alii boni christiani: aliter
mali. magi per priuatos tractus cum demonibus. boni christiani per publicam iusticiam.
mali vero christiani per signa publice iusticie. Si queratur quid est dictum per publicam ius-
ticiam et per signa publice iusticie. Respondetur: quod quedam est priuata pietas siue particu-
laris: que preest unicuique creature in creatioe sua secundum gradum suum: secundum quod dicimus
quod unus angelus plus potest quam alius: quia maiori parte predestatus est. et angelus in
genere plusquam homo: et homo plusquam brutum: et brutum plusquam vegetabile: et sic de
alijs. et secundum hoc mali etiam angeli a sua creatioe aliquam partem acceperunt super
quasdam creaturas visibiles aliquo modo transmutandas vel disponendas. quam partem
tem non amiserunt: cum per superbiam ceciderunt. et propter hoc aliquando propter illos quod veterum
tur illa parte confidentes et delectantes in illa: ut magis eos sibi obligent: faciunt
illa que possunt. et secundum hoc faciunt magi. de quibus dicit Augustinus. vbi. s. quod faciunt miracula
per priuatos tractus cum demonibus. vbi accipitur miraculum contra et non proprie
Est autem alia pietas publica siue vltima. scilicet diuina. et hec dicitur publica iusticia: quia pu-
blice regit omnia et influit super creaturas. et cum aliquis in ista perficitur: virtute ipsius in-
fluentis sunt miracula. Quod contingit dupliciter. potest enim publica iusticia influere et
inuocantem et super facto per quo inuocatur. et hoc modo faciunt boni christiani miracula.
Influit enim deus non solum partem suam super factum miraculum: sed etiam super bonum christia-
num quantum ad fidei formatam: et quantum ad id quod cum fide formata requiritur ad hoc ut
bonus christianus faciat miracula. non enim sola fides formata sufficit: sed requiruntur
aliqualia expedientia. et hoc modo dicit Augustinus. quod sancti dei serui faciunt miracula per
publicam iusticiam: quoniam eos hoc donum habere utile est. aliqui etiam influit publica iusti-
cia super factum tamen et non super inuocantem. et tunc nihilominus aliqua facit deus mi-
racula propter honorem nominis sui: sed non sit bonus christianus qui cum inuocat. et tunc dicuntur
fieri miracula per signa publice iusticie. De iudeis vero et paganis qui fide christi ca-
rent dicunt aliqui probabiliter tamen et non assertiue: quod non solum mali christiani: sed infideles
pagani possunt vera miracula facere per signa publice iusticie. Ad quod probandum pre-
supponitur primum: quod tales infideles et pagani quibus non habent fidem de christo: habent
tamen aliquam fidem vel firmam opinionem de veritate et prouidentia verius dei. et hoc vel
per legem vel rationem naturalem vel doctrinam maiorum. et hec fides de deo et eius prou-
identia semper fuit necessaria viatori ad salutem: inquit illud ad hebreos. xi. Credere enim
oportet accedentem ad deum quia est: et ingrentibus se remuneratus est. Secundo presup-
ponitur: quod quibus post legem christi promulgatam omnes teneantur et obligentur ad eam recipien-
dam et seruandam sub pena peccati mortalis: inquit illud Iohannis. iij. Nisi quis renatus

fuerit ex aqua et spūctō nō pōt intrare in regnū dei. et alibi: Si vis ad vitā in-
 gredi serua mādata xpī. añ legē tñ xpī multi poterāt saluari in lege nāe: in qua
 de^o sufficienter pvidebat de nēcīs ad salutē: nisi ob culpā eoz pueniret. Cui⁹
 rō est: qā q̄vis lex moysi esset sc̄tā et iusta a deo data populo iudaico: ad eā tñ
 nō obligabant vltiter oēs: nisi solū descendētes ab abrahā per Ysach: quia in
 Ysach debebāt gentes benedici: vt scribit Gen. xxij. c. et ideo gentes q̄ legem
 moysalcā nō recipiebāt nō peccabant mortaliter: nec excludēbant a remedīs
 salutis: qā p legē nature quā deus oībus cōiter obseruandā pposuit: poterāt
 ad salutem disponi. Tñ Dionysius. sr. celestis hierarchie dicit q̄ multi genti-
 liū p angelos reducti sūt in deū. et hāc viā tenet br̄s Tho. i. ij. q. xcviij. ar. v.
 et plures alij solennes doctores: et singulariter magr Robertus Holcot: q̄ pie
 tenet et credit in quadā questōe sup. ij. snāz: q̄ Socrates Plato Aristote-
 les et ceteri preclarissimi phi sm principia et precepta legis nature viuētes ad
 idolatriā nō declinātes fuerūt in viā et statu salutis: non q̄ sola lex nature ad
 salutem sufficeret p illo tempe: sed disponebat ad ea que necessaria erant ad
 psequendā salutē. Tercio presupponit q̄ quilibz infidelis pōt bene agere mo-
 rali ex genere et circūstantiis: ita q̄ nō oīs actio infidelis est peccatū mortale
 et hoc tenet br̄s Tho. ij. ij. q. x. ar. liij. et multi alij solēnes doctores: et singula-
 riter Durandus in. ij. di. xli. Cuius rō est: qā fides xpīana nō requirit ad bo-
 nitate morālē: nisi solū ad bonitatē meritoria vite eterne: aliter impossibile eēt
 q̄ infidelis disponderet se ad fidem. et ita infidelitas nulli imputaret ad culpā:
 q̄ est falsum. et probat p̄ia: qā nullus disponit se ad dei donū recipiendū per
 aliquē actū culpabilē. h̄i fides xpīana requireret ad bonitatē actus moralis
 carētia fidei eēt defectio circūstantie nēcio debite: que reddit actū malū. et ita
 in nō h̄nt fidem xpī oīs actus eēt malus culpabilis. et sic p nullū actū volun-
 tatiū possit infidelis disponere se ad credendū: q̄ est intolerabile incōueniēs.
 Tenendū est q̄ fides xpīana nō requirit ad bonitatē morales actus: h̄ meri-
 toria eterne vite. et sic quilibz infidelis pōt bene agere moraliter. Tñ Hiero.
 in eplā ad Demetriadem dicit sic: q̄ multos p̄boz et audiuius et legimus et
 ipsos vidimus castos patiētes modestos liberales abstinentes benignos: ama-
 tores iusticie nō minus q̄ sapiēte. vnde queso hoībus alienis a deo ista: que
 deo placent: vnde hec illis bona: Ex qua autē pz q̄ alieni a deo. la fide xpī-
 ana exfrant: h̄nt virtutes morales. et p p̄is p̄sit bene agere moraliter sm eas
 Item Aug. in li. de spū et lra: exponēs illud Apli ad Ro. ij. Gentes que leges
 nō h̄nt: nāliter que sunt legis faciunt. dicit: q̄ ab ipsis infidelibus quedā facta
 intelligimus vel nouimus vel audiuius: que sm iusticie regulā nō solū vitu-
 perare nō possumus: verū etia merito recteqz landare. et paulopost: Sicut nō
 impediūt inqt ad vitā eternā iustū quedā peccata venialia: sine qbus hec vita
 nō ducit: sic ad salutē eternā nō p̄sunt impio bona opa sine qbus difficillime
 vita cuiuslibet pessimi hoīs inuenit. Hoc idem sentire videt Aug. in eplā ad
 Tharcellinū. vbi dicit: Republicā romanī p̄stituerunt: auxerūtqz virtutibus
 etia nō h̄ntes vcrā pietatez erga verū deū: que illos etiā in eternam ciuitatem

posset salubriter pducere: custodiētes tñ quandā sui generis probitatem que
 posset terrene ciuitati custodiēde angēde pseruādeq; sufficere. deus enim sic
 ondit in opulentissimo et pclaro impio romano: q̄tum valeret ciuiles etia;
 sine vera religione virtutes: vt intelligeret hac addita: fieri hoies ciues alte-
 rius ciuitatis: cuius lex charitas: cuius modus eternitas est. Ex qua anctē pz
 q̄ in romanis fuerūt vere virtutes morales politice seu ciuiles sine vera reli-
 gione xp̄iana, quare sine fide xp̄i q̄s pōt bene agere moralit̄ ex genere et circū
 stātīs. Hoc idem tenere videt magr̄ iniaz in. ij. di. xxi. Quibus presuppositis
 pmissis arguit sic pro pclusiōe: Ad hoc q̄ aliq; faciat vera miracula p signa
 publice iusticie sufficit et requir̄ fides firma et p̄fidentia in deū: q̄ solus miracula
 facere pōt: et inuocatio dei ad veritatē morālē siue sit vite siue doctrine testifi-
 candā. et hoc pz ex dictis bti Tho. et bti Aug. manifestū est aut q̄ fides firma et
 p̄fidentia in deū et inuocatio nois dei ad veritatē p̄firmandā in moribus repe-
 riunt in infidelibus et paganis: vt pz ex p̄suppositis pmissis, ergo qlibet talis in
 fidelis pōt facere vera miracula p signa publice iusticie. Scdo arguit: facere
 vera miracula p̄tātue p̄tinet ad grām gratis datā: vt dictū est. h̄ talis grā indif-
 ferēter pōt esse in bonis et malis fidelibus et infidelib: q̄a talis grā nō dat ad
 vtilitatē p̄sone. i. ad merendū vitā eternā: vt dic̄ Tho. i. ij. q. Cxi. h̄ ad vtilitatē
 cōitatis. vñ cuilibet h̄biti fidē de deo vero et eius p̄uidētia: et nomen dei inno-
 cātī p veritate morālī testificandā pōt deus dare talē grām faciēdi vera mira-
 cula. et hoc mō apud gētiles et romanos: vt dicūt: facta fuerūt vera miracula
 ad p̄firmatiōem veritatis moralis. legīt enim in historijs romanorū: q̄ quedā
 virgo vestalis in signū pudicitie cōseruare: aquā in vase perforato de Liberī
 portauit sine aque p̄fusiōe, q̄s fieri nō potuit sine miraculo. De quo dic̄ bti
 Tho. in quadā questīōe disputata de miraculis. q. v. ad quintū argumentum
 q̄ nō est remotū quin ad p̄mendatiōem castitatis deus verus p suos angelos
 bonos h̄mōi miraculū p retentiōez aque fecisset: q̄a si qua bona in gentilibus
 fuerūt: a deo fuerūt. Et sic pz q̄ nō est p̄ fidem dicere q̄ infidelis possit vera
 miracula facere p signa publice iusticie. Hāc tñ pclusiōez ego nō assero: h̄ pla-
 cuit eā recitare et scribere cū motiuis et fundamētis eorū q̄ ipsam tenēt atq; de-
 fendūt: vt intelligat q̄ periculosū sit in fide ipsam tenere atq; defendere. vidē
 enī et audiri q̄ plurimos moderni t̄pis hoies: q̄ gentiliū libros et historias le-
 gentes p̄dictā op̄ionez firmiter tenēt atq; defendūt, nobis aut nō videt pro-
 babile: q̄ infideles q̄ cū lege xp̄ianorū p̄currūt: siue q̄ p̄cesserūt: possūt vera
 miracula facere: q̄a op̄atio virtutū et miraculorū ordinat̄ ad hoc vt hoim cō-
 tas ordinēt in deū. nō ordinatiōe illa ḡniali qua oēs creature ordinant̄ in deū
 tanq̄ in principiū p̄mū et vltimū finē: h̄ speciali quadā ordinatiōe que est per
 grām et charitatē: p quā merent̄ vitā eternā. et hoc est q̄s dicit Paulus Apo-
 stolus. i. ad Corinth. xij. Unicuiq; dat manifestatio spūs ad vtilitatē. i. aliorū.
 Manifestū est aut q̄ talis ordinatio in deū nō pōt cē inter infideles q̄ nō h̄nt
 fidem: sine qua impossibile est placere deo: vt scribit ad Hebr. xi. Relinquit̄
 q̄ ab eis nō p̄nt fieri vera miracula. Item miracula sunt quedam argumenta

confirmantia veritatem: nō quācūq; sed ad salutem necessariam ⁊ diuinitus
 reuelatam. veritas autē pure mōialis siue sit vitē siue doctrine nō indiget tali
 probatiōe vel p̄firmatiōe, tales autē veritates ad salutē necē ⁊ sup̄naturaliter
 reuelate nō reperiunt in lege infidelium ⁊ paganorum moderni t̄pis; sed in sola le-
 ge xp̄ianorum. ⁊ p̄ p̄s non est probabile q̄ apud eos fiant vera miracula. Pre-
 terea vera miracula presupponūt fidem; quia incredulitas impedit opatiōem
 miraculorum ex p̄te eius qui facit miracula ⁊ ex p̄te illius p̄ quo fiūt. vñ. ad th. b.
 xvij. scribit: Si habueritis fidem sicut granū sinapis; dicetis monti huic transi
 huc ⁊ transibit; ⁊ nihil impossibile erit vobis. ⁊ ad th. b. vi. de xp̄o scribit: q̄ nō
 poterat ibi; hoc est in patria sua facē miracula; vbi paucos infirmos imposuit
 manibus curauit; ⁊ mirat p̄ incredulitatē eorum. ⁊ ad th. b. xvij. scribit dñm rñs
 disse discipulis querētibus: quare nō potuimus ēicere demonia? ppter incre-
 dulitatē inq̄t vram. ⁊ sic fides requirit ad opatiōem miraculorum. sed inter infi-
 deles nō est fides; alii nō essent infideles. q̄ nō p̄nt facere vera miracula. Si di-
 cat q̄ fides que requirit ad opatiōem miraculorum nō est fides xp̄iana vel infusa
 sed est fides gr̄a gratisdata que pōt esse in infidelibus. Hoc stare nō pōt; quia
 fides que requirit ad opatiōem miraculorum est fides iustificā. i. ad iustificatio-
 nem dispōnēs. talis autē nō est in infidelibus. gr̄a etiā gratisdata p̄ quā miracu-
 lorum opatio p̄ficī; ordinat ad salutē mēbroꝝ ecclesie; q̄a sp̄s sct̄s a quo ois gr̄a
 dat; vt scribit. i. ad Corinth. xij. sufficēter p̄uidet ecclesie in his que sunt vtilia
 ad salutē. inter infideles autē nulla est ecclesia; nec aliq̄s infidelis est actu mem-
 brū ecclesie s̄ potētia tñ. q̄ nō p̄nt vera miracula facere. Preterea asserere in-
 fideles ⁊ paganos vera miracula facere est eorum sectā ⁊ ritū cōmendare ⁊ ap-
 probare. ⁊ q̄d improbabilius est; miracula ⁊ portenta que legūt in histoꝝis
 romanorum ⁊ aliorum infidelium; non a demone s̄ a deo facta fuisse; cuius oppositū
 fides catholica tenet ⁊ p̄dicat. ⁊ p̄ p̄s nō videt p̄sonū fidei xp̄iane; q̄ infide-
 les p̄nt vera miracula facere p̄ signa publice iusticie; p̄cessis etiā tribus p̄sup-
 positis predictis. Notandū tñ fm Tho. ij. q. ij. q. ij. ar. vij. ad. iij. q̄ multis gentiliū
 qui xp̄m p̄cesserūt facta sunt reuelatio de xp̄o; vt Dionys. dic. ix. c. cel. hierar-
 chie; ⁊ p̄ ea que p̄dixerūt. Itā Job. xx. dñs: Sclo q̄ redemptor meus viuit.
 Sibilla etiā p̄nunciavit quedā de xp̄o; vt Aug. scribit. inuenit etiā in histoꝝis
 romanorum; q̄ tpe Constantini Augusti ⁊ Helene m̄ris ei⁹ inuentū fuit quoddā
 sepulchrū in quo iacebat hō aureā laminā hñs in pectore; in quo scriptū erat:
 Xps nascet ex virgine ⁊ ego credo in eū. o sol sub Helene ⁊ Constantini tpi-
 bus iteꝝ me videbis. Si q̄ tñ saluati fuerūt in q̄bus reuelatio nō fuit facta; nō
 fuerūt saluati absq̄ fide mediatoris; q̄a etiā nō habuerūt fidē explicītā; habue-
 runt tamen fidem implicītā in diuina prouidentia; credentes deum esse libe-
 ratōrē hoīm fm modos sibi placitos. ⁊ fm q̄ aliquibus veritatem cognoscē-
 tibus sp̄s reuelasset; fm illud Job. xxxv. c. qui docet nos sup̄ iumenta terre.
 De talibus igit̄ gētilibus qui xp̄m p̄cesserūt; nō est p̄ fidem p̄cedere q̄ pōt
 rāt facere vera miracula ⁊ p̄ publicā iusticiā et p̄ signa publice iusticie; ex quo
 fidē habebāt ad salutē necēam, s̄ infideles qui religioni xp̄ianorum aduersant ⁊

contrariant: ut sunt iudei et mahumetiste cum lege christi percurrentes; credo quod non possunt facere vera miracula nec per publicam iusticiam nec per signa publice iusticie; ut probatum est: quibus habent fidem non infusam sed firmam opinionem de deo vero et eius providentia quod probabiliter tamen et non assertive a nobis dictum sit: ut alij habent occasiones amplius veritatem ingredi. rationes vero facte per opinionem propria minime concludunt; ut patet ex dictis. Propter igitur quod solus deus propria virtute miracula facit; creatura vero per gratiam et non per naturam.

Quod christus deus et homo existens virtute divina simul et humana fecit miracula.

Quattuor miraculorum genera a christo facta fuisse legimus. Primum circa spirituales subas. Secundum circa corpora celestia. Tercium circa homines. Quartum circa creaturas irrationalis. De primo generis miraculorum scribitur in persona christi Zacharie. xij. Spiritum unum mundum auferam de terra. et Matthei. viij. et. ix. legimus: quod ad preceptum christi recedebant demones ab obsessis. quod pertinet ad miraculum. De secundo generis legimus Luc. xxiij. quod tenebre facte sunt in universa terra usque ad horam nonam: et obscuratus est sol. De tercio genere miraculorum legitur Marci. viij. Bene omnia fecit et surdos fecit audire et mutos loqui. Joannis q. xviij. et Luc. iij. et Matthei. xxv. scribuntur miracula christi circa homines tam secundum corpus quam secundum animam. De quarto genere miraculorum legimus Matthei. xxi. quod ad verbum christi siccata est ficulnea. et Luc. v. et Matthei. viij. et Jo. ij. et vlt. narrantur miracula que christus fecit circa creaturas irrationalis. et in hac veritate fidei doctores theologi consiteri et unanimiter concordant: cum expresse. iij. euangeliste hoc asserant et scribant. hoc autem christus expressus deus et homo sola virtute divina fecerit predicta miracula generis gratia: humanitate eius ad hoc instrumentaliter non cooperante; magna inter theologos antiquos et modernos dissensio et pretio est. beatus enim Thomas sentire videtur quod christus expressus deus homo non solum virtute divina et increata: sed virtute humana et creata predicta. iij. miracula generis gratia fecit. An. iij. pte. q. xliij. dicit: quod vera miracula sola virtute divina fieri possunt: quia solus deus potest mutare naturam ordinem: quod pertinet ad rationem miraculi. Et Leo papa dicit in epistola ad Flavianum: quod in christo sunt due nature. una earum est. scilicet divina que fulget miraculis. altera. scilicet humana: que succubuit iniurijs. et tamen una earum agit cum edicatione alterius in quantum humana natura est instrumentum divine actionis. et actio humana virtute accepit a natura divina. Item. q. xli. ar. i. dicit: ubiqueque mouens et motum habet diuersas formas seu virtutes operativas: ubi oportet quod sit alia propria operatio mouens: et alia propria operatio motus: motus precipue operatio mouentis: et mouens utatur operatione motus. et sic utrumque agit cum edicatione alterius. Sic igitur in christo humana natura habet propriam formam et virtutem per quam operatur. et similiter divina. unde et humana natura habet propriam operationem distinctam ab operatione diuina: et e converso. et tamen divina natura utitur operatione nature humane sicut operatio sui instrumenti. similiter humana natura precipue operatio diuine nature sicut instrumentum precipue operatio principalis agentis. et hoc est quod dicit Leo papa in epistola ad Flavianum: Agit utraque forma: scilicet tam natura diuina quam humana in christo cum alterius communiione. quod proprium est habuit: verbo. scilicet operante quod verbi est: et

carne exequente qd carnis est. Et in solutioe ad p̄mū dicit q̄ Dionysius po-
nit in x̄po opatiōem theandricā. i. diuinā virilē vel diuinā humanā. nō p̄ ali-
quā p̄fusiōez opationū seu virtutē vtriusq; nāc: s̄ p̄ hoc q̄ diuinā eius opatio
vtr̄ hūana; et hūana ei⁹ opatio p̄cipat virtutē diuinē opatiōis. vñ sup̄ hoīez
opabat ea que sunt hoīs: qd mōstrat virgo sup̄anālīter p̄cipiēs: et aqua terre
noꝝ pedū sustinēs gravitatē. manifestū est autē q̄ p̄cipi est hūanē nature: sicut
et ambulare. s̄ vtrūq; fuit in x̄po sup̄anālīter. et sicut diuinā opabat hūanitas
sicut cū sanauit leprosum tangēdo. vñ in eadē eplā subdit: Nō fm̄ deī diuinā
faciēs: nō hūana fm̄ hoīez: s̄ deo hoīe facto noua quedā dei et hoīs opatiōe
opaf. Et q̄bus p̄z q̄ x̄ps exis de⁹ hō nō solū virtute dīna: s̄ hūana a dīnitate
in hūanitatē effluxa: miracula fecit. Et si obijcias p̄dictā determinatiōez: q̄a
nō videt̄ p̄bābile q̄ hūanitas x̄pi hūerit aliquā potentīā sup̄nālez p̄ quā mira-
cula facere posset: q̄a oīs potentia sup̄nālis data x̄po vel p̄ficiēbat corp⁹ eius
ad act⁹ corpales: vel aīam. ad actus aīe solū: vel ad actus corpis mediātibus
actibus aīe. nō enim pōt dici q̄ p̄fectio aīe sit imēdiate ad actus corpis: cum
eiusdē sit potentia cuius est actus. nulla autē potentia videt̄ data fuisse x̄po
quo ad corpus ad sup̄adictos actus: q̄a x̄ps p̄ defectus corpis quos assum-
psit: manifestauit se esse verū hoīez: sic p̄ miracula manifestauit se esse verū deū.
s̄ oīa miracula q̄ fecit x̄ps attribuenda sunt virtuti diuinē: sicut oēs defectus
quos habuit referendi sunt ad corpus. et sic loquit̄ ip̄emet x̄ps de miraculis
suis Jo. v. dicēs: Pater meus vsq; nō opaf et ego opor. et Jo. x. Opa q̄ ego
facio in noīe patris mei ip̄a testimoniū p̄hibēt de me. illud inq; testimoniū qd
subdit Pater et ego vnū sumus. et infra eodem dicit: Si nō vultis mibi credē
opibus credite: vt cognoscatis q̄a ego in p̄te et pater in me est. et x̄pi. c. eiusdē
dicif: Pater in me manēs ip̄se facit opa. Et q̄bus clare p̄z q̄ x̄ps faciebat mi-
racula et cetera opa q̄ sunt sup̄a cursuz nāc p̄ virtutē diuinā p̄ quā est vnū cū
patre: et nō p̄ aliquā virtutē creatā sibi datā sup̄nālīter p̄ficiēte ip̄m ad hmōi
actus. R̄spondeo dicendū: q̄ x̄po quo ad corpus et quo ad aīaz fuit data virtus
et potentia faciēdi miracula. Nec rō inducta valet pp̄ multa. Primo quidez
q̄a falsum est qd dicif x̄pm ideo p̄cise fecisse miracula: vt ostēderet se esse deū:
q̄a fm̄. Tho. vbi. s̄. diuinitus p̄cedif hōi facere miracula pp̄ duo. Primo qui-
dem et principalit̄ ad p̄firmandā veritatem quā aliqs docet: q̄a enī ea q̄ sunt
fidei. humanā rōem excedūt: nō p̄sūt p̄ hūanas rōes p̄bari: s̄ oportet q̄ p̄benf
per argumentū diuinē virtutis. vt dū aliqs facit opa q̄ solus deus facere pōt:
credant̄ ea que dicunt̄ esse a deo. sicut cū aliqs defert l̄as anulo regis signa-
tas: credif ex voluntate regis p̄cessisse qd in illis p̄tinet. Secdo ad ostēdendū
p̄ntiam dei in hoīe p̄ grām sc̄ip̄is: vt dū. s̄. hō facit opa dei credat̄ de⁹ habitare
in eo p̄ grāz. vñ d̄. Gala. iij. Qui tribuit nobis sp̄m̄ sc̄tūm opaf virtutes in no-
bis. vtrūq; autē circa x̄pm erat hōibus manifestandū. s̄. q̄ deus eēt in eo p̄ grāz
nō adoptiōis s̄ vnionis. et q̄ eius sup̄nālis doctrina eēt a deo. et ideo p̄ueniē-
tissimū fuit vt miracula faceret. Et q̄bus patz q̄ x̄ps nō solū fecit miracula ad
ostēdendū se esse deū: imo ad p̄firmandū suam doctrinā: sicut fecerūt apostoli.

q. ij.

Secundo predicta instantia non claudit; quia non sequitur: Christus fecit miracula ad
omissionem sue diuinitatis, sed sola diuina virtute fecit miracula; et nullo modo virtu-
te vel potentia creata. Cuius ratio est: quia facere miracula virtute propria princi-
paliter et perferre in se suo virtute cooperandi in miraculis: non minuit sed auget ar-
gumentum et omissionem diuinitatis Christi. Sic igitur patet quod Christus expressis deus et homo virtu-
te diuina principaliter; et virtute humana instrumentaliter fecit predicta quattuor
miraculorum genera.

Quod Christus ex tribus ostendebat
sufficienter se esse deum.

Ostenso quod Christus et ut deus et ut homo fecerit vera miracula; inquirendum
dum restat quid Christi miracula erant argumentum certissimum sue deitatis.
Ad quod defensor conclusionis in apologetico suo sub hac forma respondet:
Miracula Christi non ratione rei facte sed modi faciendi sunt argumentum certissimum sue
deitatis. Cuius ratio secundum ipsum est: quia firma sententia theologorum est: quod ea miracula que Christus
fecit possent a puro homine in virtute dei fieri, dicit enim Christus Ioh. xliij. Alimen di-
co vobis: qui credit in me opera que ego facio ipse faciet et maiora horum faciet.
Ideo claudit: quod id ex quo possumus concludere Christum fuisse deum non est ipsa res fa-
cta sed modus faciendi: quia taliter agebat qualiter ageret quod virtute propria et non alius de
accepta ageret: quod est proprium deo independenter, id est non aliena virtute agere. qui
modus agendi creature concitari non potest, quia si taliter multa egit Christus non oran-
do, sed nec petendo; sed precipiendo et imperando tanquam patrem beatus pater: patet quod Christus expressis
deus; et non in dei virtute expressis homo operabatur. Hec autem declaratio deficit multiplex.
Primo quod in conclusione principali: videlicet quod miracula Christi quantum ad ipsam rem
factam non sunt argumentum certissimum sue deitatis. hec enim assertio est expresse
in sacra scriptura, Christus enim loquens de miraculis suis quantum ad rem factam Ioh. v.
dicit: Opera que dedit mihi pater ut perficerem ea; ipsa opera que ego facio testimo-
nium perhibent de me, et Ioh. x. Opera que ego facio in nomine patris mei ipsa testimo-
nium perhibent de me, illud inquit testimonium quod subdit: Pater et ego unus sumus.
et infra eodem dicit: Si non vultis mihi credere operibus credite ut cognoscatis quia
ego in patre et pater in me est. Ex quibus auctoribus et pluribus alijs que possent
adduci patet quod miracula Christi quantum ad rem factam (quod notat in verbo opera) ostende-
bant deitatem Christi, et rationem de hoc et causa omnes expositores concorditer assignant: quod mi-
racula Christi quantum ad ipsum operis, id est ipsam rem factam virtute totius nature create
excedunt, quod non potest intelligi de modo agendi sed de re facta. Preterea Christus probabat
se esse deum ex operibus ab eo factis tanquam ex effectibus proprijs ipsius dei: ut patet
ex auctoribus allegatis, manifestum est autem quod miracula Christi ratione rei facte et non ratione
modi agendi habent rationem effectus: quia modus agendi quo Christus talia miracula fa-
ciebat, id est independenter et non aliena virtute agere nec rationem effectus nec operis
operari habet, idem quod prius. Preterea certum et manifestum est secundum probatissimos
theologos quod modus agendi quo miracula Christi certificabant de sua deitate se

tenet ex pte miraculi et non ex pte agentis; aliter miracula non dicerentur proprie lo-
 quendo certificare; ex quo talis modus nec essentialiter nec accidentaliter pertinet ad mira-
 cula. h. agere independentem et propria virtute nec ad miraculorum essentialiter nec ad ac-
 cidens pertinet; sed ad ipsum agens a quo miracula dependet. ex tali ergo assertione sequitur
 quod miracula Christi nec ex se nec ex aliquo pertinent ad se erant argumentum certissimum
 sue deitatis; quod est hereticum. Iste ratio confirmatur per illam eodem et vulgata distincti-
 onem miraculorum a theologis scriptam et. s. c. l. positam; quod miracula tripli-
 modo sunt ad substantiam facti: sicut quod duo corpora sint simul; vel quod sol retrocedat
 aut stet. Secundo modo sunt ad id in quo fit: ut resuscitatio mortuorum et illumi-
 natio cecorum. potest enim natura curare vitam sed non in mortuo; potest prestare visum sed non in ceco
 Tercio modo aliquid de miraculo est ad modum et ordinem faciendi; sicut cum aliquis
 subito per virtutem divinam a febre curatur absque consuetudine processu nature: et cum statim mare
 divina virtute in pluvias densatur absque naturalibus causis. manifestum est enim quod ex quo-
 libet genere istorum miraculorum sufficienter manifestatur virtus divina. et per hoc omne mira-
 culum ea ratione qua miraculum arguit a virtute divina esse factum. Unde
 si defensor conclusiois per modum agendi in conclusione positam: intelligeret miracula
 tercio modo sumpta; conclusio sua esset aliquid minus probabilis. h. cum per modum agendi intelli-
 gat independentem et propria virtute agere. quod etsi verum sit quod inferat taliter agens esse
 deum; tamen quia simpliciter negat de miraculis quod ratio rei facte non sunt argumentum sue dei-
 tatis videtur mihi saluo semper meliori iudicio quod predicta conclusio sit falsa et non ver-
 ba sacre scripture superius inducta. Secundo predicta declaratio deficit in hoc quod
 dicitur: quod Christus ex hoc quod agebat miracula non orando nec petendo: sed precipiendo et
 imperando ostendebat se esse deum; quia Josue. x. c. scribitur: quod in conspectu filiorum israel
 dixit Josue: Sol et luna ne moveamini: et luna et vallēs baylon: steteruntque sol
 et luna donec videretur gens de inimicis suis. Ratio autem solis et lune ad mira-
 culum pertinet. verba etiam Josue ad solē et lunā erant preceptiva et imperativa. ut patet
 ex forma verborum Josue etiam erat purus homo. ex tali ergo modo agendi per imperium et pre-
 ceptum non concluditur sufficienter divinitas agentis. Hoc idem legitur Actuum. v. de Petro
 quod solo verbo et potestate Ananiam et Saphiram uxorem suam mentientes mortui increpando
 tradidit nulla oratione premissa. et. j. eodem de Petro: quod ad umbram illius libera-
 bant infirmi ab infirmitatibus suis. quod est maius quam tactu et verbo facere mira-
 cula; ut magister Nicolaus de Lira ibidem scribit. Hoc idem tenet beatus Gregorius. in. ij.
 dialogorum de beato Benedicto. Si dicatur quod miracula que Josue et Petrus fece-
 runt et ceteri sancti precipiendo et imperando potestate a deo accepta et dependentia fa-
 cta fuerunt. propter quod ex tali modo agendi non concluditur quod Josue fuerit deus: sic de Christo
 concluditur: quod miracula fecit independentem et potestate propria non alius de accepta. Nec ratio
 non valet. Primo: quia Christum agere independentem et propria virtute est eque in-
 certum et manifestum in lumine naturali sicut Christum esse deum. h. per medium incertum et igno-
 tum nemo utens ratione certificatur de eque incerto et ignoto: cum argumentum omne
 procedat ex certioribus nobis ad minus certa. ergo miracula Christi aliter quam ex tali modo
 agendi certificabatur de deitate eius. Ite agere miracula precipiendo et imperando aut
 est agere independentem et propria virtute; aut non. si primum: ergo Josue quod miraculose

q. liij.

agebat solē stare precipiēdo ⁊ impando erat deus: qđ est hereticū. p̄na tenet
ga agere independentē soli deo puenit. Si deī secundū: sequit̄ qđ ex mō agēdi
p̄ceptiuo ⁊ impatiuo nō pōt pcludi in bona p̄na ⁊ nēcia: qđ talit̄ faciēs miracu
la sit deus. pp qđ ex tali mō agendi nō magis concluditur qđ miracula xpi sunt
argumentū certissimū sue deitatis qđ rōne rei facte: ex quo vtroq; mō vt pba
tū est: purus hō pōt facere vera miracula. Tercio p̄dicta declaratio deficit in
hoc qđ dicit qđ xps exis deus ⁊ nō in dei virtute exis hō opabat̄ miracula:
ga pbatū est p̄cedētī. c. ex auctib; Leonis pape ⁊ bti Dionysij: qđ hūanitas
xpi vt in istm p̄iunctū deitatis p̄currebat ad opatiōem miraculorū ipius xpi
p̄stat aut̄ oē in istm in opatiōe agētis principalis recipe ab eodē agente princi
palī virtutē agendi. qđ falsum ⁊ p̄ intentiōez sctōz est asserere: qđ xps nō in dei
virtute exis hō opabat̄ miracula. Dicendū est igit̄ aliū. ⁊ p̄mo dico qđ mira
cula xpi ea rōne qua miracula: videlz aut rōne rei facte vel eius in quo sit vel
modi ⁊ ordinis faciēdi vt dictū est sunt argumentū certissimū sue deitatis. Se
cūdo dico: qđ modus agēdi quo xps faciebat miracula virtute. s. ppria ⁊ non
aliena: sufficent̄ oñdebat xpm esse deū. Tercio dico: qđ doctrina quā xps p̄e
dicabat sufficent̄ etiā oñdebat xpm esse deū. Prīmū ⁊ secundū sic ostēdo: ga
quando aliquod opus est propriū alicuius agentis: per tale opus sufficent̄
probat̄ virtus talis agentis. sicut cum rationari sit propriū hoīs: ostēdit̄
aligs esse hō ex hoc ipso qđ rōnatur circa qđcūq; particulare ppositū. s. mira
culū ea rōne qua miraculū: est pprius effectus diuine virtutis: cū excedat fa
cultatē ⁊ virtutē totius nature create. ex quocūq; igit̄ miraculo qđ xps fecit
⁊ ppria virtute fecit: oñdebat̄ sufficent̄ deitas ei⁹. Tercū sic p̄bo: ga doctri
na quā xps p̄dicabat nō poterat eē falsa s. oīno vera: cū esset veris miraculis
pfirmata. deus enī cū sit veritas p essentiā nō pōt esse testis falsę doctrine. sed
xps dicebat ⁊ p̄dicabat se esse deū: vt p̄ ea qđ allegata sunt p̄ defensorē p̄ciū
siois: Jo. v. ⁊ x. c. qđ xpi doctrina sufficent̄ oñdebat xpm esse deū. hec est inten
tio bti Tho. pte vlti. q. xliij. ar. iij. vbi dicit qđ miracula qđ xps fec̄ erāt sufficētia
ad oñdendā deitatē ipsius fm tria. Prīmū qđem ex specie op̄ez que trāscen
debāt oēm ptatem create virtutis. ⁊ ideo nō poterāt fieri nisi virtute diuina. ⁊
pp hoc cec⁹ illuminatus dicebat Jo. ix. A seculo nō est auditū: ga aperuit qđ
oculos ceci nati: nisi eēt hic a deo nō posset facere qcq;. Secūdo ex mō faciēdi
miracula: ga ex ppria ptate miracula faciebat: nō aut̄ opatiōe sicut alij. vñ dicit̄
Luc. vi. qđ virtus exibat de illo ⁊ sanabat oēs. p qđ osidit̄ sicut Cirillus dicit̄:
qđ nō accipiebat alienā virtutē: s. cū eēt nāliter de⁹: ppriā virtutē sup ifirmos
osidebat. ⁊ pp h̄ innumerabilia miracula faciebat. vñ sup illud Math. viij. Eij
ciebat spūs verbo: ⁊ oēs male h̄sites curauit. dicit Chrys. Intende quantaz
multitudinez curatā trāscurrūt euāgeliste: nō vnūquodq; curatū enarrātes: s.
vno verbo pelagus ineffabile miraculorū inducētes. ⁊ ex h̄ osidebat qđ h̄eret
virtutē coequalē deo patri: fm illud Jo. v. Quodcūq; pater facit hoc ⁊ filius
facit. ⁊ ibidē: Sic pater suscitāt mortuos ⁊ viuificat: sic ⁊ filius hoies qđ vult
viuificat. Tercio ex ip̄a doctrina quā se deū dicebat: que nisi vera esset nō cō

firmaretur miraculis diuina virtute factis. et ideo dicitur *Mat. h. i.* Que nam doctrina hec noua: quia in p[ri]m[is] spiritib[us] imundis imp[er]at: et obediunt ei. Et quibus p[ri]m[is]: quod cum x[ristus] faceret opa q[ua] a nulla virtute creata poterat fieri tanq[ua]m a p[ri]mo et p[ri]ncipali p[ri]ncipio: et talia faceret n[on] p[er] se o[ra]ndo: s[ed] tanq[ua]m p[ri]ncipale ag[er]e p[re]cipiendo: et assereret se de[um] et p[ri]m[um] p[ri]ncipiu[m] esse: ipse sufficient[er] o[mn]idebat se de[um] esse. I[tem] v[er]et[ur] op[er]at[i]o[n]e h[um]ana in miraculis faciendis: quia miracula talia n[on] arguunt inst[itu]t[um] s[ed] p[ri]ncipale ag[er]e. s[ed] suppositu[m] e[st] de[um]. Et p[er] hoc p[er] solutio ad r[ati]o[n]em qua[m] defensor p[er]clusio[n]is p[ro] sua infirma sua inducit: quia dato q[uo]d purus h[om]o faciat vera miracula: siue o[ra]do et impetrado: siue p[re]cipiendo et imp[er]ando. v[er]u[m] t[ame]n quia purus h[om]o facit miracula vt causa inst[itu]t[us] et n[on] p[ri]ncipalis: n[on] p[er]cludit de tali causa q[uo]d sit deus: s[ed] q[uo]d agit miracula in virtute dei vt sepe dictu[m] est. S[ed] p[ro] finali intellig[en]tia p[er]clusio[n]is ingrendu[m] est qua certitudine miracula x[risti] erat argumentu[m] certissimu[m] sue deitatis. cum enim sit duplex certitudo: euidentie. s[ed] et firme adhesionis fidei: vt in determinatione p[re]cedenti dicebatur: est dubiu[m] apud doctores qua certitudine miracula x[risti] sunt argumentu[m] certissimu[m] sue diuinitatis: vt d[icitu]r in p[er]clusio[n]e p[re]dicta. et videt[ur] quibusdam magnis doctoribus q[uo]d apl[us] et illi q[ui] videru[n]t x[ristu]m miracula facientem et suscitatem mortuos in testi moniu[m] sue diuinitatis et sue doctrine: habuerunt euident[er] certitudin[em] et sciam[us] de diuinitate x[risti] et de veritate sue doctrine. Quis r[ati]o est: quia n[on] est et p[er] se no[n] tu[m] est tam infideli q[uam] fidei de[um] n[on] posse mentiri. cui q[ui] euident[er] e[st] de[um] aliquid dicere vel facere in testimoni[u] alicuius rei: ille b[er]et ex p[ar]te se notis certitudin[em] euident[er] de re dicta vel testificata. qualis aut[em] p[otes]t e[ss]e alicui p[er] se notu[m] de[um] aliquid dicere vel facere in testimoni[u] alicuius rei: dicit[ur] q[uo]d dupl[ic]i. Ano[m]o: si beatus videns de[um] p[er] essentia[m]: videret ip[su]m mouere intellectu[m] alicuius ad assentiendu[m] alicui veritati: et iste modus n[on] p[otes]t viatori. Alio mo[d]o: si aliquis videret aliquem effect[u]m excedentem tota[m] virtutem creature fieri in testimoni[u] alicuius rei. ex hoc enim sciret q[uo]d deus faciens tale effect[u]m testificaret illud p[er] q[uo]d fieret. et hoc mo[d]o apl[us] et illi q[ui] videru[n]t resuscitatu[m] Lazari quadriduani in testimoni[u] diuinitatis x[risti]: sciueru[n]t de[um] testificari q[uo]d x[ristus] esset deus. et sic habueru[n]t p[er] h[oc] sciam[us]: quasi p[er] tale demonstrat[i]o[n]e p[re]cedent[em] ex p[ar]te se notis eis. quicquid deus testificat est veru[m] s[ed] deus p[er] tale factu[m] (demonstrato miraculo) testificatus est x[ristu]m esse de[um]. q[uo]d x[ristus] est verus deus. et p[er] h[oc] habueru[n]t certitudin[em] euident[er] q[uo]d tota doctrina qua[m] audieru[n]t a x[risto] que[m] sciebant esse de[um] fuit vera. H[ab]et op[er]ationem tacite videt[ur] ten[er]e defensor p[re]dict[ae] p[er]clusio[n]is in suo apologetico: vt habit[us] est in determinat[i]o[n]e de libertate credendi. H[ec] aut[em] op[er]io n[on] videt[ur] nobis vera q[uia] ad modu[m] assignatu[m] p[ro] viatoribus: p[er] tres r[ati]o[n]es. P[ri]mo: quia demonstratio necessitat[ur] intellectu[m] ad assentiendu[m]. s[ed] aliq[ui] videt[ur] x[ristu]m resuscitante[m] Lazari et alia miracula faciente[m] n[on] assentieru[n]t q[uo]d ipse e[ss]et de[us]: vt p[er] Jo. xi. q[uo]d etia[m] x[ristus] exprobandu[m] dicit Jo. xv. Si opa n[on] fecissem q[ua] nemo alius fecit peccatu[m] n[on] b[er]ent. q[uia] illa miracula non fueru[n]t sufficien[ter] argum[en]ta ad p[ro]bandu[m] demonstratiue et euident[er] x[ristu]m esse de[um]. Sc[ilicet] q[uo]d si apl[us] habueru[n]t p[er] talia miracula sciam[us] et euidentia[m] de x[risto] q[uo]d ipse e[ss]et deus. et p[er] h[oc] doctrina eius e[ss]et vera: sequer[etur] q[uo]d extunc nihil meruerit in

q. iij.

credendo p̄dicta: q̄a s̄m Grego. in oim̄is in octauis pasce; fides nō h̄z meri-
tū vbi hūana rō prebet expimentū. hoc aut̄ videt̄ eē incōueniēs: et p̄ p̄s apl̄
nō habuerūt de talibus certitudinē enidētic. Tercio q̄a dato q̄ eēt p̄ se notū
et euidēs aliq̄ue effectū fieri a solo deo: sicut fuit resuscitatio Lazari: tñ b̄ non
eēt p̄ se notū q̄ hoc fieret ad testificandū: q̄s diceret iste vel ille q̄ p̄diceret mi-
raculū: q̄a de nullo hoīe est p̄ se notū q̄n posset dicere falsum ex ignorātia vel
malicia: nec de x̄po fuit b̄ p̄ se notū s̄ solū fuit creditū ab illis q̄ crediderūt ip̄m
eē deū. et q̄tuncq̄s aliq̄s videat̄ verū dixisse in vno: nō est pp̄ hoc p̄ se notū
q̄ dicat verū in alio. posito ḡ q̄ x̄ps dixisset q̄ deus resuscitasset Lazari ad
testificandū q̄ ip̄e x̄ps eēt verus deus: et p̄staret euidēter de resuscitatōe La-
zari facta a deo: et quo ad hoc de veritate x̄pi predicētis talē resuscitatōe: nō
tñ pp̄ hoc eēt p̄ se notū q̄ x̄ps verū dixisset: p̄ illo addito. s̄. q̄ illa resuscitatio
fieret in testimoniū q̄ ip̄e eēt deus. Si dicat̄ q̄ imo: q̄a deus non p̄hibet testi-
moniū falsitati. s̄ si x̄ps nō fuisset deus: et tale miraculū fuisset factū a deo: x̄ps
innocēte deū: vt p̄ tale miraculū testificaret ip̄m eē deū: sequer̄ q̄ de⁹ faciē-
do tale miraculū ad talē x̄pi innocatōe p̄hibuisset testimoniū falsitati: q̄s est
impossibile. R̄spondo dicendū: q̄ si de⁹ p̄ talē innocatōem x̄pi faceret miraculū
tūc eēt in testimoniū illius innocatōis. s̄ q̄tuncq̄s p̄currat talis innocatō et
miraculū: nō est tñ pp̄ b̄ p̄ se notū q̄ miraculū fiat ob talē innocatōe: q̄a aliq̄s
pōt p̄ reuelatōe scire qd̄ facturus sit deus et ignorāre pp̄ quid debeat fieri: et
p̄p̄ia presumptiōe vel malicia cōgitare vel fingere ac dicere: q̄ de⁹ facturus
sit illud pp̄ aliud q̄s fiat a deo. donū enī p̄phetie cōe est bonis et malis. et talis
sic dicens falsum dicit. s̄ deus faciens miraculū q̄s p̄dicat̄ nō testificat falsum
q̄a nō facit miraculū pp̄ illud q̄s alius dicit: q̄suis simul p̄currat. et sic nō est p̄
se notū q̄ miraculū fiat ad testificandū dictū cuiuscūq̄ hoīs etiā x̄pi: s̄ solum
creditū ab illis q̄ credūt ip̄m eē deū: et p̄ p̄s nō posse mentiri. pp̄ q̄s minor p̄
positio rōis quā vocat̄ demonstratōe: nō est p̄ se nota s̄ tñ credita. Sic igit̄ p̄
q̄ miracula q̄ x̄ps fecit: nō fuerūt argumentū certissimū certitudine euidētie
sue diuinitatis: s̄ certitudine fidei et firme adhesionis: vt cōs theologorū tenet
opinio. Dicit enī Durandus in. iij. inia. q̄ argumentū dupl̄r dī. Vno mō rei
dubie faciēs fidē. Alio mō sensibile signū q̄s inducit ad manifestatōe allicui⁹
dicti vel facti: sic scribit̄ B̄n. r̄p̄r. de v̄po: e Pontifaris: q̄ in argumentū fides
retentū palliū ondit marito. Primo mō accipiēdo argumentū x̄ps nō p̄banit
deitātē suā nec veritatē sue doctrine p̄ argumēta: nisi assumēdo aut̄es sacre
scripture: q̄a cū x̄pm eē deū excedat humanā rōem: nō pōt p̄bari p̄ principia
nota lumine rōis nālīs: vt dictū est. oportet enī principia ex codē ḡne assumi
cū p̄clusiōe: vt dī primo posterior: et ideo ad p̄bandū talia accepit aut̄em sa-
cre scripture: cum dicit̄ Luc. ult. Oportet impleri oīa q̄ scripta sunt in lege et in
psalmis et p̄phetis de me. Si aut̄ accipiat̄ argumentū p̄ sensibili signo q̄s in-
ducit ad manifestatōe allicui⁹ dicti vel facti: sic x̄ps veritatē sue deitatis et
doctrine argumētis declarauit et probauit: inq̄tum adhibuit et fecit miracu-
la tanq̄s quedam signa euidētia quibus se verum deum ostendit. que quidē

signa non fuerunt adhibita quasi ex necessitate cōcludentia veritatem sue dei-
tatis et doctrine; sed tanq̃ nata inclinare humanas mentes ad fidem xp̃i con-
struendam; vt in determinatione de libertate credendi latius visum est. credo
tñ q̃ apostoli et illi q̃ viderunt xp̃m miracula facientem; ex concursu talis mi-
raculoꝝ cum fide; habuerunt quandam altioꝝem et perfectioꝝem noticiam de
xp̃o et eius miraculis; q̃ nos habeamus qui talia miracula a xp̃o deo et hoīe
esse facta credimus. Sic ergo patet quomodo miracula xp̃i sunt argumentū
certissimū certitudine tñ fidei et firme adhesionis sue deitatis et doctrine.

Terciadecima Cōclusio Apologetica Joannis

Pici Birandulani Concordie Comit̃is.

**Rationabilius est credere Origenem esse saluū: q̃z
credere ipsum esse damnatum.**

Determinatio magistralis.

DE predicta conclusiōe statueram a principio nihil scribere ppter duo.
Primo: quia determinatio magistralis de salute vel damnatione alicuius
dependet regulariter ex iudicio et declaratiōe ecclesie; cuius mentem et intel-
lectum melius forte agnoscunt dñi canoniste q̃ rheologi; quoz sciam tñ ego
profiteor. Secūdo: quia de salute Origenis post bñm Hieronymū et Rufinū
viros doctissimos scribere; nihil aliud est; q̃ scripta a Hieronymo Origenem
accusante et Rufino excusante repetere; et vt verius loquar rapere et furari.
Vt q̃a defensor conclusiōis in apologetico suo pluribus articulis et argumen-
tatiōibus q̃ opus sit; Origenis salutē nitit̃ defendere; Itē opus nñm manū et
inspectū ab oculis criminis; statuimus opionem nr̃am de p̃dicta conclusiōe bre-
uius q̃ tāta res dici pōt p̃babilr̃ tñ scribē. Et p̃mū conclusiōez vnicā principa-
lī intentā ecclesiasticis determinatiōibus et sc̃toꝝ auctibus p̃bābimus. Dein-
de rōes aduersarioꝝ p̃ salute Origenis inducem⁹. Finalr̃ ad obiecta q̃ nr̃am
conclusiōez inducta r̃i debimus. Ex quibus patebit predictam cōclusiōem esse
temerariam et contra determinationem ecclesie.

**Q̃d predicta conclusio non est consona
rōni nec pietati fidei catholice.**

Daplici autem via demonstrari potest q̃ predicta conclusio sit cōtra
rōnem et pietatez fidei. prima sumitur ex determinatiōe ecclesie. secūda
ex sc̃toꝝ aucte. Ex determinatione ecclesie probatur nostra cōclusio
quia in prima actiōe quinte synodi vniuersalis scribitur; q̃ heretici post mor-
tem sunt anathematizādi et exēdicandi. xxiij. q. ij. c. sane p̃fertur. q̃d pluribus
exemplis que in facto cōsistunt ibi probatur. inter que ponitur exemplum de

Dioscoro et Origene quos post mortem ecclesia damnauit et anathematizauit, ubi
 glo. dicit: quod cognito errore etiam post mortem excommunicantur heretici, De Origene
 vero expresse scribit in, §. Item si ad theophrasti sancte memorie vel su-
 perius aliquis recurrerit: etiam Origene inueniet post mortem anathemati-
 zatus: quod etiam in isto fecit et vestra sanctitas et Iulius religiosissimus papa an-
 tiquioris Rome, et glo. ibi: Cum iste damnatus fuerit: nonne et eius scripta: vnde
 et de here. c. fraternitas, ibi autem sicut scribit: Cum Celestinus atque Pelagius in
 Ephesine synodo sint damnati: quomodo poterunt recipi capitula illorum quorum damnant
 auctores: ubi glo. in fi. Scripta Origene approbata fuerunt, xvi. q. vii. et hoc
 dicimus: quod damnatus fuit post mortem, xliiij. q. ij. c. sane pferat. Et quibus patet per
 dicta conclusio est determinatō ecclesie, et per ipsam non est personam rationi nec pietati
 fidei: asserere quod rationabilius est credere Origene esse saluum: quam credere ipsum
 esse damnatum. Si dicatur ut defensor conclusio in apologetico dicit: quod ecclesia
 per predicta verba non intendit damnare personam Origene quo ad aiam: sed opiones et
 dogmata Origene attributa ut heretica: et ipsum sic dogmatizantē damnat et dete-
 stat. Hoc autem rursus apparet esse ridiculum et ficticiū: ut patet ponderati singula ver-
 ba, c. sane pferat, nam in quinta synodo neque vnquam apud viros doctos fuit dubi-
 tatum: an doctrina seu libri hereticeles alicuius doctoris possent damnari post
 eius mortem: quia nulli dubium quod sic, si erat dubium rationabile: an auctor librorum heretice-
 licum possit post mortem personam damnari et hereticus ab ecclesia finaliter decla-
 rari, et dictum, c. determinat expresse quod sic: ut patet ex primo, §. et precipue ex, ij. ubi
 dicit: Augustinus scilicet memorie consuluit statui et teneri ab initio in ecclesia, impii enim
 dogmata inculpari est et condemnari: et eos qui tali dogmate obnoxij sunt anathe-
 matizari voluit ecclesia: et tradidit: et etiam mortui essent, ideo scilicet memorie Augus-
 tini Si non puincere? Ecclianus de his qui inferunt et etiam post mortem ei illam ana-
 thematizo. Item manifestum est per, §. sequentē: quod dictum, c. loquitur de personis et non
 de opibus vel de auctoribus in quantum auctores: quia dicit quod defuncti qui suas sa-
 cultates hereticis reliquerunt: fuerunt post mortem anathemati subiecti. Est autem
 clarum quod isti non fuerunt excommunicati post mortem ut auctores alicuius pueri dogma-
 tis ut persone private: pro quanto decesserunt in peccato mortali tanquam fautores
 hereticorum. Idem patet per, §. iij. et v. et sequenti, et per glo. sup. §. item si ad theo-
 phili, ubi glo. distinguit inter damnatōes persone et opere, et hoc idem clarius patet ex
 glo. et de here. c. fraternitas. Patet igitur ex predictis quod intentio ecclesie in predicto, c.
 est damnare personam Origene per quanto decessit hereticus in iudicio ecclesie militans
 Secundo ex eadem radice arguitur ad nam conclusio sic: ex vna propositioe credita et
 de fide: et altera de pietate fidei: sequitur in bona persona conclusio de pietate fidei, et
 per consequens: scilicet regulas mixtionis sylogi morum, si per propositioe quicquid decessit in
 peccato mortali est damnatus in aia infernaliter: est de fide, cum expresse optineat
 in sacra scriptura et in simbolo fidei, hec vero propositio: Origenes decessit in
 peccato mortali heresis: est de pietate fidei: cum dependeat ex iudicio et de-
 claratione ecclesie: quia in talibus pie credendum est non errare: ut patet ex pre-
 dictis, ergo hec conclusio: Origenes est damnatus infernaliter est de pietate fidei.

Confirmatur ista ratio: Omnis hereticus vel scismaticus est cum diabolo et angelis eius eterni ignis incendio addictus; et de here. c. firmissime tene et nullo latens dubites. et est beatus Augustinus in libro de fide ad Petrum. h. Origenes in iudicio ecclesie habetur ut hereticus et scismaticus; ut per predicta patet. h. per rationes et pietatem fides est asserere Origenem esse saluatum. Tercio ad eandem conclusionem ex eadem via arguitur sic; quia pari potestate et auctoritate potest ecclesia finaliter declarare aliquem post mortem esse hereticum; et per hoc in iudicio ecclesie militantis infernaliter damnatum; sic finaliter declarat aliquem post mortem esse sanctum. h. per oppositum patet; quia non videtur maior auctoritas nec iurisdictio requiri ad unum quam ad aliud. si enim ecclesia habet potestatem et auctoritatem interpretandi et declarandi dubia circa sacra scriptura et articulos fidei et circa omnipotentiam dei; de quibus nulla habet evidentiam. potest et utique habet et auctoritatem declarandi aliquem post mortem esse hereticum. in ecclesia autem et in papa est plenitudo talis potestatis. h. expressim modo per ecclesiam finaliter declarare post mortem aliquem esse sanctum. h. equali potestate et auctoritate potest finaliter declarare post mortem aliquem esse hereticum. quod de Arrio Dioscoro Nestorio Eutice et pluribus aliis ecclesia de facto fecit. et quis in canonizatione sanctorum plura procurat et regunt quam in damnatione hereticorum; in utroque tamen ecclesia militans secundum formam iuris procedit; secundum quam quilibet tenet pie credere in talibus ecclesiam non errare. et maxime in damnatione hereticorum et heresum; cum utriusque pertineat ad honorem dei et fidei catholice; sic canonizatio sanctorum. et hinc est quod ecclesia prohibet orare et oblationes offerre per talis damnationem; et de here. c. sic ait beatus Leo. ubi glo. d. quod possint tales decessisse in mortali peccato. et in q. v. placet. et nota verbum constat quod certitudinem importare videtur. cum h. Origenes ab ecclesia tanquam hereticus sit anathematizatus et excommunicatus; ut per predicta patet; peccaret profecto si quis per eius aia oraret et oblationes offerret. Concludo igitur quod per rationem et pietatem fidei est asserere Origenem esse saluatum. Ex secunda via videlicet sanctorum auctoritate probatur nostra conclusio; quia de dogmatibus et damnatione Origenis tenendum est quod beatus Hieronymus et Augustinus tenent et sentiunt; quia ecclesia in talibus presertim iudicium beati Hieronymi iudicio Rufini et Eusebii Cesariensis et aliorum dogmata et personam Origenis excusantium; ut patet ex. di. c. sancta romana ecclesia. ubi expresse habetur de Rufino. Item Rufinus vir religiosus plurimos ecclesiasticis operibus edidit libros; nonnullas autem scripturas interpretatus est. Sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus cum de arbitrii libertate notavit; illa sentimus que beatum Hieronymum predictum sentire cognoscimus. et non solum de Rufino; sed etiam de universis quos vir sepius memoratus zelo dei et fidei religione reprehendit. Et de Origene immediate sequenti. Item Origenis nonnulla opuscula que vir beatus Hieronymus non repudiavit; legenda suscipimus. reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda. De Eusebio vero Cesariensi. h. immediate. Item chronicon Eusebii Cesariensis ac historie ecclesiastice libros; quis in primo narrationis sue libro temptaverit; et post in laudibus atque excusationibus Origenis scismatici unum descripsit librum; propter tamen singularem noticiam que ad instructionem pertinet usquequaque non dicimus renuendos. Ex quibus auctoribus patet quod de dogmatibus et damnatione Origenis tenendum est ex precepto ecclesie quod beatus Hieronymus

ronymus sentit et tenet, manifestum est autem quod beatus Hieronymus sentit et tenet
quod Origenes plura dogmata contra fidem ex intentione scripsit: quod hereti-
cus fuerit et finaliter in heresi decesserit: propter quam ab ecclesia anathema-
tizatus fuit, ergo asserere Origenem esse saluum est assertio contra intentionem
Hieronymi et determinationem ecclesie. Assumptum pro minori probatur, et
primo de dogmatibus hereticis Origenis scribit Hieronymus ad Pama-
chium in epistola, cxxj, ubi octo errores inter ceteros detestabiliores refert
Origenis. Primus error: quod sicut incongruum est dicere quod possit filius videre
patrem: ita inconueniens est opinari quod spiritus sanctus possit videre filium. Se-
cundus error: quod in hoc corpore quasi in carcere sunt anime relegate: et antequam
homo fieret in paradiso inter rationales creaturas in celestibus commemorare
sunt. Tercius error: quod dicat et diabolus et demones acturos penitentiam ali-
quando: et cum sanctis ultimo tempore regnatuuros. Quartus error: quod tuni-
cas pelliceas humana corpora interpretatur: quibus post offensionem et eie-
ctionem de paradiso Adam et Eua induti sunt, haud dubium quin ante in para-
diso sine carne sine nervis et ossibus fuerunt. Quintus error: quod carnis resur-
rectionem membrorumque copagem et sexum quo utri diuidimur a feminis aper-
tissime negat: tam in explanatione primi psalmi: quam in alijs multis tractatibus.
Sextus error: ut sic paradisum allegorizet ut historie auferat veritatem: pro ar-
boribus angelos: pro fluminibus virtutes celestes intelligens: totaque paradisi
continentiam tropologica interpretatione subuertit. Septimus error: quod aquas que
super celos in scripturis esse dicunt sanctis supernasque virtutes que super terram et infra
terram prias et demoniacas esse arbitrat. Octauus error: quod imaginem et similitudi-
nem dei ad quam homo conditus fuerat dicit ab eo perditam: et in homine post paradisum non
fuisse. Istos autem errores cum pluribus alijs Hieronymus, in predicta epistola luculentissime
proferat, beatus quoque Epiphanius in epistola ad Iobem Hierosolymitanum a beato Hieronymo.
e greco translata: eundem Iobem admonet ne Origenis erroribus implicetur. Ob-
secro te inquit dilectissime et aduolutus pedibus tuis precor: presta mihi et tibi
ut salueris sicut scriptum est a generatione peruersa: et ab heresi Origenis recede et
a cunctis heresibus dilectissime, et. j. Quis enim catholicorum possit equo animo susti-
nere et eorumque fide sua bonis operibus exornat: ut audiat Origenem, doctrinam atque
psalmum: et credat preclare illius predicationi: non potest filius videre patrem neque spiritus sanctus
videre filium. Hec in libris patriarchon scribunt. Plures alios errores possem
adducere Origenis ex epistolis beati Hieronymi: presertim ex li. ij. contra Iru-
sinum ad Pamachium et Marcellum: sed breuitatis causa relinquo. Hoc idem
sentire videtur beatus Augustinus de dogmatibus Origenis in libro de here-
sibus heresi. xliij. et. xliij. ubi hec verba scribit: Origeniam Origenis Adamantium
sectatores qui et mortuorum resurrectionem repellunt, christum autem creaturam et spiritum sanctum
introducetes paradisum autem et celos et omnia alia allegorizantes, hanc quidem de Orige-
ne Epiphanius. Sed qui cum defendunt unius eiusdemque esse sube dicunt docuisse
patrem et filium et spiritum sanctum: nec resurrectionem repulisse mortuorum: quis in
istis est convincere studeat qui eius plura legerunt, hanc sunt hominibus Origenis alia

dogmata que catholica ecclesia oīno non recipit: in qbus neq; ipm falso arguit
nec pōt ab eius defensoribus falli, maxime de purgatiōe ⁊ liberatiōe, ⁊ rursus
post longū tps ab eodē malā reuolutōe; rōnalis vniuerse creature, q; enī ca-
tholic⁹ ppiamus vlt doctus vel indoct⁹ nō vehemēter ephorreat eā quā dicit
purgatiōem malorū: id est etiā eos q; hāc vitā in flagitijs ⁊ facinoribus et sacri
legijs atq; impietatibus quālibet finierūt: ipm etiā postremo diabolū atq; an-
gelos eius q̄uis post lōgissima tpa purgatos atq; liberatos regno dei luci⁹
restitui, ⁊ rursus post longissima tpa oēs q; liberati sumus ad hec mala denuo
delabi ⁊ reuerti: ⁊ has vices alternātes beatitudinū ⁊ miseriā; rōnalis crea-
ture semp fore semp fuisse, de qua vanissima impietate aduersus phos a quib;
bus ista didicit Origenes in libris de ciuitate dei disputauit, hec Aug⁹, vbi, 8.
De dānatione vō psonē Origenis scribit Hiero, in. ij. li. 3. Rufin⁹ ad Pāmachiū:
Ergo bti epi Anastasius ⁊ Theophil⁹ Venerius ⁊ Chromatius ⁊ oēs
tam orientis q̄ occidentis catholicorū synodus qui pari snia quia pari spū illū
hereticū denūciat populis, Idem in eplā Theophili ad Epiphaniū, Item de
dānatione Origenis in eplā, xxxv, scribit: ⁊ est Anastasij epi romani: Illud q̄
euenisse gaudeo: tacere nō potui: bti simorū principū mansisse rīsa qbus vnus
q; deo seruīens ab Origenis lectiōe reuocet: damnandūq; snia principum:
quē lectio reiū pphana pdiderit, Grē. xlv. eplā bti Hieronymi ad Pāmachiū
⁊ Marellā pmeri. Iam studiū Theophili epi Alexandrini: qui tota libertate
Origenē arguit hereticū, ⁊, j. in secundo ⁊ tercio loco Apollinarē ⁊ Origenē
ingulat. Et qbus oibus pz q; nō est psonū rōni nec pietati fidei asserere: q; rō-
nabilius est credere Origenem esse saluū: q̄ credere ipm esse damnatū, ⁊ est
valde mirandū de defensore pclusiōis: q; de re soli deo cognita: qualis est dā-
natio vel salus Origenis: vt ipse fatet: velit sine rōne pbabili vel speciali reue-
latiōe sibi facta (de qua nō credimus sibi) asserere ⁊ tenere 3 dēterminatōem
eccle; ⁊ 3 sniam beati Hieronymi: q; Origenes sit saluus.

CRōnes Joannis Pici Mirandulani Concordie
Comitis: pro defensione salutis Origenis.

A Censatores Origenis Adamantij de tribus p̄cipue ipsum accusant.
Primū q; in fide errauerit. Secūdo q; p̄dictis erroribus p̄tinaciter
adheserit ⁊ in illis decesserit. Tercio q; ecclesia Origenem quo ad
dogmata ⁊ psonā post mortē dānauit anathematizauit ⁊ excoīcāuit. h in nul-
lo istorū inculpandus est Origenes nec criminandus. 3 rōnabilius est credere
Origenē esse saluū q̄ damnatū. Prima ppositio huius argumentatiōis p̄t;
q; tenentes Origenem esse damnatū: alias cās sue dānatiōis nō assignant
p̄ter enumeratas. Secūda vō ppositio in qua tota vis argumentatiōis p̄s-
tit: probat p ordinē a defensore pclusiōis in apologetico suo septem articulis
ad tres rōnes a nobis reductis. Et primo q; Origenes unq; hereticā aliquā
de rebus fidei op̄inione scripserit ⁊ crediderit: probat auctē Pampbili mar,

tyris: cuius liber fert in defensione; Origenis. in quo gloriosissimus martyr ex
verbis ipsius Origenis ex eius libris ibi recitatis ostendit ipm catholice sensisse
in his in quibus catholicus accusat. Hoc idem probat aucte Eusebii Cesariensi. q
eadem que Pamphilus martyr in. vi. libris p defensione Origenis scribit. Hoc
idem aucte Rufini probat: qui librum Pamphili martyris approbans ead: ad Ori
genis facere defensionem in. ij. li. inuecti. s. Hiero. affirmat et probat q heretica
dogmata que in libris Origenis reperiunt ab hereticis falso fuisse inserta: qui
illi deprauauerunt libros: et ex Origenis mente non est. Preterea dato et pcesso
q Origenes aliqua s fide scripserit: illa tñ non dogmatice nec assertiue: s du
bitatiue semp et ingitiue scripsit. sic pz de libris b. Aug. et singulari sup Gen.
ad lram. ubi multa scribunt que a doctoribus catholicis non acceptant: excu
sat tñ a nobis: qd vt ipemet dicit in libro retractationis: plura in eo libro sunt.
quesita q inuenta. ita et multa esse pnt in libris Origenis reprobanda et dam
nanda. que q ipse non determinando s ingrendo dicit: non pp hoc hereticus est
dicendus: cū heresis assertū pprie dicat dogma s expressam vel scripture ve
ritatē vel ecclesie determinatōem. Scdo probat q Origenes non adheferit per
tinacit erroribus quos scripserit: nec in tali ptinacia decesserit: q q̄tuncqz
magnus sit error in intellectu: dñ in voluntate nulla sit malicia: non videt proba
bile q taliter errās peccet mortaliter: nec sit ptinax: cū ptinacia includat actū
voluntatis. et hinc est q bñs Aug. de talibus erratibus dicit: Errare potero s
hereticus non ero. talē aut maliciā in voluntate Origenis non legimus fuisse nec
formalit nec interpretatiue. voco aut formale maliciā: cū q voluntate directe
vult asserere aliqua: quoz opposita tenet asserens explicita fide tenere. voco
aut maliciā interpretatiuā: cū q p negligentia ingrendi veritatē quā tenet in
quirere: assentit alicui errori s fide. quoz quodlibet de Origene nephas est
credere: cū de ipso scribat Hiero. q in pscrutātōe scripturaz diebus sudauit
et noctibus. Origenes preterea in nullo errauit: qd ipse tunc teneret sic expli
cita fide credere: qd oppositū asserēs non dogmatice s vt pbabilius vñm est
hereticus dici possit. Preterea dato q Origenes ptinaciter adheferit erro
ribus suis: non est pbabile q in eis decesserit: q cōstat Origenē de erroribus
suis: dñ sexagesimū ageret annū penituisse. vñ Hiero. in apologia sua ad Pa
machium et Oceanū: in qua se ostendit doctrinā Origenis non dogma sectatum:
postq Origenis recitauit errores hec verba subiūgit: Ipse Origenes in epla
quā scribit ad Fabianū romane vrbis ep̄m penitentia agit: cur talia scripsit: et
cās temeritatis in Ambrosiū refert: q secreto edita in publicū ptulerit. Pro
ista rōne facit planctus siue lamentū Origenis: qd sic incipit: In afflictōe et
dolore animi incipio. et finit sic: recipiar rursus in gaudiū dei mei et merear re
gnū eius oñonibus et deprecātōibus scdōz et petitiōibus p̄dolētis mihi ecclesie
sic: quia tibi est gloria cum patre et spiritu sancto in secula seculoz Amen. Ori
genis quoq penitentiam Iulianus bis versibus cecinit.

Ille Origenes ego doctor verissimus olim
 Quem primū fidei gratia clara dedit:
 Cellus eram meritis et clarius copia sancti
 Preceptus subito lingua nocente fui:
 Condere si credis studiū tot milia libros
 Quot legio missos ducit in arma viros:
 Nulla meos vnq̃ tetigit blasphemia sensus
 Sed vigil et prudens tutus ab hoste fui:
 Sola mihi casum periarchon dicta dederunt
 His me collectū impia tela premunt.

Tercio probat q̃ ecclia non dānauerit nec pōtuerit dānare Origenē quo ad
 aīam dānatione infernali. Et primo sic: q̃a de illo cuius altera vel altera pars
 determinari certitudinalit̃ nisi temerarie nō pōt: non debet credi factā esse de
 determinatiōem ab ecclia, s̃ de h̃ quesito: utrū Origenes saluus sit vel dānatus
 determinari altera ps nisi temerarie nō pōt: saltē absq̃ reuelatiōe speciali dei
 q̃ cū de tali reuelatiōe nō p̃stet: nō debz credi de h̃ factā esse ab ecclia det̃
 minatiōem, maior est nota: et oppositū eius eēt iniuriosum ecclie: credere, s̃
 q̃ ab ea possit incōsulte et temere iudicari. Confirmat p̃dicta rō: q̃a certifica
 ri nō poterat ecclia de dānatione Origenis nisi p̃ specialē reuelatiōem de eo
 factā, s̃ q̃e tali reuelatiōe q̃ fuerit facta nūq̃ hētur mētio, q̃ hētur p̃positum.
 Secūdo arguit: Ad eccliam nō p̃tinet dānare aīas hoīm aut saluare: q̃a ad illū
 attinet solimodo q̃ iudex est viuoꝝ et mortuoꝝ, quare ridiculū est si in decreṡ
 legi: Dānamus Origenē: exponere, i. aīam eius dānamus dānatiōe infer
 nali. Tercio arguit: Stultum est dicere q̃ ecclia determinauerit Origenis
 aīam esse dānatā: q̃a nō sicut p̃suevit ecclia canonizare aliquos: ita etiā con
 suevit dānare, i. finaliter decernere q̃ sint in inferno. Et rō quare hoc p̃sueue
 rit et nō illud est: q̃a ad decernendū q̃ aliq̃ sit saluus oportet nos certificari
 q̃ ille decesserit in grā: cuius rei iudicia lz tñ nō certa hēre possum⁹ nō ex his
 que egit in vita: q̃a illa nō sufficiūt: ex quo dū est in via semp̃ merendi et deme
 rendi est locus: et mutādī se de vno p̃posito ad aliud: s̃ hēnūs signa post mor
 tem: vt sint miracula vel aliqd̃ simile, tale aut̃ aliq̃ signū ex quo dānatiōez
 alicuius p̃uincamus post mortes alicuius hēre: nō est facile inuenire: imo sine
 dubio haberi aliud signū nō pōt: nisi specialis de hoc reuelatio: que si p̃tinge
 ret vel p̃tigisset p̃fecto sicut ecclia cum aliq̃ canonizat: de miraculis suis te
 stat: et de alijs propter que mota est ad canonizatōem, ita etiā cū aliq̃ dāna
 ret: specialis reuelatiōis de hoc facte mentiōez faceret: ne temere aut incōsul
 te sic videret decreuisse: q̃d tñ de Origenē nūq̃ narrat ecclia, debem⁹ ergo
 intelligere dānatū Origenē ab ecclia eo mō quo ex his que de eo narrat
 et testat̃ videt̃ venisse dānandus, s̃ de eo nihil aliud narrat nisi q̃ errauerit in
 mysterijs fidei, et ad hūc erroꝝ nō sequit̃ absoluta dānatio Origenis in se, sed
 solū in scriptis et in doctrina sua: vt p̃z ex p̃cedētibus, et sic dēmus ip̃m iudi
 care dānatū ab ecclia et non aliter. Quarto arguit: Certū et manifestū est

q̄ glo. sup illud: si ad tpa Theophili. xliij. q. ij. c. sane proferi. dicit: si ipse dā-
natus est nōne eius scripta: et rīdet q̄ sic. Quero igit: si fiat bec p̄na: ipse Ori-
genes est damnatus: ergo et eius scripta: q̄sio in aīte capitur damnatus. si sic
capitur: id est in sua doctrina non approbatus et vt dogmatistes non accepta-
tus: hētur propositū: videlicet q̄ ecclesia non damnat Origenem infernali dā-
natione. si autē intelligatur damnatus in aīa sua: tunc nihil valet p̄na. possibile
enim est multos doctores quoz scripta catholica sunt et pro catholicis quo-
tidie leguntur esse in inferno. quia stat aliquē in fide nihil errare sed recte sen-
tire de oībus articulis: et tñ eē in alio peccato mortali et in illo decedere. et oī-
no impertinens est damnatio aīe ad damnatiōem doctrine: quia illa attendit
penes maliciā voluntatis: ista autē penes defectū intellectus. quare non valet
iste est in paradiso: ergo dicta eius sunt catholica: nā et Papias est in paradi-
so et Iheronimus et Theodorinus et Ciprianus et multi alij: quoz tñ dicta et scripta
in multis q̄ nunq̄ renouasse legunt vt bētica reprobant. Confirmat p̄dicta rō
ex illo dicto ad q̄s se refert glo. de here. e. c. fraternitatis. vbi dī: Si Celesti-
nus atq; Pelagius in Ephesina synodo sunt damnati: q̄sio poterūt illoz ca-
pitula recipi quoz damnant auctores. certū est autē q̄ in illa synodo Celesti-
nus et Pelagius non fuerunt dānati in se. i. in aīa sua: sed in sua doctrina. Tū
quia aliter damnare hoīes ecclesia nec p̄uenit nec potest. Tū quia ab eo de-
bemus intelligere sententiāt de quo p̄ius est questū et disputatū. sed in illa
synodo vt ex actis concilij patet non fuit questio vtrū aīe Celestini et Pela-
gij essent in paradiso vel in inferno: sed an dicta eoz et dogmata essent catho-
lica vel nō catholica. quare de hoc. i. de eoz dogmatibz veritate et de auctoz
ipsoz vt sic dogmatizantiū approbatiōe vel reprobatione debemus intelli-
gere sententiāt. Quinto arguit sic: q̄tuncūq; aliquis grauit̄ in vita morta-
liter peccet et constat ipsum mortaliter peccasse: nisi cōstet de eius finali impe-
nitentia: temerariū est velle asserere ipm esse damnatū. p̄z veritas huius pro-
positiōis ex cōmuni sūia oīum doctoz in dicta propositiōe consentientū. sed
de finali impenitentia Origenis non cōstat ecclesie: quiniū de opposito cō-
stat: vt p̄z ex plāctū et lamentatiōe sua. q̄ temerariū est asserere ecclesiaz dānasse
Origenem quo ad aīam damnatiōe infernali. Ex ista inquit argumentatione
sequitur due propositiones pro salute Origenis. Prima: non propterea q̄
aliquis in vita mortaliter peccauerit et nobis non constat q̄ nō penituerit in-
dicandū est firmiter a nobis illū esse in inferno. patz: quia posito peccato mor-
tali tñ nō ponitur totū illud ad quod sequit̄ dānatio eterna: sed oportz vltra
peccatū ponere et certificari de finali impenitentia. nec ego qui nego firmiter
esse credendū illū esse in inferno habeo osidere tibi penitentia illius: sed tu q̄
asseris illū esse damnatū habes certificare de impenitentia. et pro hac propo-
sitione multū facit dictū Henrici de Alia: qui in expositiōe tercij. c. Sen. dicit
hec verba formalia: Si ergo argumentū quorundā esset efficax quo aliquem
damnatū esse: sicut de Salomone p̄suadēt: per hoc q̄ scriptura eius peccatū
cōmemorat: et nullā de iusticia aut penitētia eius mentiōez facit: tñc ita primū

hominem ex peccato suo damnatum convincere: sicut primum angelum. hec Iheronimus. nusquam enim habetur mentio de penitentia Ade si solum de peccato. Simile Iudicum. vij. legitur: de peccato Sedeon et non de penitentia: et tamen a doctores bene creditur de eius salute. Per hoc etiam argumentum quidam decepti erronee dicebant: quod Moyses erat damnatus: quia legebatur peccatum eius in aquis contradictionis: et de eius penitentia nihil habebatur expressum: et tamen dixit deus Josue: Moyses servus meus mortuus est. Secunda propositio est hec: Nemo potest esse certus quod aliquis sit damnatus ad infernum: nisi hoc habeat ex speciali revelatione dei: vel ab his quibus creditur deus revelasse. Patet veritas huius ex premisis: quia nemo potest esse certus de finali penitentia vel impenitentia nisi ille qui novit secreta cordis: et cui ille voluerit revelare: cum enim nullus de statu alicuius ita sit certus sicut ipsemet de se: quia que sunt hominis nemo novit nisi spiritus hominis qui in ipso est: ut dicitur ad Corinthios. ij. et de seipso homo non potest esse certus utrum sit dignus odio vel amore: ut dicitur Ecclesiastes. ix. quanto magis non poterit esse certus de alio: nisi de hoc habeat specialem revelationem. Ex istis autem infert defensor conclusionis: quod dato etiam quod Origenes in illis erroribus sibi impositis et attributis peccaverit mortaliter: tamen cum incerti sumus de eius finali impenitentia vel penitentia: asserere ipsum esse damnatum: temerarium est omnino iudicium et rejiciendum. Cum ergo nec de salute possumus esse certi nec de damnatione: primum est tamen et valde rationabile credere quod deus eum salvaverit hominem talis ac tante scientie. De quo Iheronimus in prefatione Cantici canticorum: Cum in ceteris omnes alios superaverit in hoc seipsum superavit: et de ipso illud verificat: Introduxit me rex in cubiculum suum. et alibi: Imitari volens ex parte Origenem: quem post apostolos ecclesiarum magistrum nemo nisi imperitus negat. et alibi: Origenes tanto scripturarum labore sudavit: ut iuste Adamantium nomen acceperit. et post quedam hec subiungit: Quis unquam tanta legere potest quanta ipse conscripsit: et per hoc sudore quid accepit premium? damnatur a Demetrio episcopo: exceptis Palestine et Arabie et Fenicis atque Elchale sacerdotibus in damnationem eius consentit urbs Roma: ipsa contra hunc senatum cogit: non propter dogmatum novitatem non propter heresim: ut nunc adversus eum rabidi canes falso simulant: sed quia gloriam eloquentie eius et scientie ferre non poterant. Hec sunt argumenta et rationes quibus defensor conclusionis credit probare et defendere salutem Origenis.

¶ Responsio ad rationes Joannis Picci ¶
pro salute Origenis inductas.

Distincta argumenta pro salute Origenis inducta solvantur est notandum: quod certitudo in unaquaque re non est querenda uno modo: si alio et alio secundum exigentiam materie: ut Aristoteles in primo ethicorum subtiliter deducit et probat. Est autem certum et manifestum cuilibet theologo: quod solus deus habet noticiam certam et evidentem de statu hominis et in vita et in morte

et post mortem, talem autem certitudinem euidentie ecclesia habere non potest
sed probabilitatis tamen et opinionis per indicia et signa exteriora: quia deus se-
quitur veritatem: ecclesia opinionem: ut dicunt canoniste, et secundum hanc certitu-
dinem probabilitatis et opinionis procedit ecclesia in canonizatione sanctorum
damnatione hereticorum: et declaratione aliarum causarum ecclesiasticarum: tam in foro
interiori quam exteriori. **Utrum** autem ecclesia in canonizatione sanctorum et damna-
tione hereticorum et heresum possit errare et decipi: videntur tenere quidam ca-
nonistae: quod quandoque ecclesia errat ligando non ligandum vel absolviendo non
absoluendum, hoc enim procedit quia ecclesia non potest indicare de occultis
sicut ipse deus: ut in c. nostrum, sed quandoque sequitur opinionem: que quidem
opinio quandoque est falsa: ideo oportet ecclesiam nonnunquam errare, quod intel-
ligendum est de ecclesia particulari: non autem vniuersali que representatur per col-
lectionem fidelium. **Ita** ecclesia vniuersalis errare non potest secundum **Quoniam**, **Pro**
hoc facit, c. a recta, xliij, q. i. et secundum istorum opinionem cum canonizatione sanctorum et
damnatio hereticorum pertineat ad ecclesiam vniuersalem: patet quod in talibus ecclesia er-
rare et decipi non potest. **Hanc** sententiam videtur sequi et tenere beatus **Thomas**, de
canonizatione sanctorum, quodlibeto, tr. ar. xvi, et ult, ubi sic scribit: **Dicendum** quod
aliquid potest iudicari possibile secundum se consideratum: quod relatum ad aliquod extrinsecum
impossibile inuenitur. **Dico** ergo quod iudicium eorum qui presunt ecclesie potest errare
in quibuslibet: si persone eorum tamen respiciantur, si vero consideretur diuina prouidentia
que ecclesiam suam spiritu sancto dirigit ut non erret: sicut ipse promissit **Jo.** xliij, quod
spiritus adueniens doceret omnem veritatem de necessariis, scilicet ad salutem, certum
est quod iudicium ecclesie vniuersalis errare in his que ad fidem pertinent impossi-
bile est, unde magis est standum sententie pape ad quem pertinet determinare de fi-
de: quam in iudicio profertur: quam quorundam sapientium hominum in scripturis opinionem,
cum **Cayphas** quibus neque (tum quia pontifex) legatur etiam inscius prophetasse
Jo. ij. **In** alijs vero sententijs que ad particularia facta pertinent: ut cum agitur
de possessionibus vel de criminibus vel de hominibus: possibile est iudicium ecclesie
errare: propter falsos testes, canonizatione vero sanctorum medium est inter hec duo:
quia tamen honor quem sanctis exhibemus quedam professio fidei est: qua sanctorum gloriam
credimus: pie credendum est quod nec etiam in his iudicijs ecclesie errare possit: pre-
cipue quod diuina prouidentia preseruat ecclesiam ne in talibus per fallibile testimo-
nium hominum fallatur, vnde sicut tenemur credere illud quod est in sacra scriptura: ita il-
lud quod est per ecclesiam committere determinatum, vnde hereticus iudicatur: qui sentit contra
determinationem scripturarum: et sic committere iudicium ecclesie in talibus erroneum esse non
potest, hec **Thomas**. **Ex** qua determinatione patet secundum **Thomas**, quod ecclesia in canonizatione
sanctorum non potest errare neque decipi: pro quanto sanctorum canonizatione est quiddam
medium inter ea que sunt fidei et que sunt facti, et per eandem rationem cum hereti-
corum damnatio sit medium inter ea que sunt fidei et facti: credo quod ecclesia in talibus
etiam non possit errare neque decipi, sed eadem pietate qua credendum est secundum **Thomas**, ec-
clesiam non errare in canonizatione sanctorum: credendum est hoc idem in damnatione here-
reticorum, **Abbas** vero in c. a nobis, el. ij, de sententia excommunicati, videtur sentire primum

et tenet indistincte: quia tamen ecclesia particularis quod vult in talibus possit errare et de-
cipi: quia eadem ratio est in utraque ecclesia. nam et peccatum generale per quod reputatur ecclesia vult
bene potest errare errando forte prelatum qui non erat excoicandus ex causa latenti
nam ipsa ecclesia vult etiam quicquid sequitur opinionem: quia non potest diuinare. Et ad id
quod dicitur quod ecclesia vult errare non potest: respondet Abbas quod non potest errare in fide seu ar-
ticulis fidei: nam per beatum trinitatem orauit Christus ad patrem in euangelio: Ego pro te rogaui patrem
ut non deficiat fides tua: ut in. c. maiores. Si rursus dicat quod iudicium ecclesie de-
bet performari iudicio dei: ut in dicto. c. ut nunc. respondet idem Abbas ubi. q. 8. quod perfor-
mare se debet ecclesia in quantum potest. sed aliqui non potest ut in occultis: quia deus sequitur
veritatem: et veritas quicquid latet ecclesiam. Hanc opinionem videtur tenere Augustinus. de Anco-
na theologus in li. de ecclesiastica praetere. q. xvij. ar. iij. ubi in corpore. et in solutione
ad primum hec verba scribit: Dicendum quod nullus admittit ad vitam eternam sine cha-
ritate: iuxta illud Augustinus. xv. de tri. Nisi alicui tantum donum impetrat spiritus sanctus ut
eum dei et proximi faciat amorem: a sinistra non transferretur ad dexteram. sed charitatem ha-
bere nullus scit per certitudinem caritatis: cum caliter ipsam dare immediate effectum pertineat
ad ipsam dei voluntatem. de qua certitudine scriptum est Ecclesiastes. ix. Nullus scit
an amore vel odio dignus sit. et Apulus dicebat. i. ad. Cor. iij. Nihil mihi sciens
sum: sed non in se iustificatus sum. signa autem per quod scitatis aliquid potest ecclesie patefieri
sunt contra bonis et malis. ideo per certitudinem caritatis non potest ecclesia scire omnes quos pro
scriptis canonizat et solennizat esse in vita eterna. per quod dicit Augustinus. et ponit. i. q. i. si sine
charitate martyrium recipiat: et corpora eorum ab hominibus venerant: perfidie magis sunt
talibus quam corona victoriae: et talis operis magis pena quam premium debet. et Gregorius. in illa
vulgata aure: Multorum corpora veneramur in terris quorum anime cruciantur in tor-
mentis. Quod dicendum quod aliter iudicat deus et aliter homo: quia deus iudicat iudicio inte-
riori hominis per testes ipsam hominis conscientiam: illud ad Ro. xij. Testimonium reddente
illis peccata ipsorum et intra semetipsos cogitationis accusantium aut defendentium. ideo
deus in suo iudicio non fallit neque fallit. sed homo iudicat iudicio exteriori hominis per tes-
tes operum exteriorum euidentium: ideo potest falli et fallere. ecclesia ergo non errat canonizando
aliquos sanctos: quia non canonizat eos esse sanctos iudicio diuino sed determinata sententia
sed iudicio humano secundum presentem iustitiam: secundum quem modum facti sunt hominum reputatione et
veneratione. Ex quo sequitur secundum predictas opiniones: quod dato quod ecclesia non habeat certi-
tudinem euidentem de statu canonizando vel danandi nec specialiter dei reuelationem: non
inconsiderate nec temere sed prudenter et iuste informata publicis testibus et publicis do-
cumentis et probabilibus indicibus potest perferre iudicium de aliquo post mortem: secundum Augustinus.
in li. de pnia: ut in reputatione hominum beatur sanctus vel beatus: et per prius infernali
danatus. Et cum beate praetere in ecclesia: periculosum est asserere: ut defensor
pelusionis asserit: quod ecclesia non praesuevit nec potest aliquem post mortem finaliter danare.
Videmus enim ad experientiam: quod ecclesia tenet et precipit ab omnibus fidelibus teneri Ar-
rium Apollinarium Macedonium et ceteros hereticos et eos qui sine sacro baptismi de-
cedunt sine adultis sine paruulis in iudicio et reputatione ecclesie militibus infernali da-
natione esse danatos: ut patet ad longum. xliij. q. iij. c. quidam autem heretici. signa autem et indi-
cia probabilia et efficacia quibus ecclesia procedit ad puniendum aliquem post mortem
r. ij.

fuisse hereticū; enumerat dñi cōdōsse et theologi; singularit̃ Ockan li. iij. dñs
logoz. q. ij. et dñs Cardinalis de Turrecremata post eū. li. iij. de p̃tate eccl̃a
stica. c. xvi. q. p̃fōm̃it̃ pōñit. xx. modos et indicia qbus in iudicio hūano q̃s vi
uēs siue mortu⁹ pōt p̃uinci de p̃inacia hēticali. Cōcludo igit̃ q̃ Origenes in
iudicio eccl̃e militātis h̃fidus est vt scismaticus et hēticus; et p̃ p̃ns dānatōe
infernali dānatus; eū de hēti. c. fir. tene et nullaten⁹ dubites. q̃ si in iudicio dei
et eccl̃e triūspant̃ hēatur p̃ tali; solus de⁹ scit; q̃ statū cūiulibz hoīs et in vita
et in morte et post mortē euident̃ cognoscit. Hoc igit̃ notato et intellecto r̃iden
dū est p̃ ordinē ad argumēta p̃ ñam p̃clusiōez principalit̃ intentā inducta. Ad
primū dicendū; q̃ q̃uis P̃āphilus martyr Eusebius Cesariēsi. et Rufinus
tenuerint et senferint errores qui imponunt̃ Origeni nō esse eius; sed ab emu
lis sibi attributos. Hieronymus tamen contrariū sentit; vt sepe dictum est; cu
ius iudiciū eccl̃a tenet et approbat; vt patz di. xv. c. sancta romana eccl̃a.
Secundo dico q̃ Hieronymus cuius iudicio standū est fm̃ p̃allegatū. c. ex
pressē affirmat p̃dictū libz P̃amphilo martyri falso ascribi; vt patet in epi
stola. xv. ad Thesiphontem de libero arbitrio contra Pelagianos. vbi dicit̃:
Pelagiani libzū Sixti pictagorici hominis absq̃ x̃po; atq̃ ethnici imutatu
nomine Sixti martyris et romane eccl̃e epi p̃enotauit. Simile dicit̃ fecisse
Ruffinū in sancti P̃amphili martyris nomine; vt libzū primū sex libzoz de
fensionis Origenis Eusebii Cesariēsi; quē fuisse arrianū nemo est qui nesciat
noīe P̃amphili p̃notaret. quo scz egregia illa quattuor Origenis periarcho
volumina latinis infunderet auribus. Item eplā. xvi. Rufinus nō vni vbi; s̃
vbi blasphemias Origenis et periarcho libzoz q̃stū in se fuit intulit; ita vt
Eusebii quoq̃ primū libzū defensionis sub noīe P̃amphili martyris ederet;
et quasi ille parū dixisset; nouū p̃ eo volumen euomeret. Idem asserit in eplā
xxiij. vbi dicit̃ libzū affirmat a sectatorib⁹ Origenis. p̃positū eē sub noīe P̃ā
phili. Idē in eplā. xli. vbi ad Rufinū scribēs ait: In Cesariēsi bibliotheca Eu
sebii volumina reperi apologias Origenis; q̃ cūz legissem primū eū libzū de
p̃bendi; quē tu solus sub noīe P̃āphili martyris edidisti; de filio et sp̃scto in
bonā p̃tem pleriq̃ blasphemias p̃mutas; et s̃ vel didimū vel te vel aliū fecisse
nescio. quē qd̃ tu ap̃issime in libris periarchon fecisse p̃uinceris; maxime cūz
idem Eusebius vt iam in duobus libris docuit; scribat P̃amphilum nihil pro
p̃rii operis edidisse. Ex quibus aut̃ibus patz p̃dictū libzū quē Rufinus in
defensiōem Origenis P̃āphilo martyri attribuit; nō eē P̃āphili fm̃ Hiero.
s̃ Eusebii vel cuiusdāz alterius sectatoris Origenis. Ad illud qd̃ dī q̃ dato
q̃ Origenis. scripserit aliq̃ p̃ fidē nō dogmatice neq̃ assertiue; s̃ dubitative tm̃
et ing̃itiue illa scrip̃it; vt fec̃ Aug. sup̃ Gen. ad l̃rā; et in plurib⁹ alijs li. Dicē
dū; q̃ qualitercūq̃ q̃s scribat p̃ ea q̃ exp̃esse p̃tinent in fide et sacra scriptura
culpabil̃ errat. nec pōt rōnabil̃ excusari ab heresi. tenebat enī Origenis. tanq̃
doctor scire sacram scripturā. et per p̃ns nō licebat sibi dubitare nec dubitādo
ingrere; q̃ in diuinis sint tres p̃sone vnius eiusdēq̃ sube; et sic de alijs. s̃ tales
veritates declarare et exponere. mō cōstat fm̃ Hiero. et Aug. q̃ Origenes p̃

trinitatem diuinarum personarum: resurrectionem mortuorum: et eternitatem premiorum et pe-
 narum scripserit. et per ipsas de heresi excusari non potest. de his vero quod ad substantiam fidei non
 pertinet: non est error: culpabilis fortis et fortis opinari et scribere donec offensum fue-
 rit altera parte esse per sanctam scripturam. quod Augustinus et plures sanctorum et scholasticorum do-
 ctorum sine iudicio fidei fecerunt. Ad secundum vero argumentum principale in quo
 probatur quod Origenes non adhaerens pertinaciter erroribus quos scripserit neque in eis
 decesserit: dicendum quod Origenes fuit uictus post mortem de heresi et pertinacia
 in periculo: quia expresse scripsit per determinata per sanctam scripturam et fidem catholicam:
 quorum quodlibet tenebatur credere. Dicit enim dominus Cardinalis de Turrecremata
 et Decker ubi. scilicet. quod unus modus vincendi aliquem de pertinacia hereticali in iu-
 dicio humano est: si quis christianus capax rationis negat veritatem catholicam que apud
 omnes catholicos fideles est quibus persuasatur tanquam catholica divulgatur: et a predi-
 cantibus uerbum dei publice predicatur: sicut de ista: Christus crucifixus est: Regalia
 Abos non sunt obseruanda a christianis: et sic de similibus. Alius modus vincendi
 de pertinacia est: cum quis negat aliquam assertorem quam non in scriptura diuina vel
 determinatione ecclesie trineri. cum ergo Origenes: ut dictum est tenuerit et scripserit et
 predicauerit per trinitatem diuinarum personarum: per mortuorum resurrectionem: per veritatem hu-
 mane nature: et per eternitatem premiorum et penarum: ut patet ex dictis: efficaciter vincitur
 de pertinacia hereticali in iudicio humano et ecclesie militantis. Ex quo patet quod tota
 deductio defensoris salutis Origenis est uana ridicula et sine probatione intro-
 ducta. que si bene ponderatur: potest per salutem Origenis induci sic arguendo: Ad-
 ducitur error: in intellectu cum malicia et pertinacia uoluntatis circa ea que sunt fidei
 et que quis credere tenetur: arguitur sic errantem esse hereticum: si de tali errore et perti-
 nacia in humano iudicio potest uinci. si Origenes pertinaciter errauit circa ea que perti-
 nent ad substantiam fidei: de quibus in periculo per scripta ab eo fuit iudicialiter punitus et
 finaliter damnatus: ut patet. xxiiij. q. ii. c. sane perferat. si Origenes in iudicio ecclesie
 huiusmodi est ut hereticus. Predicta ratio cum solutionibus datis confirmatur per dominum Gui-
 donem Terrenti Carmelitam Catalanum episcopum Adoniticensem: in glo. decreti. xxiiij.
 q. iiij. c. quidam autem heretici. si Origeniani. ubi recitatis variis et diuersis erroribus
 Origenis per eius defensores hec uerba scribit: Quia non est uersimile nec
 credibile quod tanti uiri in uita et secula perclari et probati: sicut papa Anastasius. Theodo-
 philus patriarcha: et tot episcopi: presertim Hieronymus. et Augustinus. uellent tam docto uiro impo-
 nere sic ardentem: sic patentem criminem heresis: nisi certi essent eum tenuisse docuisse
 predicasse ac scripsisse hereses supradictas: estimo magis uerum quod si Origenes
 in alijs scripserit catholice et excellenter: in istis tamen quod sibi a predictis doctoribus
 imponunt errauerit. Tamen quia sic sancti patres et uiri docti eum in his errasse et scri-
 psisse absque dubio assueuerunt. Tamen quia Hieronymus dicit: quod ubi Origenes scripsit bene
 nemo melius: ubi male nemo deterius. Ad id uero adducit de penam et lametum Ori-
 genis in. lx. anno: dicendum quod liber ille est apocryphus: ut patet. xv. dl. c. sancta ro-
 mana ecclesia. Nec ualeat dictum Hieronymus. per defensionem penam Origenis: quia Hieronymus.
 nunquam credidit Origenem penam egisse. si in predicta apologia ad Pamachium et
 Oceanum arguit ad bohem: per Rufinum quod illam epistolam perscribat esse Origenis: sed

r. iiij.

negabat illos errores fuisse Origenis. et credendum est quod talis epistola fuerit allegata per defensores Origenis in concilio in quo fuit damnatus hereticus. et non obstante predicta epistola fuit damnatus: quia forsitan talis epistola non fuit Origenis: sed alicuius defensoris eius: vel illa epistola non sufficiebat ad salvandum et purgandum Origenem: cum esset generalis: et oportebat eum penitus de singulis heresibus. vel forsitan post illam epistolam recidivauit et mortuus fuit hereticus. Credendum est etiam quod tanta dicta epistola quod omnia quae per Origenis defensionem poterant et allegari et induci: fuerint allegata et adducta in illo concilio: et nihilominus fuit damnatus tanquam hereticus. Nos autem tenemur pie credere secundum predicta quod concilium tantorum patrum non errauerit damnando Origenem. Per hoc per solutio ad versus Iheronimum quod per omnia Origenis inducitur. fundant enim in placitu apocriphe Origenis: secundum determinatorem et inquam ecclesie. Ad terciam rationem principale cum dicitur: quod non est credibile quod ecclesia determinaverit alteram partem huius questionis: utrum Origenes saluus sit vel damnatus: cum de hoc non habuerit speciale revelatorem nec certitudinem. dicendum quod ista ratio si haberet aliquam apparentiam et efficaciam: concluderet quod ecclesia non possit declarare post mortem de aliquo quod esset sanctus: quod esset hereticus. et per consequens: quia de multis canonizationibus non habet ecclesia revelatorem speciale nec certitudinem secundum ipsum argumentum. Dico ergo quod ad hoc quod ecclesia declaret aliquem post mortem sanctum vel damnatum: non requirit regulariter specialis revelatio nec certitudo evidenter: ut argueret male credit: sed probabilitas tantum et turis: ut sepe dictum est. et si bene considerent et examinent verba arguentis: credo quod in predicta argumentatione contineant multa periculosa in fide. Ad secundam rationem cum dicitur quod solus deus potest damnare et saluare: cum solus ipse sit iudex vivorum et mortuorum. dicendum quod verum est effective et causaliter: ecclesia tamen potest declarative: declarando. id est diffiniendo secundum suam iusticiam aliquem post mortem esse hereticum. et per consequens infernali damnatum. et oppositum dicere est male sentire de potestate ecclesie et summi pontificis. Ad terciam rationem cum dicitur: quod stultum est dicere quod ecclesia determinaverit Origenis animam esse damnatam: quia non sicut canonizat: ita damnat. dicendum quod erroneum est asserere quod ecclesia non habeat auctorem damnandi hereticos post mortem: sicut canonizandi sanctos: ut sepe dictum est. quod si miracula concurrant ad unum et non ad aliud: ex hoc tamen non sequitur quod ecclesia possit damnare hereticum sine miraculis: sicut canonizat sanctum cum miraculis. nec miracula requirunt simpliciter in canonizatione sanctorum: quia martyr potest canonizari sine miraculis: ut dicunt doctores. miracula ergo requirunt in canonizatione sanctorum ratione maiore. propter quod ubi maius indicanda et declaranda per ecclesiam non requirit miracula: sed alia signa et indicia equaliter: tunc non sunt querenda miracula: ut patet in damnatione hereticorum et canonizatione martyrum. Ad quartam rationem cum queritur ab arguente si hoc proba est bona: Origenes est damnatus: ergo et eius scripta. dicendum quod predicta proba est bona secundum glo. ratione maiore: quia ex quo Origenes fuit damnatus tanquam hereticus: necesse est quod eius scripta hereticalia sint damnata: et de here. c. fraternitatis. Ex quo patet quod tanta proba heretica: quae scripta hereticalia damnat ecclesia. et per consequens ly damnatus in asse non solum appellat damnatorem doctrine: sed auctoris et persone. Ex quibus sequitur quod deductio arguentis de Papiam Iheronimo Elictorino et Cipriano non facit ad oppositum suum: quia tales non sentiebant heretice in erroribus quos tenuerunt et scripserunt: sicut

Origenes in dogmatibus q̄ tenuit et scripsit: vt. s̄. dictū est. Ad p̄firmatēz cū
 dī: q̄ Celestinus et Pelagius in synodo Ephesina nō fuerūt dānati in se h̄ in
 sua doctrina: q̄ ecclia nō pōt alit̄ dānare aliq̄. dicendū q̄ istud dictū est sal
 sum et errōneū: vt p̄ p̄ glo. in dicto. c. q̄ h̄ verba scribit: Isti duo dānati erāt in
 synodo Ephesina de heresi. dubitabat aut̄ p̄archa Antiochenus: an scripta
 eor̄ eēnt recipiēda. et dī q̄ nō: q̄ ex q̄ dēnatus est auctor: et scripta illius ad
 mitti nō debēt: vt. l̄ij. q̄. l̄ij. c. nullus. xvi. di. c. canones. Quis aliqua vtilia sint
 ibi. Ex quo p̄z clare et manifeste fm̄ glo. q̄ in illa synodo Celestinus et Pela
 gius fuerūt dānati in se tanq̄ heretici et in sua doctrina hēricali. Et miror de
 arguēte q̄ scilicet decreta audeat extor̄te exponere glosare et corrūpe: affir
 mado q̄ ecclia nō alit̄ p̄uenit nec pōt dānare post mortē hēricos: nisi q̄ ad do
 ctrinā. Ad quintā rōez cū dī q̄ ecclia nō pōt dānare aliq̄ dānatōe infernali
 post mortē nisi p̄stet sibi de finali ipenitentia: q̄ de Origenē p̄stare nō potuit
 ecclie. Dicendū q̄ in synodo in qua dānat̄ fuit Origenes tanq̄ hēticus: suf
 ficient̄ p̄stet ecclie de p̄mācia et impenitentia ei: vt sepe dictū est. p̄ q̄d non
 temere h̄ p̄sulte ecclia in p̄dicta synodo ip̄m in se et quo ad scripta dānauit. q̄
 si alit̄ ex ei scripsit recipi: nō vt ei sūt recipit: h̄ q̄ ab ecclia approbata rōe ho
 ne sūt. i. q̄. dī. dī. dī. dī. dī. q̄d veri. Et ad p̄clusiones duas q̄s
 infert arguēs: p̄tēssā p̄mā pro nūc: negat̄ secūda tanq̄ falsa et erronea: q̄ ex
 ea sequit̄ q̄ ecclia nō est certa de salute et gloria cānōizatoz: nec de dānatōe
 infidelit̄ q̄ sine lege et fide xpi decedūt: q̄d est hereticū. h̄ p̄mā p̄z: q̄ ecclia de
 talibus nō h̄z aliquā specialē reuelatōez. nec vt arguens asserit de finali impe
 nitentia vel p̄nia talit̄ aliquā certitudinē: cū nemo sciat vtz odio vel amore di
 gnus sit. Dicendū h̄ p̄ finali resolūtōe hui⁹ p̄mā: q̄ ecclia militās ē certa ex sa
 cra scriptura: q̄ oēs q̄ moriunt̄ sine lege et fide xpi sunt dānati dānatōe infer
 nali: vt p̄z de oibz infidelit̄bz. ecclia etiā certa est q̄ oēs xpiani q̄ decedūt in
 peccato mortali sunt dānati: et q̄ decedūt in gr̄a sunt saluati: de quo nemo du
 bitat nisi sit hēticus. Est p̄tērea ecclia certa certitudine p̄bilitatis et iuris
 q̄ anathematizatus et declaratus post mortē tanq̄ hēticus in iudicio ecclie et
 hoim reputatōe: dānatōe infernali est dānatus: quēadmodū cānōizatus est
 saluatus. Ad illud q̄d ultimo inducū de b̄tō Hiero. q̄ in Cantico cāticoz. et
 pluribus eplis suis laudat Origenē: quē post aplos eccliaz maḡm predicat:
 dicendū q̄ b̄tō Hiero. seipm̄ excusat in multis eplis de tali laudatōe. Primū
 q̄ laudauit studiū Origenis nō p̄sonā. Itē q̄ laudauit qm̄ erat iuuenis. Item
 q̄ laudauit anteq̄ eēt dānatus hereticus. Item in eplā. xli. s̄. Ruffinū scribit:
 Omittamus hereticor̄ patrociniū et nulla erit inter nos p̄tētio. eodē sermone
 q̄ Origenē ante laudauim⁹: nūc laudatū eū toto orbe dānemus: errauim⁹ iu
 uenes: emendemur senes. et. j. Ignosce mihi q̄ Origenis eruditōem et studiū
 scripturaz anteq̄ eius heresim plen⁹ nossim in iuuenili etate laudauim⁹. Item
 eplā. xxiiij. ad P̄amachiū et oceanū: Obijciūt inq̄t mihi quare Origenē alit̄
 qm̄ laudauerim⁹: ni fallor duo loca sunt in q̄bz eū laudauit. p̄faciēcula ad Ada
 masuz in omel̄is canticor̄. et probemū in libro hebraicor̄ noim: q̄d ibi
 de dogmatib⁹ ecclie dī: q̄d de p̄e et filio et sp̄s s̄c̄o: q̄d de carnis resurrectōe:

r. iij.

qd de ase statu atq; suba; simplex interpretatio atq; doctrina: simplici voce lau-
data est. et seqt: Laudant interpretē nō dogmatistē; ingenii nō fidē: p̄bm non
ap̄lin. q; si volūt sup̄ Origenē meū scire iudiciū: legāt in Ecclesiastē cōmenta-
rios: replicēt in eplā ad Ephesios tria volumina: et intelligēt me semp̄ ei⁹ do-
gmatibus fuisse venenata p̄fecto sunt illius dogmata: aliēna a scripturis sc̄is
vīm scripturis faciētia. Ex qbus p̄z q; ex laudatōe Hiero. nō pōt apparent cō-
cludi salus Origenē. h̄ poti⁹ eius dānatō. pp̄ qd nō est rōabilius credē Orige-
nē eē saluū q̄ eē dānatū: vt defensor p̄clusiōis assertit: cū ecclia et auctes sc̄tōz
p̄sertim Hiero. et Aug. teneāt et diffiniāt ipm̄ decessisse hereticū et scismaticū.
et q̄uis ecclia nō dānet Origenē sub hac forma: q; declarer diffiniat et ascri-
bat eū in cathalogo isernali dānator: quēadmodū canōizatos diffinit et ascri-
bit in cathalogo sc̄tōz. ad p̄positū tñ n̄m̄ sufficit q; ecclia dānauerit Origenē.
post mortē tanq; hereticū et scismaticū. xliij. q. ij. c. sane p̄fert. ad qd seqt ipm̄
in iudicio et reputatōe ecclie eē isernali dānatū. Et in h̄ sensu intelligēda et
recipiēda sunt: q; a nobis scripta sunt de dānatione Origenē. Propt̄ qd v̄sūm
est mihi et pluribus alijs doctissimis viris maḡ rōabile et maḡ p̄u credere q;
Origenes sit dānat⁹ q̄ salu⁹: q; a p̄e credendū est q; ecclia militās in dānatōe
hereticōz et heresuz: et canonizatōe sc̄tōz p̄formet iudicio dei: cuius est p̄ cer-
titudinē eāe et enidētē cognoscere de Origenē Salomōe Samsonē et de oib⁹
bus p̄ v̄lēm eccliam iudicatis: an sint in inferno vel eterna gloria: quam deus
mihi et oib⁹ xp̄ifi delibus prestare dignet. A A E N.

C Finalis Conclusio operis
cum debita protestatione.

H Ec sunt b̄ssime papa Innocenti que iussu tue sc̄itatis p̄ p̄clusiōes
apologales spectabilis viri Jo. Pici Adirādulani Concordie Cor-
mitis: ego Petrus Barbas de ciuitate Fatius Valentine diocesis
et Ep̄s Vellef. in artibus et sacra theologia maḡ Parisiē. anno salutifere
natiuitas dñi n̄ri ih̄u xp̄i. M̄cccclxxviij. felicis p̄tificatus tue b̄titudis annō
liij. in vrbe Roma scripsi: in edibus Reuerendissimi dñi mei dñi Rodertci de
Boria Ep̄i Portuē. S. R. ecclie Vicecācellarij Cardinalis Valētini. In
p̄dictis aut̄ determinatōibus maḡalibus semp̄ mens mea fuit p̄clusiōes tñ et
nō p̄sonā Jo. Pici dānare. Scio enī et exp̄tū habeo pluribus p̄certatōibus
sup̄ h̄ habit⁹ corā. R. P. dñō Jo. Ep̄o Cornacē. tue. S. maḡo domus: et in
h̄mōi cā cōmissario dignissimo: p̄fatu virū singulari ingenio pariter et doctri-
na ac eloquentia esse p̄ditiū. Ceterū si in hoc opere aliquid digne laudabiliter
terq; a nobis scriptū sit: illi soli laus et gloria per quē mūdo data est gr̄a et ve-
ritas patefacta. qd si secus forte fuerit: attribuat imperiū mee et nō malicie.
studii enī meū Parisius et Rome et vbiq; semp̄ fuit veritatem inquirere: sed
quia homo sum: nō dubito imo verissime p̄sumo: q; in determinatōibus n̄ris
multa forsītā poterūt inueniri: que saniori iudicio possunt iure corrigi et in me-
lius cōmūtari. quod opto et fieri oio per talem qui sit veritatis amator et non

enatas reprehensor: ut tā opus nrm q̄ correctio operis cedat ad honore dñi
nri Ihu xpi qui veritas est ⁊ vita cū deo patre ⁊ sp̄s sc̄to. Amen.

**Emendationes errorū
fm ordinem chartarum.**

Charta. ij. facie. ij. in fine deficit: Terciadecima de Origene an sit saluus vel
dānatus. **Charta. iij. facie. i. linea. vi. pro legis: pcepit.** Facie. ij. linea. xxviij. p
mouet: monet. **Ch. vi. f. ij. li. xxviij. p dānabis: dānabilis.** **Ch. vj. f. ij. li. xxviij.**
in fine lineae deficit: ad. **Ch. x. fa. ij. li. xxviij. post quia deficit:** qd. **Ch. xij. f. i. li.**
xxviij. p māllo: imāllo. **Ea d fa. li. xxv. post etiā deficit:** pp. **Ch. xij. fa. ij. li. xx**
p aliqd: aliqd. **Ch. xij. f. i. li. xij. p ppetient: ppetent.** **Ea d fa. li. xvi. p videt:**
vestet. **fa. ij. li. xl. p peccatū: peccat.** **Ea d fa. li. xx. p finitū: infinitū.** **Ch. xvij. f.**
i. li. xxij. p iudicio: iudicio. **Ch. xvij. fa. ij. in fine vltime lineae deficit:** fm opio
ne Jo. **Midier in suo pceptorio.** **Ch. xij. fa. ij. li. xv. p accētis: pñt.** **Ch. xij.**
fa. i. li. xvi. p hērici: cōi. **fa. ij. li. xxv. p nālez: nālī.** **Ch. xvi. fa. ij. li. xvij. ante**
quia deficit: idiomatū. **Ch. xix. f. i. li. xvi. p intellectū: intellectū.** **Ea d fa. li.**
xxvi. p siue: siue. **Facie. ij. li. xix. pro sufficiant: sufficiunt.** **In fine eiusdem li.**
supflue ponit. ⁊ deficit in pcedēti li. **Ch. xix. fa. i. li. vij. p solēnis: subtilis.**
fa. ij. li. iij. p siue: siue. **Ch. xxviij. fa. i. li. xij. p tercio: secūdo.** **Ch. xl. fa. i. li. ij**
p releuatōem: reuelatōem. **Ch. xliij. fa. i. li. xij. p dici: dicit.** **Ch. xlv. fa. ij. li. xi.**
ante non deficit: q. **Ch. xlvij. fa. i. li. iij. p dicens: dicens.** **Ch. xlvij. fa. ij. li. iij. p**
respicit: recipit. **Ch. lv. fa. ij. li. i. p ibi: sibi.** **Ea d fa. li. xvi. pro asserit: aslit.** **Ch.**
lvi. fa. ij. li. xxv. p inuocatōes: inuocatōes. **Ch. lvij. fa. ij. li. xxi. p tate: tacite.**
Ch. lvij. fa. ij. li. v. post pñs deficit: vt. **Ch. lx. fa. i. li. xix. p palpitātisqz palpi**
tansqz. **fa. ij. li. xxviij. p maleficiū: maleficiū.** **Ch. lxi. fa. i. li. xvi. p frudulentis**
simā: fraudulentissimā. **Ea d fa. li. xxviij. p inferiorisqz: inferiorisqz.** **Ch. lxij. fa. ij**
li. xix. p quicqd est: quodqdest. **Ch. lxij. fa. ij. li. vij. p effectū: affectū.** **Ch. lxij.**
fa. ij. li. xxi. p vident: videt. **Ch. lxvi. fa. ij. li. xxi. p iniungit: imergit.** **Ch. lxviij**
fa. i. li. xij. pro suscepibile: sensibile. **Ch. lxviij. fa. i. li. vi. in fine lineae deficit:** m.
fa. ij. li. xxi. p allegataz: alligataz. **Ch. lxxvi. fa. ij. li. xij. p e sine supflue po**
nit: ab. **Ch. lxxx. fa. i. li. xxviij. p aduocatōe: adnotatōe.** **Ea d fa. li. xxviij. pro**
differendo: deferendo. **Ch. lxxviij. fa. i. li. xvi. p noiatoz: noiatur.** **Ch. xc. fa. ij.**
li. xxviij. p data: dato. **Ch. xciiij. fa. ij. li. xxv. p siue: siue.** **Ch. xc. fa. i. li. xxviij**
p variū: variū. **Ch. Cij. fa. ij. li. xxviij. in fine lineae deficit:** sup. **Ea d fa. li. xxviij.**
in fine lineae deficit: et. **Ch. Cr. fa. ij. li. xl. p omemorate: cōmorate.** **Ea d fa. li.**
xxviij. p Diligentā: Diligentā. **Ch. Cr. fa. i. li. xxviij. p iudicia: iudicia.** **Ch.**
Cr. fa. ij. li. xvi. p tum: tamen. **Ea d fa. li. xl. p credendū: credendū.** **Item in**
materia de magia quotiensqz allegat li. iij. nālis historie: debet poni: li. xxi.

Capita determinationū magistraliū. R. P. dñi Petri Barthe
de ciuitate Ratina Valentine diocesis et Ep̃i Assistentis: in
artibus et sacra theologia magistri Parisiensis. p̃ra conclusionēs
Apologales Joānis Picti Adradulani Cōcordie Comit̃is.

Prima Conclusio Apologetica.

Ch̃ps nō veraciter et q̃tum ad realem p̃sitiā descendit ad inferos: vt ponit
Thomas et cōs via: sed solū quo ad effectū.

Que assertio sit catholica: et que heretica fm antiquos nominales.

Confutatio opinionis nominaliū: cū solutione rōnum ipsoꝝ.

Que assertio sit catholica et que heretica fm cōem et veram opinionem.

Qd̃ multiplex est genus propositionū damnabiliū.

De sensu predictę conclusionis fm rigorem sermonis.

Qd̃ predicta conclusio in p̃explicato sensu est falsa et heretica.

Qd̃ predicta conclusio in sensu pro quo fit est de errore et heresi suspecta.

Secunda Conclusio Apologetica.

Peccato mortali finiti temporis nō debetur pena infinita fm tempus: sed
finita tñ.

Quid sit peccatum mortale: et a quo formaliter transeunte actus peccati: quis
denominetur peccator.

De pena debita peccato mortali fm auctes sacre scripture et sc̃toꝝ doctoꝝ.

Qd̃ predicta cōclusio in sensu quem de rigore sermonis et ex vi verboꝝ facit
est falsa et heretica.

Qd̃ predicta conclusio in sensu pro quo fit est de errore et heresi suspecta.

Tercia Conclusio Apologetica.

Nec crux xpi nec ulla imago adoranda est adoratione latric: etiā eo modo
quo ponit Thomas.

De adoratione quid sit et de speciebus eius fm doctrinam cōmunem theolo
goꝝ et sanctoꝝ doctoꝝ.

De obiecto adorationis in se et q̃tum ad eius partes et species.

Quid ecclesia pie sentit et tenet de adoratione crucis et imaginis xpi: et de re
liquiis et imaginibus sanctoꝝ.

Qd̃ predicta cōclusio in sensu quem facit de rigore sermonis est sc̃daloſa.

Quarta Conclusio Apologetica.

Nō assentior cōmuni sententie theologoꝝ dicentiū posse deum quamlibet
naturam suppositare: sed de rōnali tñ hoc concedo.

Quid doctores theologi cōmuniter tenent de suppositione nature irratio
nalis: quo ad potentiam dei absolutam.

Rationes fundamentales probantes q̃ deus potest quamlibet naturā suppo
sitare de potentia absoluta.

Quid sentiat Henricus de Gandauo de assumptibilitate nature irrationalis
a supposito diuino.

Solutio ad rōnes et fundamenta opinionis Henrici Gandensis.

Quod prefata conclusio de virtute sermonis derogat omnipotentie dei: et per hoc heresim sapere videtur.

Quinta Conclusio Apologetica.

Ut sicut nullus opinatur aliquid ita esse precise quia vult sic opinari: ita nullus credit aliquid esse verum precise: quia vult credere ita esse verum.

Propositio Correlativa.

Non est in libera potestate hominis credere articulum fidei esse verum quoniam sibi placet: et credere eum non esse verum quoniam sibi placet.

Quod intelligere, scire, credere, opinari, suspicari vel conjectari, et dubitare: inter se conveniunt et differunt.

Quod verbum credere: multipliciter habet significaciones in sacra scriptura et dicitur scriptor. Prima opinio: quod ad credendum christiane non requiritur voluntatis imperium: sed intellectus necessitas per rationes demonstrativas.

Confutatio predictae opinionis cum solutione rationum ipsius.

Secunda opinio: quod ad credendum christiane pergitur de per se apparentia credibilium cum imperio voluntatis.

Rationes Jo. Pici Mirandulani per secundam conclusionem secundae opinionis.

Rationes Scotti et Durandi in. ii. sen. per tertiā et quartā conclusionem secundae opinionis.

Confutatio secundae opinionis quantum ad conclusionem principaliter intentam: quod ad credendum christiane requiritur de per se apparentia rationis.

Tercia opinio contra: et sacre scripture conformior: quod ad credendum christiane sufficit lumen fidei infuse cum imperio voluntatis et determinatione explicita credibilium.

Opinio Alexandri de Alis: quod ad credendum christiane non requiritur de per se apparentia rationis.

Opinio beati Thomae: quod ad credendum christiane non requiritur de per se apparentia rationis.

Opinio domini Petri de Palude: quod ad credendum christiane non requiritur de per se rationis apparentia.

Solutio ad rationes per secundam opinionem ad secundam conclusionem primo loco inductas.

Solutio ad rationes per secundam conclusionem a Joanne Pico Mirandulano secundo loco inductas.

Solutio ad rationes Scotti et Durandi ad tertiā et quartā conclusionem secundae opinionis inductas.

Quod predicta conclusio de virtute sermonis est erronea et heresim sapientis.

Sexta Conclusio Apologetica.

Qui dixerit accidentia existere non posse nisi inhererent: eucharistie poterit sacramentum tenere etiam tenendo panis substantiam non remanere.

Quid philosophi sequentes rationem naturalem tenent de impossibili existentia accidentis sine subiecto.

Quid theologi et fides catholica tenent de possibili existentia accidentis sine subiecto.

Quod predicta conclusio de virtute sermonis est falsa et erronea in fide.

Septima Conclusio Apologetica.

Si teneat cōis via de possibilitate suppositarioris respectu entis creaturæ: dico q sine puerisōe substantie panis in corpus xpi vel panem itaq anibilatione fieri potest ut in altari sit corpus xpi fm veritatē sacramenti. qd sit dictū loquendo de possibili: non de sic esse.

Quod predicta conclusio h3 de virtute sermonis multiplicē et ambigū sensum.

Opinio magri Joānis Parisien. de existētia corporis et sanguinis xpi in sacramento altaris per assumptiōem substantie panis et vini.

Quod p̄dicta opinio de existētia corporis et sanguinis xpi in sacro altari p assumptiōem substantie panis et vini est heretica.

Octava Conclusio Apologetica.

Illa verba: hoc est corpus meū: que in p̄secratōe dicunt materialiter tenentur: et non significantie.

Quod prefata conclusio nō solū est scandalosa et p̄ eōdem opinionem sanctorū doctorū: s̄ in fide periculosa.

Nonā Conclusio Apologetica.

Amagis improprie dicit de deo q sit intelligens vel intellectus: q̄ de angelo q sit anima rōnalis.

Quod predicta conclusio de rigore sermonis est falsa et heretica.

Decima Conclusio Apologetica.

Anima nihil actu et distincte intelligit nisi seipsam.

Quod p̄fata conclusio de virtute sermonis est falsa et heretica: et p̄ intelligere abditū modificata est impossibilis et p̄ mentem b̄i Augustini.

Undecima Conclusio Apologetica.

Nulla est scia que nos magis certificet de diuinitate xpi q̄ magia et cabala.

Quid sit magia: et que sint partes eius et species.

Quod magia in omni lege et secta rōnabiliter est prohibita.

Opinio magorū: q̄ preter magiā illicitā et p̄hibitā est quedā magia naturalis licita et non prohibita.

Improbatio eorū q̄ dicunt de magia naturali p octo conclusiōes p̄bables.

Opinio quorūdā magorū: q̄ diuinitio occultorū artis magice fieri pōt naturaliter p inspectiōem corporū luminosorū et alias causas naturales.

Quod supradicta opinio magorū est p̄ veritatē fidei catholice et p̄bie nālī.

Quod diuinitio occultorū que arte magica fiunt in corporibus lucidis sit virtute demonū: et nō virtute naturali corporū luminosorū.

Opinio aliorū magorū: q̄ vis diuinandi et predicendi occulta est ex astralitate celesti: et non ex pacto demonū.

Quod predicta opinio de astralitate celesti: est p̄ veritatē fidei et p̄ria rōni nālī.

Opinio magorū imaginū et sigilloz: q̄ miraculosa op̄e que a talibus fiunt est per virtutem naturalem imaginū et sigilloz.

Quod opinio de virtute imaginū et sigilloz est suspecta de idolatria gentiliū: et contraria p̄bie principijs.

Quod mirificentia operum que falso puenire credunt ab imaginibus et sigillis fit virtute demonum.

Opinio magorum de vocibus et incantationibus quibus utunt in operibus magicis.

Quod opinio magorum de virtute vocum et numerorum est falsa et ab ecclesia damnata.

Solutio ad rationes magorum de virtute vocum et numerorum.

Quod cabala quantum ad rem nostris est ars illicita et prohibita

Confutatio et improbatio eorum que defensor conclusionis inducit de cabala in apologetico cum solutione rationum ipsius.

Quod supradicta conclusio est simpliciter falsa et heretica ad superstitionem gentiliam et perfidiam iudeorum pertinens.

Duodecima Conclusio Apologetica.

Miracula christi non ratione rei facte; sed ratione modi faciendi sue diuinitatis argumentum sunt certissimum.

Quid sit miraculum et quot sunt gradus et differentie miraculorum.

Opinio philosophorum Arabum; et singulariter Aulicenne; quod miracula que contingunt in rebus sunt virtute nature.

Improbatio opinionis Aulicenne quo ad singula dicta ipsius.

Solutio ad rationes et experientias per Aulicenne opinione superius inductas.

Quod solus deus propria virtute miracula facere potest; creatura vero per gratiam.

Quod mali christiani possunt facere vera miracula; quod de iudeis et paganis disputabile est.

Quod christus deus et homo existens virtute diuina pariter et humana fecit vera miracula.

Quod ex tribus que concurrebant in christi miraculis sufficienter ostendebatur quod christus esset deus certitudine firme adhesionis fidei et non euidentie.

Terciadecima Conclusio Apologetica.

Rationabilis est credere Origenem esse saluum; quod credere ipsum esse damnatum.

Quod predicta conclusio non est consona rationi nec pietati fidei catholice.

Rationes Iohannis Picii Adirandulani Concordie Comitis per defensionem salutis Origenis.

Risus ad rationes et obiectiones que inducunt pro salute Origenis.

Quod predicta conclusio est temeraria et contra determinatidem ecclesie.

Finalis conclusio totius operis cum debita protestatione.

Impressum Rome per Eucharium Silber alias Granck natione Alemanum ab Anno nostre salutis. MD. cccc. lxxxix. die Vno. xv. mensis Octobris.

Registrum chartarum.

C Prima vacat
a Petri Garfie
 Prima conclusio
 La tam de verbis

C Idem spiritus non
b Et secunda conclusionibus
 Non est homo sed
 Est oibus fm ordinem

C Noster et nos serui
c Sicut sunt illa que
 Secundo ab apostolis

C Erat nature pure
d Ad sublimandum
 Prima eleuatio
 Non oportet q ois

C Iste rones: quia
e Optio seu estimatio
 Sed ex aliquo alio
 Adino: declarabitur

C Qd nō est in ptate
f Supra humanam
 Ad confirmationem

C Potest cū theologis
g Determinatio
 Rōne paucitatis
 Sacramentū dixit

C Est et fortis robor
b Sionem impfectionis
 Entia: participet
 Esse in nobis

C Pblste: apud egyptios
k Specifica sit in ipso
 et meliores effectus

C Occulta. De primo
l Quandā diuinationis
 Non habens: sicut
 Tale virtualiter

C Et diuinas: qd ipsi
m Apprehensionis
 Catholicā: q licet
 Rōnis ad rōnes

C Annuit ut eos gratis
n Ut dictum est.
 Legem quam deus

C Pertineat sensus
o Contra nos scripti
 Adoyli: et a Adoyse
 Hoc contingit q id

C Et eleuata potest
p Interdū vehementer
 Aliquod distans
 Quandam facit in eis

C Confirmatio veritatem
q Carne exequente
 Tenet ex parte
 Firmaretur miraculis

C Homine ex peccato
r Et tenet indistincte
 Trinitatem personarū
 Origenes in

